

**Tarp eilučių: lingvistikos, literatūrologijos, medijų erdvė:
TELL ME 2013**

Mokslinių straipsnių rinkinys

REDAKTORIŲ KOLEGIJA:

Pirmininkė — doc. dr. Danguolė Satkauskaitė

Nariai:

prof. dr. Tatjana Solomonik- Pankrašova
prof. dr. Jadvyga Krūminienė
doc. dr. Goda Rumšienė
doc. dr. Ilona Mickienė
doc. dr. Jurgita Kerevičienė
lekt. dr. Indrė Šležaitė
lekt. Jurgita Astrauskienė

Recenzavo:

Prof. dr. Ingrida Eglė Žindžiuvienė
Prof. dr. Aleksandras Krasnovas

Apsvarstė ir rekomendavo publikuoti

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto taryba
(2014 m. kovo 26 d., protokolas Nr. 8).

Maketavo

Vaiva Matuzevičienė

ISSN 2345-0703

© Vilniaus universitetas, 2014

**Thought Elaboration: Linguistics, Literature, Media
Expression: TELL ME 2013**

Collection of Scientific Articles

EDITORIAL BOARD:

General Editor — Assoc. Prof. Dr Danguolė Satkauskaitė

Members:

Prof. Dr Tatjana Solomonik-Pankrašova
Prof. Dr Jadvyga Krūminienė
Assoc. Prof. Dr Goda Rumšienė
Assoc. Prof. Dr Ilona Mickienė
Assoc. Prof. Dr Jurgita Kerevičienė
Lect. Dr Indrė Šležaitė
Lect. Jurgita Astrauskienė

Reviewers:

Prof. Dr Ingrida Eglė Žindžiuvienė
Prof. Dr Aleksandras Krasnovas

Layout

Vaiva Matuzevičienė

TURINYS / CONTENTS

PRATARMĖ	7
FOREWORD	8

MENINĖS RAIŠKOS REFLEKSIJOS ***REFLECTIONS OF ARTISTIC EXPRESSION***

Lina Buividavičiūtė (Lietuva). <i>Vakarietiškos ir rytietiškos ontologinės patirties dermė Donaldo Kajoko romane „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenis“</i>	10
Viktorija Lobinaitė, Tatjana Solomonik-Pankrašova (Lietuva). <i>Poet as a Custodian of the Germanic Heroic Tradition</i>	21
Astijus Krauleidis (Lietuva). <i>Kūno fenomenologijos plotmė: Pier Paolo Pasolini filmo „Dekameronas“ naratyvas</i>	32
Miglė Onskulytė, Indrė Šležaitė (Lietuva). <i>The Hermeneutics of Evil in C. S. Lewis’s The Screwtape Letters</i>	40
Jūratė Radavičiūtė (Lietuva). <i>The Image of the Leaking Narrative in Salman Rusdie’s “Midnight’s Children”</i>	62

VERTIMO STRATEGIJOS IR IŠŠŪKIAI ***TRANSLATION STRATEGIES AND CHALLENGES***

Indrė Koverienė, Vytautė Paspvenskienė, Danguolė Satkauskaitė (Lietuva). <i>Lietuviškai dubliuotų animacinių filmų populiarumą lemiantys veiksniai</i>	68
Andrii Kozachuk (Ukraine). <i>Challenges for Translating Traditional Ukrainian Forms of Address into English</i>	81

LINGVISTINIAI ŠIUOLAIKINIO KALBOS SUVOKIMO FAKTORIAI ***LINGUISTIC FACTORS OF MODERN DISCOURSE COMPREHENSION***

Gabrielė Bilkauskaitė (Lietuva). <i>Connected Speech Features and Style: the Case of Linking in Informal and Formal English</i>	93
Jurgita Astrauskienė, Jurgita Kerevičienė (Lietuva). <i>Conceptualization of Sadness, Anger and Fear in Lithuanian Language</i>	104
Ludmila Aļeksejeva, Natalia Andreeva, Jeļena Zaščerinska, Mihails Zaščerinskis (Latvia). <i>Bi-modal Nature of Languaging</i>	114
Natalija Zaiceva, Jurgita Kerevičienė (Lietuva). <i>Is Pain Burning?</i>	127

INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR TEKSTO INTERAKCIJA
INTERACTION BETWEEN INFORMATIONAL COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND
DISCOURSE

Jurgita Astrauskienė, Eglė Brasaitė, Danguolė Satkauskaitė (Lietuva). <i>Sociolingvistinių kintamųjų reikšmė mandagumo raiškai interneto forumuose</i>	143
Daiva Dapkūnaitė (Lietuva). <i>Reklaminio ir žurnalistinio teksto dimensijos</i>	156
Rasa Dobržinskienė (Lietuva). <i>Televizijos reklamos teigia ar ragina?</i>	163
REIKALAVIMAI PUBLIKACIJOMS	177
REQUIREMENTS FOR PUBLICATIONS	180

PRATARMĖ

2013 m. balandžio 11–12 d. Vilniaus universiteto Kauno humanitariniame fakultete vyko Germanų filologijos katedros organizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Tarp eilučių: lingvistikos, literatūrologijos, medijų erdvė: TELL ME 2013“. Joje dalyvavo įvairių Lietuvos universitetų atstovai, taip pat pranešėjai iš Ukrainos, Latvijos, Rusijos ir Didžiosios Britanijos. Šiame leidinyje publikuojami konferencijos pranešimų pagrindu parengti moksliniai straipsniai lietuvių ir anglų kalbomis. Pagal nagrinėjamą tematiką jie suskirstyti į keturias temines erdves: meninės raiškos refleksijos, vertimo strategijos ir iššūkiai, lingvistiniai šiuolaikinio kalbos suvokimo faktoriai bei informacinių komunikacinių technologijų ir teksto interakcija.

Literatūrologijos erdvėje beveik visus straipsnius sieja hermeneutika, fenomenologija, įvairūs religiniai aspektai, mitologija, archetipai, kūniškumas, intertekstualumas. Autoriai stebi ir fiksuoja, kaip kuriamos reikšmės tarp skirtingų žanrų kūrinių – romano, poemos, filmo – eilučių. Išryškinamos kūno ir sielos, šventumo ir nuodėmės priešpriešos, atskleidžiamas herojaus santykis su išoriniu pasauliu.

Vertimo strategijas ir iššūkius atspindi du straipsniai, kuriuose svarstoma, kokie veiksniai lemia lietuviškai dubliuotų animacinių filmų populiarumą ir su kokiais sunkumais susiduria vertėjai, versdami ukrainietiškus kreipinius į anglų kalbą.

Lingvistikos erdvėje daugiausia dėmesio skirta konceptualiosioms metaforoms – analizuota, kaip neigiamos emocijos – liūdesys, pyktis ir baimė – konceptualizuojamos lietuvių kalboje ir kokias konceptualiąsias metaforas pasitelkia anglų ir rusų kalbų vartotojai, skausmui įvardyti. Taip pat lyginta, kaip skiriasi teksto rišlumo priemonės formaliojoje ir šnekamojoje anglų kalboje; remiantis konstruktyvizmo sistemos teorija aptartas kalbos bimodalinis aspektas.

Informacinių komunikacinių technologijų ir teksto interakcijos erdvėje sutelktus straipsnius viena vertus, jungia lingvistinės pragmatikos perspektyva – išsamiau nagrinėjami direktyvų ir reprezentatyvų grupei priklausantys šnekos aktai interneto forumuose ir televizijos reklamose. Kita vertus, reklama yra ne tik tiriamoji medžiaga šnekos aktams analizuoti, bet ir tiesioginis tiriamasis objektas, gretinamas su žurnalistiniu tyrimu.

Tikimės, kad visai netrukus startuosianti antroji konferencija „TELL ME“ taps kasmetine mokslo, inovatyvių idėjų švente, džiuginančia naujais įdomiais pranešimais, kurią vainikuos dar gilesnėmis įžvalgomis paremtas antrasis „TELL ME“ straipsnių rinkinys.

*Vilniaus universiteto
Kauno humanitarinio fakulteto
Germanų filologijos katedros vedėja
Doc. dr. Danguolė Satkauskaitė*

FOREWORD

On April 11-12, 2013, Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities held an international scientific conference “Thought Elaboration: Linguistics, Literature, Media Expression – TELL ME 2013” organised by the Department of Germanic Philology. Among the participants were presenters from various Lithuanian universities as well as from the United Kingdom, Ukraine, Latvia and Belarus. This publication is a collection of scientific articles in English and Lithuanian based on the topics presented during the conference. They are divided into four thematic sections according to the field of research, i.e. reflections of artistic expression, translation strategies and challenges, linguistic factors of modern discourse comprehension, and interaction between informational communication technologies and discourse.

The *reflections of artistic expression* section contains articles that are mostly related to hermeneutics, phenomenology, various religious aspects, mythology, archetypes, corporeality, and intertextuality. The authors watch and capture how meanings are produced between the lines of works (novels, poems, movies) of various genres. The opposition of body and soul, holiness and sin, and character’s relationship with the outside world – are all highlighted.

Translation strategies and challenges are reflected in two articles, which discuss the factors that make Lithuanian dubbed cartoons so popular and the challenges that translators meet when rendering Ukrainian honorifics into English.

In *linguistics* section, most of the attention is put on conceptual metaphors, as it is analyzed how negative emotions – sadness, hatred and fear – are conceptualized in Lithuanian, and what conceptual metaphors English and Russian speakers use to name pain. It is also compared how different are the textual coherence methods in formal and colloquial English; in addition, the bimodal aspect of language is discussed according to constructivist theory.

On the one hand, articles in a section titled *interaction between informational communication technologies and discourse* are inter-related according to a linguistic pragmatics perspective – as they examine the directive and representative speech acts on internet forums and in television commercials. On the other hand, a TV commercial is not only a source material to analyze speech acts, but also a direct object of research, compared to a journalistic investigation.

We hope that the upcoming “TELL ME” conference will become an annual scientific fair, full of innovative ideas, new and interesting articles, and reinforced with a second collection of “TELL ME” articles, based on even deeper perspectives.

*Head of Vilnius University
Kaunas Faculty of Humanities
Department of Germanic Philology
Assoc. Prof. Dr Danguolė Satkauskaitė*

MENINĒS RAIŠKOS REFLEKSIJOS

REFLECTIONS OF ARTISTIC EXPRESSION

Lina Buividavičiūtė

Vilniaus universitetas

Kauno humanitarinis fakultetas

Muitinės g.12, LT-44280, Kaunas, Lietuva

Tel. +370 674 19511

El. p. lina_buividaviciute@yahoo.com

Moksliniai interesai: hermeneutika, modernizmas, postmodernizmas, egzistencializmas, religijų filosofija

VAKARIETIŠKOS IR RYTITIŠKOS ONTOLOGINĖS PATIRTIES DERMĖ DONALDO KAJOKO ROMANE „EŽERAS IR KITI JŲ LYDINTYS ASMENYS“

Donaldo Kajoko romaną „Ežeras ir kiti jų lydintys asmenys“ (2012 m.) – įdomus ir unikalus lietuvių literatūros reiškiny. Antrasis žinomo poeto stambiosios prozos kūrinys – intelektualus, intertekstualus įvairių mitinių, religinių, filosofinių elementų koliažas. Į romano struktūrą integruojami archetipai, pagonybės simbolika, Senojo ir Naujojo Testamento motyvai, budistinė, dzenbudistinė, daoistinė religijos filosofija. Mėginant užčiuopti romano esmę, kvintesenciją, straipsnyje siekiama atsakyti į klausimą – ar tarp tokių gausių ir savo prigimtimi gana skirtingų elementų įvyksta, parafrazuojant Martiną Buberį, filosofinis-teologinis žodžio sakramentas? Ar šie elementai organiškai jungiasi į tekstualią visumą, papildo vienas kitą ir dialoge sąveikaudami atskleidžia romano esmę? Straipsnio tikslas – įvardyti mitines struktūras, religinius įvaizdžius, filosofines idėjas ir analizuoti jų tarpusavio ryšį bei reikšmę romano prasmės formavimui. Remiamasi hermeneutine-fenomenologine metodologija. Daromos išvados, jog pasitelkus įvairias prieigas, romane siekiama atsakyti į pamatinius egzistencinius klausimus, įvardijamos polifoniškos pasaulio patirties galimybės, aptariamos metafizinės kaltės plotmės. Romane išryškinama savita unikalių ontologinių-religinių patirčių sintezė. Ši dermė pagrįsta ikikalbiniu, ikireflektyviu egzistencinės Dievo, Vienio patirties troškuliu.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: egzistencija, religija, tikėjimas, dialogas, budizmas, dzenbudizmas, daoizmas krikščionybė, pagonybė, filosofija.

Įvadas

Naujausias Donaldo Kajoko romaną „Ežeras ir kiti jų lydintys asmenys“ (2012 m.) – įdomus ir unikalus lietuvių literatūros reiškiny. Kūrinys sulaukė nemažai literatūros kritikų dėmesio. Viktorija Daujotytė ir Jūratė Sprindytė pabrėžia romano *poetiškumą*. J. Sprindytė teigia: „Šis romanas idėjų prasme man pasirodė kaip gyvenimo atramų permąstymas. O formos lygmeniu – tai poetinio romano modelis, ir ne todėl, kad jį parašė poetas, o kad visas vyksmas, veikėjų santykiai ir koliažinė kompozicija, t. y. visa romano struktūra, pagrįsta poetiniu junglumu“ (Sprindytė 2012).

Romano skaitytojas gali patirti gausių intertekstų atpažinimo džiaugsmą, intelektualaus teksto įskaitymo malonumą. Į kūrinio struktūrą integruojami mito elementai, pagonybės simbolika, Senojo ir Naujojo Testamento motyvai, budistinė, dzenbudistinė, daoistinė filosofija. Kūrinio audinyje ištirpa Arthuro Schopenhauerio gyvenimo filosofija, Albert'o Camus absurdo sampratos motyvai, Fiodoro Dostojevskio, Marselio Prousto, Oskaro Milašiaus kūrybos kontekstai. Tačiau mėginant užčiuopti romano esmę, kvintesenciją, straipsnyje siekiama atsakyti į klausimą – ar tarp tokių gausių ir savo prigimtimi gana skirtingų elementų įvyksta, parafrazuojant Martiną Buberį, *filosofinis-teologinis žodžio sakramentas*? Ar šie elementai organiškai jungiasi į tekstualią visumą, papildo vienas kitą ir sąveikaudami dialoge atskleidžia romano esmę? Šiam klausimui svarbus tampa ir

literatūrinės tapatybės klausimas. Įprastas postmodernus diskursas pasižymi *laisvu žaidybiškumu* – koliažo principu dėliojami intertekstualūs teksto elementai skelbia decentralizuotą žaidimą, *tekstą vardan teksto*, susvetimėjusį miestiškąjį chronotopą, subjekto mirtį ir modernizmui būdingą ironiją įveikiantį pastišą. Vis tik naujausias Kajoko romanas dauguma požymių neatitinka tokio grynojo postmoderniojo romano tipo. Straipsnyje keliama hipotezė, jog „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys” – nauja postmoderniosios literatūros atmaina (pakopa) – lietuvių literatūroje priskirtinas naujai – post post moderniajai (neomoderniajai) srovei. Postmodernizmui būdingą miestiškąjį, hiperrealųjį erdvėlaikį „Ežere“ keičia sugrįžimas prie kosminio ontologinio matmens: pirmapradės gamtos, universaliųjų būties provaizdžių-archetipų.

Straipsnio tikslas – įvardyti mitines struktūras, religinius įvaizdžius, filosofines idėjas ir analizuoti jų tarpusavio ryšį bei reikšmę romano prasmės formavimui. Tyrime remiamasi hermeneutine-fenomenologine metodologija.

Autentiško tarpreliginio dialogo prielaidos

Pats Donaldas Kajokas keliuose pokalbiuose yra pateikęs savo santykį su krikščionyste, Rytų filosofija ir tradicine Vakarų filosofija. Romano recepcijai reikšmingas 2013 m. interviu su *Šiaurės Atėnų* žurnalistė Aušra Kaziliūnaitė: „– *Tavo kūryboje pučia Rytų filosofija atsiduodantys vėjai. Kaip jie atėjo pas tave ir ar vis dar pučia?* – Vis dar pučia. Tik dabar gal labiau iš daoistinių patyrimų (ne idėjų!) pusės. O tie vėjai ėmė pūsti tuomet, kai atsimušiau į tam tikrą mąstymo sieną. Krikščioniškos tiesos, kaip tada jas supratau, man pasirodė ne tik primityvokos, bet ir žiaurios. Teko sukti ratą pro Rytus, jie padėjo rasti savitą meditacinę praktiką, ji ligi šiol kartais padeda man iš pašalių surinkti save į krūvą. Intelektualiai ir meditatyviai pavaikščiojęs po Rytus, netikėtai pajutau, kad mane pradeda įsileisti ir krikščionybė. Tokiu būdu, kaip koks sūnus palaidūnas, aš apėjau, o gal perėjau kiaurai tą anksčiau man atrodžiusią neįveikiamą sieną ir patraukiau namo. Bet su nauja patirtim, su pagarba visoms religijoms, su šypsninga nuojauta, jog visi tikėjimai yra Kelias“ (Kaziliūnaitė 2013, 3). Kita romano recepcijai svarbi interviu romano autoriaus pasakyta mintis yra ši: „Jeigu į krūvą sueitų tikras ateistas, tikras krikščionis ir tikras budistas, manau, jie neturėtų jokių susikalbėjimo/susibuvimo problemų. Tačiau tikrų ne tiek jau daug. Dažniau gali sutikti pusinukų, kurie ne patys priėjo prie tam tikrų išvadų, nuostatų, lemtingų sprendimų, o tradicijos, bažnyčios, kasdienybės rutinos, dėdulių, tetulių ar pseudoknygelių vedini“ (Kaziliūnaitė 2013, 3). Ši Kajoko citata kiek prieštaringa – viena vertus, suponuojama prielaida, jog tokie *ontologiniai pusinukai* neišgyvena autentiškos, grynos religinės pilnatvės. Antra vertus, susidaro įspūdis, jog pats Kajokas į tokius ausinukus žvelgia atlaidžiai, (auto)ironiškai, vis tik palikdamas taip trokštamo susikalbėjimo galimybę.

Algis Mickūnas veikale „Per fenomenologiją į dzenbudizmą“ teigia, jog Vakarų ir Rytų filosofinius ieškojimus sujungia pirmapradis, esmiškas fenomenų, pasaulio patirties ir savasties klausimas (kas yra patiriančioji sąmonė?). Filosofas-fenomenologas-dzenbudistas mąsto, jog tokio susikalbėjimo samprata iš esmės yra ikiistorinė, ikikultūrinė, taigi – ir ikikalbiška instrumentinio, reikmeniško kalbos vartojimo atžvilgiu: „Teiginys, kad taisyklės ir formos suteikia pavidalą žmogiškajam suvokimui, tampa abejotinas, kai supranti, kad jos yra „konvencijos“ <...> Nebent mes užtikrintume, kaip pamatysime vėliau, pirmumą veiklos, kuri tiesiogiai atveria fenomenus, dar neįvedus nei istorijos, nei kalbos; jei toks žingsnis nėra įmanomas, belieka suktis teoriniais ratais“ (Mickūnas 2012, 47).

Straipsnyje „Dialogo principas kaip religinio pliuralizmo pagrindas“ Lina Valantiejūtė įvardija autentiško tarpreliginio dialogo galimybę, aktualizuodama Buberio dialogo kaip autentiškų Aš ir Kito santykių sampratą ir Emmanuelio Levino teiginį, jog tikrojo dialogo galimybė remiasi skirtybėmis: kitokybės santykis yra pagrįstas pamatiniu socialumu, būties etika, kurios negalima redukuoti į bendros tiesos paieškas“ (žr. Valantiejūtė 2012, 4 – 56). Agnieška Juzefovič straipsnyje „Tradicinės hermeneutikos, Algio Mickūno tryliktoji hermeneutika, o kas toliau?“ pateikia hipotezę, jog norėdamas suprasti kinų kultūrą, vakarietis turi atsisakyti išankstinių prielaidų ir atsiverti spontaniškai estetinei pagavai“ (Juzefovič 2012, 202-203).

Remiantis straipsnyje įvardytų mokslininkų mintimis – skirtingų filosofijų, religijų atstovai turi galimybę būti išklausti ir suprasti, o labiausiai juos suartina už bendrą kalbą ir kultūrą stipresnis pamatinis siekis priartėti prie *būties šaltinio*, Aš ir Pasaulio egzistencijos šerdies.

Mitinė romano plotmė: erdvėlaikis, numinoziniai potyriai, archetipai

Pamatinis romano erdvėlaikis – ryški aliuzija į pirmykštę tobulą būklę – Edeną, savotišką modernistinį *in illo tempore* atitikmenį. Viena vertus, dvaro sodybą galima traktuoti kaip unikalią nesybių (anattų) apsireiškimo vietą, aukštesnio, žmogiškąjį pasaulį pranokstančiojo projekciją. Antra vertus, romano erdvėlaikis yra antiteziškas postmoderniajai, miestiškai erdvei. Romano protagonistas Gabrielius Aušautas taip apibūdina autentišką dvaro aplinką: „Kaži kokia XVIII šimtmečio atmosfera, kur nėra beveik jokių modernaus pasaulio pėdsakų, kur nelauktai pastebi, jog egzistuoja vanduo ir rūkas, medis ir žolė, kur niekas, regis, neskuba, nesidomi politiniais skandalais, nesipuikuoja laikraštinių rietenom, nesipuikuoja XXI amžiaus ironijos dantukais, normaliu balsu kalba apie tapybą, herojų ilgesį, Dovydo psalmes, savo tikėjimą, gebėjimą gėrėtis, tarsi tai būtų prigimtinės žmogaus temos; regis, patys banaliausi, dabarties žodyne ligi sopulio nuvalkioti žodžiai – „taurumas“, „pagarba“, „jausmas“, „viltis“, „mielas siluetas“ – šioje aplinkoje sunkiai suvokiamu būdu geba įgauti ne pigios TV dainuškos, bet labai paprastą civilizacijos dulkes ir banalumo luobą

nusipurčiusią prasmę” (Kajokas 2012, 67). Ši citata reikšminga dviem atžvilgiais. Visų pirma, paryškinamas kontrastas ir įtampa tarp dviejų dichotomiškų erdvių: simuliakrinės-technokratinės ir gamtiškosios-šventybiškosios. Pagrindinis herojus Gabrielius Aušautas patenka į Augustės (ponios Em) gyvenamąjį pasaulį, į stebuklinę, pasakišką erdvę. Sodybos erdvėlaikis iš tiesų yra labai pasakiškas – greta realiai egzistuojančių subjektų čia regime ir budizmo religijoje egzistuojančias *anattas* – nesybes, aukštesniasias būtybes, sugebėjusias pakilti virš kančios kupino pasaulio egzistencijos. Šias nesybes Kajokas aprašo labai išradingai, ironiškai, jas klasifikuoja (aiški aliuzija ir į Jorges'o Luiso Borcheso veikalą „Pramanytų būtybių knyga“ – taigi Kajoko mitas iš esmės yra metamitas, intertekstualusis mitas). Antra vertus, romano *anattos* artimos mitologinėms būtybėms – velniams, kaukams, laumėms, raganoms, nykštukams, pelkių dvasioms. Nesybės kūrinyje, kaip ir būtybės mitologiniame žanre (pasakoje, sakmėje), atlieka įvairius vaidmenis, teikia išminties, klaidina ir kt.

Kaip ir pasakoje, herojus patiria išbandymus (brolio mirtis, Augustės žmogžudystė). Tiek Gabrieliaus, tiek Augustės didžioji sielos ir kūno tragedija vyksta miesto chronotope – Gabrielius santykiauja su brolio žmona, brolis žūsta; Augustė, įvykus katastrofai, nesugeba išgelbėti savo sūnelio iš griuvėsių ir patiki, jog pati nevilties apimta berniuką nužudė. Vis tik ir pirmąkart gamtos erdvėje herojus patiria išbandymų – įgytoji kaltė papildoma metafizinės, religinės įgimtosios nuodėmės konotacija. Tačiau stebuklinėje dvaro aplinkoje veikėjai ne pabėga, bet priešingai, susiduria ir mėgina autentiškai permąstyti universalią būties problematiką. Autentiška erdvė herojui tampa pagrindinės užduoties – egzistencinės savivokos – vieta.

Akivaizdu, jog tokia pirmąkart aplinka itin tinkama *numinoziniam* slėpiniam – Dievo galybės įkvėptiems potyriams, kuriuose atsiskleidžia šventybė (Eliade, 1997, 7). Vienas ryškiausių romano *numinozinių* potyrių yra ritualinis šokis. Šokio ritualas labai svarbus ir gamtiškose, pagoniškose, pirmykštėse (apeiginiai iniciacijos, gydymo, *transcendencijos prakalbinimo* šokiai), ir didžiosiose induizmo (Šyvos šokis), islamo sufizmo (sufijų šokis), budizmo/dzenbudizmo (japonų teatras *No*) ir netgi krikščionybės (Salomėjos šokis) religijose. Skambant būgnų muzikai, šokdama, Augustė patiria transo būseną ir ima kalbėti Marijos Magdaliėtės balsu. Įdomus motyvas – simbolių kalba užšifruota tikroji Augustės istorija pateikiama kaip Magdaliėtės sapnas – fikcija ir tikrovė šiame epizode, kaip, beje, ir visame romane keičiasi vietomis. Įdomu ir tai, jog Augustės transmutacijos epizodas sujungia pagoniškąją, religinę ir psichoanalitinę gydymo reikšmę. Eliade teigimu, „Gydant pirmykščiais tradiciniais būdais vaistas būna veiksmingas tik tada, kai ligonio akivaizdoje rituališkai primenama jo kilmė. Daugybė Artimųjų Rytų ir užkalbėjimų pasakoja ligos arba ją sukėlusio demono istoriją ir primena tą mitinę akimirką, kai kokiam nors dievybei ar kokiam nors šventajam pavyko sutramdyti blogį“ (Eliade, 1997, 59). Taigi gydymasi dvasinio skausmo sukeltą proto patologiją, Augustė per ritualinę iniciaciją „įvedama į transą“, kuriame krikščioniškojo gailestingumo, dieviškojo atpirkimo

viltis, empatijos galimybė (Mergelė Marija taip pat prarado mylimą sūnų, Kristaus kančia (kanoninė Biblijos versija) susipina su apokrifine Judo išteisinimo (Judo išdavystės kaip nepaprasto nuolankumo Dievo valiai) samprata. Ne veltui šokio-transo metu, suskamba Mocarto „Requiem“ dalis – „Lacrimosa“ – graudi, skausminga, tačiau paliekanti Augustei taip svarbios vilties galimybę: „Atrodė, grotoje ėmė siautėti viesulas, bet pamažu šis garsas įgavo kažkią harmoniją, ir tada Gabrielius jau iš tiesų apstulbo – jo klausia pagavo pirmuosius Mocarto „Lacrimosa“ taktus. Iššvilpautus virš galvos sukamu botagu, besikartojančius, išėtus, nuožmiai garsėjančius“ (Kajokas, 2012, 98.) Negana to, vaizdžioje ištraukoje sudaromas įspūdis, jog Augustė grįžo į savo ankstesnį gyvenimą. Toks cikliškas laiko suvokimas būdingas budizmui, krikščionybėje vyrauja linijinis laiko modelis, taigi čia derinama dviejų religijų simbolika.

Romane labai svarbūs yra archetipai. Išskirtini šie pamatiniai kolektyviniai pasaulėvaizdžiai: audros vandens, ugnies, sapno. Vandens archetipas įdomus savo ambivalentiška traktuote, unikalia būties ir nebūties sandūra. Anot Mircea's Eliade's, vandens archetipas yra ambivalentiškas. Viena vertus, tai amorfiška pirmykščio chaoso erdvė, anonimiškas *in illo tempore* archetipas, savo gelmėn įtraukiantis pasaulio gyvybę. Ne veltui, slaptųjų vandenų gelmėse gyvena mitinės būtybės, pabaisos, laumės, o jų įveikimas žymi chaoso pabaigą. Antra vertus, vanduo – svarbiausias šventybės ženklas, pamatinė gyvybės prielaida. Čia prisimintina religinė stebuklingo, pašventinto vandens simbolika – Krikšto sakramentas, kai švėstas vanduo nuplauna prigimtinę kaltę – krikščionybės doktrinoje ir šventas Gango vanduo, nuskalaujantis induistų nuodėmes. Tokia dvipusė ežero potencialija romane yra labai aktyviai išskleidžiama. Jau kūrinio pavadinime stebime ežero personifikaciją – „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys“. Romano *ežeras* yra ne tik aktyvus veikiantysis, bet ir bene pagrindinis prasmės generatorius, o gal net daoistinio šaltinio (ne-būties, visų būčių atsiradimo) atitikmuo. Peleniniu Sineanu vadinamas vandens telkinys romane asocijuojasi ir su labai transformuotu mitinės Hado upės įvaizdžiu. Kajoko *ežeras* yra pamatinė sukeistintos tikrovės regėjimo prielaida, haliucinacijų šaltinis. Aplink ežerą ir jame būriuojasi budistinės nesybės,irstydamasis po Peleninį Sineaną, protagonistas Gabrielius Aušautas patiria ypatingą, intensyvią egzistencijos pulsavimą. *Ežeras* romane yra ribinė erdvė tarp įprastinio ir haliucinuojančio pasaulio, Esmo ir Niekio, žemiško laiko ir amžinybės.

Svarbus ir mitologinis vilnonio siūlo elementas (prisimintinas Ariadnės siūlas, simbolizuojantis išėities iš labirinto galimybę – Kelionės pabaigą). Iškalbinga romano pabaiga: „Dar po kiek laiko jis suvokia, jog regi ne kelią, o vilnonį siūlą, kurį viršum ežero blaško galingas vėjas, ir šiurpiausia – siūlo galas įstrigęs tarp vandeningom, gal net pelkėtom akim abejingai besišypsančios Gabrieliaus motinos dantų“ (Kajokas 2012, 278). Toks archajiškas, psichoanalizei itin palankus epizodas suponuoja archetipinį chaosą, pragarmę, o kartu pradžia, *Ežerą – Didžiąją Motę*, kviečiančią į tuštumą visas romano (ne)esybes.

Romano veikėjai ir jų simbolika

Pagrindinius romano veikėjus iš dalies galima priskirti skirtingoms religijoms ir pasaulėžiūroms, tačiau dažnai herojų savastis nėra vienalytė. Pagrindinių herojų (Augustės, Gabrieliaus, Eliezaro, Jutos, kunigo Severijaus) viduje vyksta intensyvus dialogas tarp galimybės skirtingai patirti būtį.

Apibendrintai ir sąlygiškai galima išskirti šias romano veikėjų religines-filosofines kategorijas: kunigas Severijus atstovauja krikščionybei; ponia Augustė – marginaliam, transformuotam krikščioniškajam pasaulėvaizdžiui ir iš dalies daoistinei, budistinei pasaulejautai; Juta – fanatiškam iš pagonybės ir krikščionybės suplaktam tikėjimui; rašytojas Rojus Ruduo artimas ateistiniam tipui. Iš visų romano veikėjų labiausia išsiskiria protagonistas *pusinukas* Gabrielius Aušautas – kurio paveiksle susipina bene visų romano religijų ir filosofijų bruožai. Taip pat išskirtiniai romano personažai – nesybės: romane budistinė *anattų* tapatybė įgauna ir daoizmo, ir pagonybės, ir netgi krikščionybės bruožų.

Gabrielius – didysis ieškotojas, klausiantysis, kurioje sieloje tarpsta dialogas tarp įvairių patirčių. Įdomi, dualistiška jau pati vardo simbolika (krikščionių angelas Gabrielius ir Aušautas – pagonių sūduvių gydymo dievas). Romanui įpusėjus, nujaučiama dar viena reikšminga detalė – paaiškėja, jog ir pagrindinis veikėjas galimai yra nesybė *konfutatis*, „liaudyje vadinamas Gabrieliais“. Beje, „Confutatis“ – taip pat yra Mocarto „Requiem“ dalis, kurioje nusidėjėliai maldauja Dievo atleidimo.

Vienas iš reikšmingiausių romano epizodų yra Gabrieliaus ir Augustės pokalbis – ištisa būtis filosofija. Štai kaip skirtingai ir panašiai du žmonės apibūdina viltį. Gabrielius teigia: „O į ką daugiau žmogus gali kreiptis paskutinės pagalbos? Gyvenimo absurda mes suvokiame intelektu, bet lyg ir donkichotiška pastanga toje nykioje absurdo jūroje ryžtingai jį atmesti ir kantriai laukti, kasdien tvirtai tikėtis dar kažko, logiškai lyg ir neįmanomo, na, kad ir gležniausio šviesos spindulėlio, – argi ai nėra viltis?“ (Kajokas 2012, 26). Savotiška viltingoji Gabrieliaus absurdo filosofija koreliuoja su Augustės pamąstymais: „Planai, troškimai, svajonės, strateginiai tikslai, siekiai?.. Vargu, ar jie suteikia gyvenimui realų pagrindą. Paprastai tik nuvilia. Privalo būti dar kažkas, kas esminiu akcentu paverstų ne *žinojimą*, dėl ko gyveni, bet amžiną ir neatremiamą motyvą gyventi.<...> Ir vienas žmogus atskleidė man tą motyvą, jis pasakė labai paprastai: valia gėrėtis. Gėrėtis kiekviena akimirka, nesuskaičiuojamais jo niuansais ir pavidalais“ (Kajokas 2012, 57). Toks Augustės gyvenimo prasmės įvardijimas – artimas Rytų filosofijoje pabrėžiamai patirties, ikirefleksyvumo, pajautos svarbai. *Valia gėrėtis* – tai ir savotiška Arthuro Schopenhauerio filosofinio konstrukto *valios gyventi* transformacija. Transformuotos Schopenhauerio ištarnos pasirinkimą romane galėtų suponuoti tai, jog pesimistiškajam gyvenimo filosofui įtakos turėjo ir krikščioniškoji, ir Rytų (Indijos) filosofija. Schopenhauerio filosofija yra pesimistinė, persmelkta kančios, majos

vyravimo gyvenamajame pasaulyje. Tačiau, anot mąstytojo, kančias žmogui gali palengvinti moraliniai ir estetiniai sprendiniai. Moralinė išeitis jungia indų ir krikščionybės filosofiją (atsikratydami troškimų ir norų, galime išsilaisvinti iš kančios, tačiau itin svarbi krikščioniškoji empatijos, gailestingumo, paguodos idėja). Estetinė išeitis yra meno kontempliacija. (pgl. Tatariewicz 2002, 260 – 263). Ne veltui savo gyvenimo filosofiją Augustė pateikia žiūrėdama į Botero nutapytą „Adomo ir Ievos paveikslą“.

Romanas persmelktas muzikinių tonų – Schopenhaueris itin akcentavo valančią, gydančią muzikos galią. Gabrieliaus ir Augustės susitikimas – savotiška abipusė sielos terapija, gydantis Kito žodis, atsikreipimas Kitą. Veikėjų dialoguose skleidžiasi žmogaus būties, pasaulio prigimties suvokimo, prasmės, kaltės problematika. Iškalbingas ir šernų epizodas. Paklaikęs šernas (graikų mitologijoje, krikščionybėje kiaulė-šernas simbolizuoja blogį, demoniškumą) taikosi užpulti Augustę, Aušautas stoja į simbolinę kovą su blogiu ir moterį išgelbsti.

Aštrūs, polemiski Rojaus Rudens ir krikščionių kunigo dialogai įsimbolina dviejų pasaulėžiūrų sankirtą – ciniška, ateistinė rašytojo pozicija konfrontuoja su tvirtu dvasininko tikėjimu: „ – Tiktai savo laisve menininkai byloja mums apie vientisą Dievo pasaulį! Savo laisve! (kunigas – aut. past) – Drįščiau suabejoti. Paprastai laisve pasinaudoja žmogaus įpročiai, kad paverstų jį savo įkaitu. (Rojus Ruduo – aut. past.) – O aš neabejoju! (kunigas – aut. past.) Jūsų valia. Abejojantis – silpnas, neabejojantis – aklas“ (Rojus Ruduo – aut. past)” (Kajokas 2012, 80). Vis tik rašytojo nepasitenkinimas gyvenimo kokybe, nuolatinis svaiginimasis simbolizuoja asmens nepakankamumą pačiam sau, šventybės ilgesį, transcendencijos kaip pokalbio su Dievu siekimą. Tai iliustruoja Eliade's teiginį, jog ir modernusis *homo nonreligiosus* žmogus negeba nutraukti saitų su religinio žmogaus patirtimi. Įdomu, jog šią Eliade išvalgą, pats Kajokas „apgyvendina“ savo pasaulėžiūroje: „Neabejoju, kad ir tikro tikinčiojo, ir tikro ateisto gyvenime dvasinis elementas yra labai svarbus, nors ateistas žodžiais šitai gali ir neigti. Bet ir jis nenustoja klausinėjęs, ieškojęs. Pasirašau po Jungo mintimi, kad toji žmogaus dalelė, kurią vadiname siela, yra religinga iš prigimties, iš esmės. Kai pajunti ją turįs, tos prigimties negali ignoruoti. Nors ginčytis gali“ (Kaziliūnaitė 2013, 3). Štai kokią neviltį, žmogaus nepakankamumą pačiam sau atskleidžia nuoširdūs Rojaus žodžiai Gabrieliui: „Sakau, pavargau gyventi. Turbūt esu iš tų idiotų, kurie net maldą pradėtų žodžiais: Dieve, kodėl gi tau nepasišnekėjus su protingu žmogumi... Bet vieną pavakarę nepajutau, kaip smakras ėmė tirtėti: Viešpatie, būk man gailestingasis samarietis... Atrodo, turiu viską – pastogę, maistą, pagarbą, kelis draugus, šimtus pažįstamų, nesu visiškai skurdžius, o jaučiuosi tarsi būčiau sumuštas, apiplėštas ir paliktas merdėti pakeleje. Mirtinas gyvenimo nuovargis“ (Kajokas 2012, 164).

Nesybių idėja taip pat pasiskolinta iš budistinės pasaulėžiūros – tai būtybės peržengusios amžino tapsmo, kančios ratą. Nesybės romane įsimbolina fenomenologijai ir dzenbudizmui itin svarbią patirties problemą. Dzenbudizme fenomenas egzistuoja tik tada, kai yra Aš patiriamas. Šiuo

požiūriu reikšmingos yra nesybės Eliezaro ištaros : „– Ir vis dėlto, – neatlyžo Gabrielius, – pasakykite atvirai – yra Dievas ar jo apskritai nėra? „Kad ir ką sakytum, – sodininkas pagaliau atitraukė akis nuo pintinių, – Dievas neatsiras, jeigu jo nėra. Ir neišnyks, jeigu yra“ (Kajokas, 2012, 61). Šią citatą galima šifruoti gana skirtingomis priegomis. Viena iš jų – krikščioniškoji. Nepaisant žmogaus teiginių, svarstymų apie Dievo esatį, tik tikinčiajam Dievas tampa išgyvenama tikrove. Dzenbudizmo požiūriu, disjunkcinė Aušauto logika (yra/ar nėra) paverčiama konjunkcine (yra ir nėra – priklauso, ar Dievą patiri).

Unikalus romano personažas Eliezaras, oficialiai vadinamas Sordu, o liaudyje dar ir dzebuku (mitologinė linija). Eliezaras romane save pristato ir kaip amžiną žydą, žydų rabiną: „Krikščioniškąją *anattos* simboliką suponuoja romano teiginys: „Mirties vartai sordams absoliučiai uždari, visi jie bus Pakviesti tik pro vienus vartus, kuriuos krikščionių teologai vadina graikišku žodžiu *Eschaton*... <...> Tiki antruoju Atėjimu, nuolat ilgisi ir nuošaliausiose provincijose dairosi nekalto prasidėjimo mergelės, nes tiktai per jos iščias pasaulinį žengs tasai, kuris turi galią atverti jiems *Eschaton* vartus. Tačiau Evangelijos neišpažįsta“ (Kajokas 2012, 228). Šiame epizode itin susieja Jutos, tikėjusios, jog pagimdys Jėzų, vaizdinys – *amžinasis žydus* laukia naujai užgimstančio Dievo sūnaus. Biblinės simbolikos ir budizmo filosofijos dėmė Eliezaro paveiksle kuriama ir skaičiaus simbolika: „Jų meilė kartą per 77 metus <...> įgyja galios mirksniui pagauti savo uodegos galiuką ir tapti tobula savimi, t.y. savimi ir savo atspindžiu viename“. (Kajokas 2012, 228). Skaičiaus 77 simbolika svarbi ir Evangelijoje¹.

Įdomus ir *anattos* Kalėdos Dao triplaniškumas. Jo įvaizdyje susipina senoji pagoniškoji Žiemos saulėgrįžos šventė, chaoso ir tvirties dėmė, laiko įveika ir Jėzaus Kristaus gimimas, vienatinio istorinio laiko išgyvenimas. Lietuvių liaudies kalėdinėse dainose itin populiarius priedainis *kalėda* – manoma, kad Kalėda simbolizavo pačią saulę. Kalėda siejama su kertine daoizmo filosofijos sąvoka Dao. Anot Algio Mickūno, „daoizmas ieško ne tik patirties (kaip dzenbudizmas – aut. past.), bet ir visatos „šaltinio“. Šis „šaltinis“ vadinamas Dao, nors kartais Dao atrodo priklausantis nuo „to, kas yra“. Taigi, Dao, kaip ne-būtis yra prieš būtį ir todėl nėra gryna tuštuma, bet neturi ribų <...> Daosistai atskleidė Dao labai taikliu judesiu, kuris įsikuria „tarp“ skirtingų priešybių, parodydamas, kad vienoje priešybėje yra kita (Mickūnas 2012, 100 – 101). Romane Kalėda Dao – vienatinė, unikali, viena svarbiausių nesybių, sugebanti „susitraukti iki tokio mažumo, kuris vadinamas Nieku, ir išsiplėsti iki dydžio, triskart viršijančio Visatos apimtį“, moka „pulsuoti“, „tobulai egzistuoti ir bet kuriame nebūties taške“. (Kajokas, 2012, 221 – 222). Įdomu, kad apie artėjančią apokalipsę romano veikėjams *Tuba Mirum* skyrelyje praneša būtent nesybė Kalėda Dao.

¹ Jėzaus mokinys Petras paklausė Mokytojo: „Viešpatie, kiek kartų turiu atleisti savo broliui? Ar iki septynių kartų? Jėzus jam atsakė: „Aš nesakau tau iki septynių, bet iki septyniasdešimt septynių kartų“. Plg. Mt 18, 21 – 22.

Kelias plotmes (mitologinę pagoniškąją, krikščioniškąją induistinę, budistinę, daoistinę) jungia ir XXXXXX *anatta*, kurios tikrasis vardas yra nežinomas: „Esti hipotezė, jog visos anattos tėra XXXXXX mintys, kuriomis jis vėjavaikiškai žaidžia, kai iš kontempliatyvios būsenos pereina į aktyvią.<...> Žmonės šią anattą vadina labai įvairiai: Gelšaus ežeru, Peleniniu Sineanu, Tamsiąja Naktimi, Ašramo Skyle...” (Kajokas 2012, 232). Šiame nesybės apibūdinime telpa ir visa romano koncepcija – skirtingos ontologinės patirties koliažas, vienijimas religinio ir estetinio išgyvenimo slėpinio.

Romano struktūros simbolika

Aptarus romano veikėjų paveiksluose ir jų tarpusavio dialoguose ryškėjančią romano koncepciją, pravartu hermeneutiniu ratu grįžti atgal į knygos skyrių pavadinimus. Greta lakoniškų vienaprasmių skyrių pavadinimų, (*Miestelis; Diktofonas*), esti labai iškalbingų. Mitinę pasaulėjautą/simboliką suponuoja skyriai *Valtininkas* (Charono motyvas); *Audra* (audros archetipas, dievų pyktis, chaosas. Beje, audros analogija Vėtra – sudvasinta vėjų būtybė, o jos pasirodymą dažnai siedavo su nenatūralia mirtimi, pasikorimu – simbolis romane – ponios Em pakorimas; vėtros siejamos su mirusiųjų vėlių apsilankymu); *Į pelkę* (vandens archetipas). Biblinę simboliką atspindi pavadinimai: *Liūtas ir buivolai* (biblinio įvaizdžio travestija – romane vaizduojamas liūtas, dorojantis buivolą, o Biblijoje vaizduojamame rojuje – ėriukas ir liūtas darniai guli šalia); *Pasija pagal Mariją* (pateikiama itin transformuota Kristaus kančios ir Judo savivokos versija); *Agnus Dei* (Kristaus – Dievo avinėlio įvaizdis), *Vakarienė* (Kristaus paskutinės vakarienės įvaizdis siejasi su finaline Gabrieliaus ir Augustės scena). Bene iškalbingiausi – lotyniški romano skyrių pavadinimai. Vienas jų – *Dies irea* (*Dieną rūščią*). *Dies irea* – įstabi sekvencija, priskirta Tomo Celaniečio (XIII a.) kūrybai, labai dažnai giedota per gedulingąsias (*Requiem*) mišias. XVI a. popiežius *Dies irea* kanonizuoja kaip privalomąją gedulingų mišių dalį. Įdomu tai, jog dėl giesmės fatališkumo, skleidžiamos rūstybės, neatitikimo su krikščioniškąja galestingumo idėja, antrasis Vatikano susirinkimas *Dies irea* pašalina iš *Requiem* liturgijos (pgl. Versekėnaitė 2005, 295 – 296). Aštuoni *Spalio* skyriaus poskyriai, išskirti kursyvu – aliuzija ir į Mocarto sukurtą (kūrinių užbaigė Mocarto mokinys) *Requie*. Romane užšifruotos šios Mocarto *Requiem* dalys: *Agnus Dei* (*Dievo avinėlis*) ir *Sequenz* (*Sekvencija*) padalos: *Dies irea* (*Dieną rūščią* – įtaigi bauginanti Paskutiniojo teismo scena), *Tuba mirum* (*Stebuklingasis trimitas* skelbia žemiškojo pasaulio pabaigą ir kviečia į paskutinįjį teismą); *Confutatis* (nusidėjėlių kančios, pasigailėjimo meldimas), *Lacrimosa* (*Sielvartingoji*– vilties sušvytėjimas). Svarbu pastebėti, jog visose išvardintose *Requiem* dalyse skleidžiama nuotaika atsispindi romane – teksto ir muzikos konotacijos preciziškai sutampa. Pavyzdžiui, *Tuba mirum* gale atskleidžiama pasaulio baigties idėja: „Ir iš tiesų nuo tos dienos ėmė vis dažniau lynoti – šaltai

įkyriai, rudeniškai. Ir dar senis pasakė, kad tasai Žolinukas riaumojimu bandė pranešti gana sunkiai į mums įprastą kalbą išverčiamą žinią, maždaug – netrukus ateis ir toks ruduo, kuris pats nesulauks rudens pabaigos“ (Kajokas 2012, 153). Tai aiški aliuzija į Paskutiniojo Teismo dieną. Tokia religinė romano plotmė kviečia apmąstyti Senojo Testamento Dievo rūstybės ir Naujojo Testamento Jėzaus įkūnytą gailestingumo malonę. Tai ypač ryšku Gabrieliaus nesybės-*konfutačio* paveiksle. Išgyvendamas žemišką ir religinę, metafizinę kalbę, visame kūrinyje alsuojančiame giluminiame dialoge herojus svarsto ir kviečia svarstyti skaitytoją: ar Dievas bus man gailestingas Paskutiniojo Teismo metu? Ar aš vertas atleidimo malonės? Būtent šioje egzistencinio dialogo plotmėje ryškiausiai sušvyti teopoetinė linija – krikščionių Dievo ir Jo Žmogaus santykis.

Išvados

Donaldo Kajoko romanas „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys“ – modernios ir postmodernios estetikos sąveikos kūrinys. Straipsnyje romanas laikomas post post moderniu (neomoderniu).

„Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys“ – intelektualus, intertekstualus, įvairus kultūros mitinės, religinės, filosofinės ontologinės patirties koliažas. Į romano struktūrą gausiai integruojami mitologijos elementai, pagonybės simbolika, Senojo ir Naujojo Testamento motyvai, budistinė, dzenbudistinė, daoistinė filosofija. Vis tik šie gausūs ir skirtingi elementai romane jungiasi į darnų, prasmingą darinį. Romano recepcijai itin aktuali paties autoriaus ontologinė-religinė patirtis, santykis tarp skirtingų religijų ir filosofinių sistemų. Romano kvintesencija – tikėjimo svarba žmogaus gyvenime. Kūrinio koncepciją atskleidžia metafora: romane vaizduojama daugybė Kelių, įvairiausių Kelionių variantų – visi atveda į Tikslą – Tikėjimą. Per įvairių religijų ir filosofinių bei estetinių ontologinių sprendinių prizmę romane skleidžiasi vidinio ir transcendentinio dialogo poreikis.

Pagrindinius romano veikėjus galima priskirti skirtingoms religijoms ir pasaulėžiūroms, tačiau dažnai herojų savastis nėra vienalytė. Apibendrintai ir sąlygiškai galima išskirti šias romano veikėjų religines-filosofines kategorijas: kunigas Severijus atstovauja krikščionybei; ponis Augustė – marginaliam, transformuotam krikščioniškajam pasaulėvaizdžiui ir iš dalies daoistinei, budistinei pasaulėjautai; Juta – fanatiškam iš pagonybės ir krikščionybės suplaktam tikėjimui; rašytojas Rojus Ruduo artimas ateistiniam tipui. Iš visų romano veikėjų bene labiausia išsiskiria protagonistas *pusinukas* Gabrielius Aušautas – kurio paveiksle susipina bene visų romano religijų ir filosofijų bruožai. Ironišką tokių *negrynių religinių charakterių* vaizdinį nustelbia egzistencinis lygmuo. Visavertis *buberiškas* dialogas tarp veikėjų vis tik įvyksta – Vakarietišką ir Rytietišką ontologinę patirtį sujungia ikikalbinis būties šaltinio suradimo troškimas.

Iškalbinga, prasminga romano struktūra, muzikinės *Dies irae* sekvencijos ir Mocarto *Requiem* konotacijos atveria teopoetinį romano lygmenį.

Literatūra

- ELIADE, M., 1997. *Šventybė ir pasaulietiškasumas*. Vilnius: Mintis
- JUZEFOVIČ, A., 2012. Tradicinės hermeneutikos, Algio Mickūno tryliktoji hermeneutika, o kas toliau? *Filosofija. Sociologija.*, nr. 3, 196 – 204.
- MICKŪNAS, A., 2012. *Per fenomenologiją į dzenbudizmą*. Vilnius: Baltos Lankos.
- KAJOKAS, D., 2012. *Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys*. Vilnius: Tyto Alba.
- KAZILIŪNAITĖ, A., 2013. *Sveikoj sieloj sveikas kūnas*. Prieiga: <http://www.satenai.lt/?p=24535> [2013 09 01].
- SPRINDYTĖ, J., 2012. *Poeto dominija*. Prieiga: http://literaturairmenas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=420:jurate-sprindyte-poeto-dominija&catid=273&Itemid=129 [2013 09 01].
- TATARKIEWICZ, W., 2001. *Filosofijos istorija III: XIX ir XX amžių filosofija*. Vilnius: Alma littera.
- VALANTIEJŪTĖ, L., 2011. Dialogo principas kaip religinio pliuralizmo pagrindas. *Religija ir kultūra*, 9 tomas, 46- 57.
- VERSEKĖNAITĖ, A., 2005. *Dies irea sekvencija: tekstas ir potekstės*. Prieiga: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1392-7450.N_15_43.PG_295-306/DS.002.0.01.ARTIC [2013 09 01].

Lina Buividavičiūtė

Vilnius University, Lithuania

Research interests: hermeneutic, modernism, postmodernism, existentialism, and philosophy of religions.

CONSISTENCY OF WESTERN AND EASTERN ONTOLOGICAL EXPERIENCE IN THE ROMANCE *EŽERAS IR KITI LYDINTYS ASMENYS* OF DONALDAS KAJOKAS

Summary

The romance “Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys” (2012 years) of Donaldas’ Kajokas’ is the unique and interesting event in Lithuanian literature. The second romance of famous Lithuanian poet is intellectual and intertextual collage of different mythical, religious, philosophical elements. Many archetypical, paganism, The Old and New elements, the features of religious philosophy of Buddhism, Zen Buddhism and Daoism are composed in the structure of the romance. In the case of trying to grope the nub, quintessence of the romance, the article is trying to answer this question: do so different elements form dialogical textuality and go to a harmonious meaning in the romance?

The aim of the article is to disclose mythical, religious and philosophical elements and to analyse relation between them, importance of their meaning in the romance. The article is based on hermeneutic and phenomenological methodology. In the theoretical part the author describes important religious creed of Donaldas’ Kajokas’ and different philosophers views of possibility of consistency of Western and Eastern ontological experience. In the first practical part the mythical – archetypical features of the romance are analysed. In the second one the most important characters of the romance are described. In the third part the symbolism of the structure of the romance is analysed.

The article draws the following conclusions: different mythical, religious, philosophical elements complement each other and tells important, essential truth of the romance – human needs belief. “Before-speech”, “before reflection” aspiration to find the essence of the existence, to “speak” with transcendence, with God consolidates people of different religions and cultures. There are many different ways that leads to the Aim, to the End, to the God – it is the main idea of the romance.

KEY WORDS: existence, religion, belief, Christianity, Buddhism, Zen Buddhism, paganism, Daoism, philosophy.

Viktorija Lobinaitė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: viktorija.lobinaite@gmail.com

Scientific interests: comparative mythology, etymology

Tatjana Solomonik-Pankrašova

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: rebecca_solo@yahoo.com

Scientific interests: comparative mythology, comparative poetics, Anglo-Saxon literature

POET AS A CUSTODIAN OF THE GERMANIC HEROIC TRADITION

*In medieval society the poet was seen as a custodian and a transmitter of cultural values. The pursuit of fame is one of the features characteristic of Germanic poetic diction. The poet used traditional poetic vocabulary to celebrate the deeds of the heroes and manifest the relationship between the lord and his comitatus. This article aims at deciphering the reflection of the Germanic heroic code in the poetic diction of the scarcely investigated Anglo-Saxon poem *The Battle of Maldon*. The poetic vocabulary of fame embraces kennings, ornamental epithets, contrived word order, poetic formulae and other artificial features. The novelty of the research lies in analysing the poetic diction of fame with reference to the symbolic culture of the Proto-Indo-Europeans by means of comparative reconstruction. For the Proto-Indo-Europeans, the image of their own society was conceived as a reflection of the Pantheon; therefore, in the Germanic heroic culture, the archetype of the warrior God Thor could be extended to King and Hero.*

KEYWORDS: heroic myth, fame, heroic code, warrior, poet, poetic vocabulary.

The heroic myth as reflected in the Proto-Indo-European culture

The Indo-European heroic myth reveals the warrior nature of the Proto-Indo-European society, for the Proto-Indo-European cattle raid myth is dominated by a hero, whose herd of cattle is stolen by a three-headed serpent-monster. The hero defeats the monster being assisted by the Thunder god. David Leeming maintains that the hero's struggle with the serpent and its defeat is a central Indo-European hero theme (Leeming 2009, 200). The theme is embedded in the basic poetic formula, i.e. *(hero) slay (PIE *g^when) the serpent* (cf. Watkins, 1995, 302).

The order of this warrior society was reflected in Homer's *Odyssey* and *Iliad*, the epics that "would serve the later Greeks as vehicles for the celebration of a hero cult in which figures of a mythical past, who mingled with and were often sired by the gods, were bigger, braver, and more beautiful than ordinary humans" (Leeming 2009, 163), cf. the great heroes Achilles, Hector, Diomedes in Greek tradition, and Aeneas in Greco-Roman tradition.

The hierarchical structure of the Indo-European pantheon is reflected in the hierarchical structure of the Indo-European society. Thomas V. Gamkrelidze and Vjačeslav V. Ivanov claim that relations among the deities of the pantheon and all religious conceptions reflect social relations,

thereby the pantheon and the whole mythological system are “a sort of reflection or model of the social relations that characterise the society at the relevant stage of its development” (Gamkrelidze, Ivanov 1995, 692). Therefore, by transforming himself into a different mode of existence, the hero could imitate the mighty deeds of gods. This magico-religious experience is referred to as *symbolic thought* (cf. Eliade 1974, 455).

Moreover, the French scholar Georges Dumézil has introduced the *trifunctional hypothesis*, which points to the hierarchical structure of the Indo-European society. According to this hypothesis, the Indo-European deity **p^her(k^{ho})u-no-*, the god of thunder, warriors and military campaigns, is related to the Indo-European social class of warriors (Dumézil, cited in West 2007, 199). As Shan M. M. Winn maintains, “the ‘warrior culture’ is among the most easily identified features of the Indo-European legacy” (Winn 1995, 4).

Inasmuch as the paganism in the Indo-European cultures promised no afterlife, it is the high repute of warrior that could ensure immortality. For warrior societies it was courage and glorious deeds that vouchsafed imperishable fame; therefore, “the poet who could sing the story of his heroic life was, of course, the agent upon whom the hero depended for his fame” (Abrams 1974, 3). Hence, the poet was the bard, the one who sang the deeds of the heroes and bestowed immortality upon them.

Poet as a transmitter of cultural values

In Pagan Antiquity, poets were thought to be priests, seers, eulogists, etc. Martin L. West maintains that due to these different functions, there was no single Indo-European word for ‘poet’, for the continental Celts “had poet-singers called Bards (*bardoī*), philosophers-priests called Druids (*dryidai* or *drouidai*), and diviners called vates” (West 2007, 27). The proto-Celtic **bardos* has the meaning of ‘praise-maker’. Bards sang songs of praise or blame and celebrated the brave exploits of warriors.

Kemp Malone points that “at an early date Germanic kings began to keep professional poets.” (Malone 1972, 45) Being patronised by the king, a poet held a position of the first rank in the society (Campanile, cited in Watkins 1995, 69). The reciprocal poet-patron relation (cf. Watkins 1995, 73) highlights the idea that the king awarded the poet with gifts in exchange of the poems of praise; hence, the *scalds* could receive the shield as a valuable gift (Lindow 2002, 15). The following quotation specifies the significant role of the poet in ancient societies, cf.:

Public aspect is important; and the emotions of honour and shame are the important social forces. Celebration and rite give a rhythm to life and existence. Unless excluded because of senility, illness, or shameful conduct, everyone participates in these occasions. Eloquence, self-respect, and reverence towards superiors and the clan’s ancestors are the highly admired virtues. There is a quiet objectivity

which rules people's lives, and although, occasionally the personal *psyche* rebels, normally there are traditional ways of treating exaggerated individualism. Boasting, comparisons of merit, and contests are often indulged in. These are demanded by a sense of public honour. One's activities are largely determined by status and tradition. (Bloomfield, Dunn 1992, 6)

The cultural values to be guarded and transmitted to the future generations were bravery, heroism and loyalty.

It is by recalling the deeds of the past heroes that the unknown Anglo-Saxon poet of Beowulf revealed his craft, for he was "a man with a memory stocked with many old legends, composed and sang a new poem about the exploit; he paralleled it with the tale of the earlier dragon-slayer Sigemund, and told the latter's story at some length", inasmuch as the King and the hero wanted "to be ranked with other famous heroes of the past, and for his deeds to be set beside theirs" (West 2007, 64).

The poet performed in front of the king and his retainers in ceremonious events; this kind of performance called for an elevated poetic diction. Archaic vocabulary, metaphors, and periphrases present a challenge to the hearer (West 2007, 77). The coining of vivid figurative phrases, such as *kennings*, was in practice, e.g. the *hilde-lēoma* 'the battle flame' for 'the sword' (cf. Crystal 2002, 168). Kennings are figurative expressions used specifically in Old Norse and Old English verse. The use of such poetic tropes enables the poet to describe things indirectly; yet, on the other hand, it "requires a reader imaginatively to construct their meaning" (Carter, McRae 1997, 11). Some kennings could be quite difficult to decode and may lead to disputes in critical interpretation; kennings that require some special background knowledge of mythology are referred to as *mythological kennings* (cf. Lindow 2005, 27). Therefore, understanding poetry required intellectual effort on behalf of the audience.

Thor as a hero

Our knowledge of Germanic mythology depends to a great extent on the *Poetic Edda*, a collection of pre-Christian mythical poems of the Viking period. The poem *Hymiskviða* (*The Lay of Hymir*) from the *Poetic Edda* portrays the warrior god Thor's encounter with the giants and ultimately the encounter with his greatest adversary, i.e. the Midgard serpent. In the poem, the poet uses the mythological kenning *hróþrs andskoti* 'the foe of giants' to refer to Thor, for Thor wielding his great hammer and a girdle of power proves his might to the giant Hymir and wins the cauldron.

Ragnarök ('the fate of the gods'), the apocalypse, is presented in the poem of the *Poetic Edda*, namely *Völuspá* (*The Wise Woman's Prophecy*). In the poem, the prophetess *Volva* foretells the destruction of the gods and the universe after the great battle between the Aesir and the giants. Thor's adversary in the battle is the Midgard serpent. In *Völuspá* the serpent causes the flood over

the land, thus poisoning the world. Thor advances against the giant serpent and the battle begins, cf.:

*Drepr af móði miþgarþs vëur;
munu halir allir heimstöþ ryþja;
gengr fet niu Fjörgynjar burr
neppr frá naþri níþs ókvíþnum.*
(stanza 56)

Strikes in his wrath the *Warder of Midgard*,
while mortals all their homes forsake;
nine feet recoils he, the son of Odin,
bowed, from the dragon who fares not shame.
(Trans. by Olive Bray)

The mythological kenning *miþgarþs vëur* ‘the Warder of Midgard’ refers to Thor. The Old Norse *mið* denotes ‘the middle’ and *garðr* denotes ‘wall, yard, dwelling, stronghold’². In Norse mythology Midgard is situated in the middle of the world between Asgard and Niflheim, the land of the dead. Snorri Sturluson provides the following description of the creation of the earth by the Æsir, cf.:

It [the earth] is disk shaped, and around the outside is the deep sea, and along the edge of the sea they gave lands to the giants to settle, and inside on the earth they made a stronghold around the earth on account of the enmity of the giants, and for this wall they used Ymir’s eyebrows, and they called the stronghold Midgard. (Sturluson, cited in Lindow 2002, 229)

Hence, Midgard was created for humans by the race of warrior gods. Moreover, Midgard was perceived as a stronghold, a place surrounded by the wall that protected humans from the giants. The kenning *miþgarþs vëur* ‘the Warder of Midgard’ suggests that the warrior god Thor, being one of the Æsir, was seen as a protector of people; he is the *vinr verliþa* ‘the friend of men’, the god “responsible for law and order in the world of humans” (Leeming 2009, 380).

Thor kills the Serpent, *gengr fet niu* ‘nine feet recoils he’, and then dies from the Serpent’s venom. The poet of *Völuspá* likewise bestows Thor with the number of epithets pointing to his great strength, bravery and heroism, e.g. *orþbægin halr* ‘the harsh-voiced hero’, *sveinn sýsliða* ‘bold youth’, *þróttöflugr* ‘the mighty one’, etc. The noble nature of the warrior god Thor finds its reflection in the heroic ideal of Anglo-Saxons.

The glorious nature of warrior in Germanic heroic poetry

Strength, courage, determination and loyalty of a warrior are manifest in the battlefield. One of the most elaborate portrayals of battle is the Anglo-Saxon heroic poem *The Battle of Maldon*. The extant poem lacks its beginning and ending; nevertheless, the remaining 325 lines present a vivid picture of a dramatic battle and convey the heroic ideal of Anglo-Saxons. The poet of *The Battle of Maldon* tells of the historical defeat of the Anglo-Saxons by the Vikings in 991. Despite its late date, the poem’s style and vocabulary, as well as the values and ideals presented, are characteristic of the traditional Germanic heroic poetry. As Joseph Black maintains, the poem is a celebration of

² The Concise Dictionary of Old Icelandic. In: <http://norse.ulver.com/dct/zoega/>

such virtues as courage and steadfastness and a reflection on the complex relation between military victory and moral triumph (Black 2009, 103).

The poet exalts the glorious deeds of warriors who die defending the lord and the homeland. The very bond between the lord and his retainers is perceived as being glorious, established during the awarding ceremony of the warrior, when the lord bestowed him with the war-gear. The poet uses a rich variety of synonyms for the ‘war-gear’, e.g. *scyld*, *bord*, *lind*, *rand* to refer to the ‘shield’, and *æsc*, *darod*, *franca*, *gār* and *spere* to refer to the ‘spear’. Because spear shafts were made of ash-wood, the word *æsc* ‘ash’ is used as a metonym for spear (Marsden 2004, 253). The poet evokes a series of vivid battle images, such as the sound of sword on chain-mail, cf. *gryrelēoda sum* ‘a certain terrible song’ (line 285); the *fægges feorhhūs* ‘a doomed life-house’ (line 297), a poetic kenning for the body; as well as *hrefn* ‘raven’, *earn* ‘eagle’ and *wulf* ‘wolf’, the messengers of death.

Beasts of battle as an omen of a pending battle

The raven, eagle and wolf are the conventional ‘beasts of battle’. Jennifer Neville maintains that the beasts of battle are used as a poetic formula “to introduce a climax in human relation, a battle” (Neville 2004, 10). This formula is frequent in both Old English and Old Norse poetry, for “it is traditional... to see the wolf, raven, and eagle that together dine off the slain in eight Old English poems and hundreds of skaldic stanzas as relicts of a distant Germanic past” (Frank, cited in Jesch 2002, 254); cf. the following stanza from the *Battle of Maldon*:

[...] *Ɔa wæs feohte neh,
Tir æt getohte. Wæs seo tid cumen
þæt þær fæge men feallan sceoldon.
Ɔær wearð hream ahafen, hremmas wundon,
earn æses georn; wæs on eorþan cyrm*
(lines 103–107)

[...] The fight was near,
glory in combat; the time has come
when fated men should fall.
The cry was raised, *ravens* circled,
the *eagle* longed for prey, and panic was on earth.
(Trans. by R. M. Luizza)

Ravens and eagles are the messengers of death, for they eat carrion. However, the poet evokes the images before the battle is fought in order to foretell its outcome. Ravens and eagles wheeling in the air highlight the idea of an impending doom. Compare the following line from *Beowulf*: “*wonna hrefn fus ofer fægum fela reordian, earne secgan hu him æt æte speow, þenden he wið wulf wæl reafode*” – “the black raven over the soon-to-die shall caw merrily, and say the eagle the feast he had when he and the *wolf* gorged on corpses” (Hudson 2007, 82). The wolf is another beast of battle; however, in the *Battle of Maldon* the wolf appertains to a fierce warrior, cf.:

*Wodon þa wælwulfas (for wætere ne murnon),
wicinga werod, west ofer Pantan*
(lines 96–97)

On came the *slaughter-wolves*, not minding the
water,
The Viking troop went west over the Panta
(Trans. by R. M. Luizza)

The mythological kenning *wælwulfas* ‘slaughter-wolves’ is used to portray the Vikings, the enemies of the Anglo-Saxons. In Norse mythology, it is the giant wolf Fenrir, the enemy of the gods, is a symbol of destruction and chaos, cf. “*Pá kömr Hlínar harmr annarr fram, er Óðin ferr við ulf vega*” (*Völuspá*, stanza 53) – “Soon comes to pass Frigg’s second *woe*, when Odin fares to fight with the *wolf*” (translation: Bray 1908, 293). In *Völuspá*, at the end of the world, the father god Odin fights against the wolf Fenrir and dies in the battle. This is how Fenrir brings *harmr* ‘sorrow, grief’ to Odin’s wife Frigg. The devouring of the chief god reveals the malicious, fierce and destructive nature of Fenrir.

However, the wolf can be equated with the ferocious warrior, the one who fights like a wolf. Martin L. West maintains that the Indo-European warriors sometimes had a wild and frenzied character, cf. “the Nordic *berserkir* were systematic practitioners of battle fury, of ‘going berserk’ (*berserksgangr*)” (West 2007, 449). The etymology of *berserker* ‘bear-shirted’ suggests that warriors fought naked; thus, “the warriors’ rejection of the human garb, together with their predatory life in the wild, assimilates them to wild animals” (ibid., 450). Warriors identified themselves with wolves, as the epithet *úlfheðnar* ‘wolf-skinned’, with reference to *berserks*, suggests. The poet of the *Battle of Maldon* names the Vikings ‘slaughter-wolves’ to emphasise their wild, animal-like character. This is how the ultimate goal of the warrior, i.e. *Tir æt getohte* ‘glory in combat’, can be achieved.

War-gear as a glorious heirloom

It should be borne in mind that warriors who enjoyed high social status possessed weapons and armour of high excellence. In Indo-European poetic tradition, “the weapon is often introduced with some accounts of its history, its previous owners, and so forth.” (West 2007, 462) Hence, the same weapon was passed down from generation to generation. The significance of warriors’ armour is exhibited in the *The Battle of Maldon*. Thus, Byrhtnoth, the leader of the Anglo-Saxon troops, refuses to pay tribute to the Vikings for the offered truce, cf.:

*"Gehyrst þu, sælida, hwæt þis folc segeð?
 Hi willað eow to gafole garas syllan,
 ættrynne ord and ealde swurd,
 þa heregeatu þe eow æt hilde ne deah.
 Brimmanna boda, abeod eft ongean,
 sege þinum leodum miccle laþre
 þæt her stynt unforcuð eorl mid his werode,
 þe wile gealgean eþel þysne,
 Æþelredes eard, ealdres mines,
 folc and foldan.
 (lines 45–54)*

“Listen, seafarer, to what these people say:
 they will give you *spears* for your tribute,
 poisoned points and *ancient swords*,
 the *heriot* that will not help you in battle.
 messenger of the sailors, take back a message,
 tell your people much more hostile news:
 here stands *undisgraced earl* with his army,
 who will defend this homeland,
 the land of *Aethelred*, my own lord,
 the folk and the fields.
 (Trans. by R. M. Liuzza)

In his reply to the messenger, the leader of the Anglo-Saxons chooses to give the *sælida* ‘the seafarer’ (the Viking messenger) *garas* ‘spears’ and *ealde swurd* ‘ancient swords’, for the warriors intended to fight the rival rather than to pay a disgraceful tribute to them.

The *epitheta ornantia* (ornamental epithet) *ealde* ‘ancient’ points to the Pagan Germanic tradition of gift-giving, particularly the giving of swords. Men used to give swords to their retainers from generation to generation. Swords were especially prized gifts due to their memorable value. In the Anglo-Saxon heroic epic poem *Beowulf*, before the combat against Grendel’s mother, the warrior Beowulf is given the sword named “Hrunting”, “*þæt wæs an foran ealdgestreonaan*” – “of old-times heirloom easily first” (Gummere 1910, 1458). The sword has its own history: “*æs þæt forma sið þæt hit ellenweorc æfnan scolde*” – “not first time this it was destined to do a daring task” (ibid., 1464–1465). Another sword that belonged to Beowulf was named “Nægling”. The fact that the swords were given names indicates their significance. In addition, the swords were personified, endowed with human qualities: “*þæt hire on hafelan hringmæl agol grædig guðleoð*” – “Then sang on her head that seemly blade its war-song” (ibid., 1521–1522). The previous owners of the sword were distinguished warriors; therefore, the precious heirloom has to be mastered by a nobleman. Before the combat with Grendel’s mother, Beowulf tells for whom to pass his sword in case he dies in battle: “*Onð þu Unferð læt ealde lafe, wrætlic wægsweord, widcuðne man heardecg habban; ic me mid Hruntinge dom gewyrce, oþðe mec deað nimeð*” – “And let Unferth wield this wondrous sword, earl far-honoured, this *heirloom precious*, hard of edge: with Hrunthing I seek doom of glory, or Death shall take me” (ibid., 1488–1491). Being the most precious possessions of the Germanic warriors, the swords not only indicated their status in the society, but also contributed to their fame.

In the passage above, the poet uses the compound *heregeatu* ‘heriot’ (cf. *here* ‘war’ *geatu* ‘gear’), the weapon granted to the warriors by the lord. Here, the reciprocal relationship between the lord and his retainer is carolled by the poet, for the warriors and the lord are not merely armed, yet bound together by loyalty ties. The following epithet, i.e. *unforcuð* ‘undisgraced, honourable’ refers to the earl Byrhtnoth, the leader of the army, who himself is a loyal retainer of Aethelred, the king of England. The name *Æthelræd* consists of two elements, *æðele* ‘noble’ and *ræd* ‘counsel’³. Therefore, the king was surrounded by the noble retainers; being one of them, Byrhtnoth is praised by the poet for being loyal to his lord.

³ In: http://www.intratext.com/IXT/LAT0534/_IDX001.HTM

Fame embedded in the heroic pledge

Although the heroic reputation is gained by exposing oneself to danger or death in a glorious combat, the primary task of a warrior is to defend the king in battle and avenge his injuries (O’Keeffe 1991, 109). In his *Germania*⁴, Gaius Cornelius Tacitus, points out to the following duties of the Germanic warriors towards their chief, cf.:

To aid, to protect him; to place their own gallant actions to the account of his glory, is their first and the most sacred engagement. The chiefs fight for victory; the companions for their chief.” (Tacitus 2004, 10)

Consequently, the pledge to one’s chief dares the warrior to fight; cf. the following stanza from the *Battle of Maldon*:

*Pa wearð afeallen þæs folces ealdor,
Æþelredes eorl; ealle gesawon
heorðgeneatas þæt hyra heorra læg.
Pa ðær wendon forð wlanca þegenas,
unearge men efston georne;
hi woldon þa ealle oðer twega,
lif forlætan oððe leofne gewrecan.
(lines 202–208)*

Then the people’s leader lay fallen,
Aethelred’s earl; all the house-troops
saw that their lord lay dead.
Then forward pressed the *proud thanes*,
uncowardly men hastened eagerly;
they all wanted one of two things –
to give up their lives or avenge their *dear* lord.
(Trans. by R. M. Liuzza)

With reference to the compound *heorðgeneatas* (*heorþa* ‘a hearth, fire place’ and *ge-neát* ‘one who belongs to the household’, ‘following of a superior’⁵), retainers used to live in a close proximity of the lord. In addition, the contiguity between the lord and his *comitatus* is manifest in the extract from *Beowulf*, which suggests that retainers lived together with their lord: “*þonne leng ne mæg mon mid his magum meduseld búan*” – “when the earl no longer in mead-hall may *live* with loving friends” (Gummere 1910, 3064–3065). Hence, the mead-hall was a place “that brought lord and retainers into close, personal, daily contact” (Hume 1974, 64). Moreover, the lord was seen not only as a treasure-giver, but also as a friend, as the epithet *leofne* ‘loved, beloved, dear’ is characteristic of the lord.

Fame embedded in heroic vengeance

The common motif of heroic vengeance is likewise attested in Indo-European poetic tradition, for the hero seeks to avenge the death of someone near to him and “to underline his dedication he may vow to deny himself some normal comfort or privilege until his purpose is achieved” (West 2007, 459), cf.:

⁵ Bosworth, J., Toller, T. N. (1996) *An Anglo-Saxon Dictionary*. In <http://bosworth.ff.cuni.cz/>

Achilles declares that he will not eat or drink until Patroclus is avenged, and he resists attempts to persuade him to fortify himself before the battle (*Il.* 19. 2009, 3030-8). [...] Odin's new born son Váli does not wash his hands or comb his hair before avenging Baldr (*Völuspá* 32 f., *Baldrs draumar* 11). [...] Angantyr vows not to occupy his father's high seat till he has avenged him (*Hervarar saga* 11). (ibid.)

The motif of vengeance is closely linked with the heroic ideal. The following stanza from *The Battle of Maldon* reveals that vengeance was considered to be honourable:

*Ic þæt gehate, þæt ic heonon nelle
fleon fotes trym, ac wille furðor gan,
wrecan on gewinne minne winedrihten.
(lines 246–248)*

I hereby promise that from hence I will not
flee the space of a single foot, but will go further
avenge in the battle my beloved lord.
(Trans. by R. M. Liuzza)

After having seen Byrhtnoth dead, his loyal retainer Leofsunu (cf. *leof* 'dear, beloved' and *sunu* 'son') gives a promise not to leave the battlefield until his lord, his *winedrihten* (*wine* 'a friend' and *drihten* 'the ruler, lord'), is avenged. Moreover, the warrior seeks vengeance because of his personal devotion to the lord, cf.:

*He bræc þone bordweall and wið þa beornas
feah,
oðþæt he his sincgyfan on þam sæmannum
wurðlice wrec, ær he on wæle læge.
(lines 277–279)*

He broke through the *shield-wall* and did battle
with the seamen, until he had *worthily avenged*
his *treasure-giver*, then took his place among the
slain.
(Trans. by R. M. Liuzza)

The poetic kenning *bordweall* 'shield-wall' refers to the fighting formation, i.e. "a line of men in close order protected by shields and equipped with thrusting spears and javelins".⁶ Hence, first and foremost the 'shield-wall' is a defensive formation that serves as a protection for the warriors. However, in the above instance, the warrior forsakes the protection of the shield-wall and advances towards his adversary. Although the warrior falls in combat, fame and immortality are bestowed upon him.

Conclusions

The ancient concept of hero is manifest in the Indo-European **p^her(k^{ho})u-no-* 'the god of thunder, warriors and military campaigns'. With reference to the Germanic heroic ideal, it is *Thor*, the Germanic god of thunder, *vinr verliþa* 'the friend of men', and *miþgarþs vëur* 'the Warder of Midgard', who appertains to the social class of warriors. The consummate poet of *The Battle of Maldon* highlights the reciprocal relationship between the lord and his *comitatus* as the ideal of retainers dying for their Lord. In the battlefield, the *comitatus* yearn to imitate Thor, his strength, courage, determination, and loyalty. The *comitatus* could be rewarded by the war-gear, e.g. *ancient*

⁶ Rex, P. 1066: *A New History of the Norman Conquest*. In:
<http://books.google.lt/books?id=bAaHezfIPJUC&printsec=frontcover&dq=1066:+A+New+History+of+the+Norman+Conquest&hl=lt&sa=X&ei=0HOgUcn8A-er4ATOhYGgBA&ved=0CC8Q6AEwAA>

swords, ancient heirloom, heriot, for the war-gear highlighted the social status of the warrior. Moreover, *wlance þegenas* ‘proud thanes’, *heorðgeneatas* ‘hearth-comrades’ refer to the warriors, who fulfil their obligation to fight beside their *beloved* lord, with reference to the compound epithet *winedrihten* ‘beloved lord, lord and friend’ and to *avenge* the lord. The warrior who *gloriously* avenges his *sincgyfan* ‘treasure-giver’ is praised by the *scald*, thus winning the unfading fame.

References

- ABRAMS, M. H., 1974. *The Norton Anthology of English Literature*. New York: W. W. Norton.
- Beowulf*, [on-line]. Available from: <http://www.fordham.edu/halsall/basis/beowulf.asp> (translated by Francis B. Gummere).
- BLACK, J., 2009. *The Broadview Anthology of British Literature: The Medieval Period. Second Edition*. Plymouth: Broadview Press.
- BLOOMFIELD, M. W., DUNN, Ch. W., 1992. *The Role of the Poet in Early Societies*. Suffolk: Boydell & Brewer.
- BOSWORTH, J., TOLLER, T. N., 1996. *An Anglo-Saxon Dictionary*. Available from: <http://bosworth.ff.cuni.cz/> [Accessed 2 May 2012].
- BRAY, O., ed., 1908. *The Elder or Poetic Edda, Commonly Known as Saemund's Edda – The Mythological Poems* (translated by Olive Bray). London: The Viking Club.
- CARTER, R., McRAE, J., 1997. *The Routledge History of Literature in England. Britain and Ireland*. London and New York: Routledge Press.
- ELIADE, M., 1974. *Patterns in Comparative Religion* (translated by Rosemary Sheed). A Meridian Book.
- GAMKRELIDZE, T. V., IVANOV, V. V., 1995. *Indo-European and Indo-Europeans: A Reconstruction and Historical Analysis of a Proto-Language and a Proto-Culture*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- GRIFFITH, T., ed., 2007. *Beowulf* (translated by Marc Hudson). Ware: Wordsworth Editions Limited.
- HUME, K., 1974. The Concept of Hall in Old English Poetry. In: P. CLEMOES, ed. *Anglo-Saxon England*. Cambridge: Cambridge University Press, Vol. 3, 63—74.
- JESCH, J., 2012. *Scandinavians from the Vendel Period to the Tenth Century*. Suffolk: Boydell Press.
- LEEMING, D., 2009. *The Oxford Companion to World Mythology*. Oxford: Oxford University Press.
- LINDOW, J., 2002. *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*. Oxford:

MARSDEN, R., 2004. *The Cambridge Old English Reader*. Cambridge: Cambridge University Press.

O'KEEFFE, K. O., 1991. Heroic Values and Christian Ethics. In: M. GODDEN, M. LAPIDGE, eds. *The Cambridge Companion to Old English Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 107—125.

REX, P., *A New History of the Norman Conquest*. Available from:

<http://books.google.lt/books?id=bAaHezfIPJUC&printsec=frontcover&dq=1066:+A+New+History+of+the+Norman+Conquest&hl=lt&sa=X&ei=0HOgUcn8A-er4ATOhYGgBA&ved=0CC8Q6AEwAA>

TACITUS, C. *De origine et situ Germanorum*. Available from:

<http://www.intratext.com/IXT/LAT0534/IDX001.HTM>

The Battle of Maldon. Available from:

<http://web.utk.edu/~rliuzza/514/pdf/The%20Battle%20of%20Maldon.pdf> (translated by R. M. Liuzza).

The Concise Dictionary of Old Icelandic. Available from: <http://norse.ulver.com/dct/zoega/>

WATKINS, C., 1995. *How to Kill a Dragon: Aspects of Indo-European Poetics*. New York, Oxford University Press.

WEST, M. L., 2007. *Indo-European Poetry and Myth*. New York: Oxford University Press.

WINN, S. M. M., 1995. *Heaven, Heroes, and Happiness – The Indo-European Roots of Western Ideology*. Lanham, Maryland: University Press of America.

Viktorija Lobinaitė

Vilniaus universitetas, Lietuva

Moksliniai interesai: lyginamoji mitologija, etimologija

Tatjana Solomonik-Pankrašova

Vilniaus universitetas, Lietuva

Moksliniai interesai: anglosaksų literatūra, lyginamoji poetika, lyginamoji mitologija

POETAS – GERMANŲ HEROJINĖS TRADICIJOS PUOSELĖTOJAS

Santrauka

Straipsnyje yra atskleidžiamas poetinis *garbės* žodynas anglosaksų poemoje „Maldono mūšis“, aprašoma *garbės* poetika ir atskleidžiamas karaliaus ir jo palydos (the lord – *comitatus*) ryšys germanų tradicijoje. Darbe pristatomas karaliaus, poeto ir kario socialinis ryšys. Savo žygiais senovės didvyriai siekia atkartoti indoeuropiečių panteono dievo **p^her(k^{ho})u-no-*, t.y. perkūno Dievo, funkcijas. Germanų tradicijoje perkūno dievas Thor'as, poeto apdainuojamas kaip *vinr verliþa* 'žmonių globėjas' ir *miþgarþs vëur* 'Midgardo Sargas', – tai archetipinis herojus, kurio narsa ir atkaklumu mūšyje seka karaliaus palyda (the *comitatus*).

Viduramžių germanų visuomenėje poetas buvo laikomas kultūrinių tradicijų puoselėtoju ir tęsėju. *Garbės* siekis yra viena iš tų poeto saugojamų ir iš kartos į kartą perteikiamų kultūrinių vertybių. Poetas vartojo tradicinį *garbės* žodyną apdainuoti herojų žygdarbius ir ryšį tarp valdovo ir jo karių. Taigi, poetiniame *garbės* žodyne atsispindi pagoniškos germanų herojinio idealo normos. Poetinis *garbės* žodynas aprėpia keningus, epitetus, neįprastą žodžių tvarką, poetines formules ir kitas žodines raiškos priemones.

Astijus Krauleidis

Vytauto Didžiojo universitetas

K. Donelaičio g. 52, LT-44244 Kaunas, Lietuva

Tel. +370 6 468 7793

El. p. Astijus.Krauleidis@fc.vdu.lt

Moksliniai interesai: literatūrinė komparatyvistika, kinas, naujausi literatūros tyrinėjimo metodai, intertekstualumas, fenomenologija

KŪNO FENOMENOLOGIJOS PLOTMĖ: PIER PAOLO PASOLINI FILMO „DEKAMERONAS“ NARATYVAS

Straipsnyje analizuojamas italų kino režisieriaus P. P. Pasolini'o filmas „Dekameronas“ (1971), pastatytas pagal to paties pavadinimo rašytojo G. Boccaccio romaną. Remiamasi fenomenologijos teorine prieiga (ypač kūno fenomenologija), kuri nurodo, kad sąmonė nebūna ir negali būti tuščia. Pastebima, kad apie kūną buvo kalbama nuo antikos laikų. O šiandien kūno sąvoka nuolatosis kinta. Kiekvienas mokslininkas, kritikas ar teoretikas skirtingai ją apibrėžia. Todėl straipsnyje atsižvelgiama į šiuolaikinių mokslininkų pastabas, kurios parodo, kad kontroversiškai vertinamo režisieriaus P. P. Pasolini'o kino filmas „Dekameronas“ yra aktualus ir šiandien, kai, pasak U. Eco, „kiekviena epocha turi savo postmodernizmą“. Remiantis kino teoretikais „Dekamerono“ kino filme išsikristalizuoja skirtingos kūno apibrėžtys. Neretai jos susilieja, sudėtinga jas atskirti. Kita vertus, filmas yra ypač intertekstualus: nuorodos į italų tautosaką arba Bibliją. Būtent tai ir aktualizuoja skirtingas kūrėjo P. P. Pasolini'o intencijas: kūną vaizduoti kaip asmeninę projekciją iš praeities į ateitį, kūno dualizmas, kūnas – drabužis ar drabužis – kūnas ir kt. Visą tai patvirtina, kad net ir kino reginyje yra svarbi atida kūnui, kuris gali būti apibrėžtas – neapibrėžtas, ryškus – blankus ar stiprus – silpnas. Vis dėlto žiūrovo ir režisieriaus skirtingos sąmonės kino reginyje pasirodo. Tai leidžia teigti, kad P. P. Pasolini's ir jo kino filmas „Dekameronas“ gali būti įrašomi į postmodernizmo liniją, kuri yra kintanti.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: kūnas, kūniškumas, fenomenologija, plotmė, naratyvas, medija, megaforma, postmodernizmas, intertekstualumas.

Įvadas

XXI a. kinas tampa neatsiejama mūsų kultūros dalimi, kuri yra tapati kitoms medijoms. Pavyzdžiui, nėra ryškios takoskyros tarp filmo ir literatūros teksto. Į abi šias medijas yra žvelgiama iš semantikos lauko. Pagal intermedialumą: tekstas – kinas; kinas – tekstas. Vis dėlto lyginant kiną ir kitus *tekstus* pastebime skirtumų, kuriuos patvirtina prancūzų filosofo G. Deleuze'o pasakymas, kad „[p]ats kinas yra nauja ženklų ir vaizdinių praktika, o filosofija turi sukurti šios praktikos teoriją kaip konceptualią praktiką“ (Deleuze 1999, 366), kuri ir išryškintų paveikiančią žiūrėjimo patirtį ar sąmonę, atskleistų žiūrovo ir kino pasaulį. Viena iš filmo kūrėjo užduočių „yra perkelti [...] žiūrovą iš jo *paties* pasaulio į tipografijos ar filmo kuriamą pasaulį“ (McLuhan 2003, 275).

Į kino pasaulį yra paranku žvelgti remiantis fenomenologijos teorine prieiga. Tai prieiga, kuri ne tik aiškina fenomenus, bet ir pabrėžia, kad sąmonė yra visada aktyvi, t. y. nebūna tuščia. Kino teoretikė V. Sobchack teigia, kad „fenomenologija kuria ne tik praktinę, bet ir eksperimentinę metodologiją, įvirtinančią tiriamojo objekto atvirumą ir atsisakančią *a priori* duotas, tvirtai nustatytos objekto reikšmės“ (Sobchack 2009, 435–436). Todėl fenomenologijoje *pasirodantis*

reiškiny ir kinas yra vertinami panašiai.

Analizei yra pasirenkamas **tyrimo objektas** – tai kino filmas „Dekameronas“ (1971) – kontroversiškai vertinamo XX a. antrosios pusės italų kino režisieriaus P. P. Pasolini'o (1922–1975) kūrinys (filmas priklauso dramos ir komedijos žanrui), kur režisierius gilinasi į *kūniškumo* sampratą: svarbu yra preciziškumas, atidumas detalėms ir siekis į ateitį žvelgti iš praeities pozicijos. Kinas, anot intelektualo P. P. Pasolini'o, yra geriausias įrodymas, kad pirmąją ir svarbiausią žmonių kalba gali būti pats veiksmas. Todėl **analizės tikslas** – remiantis fenomenologijos teorine prieiga ir kitų kritikų pastabomis apie kiną išnagrinėti, kokios kino filme „Dekameronas“ yra kūno apibrėžtys, kaip jos išsikristalizuoja kino filmo naratyve. Tai svarbu, kadangi veiksmas kine yra persmelktas būtent P. P. Pasolini'o mąstymo, paveikto tuo metu Vakaruose vienos įtakingiausių teorijų – poststruktūralizmo. Režisieriaus žvilgsnis yra nukreiptas į (post)modernizmą ir jo problemas. Problemos išryškina meno kūrinio svarbą. Remiantis M. Bachtinu, yra „galima tokia prielaida – meninis kūrinys visada yra viršindividualus ir esti už laiko ribų. Jis nukreiptas į virtualų horizontą, ten, kur jungiasi autoriaus ir skaitytojo intencijos. Kitaip kalbant, skaitytojo užduotis – kartu su autoriumi pajusti teksto galimybes, *intencijas*“ (Бахтин 1975, 53).

Kūnas – kaip režisieriaus projekcija

P. P. Pasolini'o atveju yra intencija žvelgti į *kūną, kūniškumą* iš savo asmeninės patirties. Apie kūną buvo kalbama nuo antikos laikų Platono („Mat kai kurie sako, kad kūnas yra sielos „antkapis“, po kuriuo ji dabartinėje esamybėje palaidota“ (Platonas 1996, 101)), Renesanse W. Shakespeare'o dramoje „Otelas“ yra brėžiama skirtybė tarp žmogaus išorinių išgyvenimų ir savo kūno pažinimo („Kūnas – tai sodas, kurio sodininkas – mūsų valia“ (Šekspyras 1961, 34)). Šiandien žmogaus kūnas nėra homogeniškas: jis nuolatos kinta. Postmodernizme kūnas yra suvokiamas ne kaip sąmonės, bet kaip aplinkos *sukonstruotas* rezultatas. Svarbu nubrėžti *socialinio kūno* vietą („kūnas yra nuolatos ta vieta, iš kurios aš santykiuju su aplinka – aš esu taip suaugęs (arba [...] „jaugęs i“) su kūnu“ (Husserl 1989, 40)) ar išryškinti kūno svarbą kine: kūnas – tai tarpininkas tarp *mano* kūno ir *kito* (esančio kino reginyje). Todėl literatūrologė I. Melnikova teigia, kad kino filmo „Dekameronas“ režisierius „atskleidžia atsisakymą adaptuoti pirminį šaltinį ir kartu leidžia šiam originalui gyventi jo paties gyvenimą kine“ (Melnikova 2012, 43). Negalime teigti, kad P. P. Pasolini's visiškai nutolsta nuo pirminio šaltinio. Jis pasirenka ekranizuoti tik tam tikras G. Boccaccio romano „Dekameronas“ (1350–1353) noveles: antros dienos penktą, trečios dienos pirmą, septintos dienos antrą, pirmos dienos pirmą, šeštos dienos penktą, penktos dienos ketvirtą, ketvirtos dienos penktą, devintos dienos dešimtą ir septintos dienos dešimtą. Režisierius grožinio

kūrinio tekstą perkuria savaip, stengiasi *kūniškai* išgyventi patį tekstą. Svarbus yra ne tik žmogaus kūno santykis, bet ir dažnai *pasirodantis* kino kūnas, kuris „nėra tiesiog „esybė“, bet jis suvokiamas praktiškai patiriant išorines situacijas ir įvykius“ (Giddens 2000, 77).

Kiekviename kino filmo kadre yra vaizduojamas kūnas ar atskiros jo dalys. Nesvarbu, koks kūnas: ar kankinamas sunkumu, ar paslėptas po puošniais rūbais, ar plastiškas ir įsiliejantis į veiksmo foną. Kūnas, kūno ženklai – tai jie pasakoja „Dekamerono“ istoriją, brėžia nenuspėjamą liniją. Liniją, kuri yra nukreipta iš kino kameros „akutės“ į visišką *kitos* sąmonės intencionalumą: jos turinys yra nukreipiamas į „intencionalų“ objektą. „Objektas egzistuoja kaip realybė sąmonės atžvilgiu“ (Бахтин 1975, 53). Pasak M. Bachtino, „objektas negali būti atrastas nei psichikoje, nei „materialume“, tačiau tokie objektai verifikuoja ir sutvarko ir empirinę medžiagą, ir mūsų psichiką, leidžia įveikti „pliką psichinį objektyvumą““ (Бахтин 1975, 53), kuriame tie patys objektai kino filme yra atpažįstami / suprantami žiūrovo ir režisieriaus skirtingai. Per įrėmintą istoriją kino naratyvą *išsikristalizuoja* skirtingos kūno apibrėžtys, kuriomis siekiama vystyti dialogą tarp kino (siuntėjo) ir žiūrovo (adresato).

Dualistinė kūno samprata: du vienas kitą papildantys kūnai

Kartais kūnas *pereina* į kitą kūną, t. y. įvyksta dviejų kūnų susiliejimas (epizodas su dviem vienuolėmis ir vynuogių rinkėju Mazetu). Šis epizodas simbolizuoja dviejų skirtingų pradų susidūrimą: dieviškojo ir žemiškojo, vyriško ir moteriško. Vienuolė savo kūne staiga pajaučia aistrą, atsivadimą, kai atsargiai ir įdėmiai stebi vyrą, renkantį vynuoges, bet kartu ji yra atsakinga už savo ištikimybę, kurią pažadėjo Dievui. Todėl „kūno patirtis mus verčia pripažinti pasirodančią prasmę“ (Merleau-Ponty 1992, 175), kuri užkoduotakūno išgyvenamuose įvykiuose. Kita vertus, akto įvykyje yra svarbi taip pat ir vienos iš vienuolių ir vynuogių rinkėjo *žvilgsnio* metafora, kurioje *pasirodo* tolimesnė įvykių perspektyva. Susiduria du aistringi ir *kūniški* žvilgsniai. Vis dėlto kūnas, kuris slepia paslaptis, nėra visada pajėgus ne tik *jausti*, bet ir *kalbėti*. Tai yra patvirtinama vyriausiosios vienuolės ir vynuogių rinkėjo akte, kurio metu įvyksta ironiškas dialogas, parodantis tai, prie ko kito kūno geismas veda: per didelis *kūniškumas* sužlugdo žmogų.

Analizuojamame filmo epizode yra svarbi kūno plotmė ir tai, kokie yra kūno išreiškiami veiksmai. Juk, anot fenomenologo E. Husserlio, mes per savo ir kūno santykį pažįstame ne tik pasaulį, bet ir *kitą* kūną, *kitą* sąmonę. Be to, vienuolei yra svarbu pažinti savo sąmonės sukaustytą ir apribotą kūną; pajaušti, susilieti su *kitu*, svetimu kūnu. Kūnu, kuris reiškia vidinį nušvitimą, o ne fiziologinio kūno išryškinimą. Todėl režisierius P. P. Pasolini's meninėmis kino raiškos priemonėmis (didindamas, mažindamas vaizdą; fragmentuodamas kadrus) iškelia epizoduose pasirodantį kūną, atskiras kūno dalis kameros „akute“ išdidina. Išryškindamas kūno tapatumą,

režisierius atsigręžia ir į veikėjų vidinį pasaulį, psichologiją, nuo kurios priklauso mūsų kūnas, per kurį yra ieškoma gyvenimo Prasmės. Prasmė gali būti suvokiama kaip kūniškas geismas, siejamas ne su nuodėme, o su *savęs* ar *kito* pažinimu.

Trūkinėjantis pasakojimas – kaip kūniškumo akstinas

Beje, romano „Dekameronas“ naratyvas yra įrėmintas į aprašomas noveles, kiekviena istorija yra pasakojama iš atskiros veikėjų pozicijos ar žiūros taško. O kino filme naratyvas yra trūkinėjantis. Žiūrovas nepastebi, negirdi nė vieno iš naratorių (užkadrinių balsų), kurie pasakotų istorijas. Kiekvienas veikėjas kuria savo nuotykius. Filme vaizduojami įvykiai tarsi pereina iš vieno epizodo į kitą. Neretai epizodai *susilieja* į visumą. Jie nėra atskiriami tekstiniais subtitrais. Tai tik dar labiau pabrėžia režisieriaus pasirinkimą: vaizduoti kitokią romano interpretaciją. Vis dėlto romane ir kine yra išlikusi ironija, dėmesys detalėms, pastebimas intermedialus (grožinis kūrinys ir filmas) ir intertekstualus požiūris, dėmesys kūnui. Galima teigti, kad filme daugiau kalba ne veikėjai, o jų kūnai. Todėl yra svarbūs kintantys fokusuotės vaizdai, o ne informatyvūs subtitrai.

Kita vertus, „Dekamerono“ režisierius pasirenka ekranizuoti ne tik kūną, kuris būtų paremtas instinktais ar erotika, bet ir kūną, kuris būtų išprovokuotas tyros meilės. Tai vaizduojama dviejų nekaltų paauglių – Katerinos ir Rikardo – kūno paieškose, kūno pratęsimuose. Svarbi yra dviejų žmonių atida savo kūnui (kameros „akute“ yra išdidinamos tam tikros Rikardo kūno vietos, pavyzdžiui, lytinis organas). Yra siekiama iš pradžių atsargiai, o po to intymiai pažinti vienas kitą ne per loginį mąstymą (*logos*), bet per kūniškus slėpinius. Atidus kūno *skaitymas*, tyrinėjimas nušviečia dviejų žmonių meilę, kuriai prieštarauja įsimylėjelius užklupę tėvai (materialusis pradas; siekiama naudos) ir krikščioniški įsitikinimai (dviejų kūnų sąjunga galima tik susituokus).

Kūnas versus drabužis: jutimo ir veiksmo išraiška

Pastebime, kad mes atsigręžiame į nuogo bei apnuoginto kūno vaizdavimą kultūroje, taip pat į kitą ryškų reiškinį, t. y. paslėpto po drabužiais kūno svarbą. Kūnas, įkalintas drabužiuose, gali daugiau papasakoti nei kūno apnuoginimas. „Drabužis – tai momentas, kai juslinis dalykas tampa ženklinančiu, t. y. drabužis yra tai, per ką žmogaus kūnas tampa ženklinančiuoju, signifikantu, tad ir ženklų ar netgi savo paties ženklų nešiotaju“⁷ (Barthes 2007, 39). Drabužis yra tarsi antras *Aš*. Jis siunčia kitokius ženklus nei kūnas ir lygiaverčiai gali funkcionuoti su kūnu. *Kūniškumas* gali nugalėti protą (*logos*). *Logos* pasiduoda *kūniškumui*. O jis (*kūniškumas*) tuo tarpu gali prisitaikyti prie aplinkos. Tai įrodo pirklio ir prekybininkės susitikę žvilgsniai. Žvilgsniai, kurie įprasmina

⁷ Anot vokiečių filosofo G. W. F. Hegelio.

kūnišką geismą, norą patirti kūno malonumus. Nors ir kūniški malonumai tuo metu yra didelė nuodėmė (paralėlė – religinės freskos tapymas bažnyčioje). Abu kūnai yra nuodėmingi ir laikini. Todėl jiems reikia vienas kitą pratęsti, susijungti. Šiame filmo epizode kūnas yra įkalintas, pasak filosofo R. Descartes'o, ribinėse situacijose (pavyzdžiui, kančioje, kankinančioje meilėje ar nežinomybėsje). Nors kuriamas vieningas kūnas (viena kūno sąjunga), vis dėlto filmo epizode yra akcentuojamas ir vertinamas vyro kūnas (vyriškasis pradai) kaip tvirtas, pajėgus ir nukreiptas į absoliučią valdžią.

Sugrįžkime prie ankstesniojo „Dekamerono“ filmo epizodo, kuris svarbus yra tuo, kaip kūnas gali būti tapatus jutimui. Svarbu yra tai, kad jausti *kitą* kūną mes galime ir iš šalies, ir pasinėrę į savo sąmones gelmes. Šiuo atveju, t. y. analizuojamame epizode, kur slaptai stebėjimais, nekaltai nusišypsojimais ir kūno kalba yra vaizduojama kitokia dviejų jaunu žmonių *kūniška* meilė, prasidėjusi nuo slaptų bučinių. Elisabetos ir Lorenzo kūnu nepatirta, bet mintimis išgyventa meilė. Tragiška, staiga nutrūkusi, yra tęsiama ir po Lorenzo staigios mirties (jis yra nužudomas Elisabetos brolių už tai, kad Lorenzo trokšta mylimosios). Juk kūną mes galime jausti ne tik jį išgyvenę. *Kitas* kūnas visada bus gyvas mūsų sąmonėje. Pavyzdžiui, Elisabetos sąmonėje, t. y. sapne, pasirodo Lorenzo ir pasako, kas jį nužudė, parodo savo mirties vietą. Taip Elisabetta, nors ir nepatyrusi kūniškos meilės, ją visada išsaugos savo sąmonės patyrimo. Perduos savo nepatirtą kūnišką meilę augalui: yra nupjaunama lavono galva ir pasodinama namuose po baziliką. Taip Elisabetta žmogaus *kūną* sieja su augalu (bazilikas italų tautosakoje yra nemirtingumo ar meilės simbolis).

Beje, kūnas gali būti ne tik *aktyvus* ar *pasivus*, bet ir esantis *ramumo* būsenoje, kai kūnu įsiklausoma į aplinką, su ja susiliejiama. Svarbus epizodas – freskos tapymo procesas. Tai procesas, kada kūno svarba išnyksta. Yra nesipriešinama kūnui, o jam sąmoningai paklūstama. Epizode kartu su dailininko (aktorius P. P. Pasolini's) žvilgsniu į *tuščią* sieną kūnas tampa pasivus. Visa *kūniška* dailininko energija yra nukreipiama į tikslą – į freskos tapymą, kuris yra (su)projektuojamas į laukiamą ateitį. Kita vertus, dailininkas tampa svarbia epizodų jungtimi (jis tarsi klausia savęs: „Kodėl reikia kurti šedevrą, jeigu gražu yra apie jį tik svajoti?“). Dailininko vizijoje pasirodo tokia ateitis, kokią jis pamato, kokią jam kūnas leidžia pamatyti. Yra grįžtama į pirminę žmogaus prigimtį (proto chaosas, *kūniškumo* disharmonija). Akcentuojama *tikro* tikėjimo svarba (kadro centre yra vaizduojama moteris – tai sviri nuoroda į Švč. Mergelę Mariją). Filmu pabaigoje berniukų (kurie simbolizuoja angelus) choro giedama giesmė „Mokinio Giotto svajonė“ užbaigia filmą ir taip parodo, kad mes, atsigręžę į savo paklydimus, įsikūnijame / tampame angelais, kad išpirktume savo nuodėmes, paaukojame aktyvų ar *laisvą* kūną.

Kūno, kūniškumo padėtis (post)modernizme

Kai kurie kultūrologai ir kino teoretikai taip pat arba panašiai šiandien teigia, kad „[v]isa mūsų veikla, menai turi tik dvi „megaformas“ („modernistinę“ ir „postmodernistinę“), kurios pakaitomis (nors, žinoma, ne griežtai laikantis chronologinės tvarkos) yra besikeičiančios pasaulio istorijoje“ (Затонский 2000, 208–234). Yra teigiama, kad nėra vienareikšmės ribos, kuri skirtų modernizmą ir postmodernizmą. Jeigu sietume *kūną* su srovėmis ar epochomis – tai pastebėtume, kad *kūnas* kaip objektas ar fikcija nekinta. Kinta tik kūno raiška ir laiko erdvė. Todėl dažnai *laiko* sąvoka lieka paraštėse. Ir labiau vertiname tai, ką laikas mums gali suteikti, palikti, kaip jis yra reiškiamas ir išreiškiamas.

Suprasdamas kintančią laiko sąvoką intelektualas P. P. Pasolini's „Dekamerono“ filme *viską* projektuoja į ateitį. Renesansą režisierius vaizduoja kaip savo kultūros, poststruktūralaus amžiaus išraišką. Pastebime daug svarbių kultūros ženklų (pavyzdžiui, Renesansas – kūno *atgimimas*, viduramžiai – žmogaus priklausomybė nuo bažnyčios) ir intertekstų (bazilikas – menama nuoroda į Jėzaus Kristaus alyvų šakelę). Tai mums įrodo, kad kino filmo režisierius siekia sukurti *kitokią* „Dekamerono“ versiją, kuri kiekvienoje skirtingo žiūrovo sąmonėje pasirodo, atsiveria iš kitos pusės. Režisierius, susitapatinęs su kiekvienu filmo veikėju, žiūrovui istorijas pasakoja kaskart kitaip. Skatina atvirus interpretacijos kelius.

Išvados

„Dekameronas“ kaip ir kiti filmai „iš tikrųjų nėra viena medija, kaip daina ar rašytinis žodis, bet yra kolektyvinė meno forma, kur atskiri individai“ (McLuhan 2003, 281) veikia savo sukurtuose pasauliuose. Pastebime, kad nuo Renesanso laikų *atgimęs* kūno ir kūniškumo vaizdavimas yra palankus ir XX a. žmogaus, meno ir literatūros sampratai, ypač fenomenologijai, kuri aiškina jusles per fenomenų lauką. Kita vertus, parankus teksto skaitymas, kuris priverčia sugrįžti prie teksto, jį iš naujo *permaštyti* ir išgyventi, tai kūno fenomenologijos akstinai. *Kitą* kūną mes galime patirti tik per save, per savo patirtis. Todėl pasitelkęs to meto realijas, režisierius P. P. Pasolini's vaizduoja tai, kas buvo aktualu Renesanso laike, ir tai, ką mes galime pastebėti šiandien, pritaikyti XXI a. žmogui. U. Eco pabrėžia, kad „postmodernizmas nėra fiksuotas chronologine prasme reiškinys, tai dvasinė būklė. Šia prasme kiekviena epocha turi savo postmodernizmą“ (Затонский 2000, 208–234). Juk kūnas yra visur ir / arba visada *kūniškas, turintis paslaptis, kalbant, jaučiantis*. Visą savo sąmonės turinį mes galime patirti kūnu ar būties esiniais. O kinas dar labiau nuskaidrina mūsų asmenines patirtis, kurios persipina per istorijos vingius ir kitas kultūros medijas. Kai galime sakyti, kad postmodernizme turime savo *postmodernizmą*.

Literatūra

- BALČYTIENĖ, R. *Fenomenologinės kino filosofijos ištakos*. Prieiga: <http://aplinkkeliai.lt/musutekstai/sekant-filosofijos-pedomis/fenomenologines-kino-filosofijos-istakos/> [Žiūr. 2013-02-27].
- BARTHES, R., 2007. Dar syki – kūnas. *Kūno raiška šiuolaikiniame socialiniame diskurse*. (sud. Nijolė Keršytė), Vilnius: Baltos Lankos.
- DELEUZE, G., 1999. *Cinema 2: l'image-temps*. Paris: Les Éditions de Minuit.
- GIDDENS, A., 2000. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai.
- HUSSERL, E., 1989. Notes pour la constitution de l'espace. *La terre ne se meut pas*. Paris: Les éditions de minuit.
- McLUHAN, M., 2003. Kinas. Ritės pasaulis. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos Lankos.
- MELNIKOVA, I., 2012. Adaptacijos studijos: literatūra versus kinas – vertimas ar dialogas?. *Colloquia*, 28, 31–54.
- MERLEAU-PONTY, M., 1992. *Sens et non-sens*. Paris: Les editions Nagel.
- PLATONAS, 1996. *Kratilas*. Vilnius: Aidai.
- SOBCHACK, V., 2009. Phenomenology. (sud. P. LIVINGSTON, C. PLANTINGA). *The Routledge Companion to Philosophy and Film*, Routledge: London and New York, 435–436.
- ŠEKSPYRAS, V., 1961. Otelas. *Raštai*, t. 2: *Tragedijos*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
- VEČERSKIS, D., 2003. Judėjimo, kūniškumo, erdvės ir pasaulio fenomenų analizė vėlyvuosiuose Husserlio tekstuose. *Žmogus ir žodis*, 4, 25–30.
- VEČERSKIS, D., 2009. Suvokiamas ir suvokiantis kūnas. *Žmogus ir žodis*, 11, 4, 34–40.
- БАХТИН, М., 1975. *Вопросы литературы и эстетики*. Москва: Художественная литература. (teksto fragmentą vertė prof. dr. Asija Kovtun).
- ЗАТОНСКИЙ, Д. А., 2000. А был ли Франсуа Рабле ренессансным гуманистом? (Опыт „постмодернистской“ интерпретации „Гаргантюа и Пантагрюэля“). *Вопросы литературы*, 5, 208–234. (teksto fragmentą vertė prof. dr. Asija Kovtun).

Astijus Krauleidis

Vytauto Didžiojo universitetas

THE PLANE OF BODY PHENOMENOLOGY IN THE NARRATIVE OF PIER PAOLO PASOLINI FILM „DECAMERON“

Summary

The article analyses a film by Italian director P. P. Pasolini “Decameron” (1971) based on the novel by the same title written by G. Boccaccio. According to phenomenology theory approach (especially body phenomenology), the consciousness is not and cannot be empty. It is seen that the body has been discussed from antique times. Nowadays, the concept of body is constantly changing. Every scholar, critic or theorist defines it differently. This article regards the

contemporary scholars' comments, which show that the controversial valued director P. P. Pasolini's film "Decameron" is still relevant, when according to U. Eco "every epoch has its own post-modernism". In concordance with theorists, the film "Decameron" distinguishes different body definitions. They often merge with each other; it is hard to tell the difference. Nevertheless, the film is particularly intertextual: references to the Italian folklore or the Bible. This actualize P. P. Pasolini various intentions: to represent body as personal projection from the past to the future, body dualism, body – garment or garment – body etc. This proves that attention to a body is important even in film scenery, which can be defined – undefined, bright – dim or strong – weak. However, both the viewer and the director consciousness are seen in film scenery. That suggests that P. P. Pasolini and his film "Decameron" can be included in shifting post-modernism line.

KEY WORDS: body, corporeality, phenomenology, plane, narration, media, megaform, post-modernism, intertextuality.

Miglė Onskulytė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: migle.onskulyte@gmail.com

Research interests: literary translation, onomastics, hermeneutics

Indrė Šležaitė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: indreslezaitė@hotmail.com

Research interests: Modernist literature, cultural studies, hermeneutics

THE HERMENEUTICS OF EVIL IN C.S. LEWIS'S *THE SCREWTAPE LETTERS*

This paper examines the problem of evil in C.S. Lewis's epistolary novel The Screwtape Letters (1942) within the frame of hermeneutics offered by Paul Ricoeur. Lewis's perception of the Evil One is deeply rooted in the Biblical tradition. In construing his Screwtape, the writer abandons the romantic view of Satan which was widely accepted in the Miltonic age and turns towards the medieval grotesque, which merges the elements of the terrifying and the comic. In the novel, the Devil's tempting plots which entrap human freedom and incite sinfulness are targeted at three areas, namely, the Flesh, the World and the Spirit. Ricoeurian defilement, which is regarded as the contamination of the soul from the outside, corresponds with the image of war in the novel. The more ethical category of sin attributes evil to the individual's misuse of freedom. The experience of guilt reveals how the recognition of one's servile will can serve as a tool to liquidate inner evil and thus escape the paralytic consequences of sin on one's life.

KEY WORDS: *hermeneutics, evil, defilement, sin, guilt.*

For thousands of years, different cultures of the world have made multiple attempts in order to identify the causes of evil and suggest possible remedies to this inescapable flaw of humanity. A vast bulk of research related to the issue of evil reveals an abiding concern about the subject and simultaneously implies that the concept can be neither easily framed nor neatly defined. Though 'evil' is often used loosely as merely the generic opposite of 'morally good', Marcus G. Singer notes that when "used precisely it is the worst possible term of opprobrium available" (Singer 2004, 185). In principle, discussions on the problem of evil remain complex as they deal with interdisciplinary understanding which involves philosophy, mythology, religious and cultural studies, theology, psychology and literature. In spite of their independence, these different fields of scientific inquiry have gradually become aware of a particular mode of cognition which rests upon Johann Gottlieb Fichte's idea that "the light is not without but within me" (Fichte 1993, 325).

The hermeneutic reasoning, which holds that language is "by nature the language of conversation" and understanding has a character of a dialogue (Gadamer 2004, 446), provides a hint that a work of fiction may serve as an invaluable guide in human search for meaning. Confronted with the question of meaning, the quester is challenged to engage in a dialogue with the text, which imperceptibly, yet unavoidably leads to a dialogue with his/her innermost self. It is namely through

this dialogue that a human being returns to the core of existence, to an inward home from which he has become estranged. It is here that he begins to reconcile his conflicting opposites and rediscover his true self, which bears the image and likeness of God (cf. Gen 1,26). The hermeneutic search for meaning, therefore, cannot be guided by merely scientific or historical data, since indispensable part of the quest is a rediscovery of first principles which are to be sought in the heart of man.

In his satirical Christian apologetic novel *The Screwtape Letters* (1942), the English writer, literary critic and theologian C.S. Lewis (1898-1963) approaches human imagination as a creative capacity that can be turned to both good and evil purposes. In the novel, which takes the form of a series of letters from a senior devil, Screwtape, to his young nephew, Wormwood, on the methods of human temptation, evil appropriates the diverse mythical and biblical characteristics, which evolved and merged in the flow of time.

The current paper is an endeavour to approach the problem of evil in C.S. Lewis' *The Screwtape Letters* from the vantage point of hermeneutics offered by Paul Ricoeur.

The hermeneutic ideas extended by the post-war French philosopher Paul Ricoeur (1913–2005) are, on the one hand, close to the philosophy of culture (*History and Truth*, 1965) and, on the other hand, related to the interpretation of a discursive text and analysis of narrative poetics (*Interpretation Theory*, 1976; *Time and Narrative*, 1984-88). As David E. Klemm observes, the starting point of Ricoeur's philosophic investigation, as well as a thread that unifies his wide-ranging, diverse interests – from *Fallible Man* (1960) to *Oneself as Another* (1990) – is the concept of *human capability* (Klemm 2008, 47). This starting point enabled him to inquire into the meaning of human being in all of its complexities and diversities. As a philosopher and an orthodox Christian, Ricoeur was deeply concerned with the phenomenon of evil, particularly, how evil is replicated in the human fluctuation between free will and necessity. In his essay “Evil, a Challenge to Philosophy and Theology” (1985), Ricoeur uses the term *evil* to refer to bad things that human beings commit (*mal commis*), as well as to bad things from which they suffer (*mal souffert*) (Ricoeur 1995, 250). Elsewhere, he recognizes evil as an experience which cannot be adequately dealt with by the human *cogito* or intentional consciousness, since here humans “find themselves estranged from themselves, divided within, confronted by a ‘limit-situation’ which shattered all illusions of autonomous sovereignty and exposed the self to disturbing experiences of finitude and fallibility” (Ricoeur 1977, 38).

From his early study *The Symbolism of Evil* (1960) to his influential essay “Evil, a Challenge to Philosophy and Theology” (1985), the philosopher focuses on the challenge, which evil presents to human capability and human understanding. *The Symbolism of Evil* (1960), to which Ricoeur arrived following the route offered by the Christian phenomenology of Karl Jaspers and Gabriel Marcel, is one of the most provocative studies on the problem of evil to appear in the twentieth

century. The philosopher's concern in the problem of evil marks an obvious shift from his Husserlian phenomenology to the realm of hermeneutics.

As the title *The Symbolism of Evil* indicates, the idea of symbolic expression lies close to the centre of the philosopher's concern. Ricoeur views symbols as emerging from three different spheres of human experience: the *cosmic*, in which symbols are seen as manifestations of the sacred; the *oneiric* or *psychic*, in which symbols are function of dream production as in Freudian and Jungian psychoanalysis; and the *poetic*, in which symbols are the creations of the poet's imagination. The philosopher emphasizes that these three dimensions are interconnected and that they "are present in every genuine symbol" (Ricoeur 1967, 10-14). For him, "to manifest the "sacred" on the "cosmos" and to manifest it in the "psyche" is the same thing. [...] I express myself in expressing the world; I explore my own sacrality in deciphering that of the world" (ibid, 12). Simultaneously, the structure of a poetic image is the same as that of dreams and hierophanies or manifestations of the sacred (ibid, 14). Here Ricoeur draws from Mircea Eliade's insight that the sacred cannot be described but can only be glimpsed through its manifestations (Eliade 1961, 11). Ricoeur holds that these manifestations have a form and structure but are not exclusively verbal (Ricoeur 1977, 49). In accord with Eliade, Ricoeur accentuates the continuity as an important characteristic of symbols and the existing circular relation among them:

The final symbol indicates its limiting concept only by taking up in itself all the wealth of the prior symbols. Thus, there is a *circular* relation among all the symbols: the last bring out the meaning of the preceding ones, but the first lend to the last all their power of symbolization (Ricoeur 1967, 152).

What led Ricoeur to this thorough examination of symbols was his preoccupation with the problem of guilt. The philosopher believes that self-knowledge cannot be reached directly, as there is no straightforward discourse for the confession of evil. Instead, it must be mediated through signs and symbols:

Evil – whether the evil one suffers or the evil one commits – is always confessed by means of indirect expressions that are taken from the sphere of everyday experience and which have the remarkable character of analogously designating another experience (Ricoeur 1977, 13).

In *The Symbolism of Evil*, Ricoeur distinguishes three types of symbols of evil: defilement (*souillure*), sin (*péché*) and guilt (*culpabilité*). Although each of these types may be distinguished as a separate experience, Esther P. Schaafsma admonishes that the distinction should not be overstated, since Ricoeur's aim is to show that elements of one type may also be found in the others (Schaafsma 2006, 51). Chronologically, the symbol of defilement is the oldest and the most primitive form of man's encounter with evil. Through defilement evil can be perceived as a "sort of filth, that harms by invisible properties and that nevertheless works in a manner of a force in the field of our undividedly psychic and corporeal existence" (Ricoeur 1967, 25-26). The notions of

purity and impurity which are associated to rites of purification play a significant role in the expressions of this symbol (ibid, 33-40). Since “with defilement we enter into the reign of Terror” (ibid, 25), the symbol is related to fear of an unpredictable higher power that will take revenge for the evil caused by a human being. Although the aforementioned aspects seem to be quite distant from our present-day experience, Ricoeur is convinced that “we still cling to it” (ibid, 26). For “dread of the impure and rites of purification are in the background of all our feelings and all our behaviour relating to fault” (ibid, 25). The ambiguity of defilement can be traced in its fluctuation between “physical” and “ethical” evil (ibid, 30). Defilement depicts evil as something that spreads through physical contact with something impure (ibid, 29). Such perception of evil evokes dread, precisely because evil cannot be controlled. For Ricoeur, this is the “dread of the impure that takes vengeance” (ibid, 30). This vengeance manifests itself in the human suffering which has a purifying effect. Schaafsma observes that “it is precisely in this relation between the vengeance of the impure and the purifying effect of suffering that ethical elements come into play” (Schaafsma 2006, 51). Evil is experienced not only as something unfathomable and uncontrollable but also as transgression, revenge, punishment and penance. In Ricoeur, this link between physical and ethical evil is established by the idea of impurity and by the law of retribution (ibid, 31). For the philosopher, defilement also contains avowal or confession (ibid, 41). It is the moment when a human being becomes conscious of himself/herself and the transgression that might have caused the suffering he/she is to endure. Naturally, such reflection evokes the question of retribution. In Ricoeurian terms, retribution “involves the *demand* for a just punishment”, i.e. suffering, which should be in proportion with one’s sin and have an end (ibid, 43). It is important to note that at this particular level of defilement, the philosopher leaves room to hope,

If the *demand* for a just punishment involves the *expectation* of a punishment which has a meaning in relation to order, this expectation involves the *hope* that fear itself will disappear from the life of conscience, as a result of its sublimation (ibid, 44).

As mentioned above, Ricoeur intends not to regard the differences between the three types of symbols as absolute. Instead, the philosopher constitutes an effort to disclose the continuity between them. The symbolism of *defilement* focuses on the exteriority of evil which transforms it into the internal concept of *sin*. The prophetic literature developed this theme where the scheme of exteriority becomes a scheme of interiority (Ricoeur, 1967, 48-49). The Hebrew prophets who do not “reflect” *on* sin but rather “prophes[y]” *against* [it]”, lead to the heart of the symbolism of evil (ibid, 54). Evil is no longer a material thing which attacks man from the outside but an internal reality which humanity experiences before the sacred (ibid, 50). In Yahweh, the sacred acquires a face and a voice that speaks to man (Ex 3, 1-15). The fear of an anonymous wrath in defilement becomes fear of the wrath of God. Sin is understood as the violation of the covenant, i.e. of the

personal relationship between God and His people. Therefore, sin possesses a “religious dimension” which Ricoeur distinguishes from an ethical or moral one (ibid, 52). With reference to the phenomenological rather than historical difference between defilement and sin Ricoeur explicates: “Polarly opposed to the god before whom he stands, the penitent becomes conscious of his sin as a dimension of his existence, and no longer only as a reality that haunts him” (ibid, 48). This very approach to sin as ontological reality is traced in the confession that takes place before God. Ricoeur makes out three aspects of this reality. Firstly, sin is viewed as something that is there irrespective of a human being’s knowledge about concrete sinful acts. Secondly, sin is confessed collectively. It is not something of the individual before God as of the group, since all human beings are united in their sinfulness before God. In Schaafsma’s opinion, this reveals the significant difference between the symbolism of sin and that of guilt. Guilt, revealed by personal conscience of an individual is “a far more subjective category than that of sin” (Schaafsma 2006, 54). Finally, in the act of confession, this sinful state is regarded as something that becomes illuminated by the presence of God. This idea evokes a human yearning to know himself/herself as he/she is known by God.

Further, Ricoeur explicates that human experience of evil is characterised by ambiguity of the infinite demand and the finite commandments (Ricoeur 1967, 54). With regard to the infinite demand that God makes on His people within the covenant, human beings are always sinful since they can never meet the demand. Drawing extensively on prophet Amos (5, 7; 21; 6, 12), Ricoeur infers: “the unlimited character of the demand reveals how deeply rooted human evil is” (Ricoeur 1967, 56). The infinite demand bears tense relations to the finite commandments of the specific codes. And “this

tension between the absolute, but formless, demand and the finite law, which breaks the demand into crumbs, is essential to the consciousness of sin” (ibid, 59). The negative images of sin, such as “missing the mark, deviation, rebellion, and straying from the path.” focus on relation or orientation rather than contact and point toward the idea of “nothingness” of a sinner (ibid, 74).

As a symbolism of evil, guilt is a result of the individual’s understanding of the nature of his/her sinful act. For Ricoeur, it is a “veritable revolution in the experience of evil” (ibid, 102) and a “decisive event in the history of the notion of fault” (ibid, 104). In his study *Hermeneutic Phenomenology: The Philosophy of Paul Ricoeur* (1986), Don Ihde elucidates that guilt is not a “product of the subject’s self-consciousness” but rather a “product of its self-understanding which should be reached in the moment of sin” (Ihde 1996, 13). In this light, the symbolism of guilt may be regarded as the ultimate subjectivization of the experience of evil. A sense of guilt is evoked in the human being only when he understands that his deeds are contrary to the established laws. The penitent is guilty in accordance with his conscious activity. Yet, he is responsible for evil to the

degree of his conscious involvement. Thereby, the guilty self is the one which recognizes its own “servile will” (Ricoeur 1967, 87). Moral conscience thus emerges as the internalization of punishment and the acknowledgment of wrong as one’s own fault.

In Ricoeur’s view, the feeling of fear originating from guilt is much greater than it is in the schema of sin. The one that judges now is not anything external for it is now the self who inflicts such a feeling. The guilty self realizes that the origin of evil is from deep inside. The human being is fully aware of the repercussion of the act he wills. Now it is his conscience that bothers him. Freedom from the burden of guilt, according to Ricoeur, is only cast by pardon and forgiveness (ibid, 114-116). This act of redemption becomes possible when the self realizes his fault. Objectively, there is no feeling of guilt based on the collective experience of the people, since guilt is a “completely solitary experience” — distinct from the collective character of sin (ibid, 104). Ricoeur continuously contrasts guilt with the experience of sin. Actually, if sin denotes the *ontological* moment of fault, so guilt designates its *subjective* moment (ibid, 101).

In principle, the conceptual language of defilement, sin and guilt, which Ricoeur uses with reference to the experience of human fault, only covers the primary symbols. As a result, behind defilement, the image of a stain emerges, where evil is seen as a blemish. Behind sin one may notice the deviation images of a crooked path and straying from God’s commandments, which lead to the perception of evil as a broken relationship. Finally, guilt entails the image of a burden, which stands for the interiorization of evil in the conscience.

From these primary symbols Ricoeur turns to myths that explore the origin and end of evil. By *myth*, the philosopher means

a traditional narration which relates to events that happened at the beginning of time and which has the purpose of providing grounds for the ritual actions of men of today and, in a general manner, establishing all the forms of action and thought by which a man understands himself in his world (Ricoeur, 1967, 5).

The power of *myth* lies in its ability to contain more meaning than a narrow history of facts. In myths, considerations of human moral choice are inseparably linked to cosmological cycles of fate, destiny, or predestination. Although certain aspects of ancient myths may be hidden by virtue of cultural distance, it is possible to extract the central meaning of such myths by means of imaginative re-enactment of those symbolic events (Gorospe 2007, 14). Myths contain the answers to the enduring and fundamental questions of all humanity, therefore Wallace Stevens refers to myth as “the supreme fiction” (Stevens, 1984, 142). They have a symbolic function because they are capable of revealing the bond between human beings and what they believe to be sacred. It is through myth that evil, or the “crisis” of this bond, becomes explicit. Consider Ricoeur:

By limiting ourselves to myths concerning the origin and the end, we have a chance of attaining intensive rather than extensive understanding of myth. It is, in fact, because evil is supremely the

crucial experience of the sacred that the threat of the dissolution of the bond between man and the sacred makes us most intensely aware of man's dependence of the powers of the sacred. Therefore the myth of "crisis" is at the same time the myth of "totality": in recounting how these things began and how they will end, the myth places the experience of man in a whole that receives orientation and meaning from the narration. Thus, understanding of human reality as a whole operates through the myth by means of reminiscence and an expectation (ibid, 5-6).

Nonetheless, the philosopher treats myths as second-order language, with primary symbols taking a preeminent place. As such, the symbols of evil are the "works of language (signification) which provoke thought (interpretation)" (Kaplan 2008, 72). If a human being wants to think evil, he must therefore begin with mythico-symbolic expressions such as 'the stain', 'the fall', 'being imprisoned' or 'wandering from the path', all of which provide information about the experience of the human being in the grips of evil (Kearney 2004, 201). Such symbolism is the means by which an attempt is made to account for fault, imperfection, disorder, and negativity. Since, by their very nature, symbols are ambiguous the endeavour to understand them is a hermeneutic task.

While Paul Ricoeur's hermeneutical approach to the problem of evil primarily stems from the ideas presented in the Old Testament, namely, the Adamic myth, the Fall and God's commandments to His people, C.S. Lewis employs the majority of the features of the Evil One presented in the New Testament and thus gives the shape for the protagonist of his *Screwtape Letters*. Hence, in order to better comprehend Lewis' art of fictionalizing, it is worth taking a closer glimpse at the representations of evil in the Bible.

In the Old Testament the concept of evil is most frequently expressed by the Hebrew word *ra'*. The spectrum of its meaning is very broad, ranging from a description or presentation of that which is bad or displeasing (Gen 28, 8), through that which is of poor quality or worthless (Jer 14, 2), to that which is ethically bad or wicked (1 Sam 30, 20). In its noun usage, the term can be viewed as a reference both to the wickedness perpetrated by humanity (Isa 47, 10) and the calamity or distress that befalls humanity (Jer 36, 3). Even though the representations of evil in the Old Testament are diverse, no dualistic tendencies in these expressions can be traced. Whether referring to moral depravity or adversity, the Old Testament accounts assert the ultimate control of God over evil (Watson 1990, 275).

The first occurrence of personified evil inflicting the life of the first human couple and initiating the fall of man is found in the Book of Genesis. In his study *On Genesis: A New Reading* (1977) Bruce Vawter explicates that a general symbology of the serpent is complex and contradictory, for it can be seen as bringing about creation, as well as seeking to destroy it. In many early pagan traditions the snake is seen as very clever and close to the divine. As occasional symbol of deity, it could have been associated with that which was religiously seductive. The serpent was seen as a creature of a particular craft whose habit of changing his skin credited him with the secret of immortality (Vawter 1977, 77).

In early Jewish and Christian thought, the Serpent was already regarded archetypically, as a symbol of evil, dangerous and almost always poisonous; naked in appearance, silent and seemingly harmless in its approach, with little or no warning (ibid, 78). These characteristics of the serpent undoubtedly contributed to the overall conception of the Devil, whose tempting plots are almost never overt.

In the Book of Genesis, the Serpent is not yet presented as one of the forces of evil but rather of mischief or troublemaking. This story, in which the serpent acts as a rational being of considerable craft, unveils the psychology of temptation, which has not changed much with years. The story is focused not so much on the Serpent as on the human response to the tempting possibilities it offers. It seeks to record how sin entered and subsequently affected the world. After the fall of Adam and Eve, the serpent became the symbol of sin.

Another issue posed in the Old Testament about the way evil works in the world is the difficulty in dealing with the principle of retribution, which maintains that good only results from good, while evil originates from evil. However, if evil is thought of as punishment from God for personal or communal disobedience, then the question of undeserved punishment unavoidably arises (Eichrodt 1967, 275). This particular problem is dramatically dealt with in the Book of Job, where a being, named Satan is introduced for the first time. The Bible tells that God created spiritual beings called angels. One third of these angels sinned (2 Pt 2, 4; Rev 12, 4), including their guide Lucifer, a mighty angel who exalted himself against God (Isa 14, 12–14). His decision to gratify the craving for power, authority and dominance introduced evil into the angelic realm. He thus became Satan — the Devil, God’s implacable enemy.

The earliest mention of the name *Satan* occurs in a few scattered references in the Hebrew Bible. Jewish storytellers introduce a supernatural figure they call *ha satan*, which can be translated from Hebrew as “the adversary,” “the opposer,” or “the obstructor” and bears a rather abstract meaning (Miller 1956, 137). In later books of the Bible, the noun came to mean a supernatural being in Heaven who accuses man before God. In the English translation of the Hebrew Bible, the word usually appears with an article — the *satan* — which denotes a function rather than proper name (Wray & Mobley 2005, 12).

In his conversation with God (Job 1–2), Satan directly impugns Job’s motives and indirectly accuses God of divine patronage. God grants to Satan the destructive powers in order to disprove his question about Job (Job 1, 12; 2, 6), yet he can act only within the limits set by God and is totally subordinate to Him. As a member of a divine council the Satan (“the adversary”) observes human activity with the purpose of enumerating people’s sins and acting as their accuser. Thus, as Freedman implies, in the Old Testament Satan is not concerned with some primordial realm, but with sin (Freedman 1992, 985).

In the New Testament evil is regarded from the perspective of Christ's victory. As a result, the presence of the evil powers in the world is not denied, but the emphasis is placed mainly on their defeat. Although the question of the origin of evil and the inconsistency of its appearances is still vague in the New Testament, the concept of evil evolves from an abstraction to a very concrete being who is given a name and a tangible function of a powerful adversary of God. According to *Mercer Dictionary of the Bible* (1990), this shift from abstractness to concreteness of evil is visible in the representation of spirits and demons in the gospels (e.g. Matt 12, 22-28). Moreover, it is already characterized by the Hebrew term *ho poneros*, which stands for the evil one (Mills 1990, 276). The personification of evil is expressed most frequently by the names Satan (Gr. *Satanos* – 35 mentions) and the Devil (Gr. *Diabolos* – 32 mentions). These names are used interchangeably throughout the New Testament and regarded as synonyms (Freedman 1992, 183). As an independent evil power, the concept of the Devil is no longer related with heaven. Instead, Devil is presented as a ruler of the demonic kingdom which is absent in the Old Testament.

It is noteworthy, that all the features attributed to the Devil in Judaism, including names and functions, are also present in the New Testament. The Devil is the supernatural adversary of God and the Tempter of humankind. He is called by a number of different names, including “Beelzebul, the prince of demons” (Matt 12, 24), “dragon, ancient serpent” (Rev 12, 9; 20, 2), “enemy” (Matt 13, 39; Luke 10, 19), “god of this world” (2 Cor 4, 4), “prince of the power of the air” (Eph 2, 2), “ruler of this world” (John 12, 31; 14, 30; 16, 11) and “the tempter” (Matt 4, 3, 1 Thess 3, 5). The Devil brought sin into the world (2 Cor 11, 3) and is the ruler of this world (Luke 4, 4; Eph 6, 11-12; John 12, 31; 14, 30; 16, 11; 2 Cor 4, 4; Eph 2, 2). He tried to tempt Jesus (Matt 4, 1-11) and incited Judas to betray his Master (John 13, 2; Luke 22, 3). He is presented as a murderer and a liar, disguised as an angel of light (2 Cor 11, 14). The Devil keeps the gospel away from unbelievers who are under his lordship (Eph 2, 2). He constantly oppresses humankind, causes illness and all kinds of troubles (John 8, 44; Luke 13, 11). The Evil One is working to entice the believers away from the way of God and trap them in sin (Eph 4, 27), to hinder their work and accuse them (1 Tim 3, 6). The Devil will intensify his work against humankind and God in the last days (Rev 12, 2), only to be hindered by Christ and be thrown into eternal fire with his angels (Matt 25, 41; Rev 20, 10).

It is obvious that the descriptions provided in the Bible should be regarded as emblems. The devil is not a lion; however, it may well resemble a lion in its nature — frightening, aggressive, and dangerous. The devil may not physically look like a snake, but it may have similar attributes — stealth, and be capable of inflicting death. Human thought is keen on materializing metaphysical matters, in order to appease its craving for knowledge. The world around offers many creatures whose certain characteristics bear a symbolical similarity to those of the Devil. These materialized

characteristics of the Devil presented in the Old and New Testaments are best regarded in the literature of the Middle Ages, which proves an overtly expressed interest in the figure of the Devil. In building the character of *Screwtape*, C.S. Lewis draws inspiration not only from biblical but also from the medieval and the romantic traditions. Therefore, it is important to pay tribute to the development of the representation of the Devil in literature.

As a literary character, the Devil evolves together with the society as a result of its ever-changing consciousness. In literature, various biblical names of the Devil are assigned to different characters, usually for dramatic purposes; thus frequently in medieval and modern literature, Lucifer, Satan, Balzeebub and others are given quite different roles (Jeffrey 1992, 199). The most prominent representation of the Devil in the Middle Ages was the “grotesque”, i.e. a mixture of the terrifying and the comical or absurd (Russell 1977, 55). According to Chad P. Stutz, such representation of the Devil suggests a “sense of terror by opening up a distance between the perceiver and the grotesque object, as fear is usually the outcome of one’s recognition of a certain ontological otherness” (Stutz 2005, 212). Though in Christian tradition grotesque representations of the Devil take their roots from the Book of Revelation where Satan is described as “a great red dragon, with seven heads and ten horns, and seven diadems on his heads” that “stood before the woman who was about to bear a child, so that he might devour her child” (Rev 12. 3, 4), the grotesque style was not popularized in art and literature until the eleventh century (ibid, 213). Such depictions of Satan began to emphasize a perverse physicality, usually portraying him as some sort of animal-human hybrid.

During the late Middle Ages, the Devil was already portrayed bigger in size, with horns, wings and a tail. His body was typically depicted as black, strong and naked with spiked hair, hooves and claws in order to resemble the vitality of a beast (ibid, 212). As Jeffrey B. Russell observes, the grotesque Devil reached his true peak in the fourteenth and fifteenth centuries. However, the representations of the Devil began to vary from the fearsome to the comic, another feature suggested by the grotesque technique (Russell 1986, 208). In *The Canterbury Tales*, Geoffrey Chaucer presents the devil satirically, an approach taken also frequently in the morality plays.

This trend was reversed during the fifteenth through seventeenth centuries, the period during which Satan’s power was regarded as being at its height. Protestant Reformers, namely Luther returning to the biblical emphasis on the power of Satan, contributed to the new fear of the Evil One. Johann Spies’s *Historia von Dr. Johann Faustus* (1587) was the first and most prominent sign that artistic depictions of the character of the Devil went through a deep transformation. For the first time, the Devil is viewed as a psychologically sophisticated and even sympathetic character. Spies portrays the Devil contemplating, thinking of rebellion but not unaware of

remorse. The story reveals the Devil's troubled psyche and his emotional complexity, which in many respects reminds that of a human being. Above all, in his *Historia von Dr. Johann Faustus* Spies introduces the name Mephistopheles which consequently came to be viewed as a synonym of Satan. Christopher Morlowe's adaptation of the Faustian legend in his tragedy *Doctor Faustus* (1588) followed the emerged tradition producing the first major diabolical portrait in modern English literature in the character of Mephistopheles and taking this curious psychology to even greater depths (Jeffrey 1992, 200).

The Devil of the post-Faustian era is marked by obvious self-scrutiny. Edmund Spenser shows the devil in human guise (e.g. *Archimago*, *Orgoglio*) and in the form of a dragon. William Shakespeare presents humans demonized by their sin (e.g. Angelo in *Measure for Measure*, Edmund in *King Lear* and Iago in *Othello*). Burdened by conflicting emotions, they are the prototypes of John Milton's contemplative Satan in *Paradise Lost*. As Jeffrey B. Russell maintains, the process of "internalization and humanization" of the Devil is the main theme in the post-Faustian literature of the late sixteenth and seventeenth centuries" (Russell 1990, 64). While the grotesque tradition animalized him, rendering him either comic or terrifying, the Faustian tradition psychologized and humanized the Devil, making him more similar and closer to human beings.

Although belief in the Devil's power was almost universal during the early seventeenth century, English philosophers such as Francis Bacon and John Locke generated strong skepticism regarding witchcraft and the Devil. English writers, as a result, were divided over whether to treat the devil seriously or satirically (Jeffrey, 1992, 199). The most influential portrait of the Devil in English literature is that presented by John Milton in his epic poem *Paradise Lost* (1667). Frank S. Kastor remarks that Milton abandons the grotesque tradition, since he "avoids making his Satanic figure a medieval monster" (Kastor 1974, 61). The Satan of *Paradise Lost* is a complex and developing character. His desire to rebel against his Creator stems from his unwillingness to be dominated by God and his Son. He is arrogant and powerful, always "aspiring/To set himself in Glory above his Peers" (Milton, I. 38-39). Milton, more than any previous writer, dared to explore the mind of the Evil One. Critics have long recognized the humanness of Satan in *Paradise Lost*. His manifestation of such familiar form of consciousness, as well as the reader's ability to identify with this sort of experience, are exactly what, according to Neil Forsyth, make Satan so appealing: "God may be right, and Satan seems to say so, but the reader has, or believes himself to have, an inner self like Satan's, and experiences the split self as Satan does. God may be right, but it is Satan with whom we sympathize" (Forsyth 2003, 246). By adding a wealth of detail and colour to the traditional story, Milton portrays the character of

Satan “in a heroic vein” (Jeffrey 1992, 200). His presence in the poem was so charming and attractive that he soon was regarded as a revolutionary champion of freedom and freethinking.

By the end of the eighteenth century, traditional beliefs in the existence of the Devil had degenerated to such extent that Satan could hardly be regarded even as a credible metaphor. Gothic literature degraded the sublime to produce horrors and thrills by portraying the grotesque, the decadent, the wild, and the monstrous (Jeffrey 1992, 200). Mathew Lewis’s *The Monk* (1796), Robert Maturin’s *Melmouth the Wanderer* (1820) and Walter Scott’s *Letters on Demonology and Witchcraft* (1830) exemplified this attitude, using demons together with ghosts, corpses, and witches for the purpose of inducing horror.

The French Revolution acted as a spark for a radical reconsideration of the concept of the devil. English writers perceiving the Revolution as a just rebellion against a despot king identified Satan with a symbol of heroic rebel against the tradition and authority of the evil tyrant, God. Thus William Blake reinterprets Milton’s devil as a hero in the struggle against tyranny, Church, and convention. Nonetheless, Blake’s Satan is also of evil nature, representing hardness of heart, lack of love, and obstruction of the creative processes of art. Lord Byron’s *Cain* (1821) poses a question over who is more evil: Lucifer, who gave Adam and Eve knowledge of God, who drove them out of the garden to exile and death. But Lucifer is also blind and self-absorbed, rejecting the only possible way out, his integration with God. In *Prometheus Unbound* (1820), Percy Bysshe Shelley finds it difficult to make Satan a hero and so shifts the qualities of heroic rebellion to Prometheus, who is free of the aggressive, stingy, unloving elements which make Satan an inappropriate hero for the Romantic ethos.

The Romantic experiment with turning the Devil into a symbol of freedom was gradually replaced with the tendency to exclude him from serious discussions of good and evil (Jeffrey 1992, 200). Consequently, the Devil became the subject of light or humorous stories, such as William Makepeace Thackeray’s “The Devil’s Wager” (1833) and “The Painter’s Bargain” (1834). The crusade against traditional views by Darwin, Marx, Nietzsche, and Freud had destroyed the old concept of the Devil and opened the door to a nihilism seen at its darkest in Mark Twain’s posthumously published novella “The Mysterious Stranger” (1916). At its conclusion the Devil proclaims that there “is no God, no universe, no human race, no earthly life, no heaven, and no hell. It is all a Dream, a grotesque and foolish dream” (Twain, 2004, 131).

The horrors of the mid and late twentieth century, which have contradicted liberal optimism about the essential goodness of human nature, have encouraged the revival of serious treatments of the traditional Devil, as in Dorothy Sayer’s play *The Devil to Pay* (1939) or Flannery O’Connor’s novel *The Violent Bear It Away* (1960).

Another serious endeavour to re-interpret the problem of evil was made by the English writer, literary critic and theologian C.S. Lewis in his epistolary apologetic novel *The Screwtape Letters*. The work first appeared as separate letters in London's *Guardian* newspaper and in 1942 the *Letters* were published as a book — dedicated to his friend professor J.R.R. Tolkien, the author of *The Lord of the Rings* trilogy (MacSwain 2010, 54). Lewis was struck by an idea about a book which he thought would be both useful and entertaining, as it really is.

The book consists of thirty-one letters written by Screwtape, an elderly retired devil, an important functionary in the complex bureaucracy of the Underworld, to his nephew Wormwood, a junior tempter who has just embarked to his first endeavour to coax a human soul. The latter has been assigned to lure a young Englishman living in England during the Second World War away from “the Enemy,” i.e. God. In each of his letters, Screwtape responds to his nephew with a new piece of advice on how to most effectively procure the soul of his “patient” and keep him at a distance from God. Although the novel includes none of Wormwood's responses, they may be traced in his peculiar tempting strategies directed against the “patient”. The letters begin with Wormwood's failure to prevent his subject from becoming a Christian. Screwtape informs him that, although this is an alarming development, his patient has by no means escaped from the dark forces of evil (Lewis 2001, 5).

The Screwtape Letters takes a completely different perspective on the Devil as compared with the contemporary trends, thus striving to revitalize the idea of the active and unrelenting tempter of the humankind. *The Screwtape Letters* derives much of its appeal from Lewis's startlingly original reversal: telling a story about Christian faith and revealing the psychology of temptation from the perspective of a devil trying to secure the damnation of man's soul. Such a reversal, where God becomes “The Enemy” and “Our Father's House” is not Heaven but Hell (Lewis 2001, 3-4), is crucial for understanding Lewis's satirical Christian apologetics. The demons of *The Screwtape Letters* employ the muddled logic of sin to achieve their purposes. Much of Lewis's novel is devoted to describing evil marked by craft and cunning. Thus, each letter addresses various aspects of the travails of the human soul and shows how the devil tempts that soul away from goodness toward evil, not evil on a grand scale, but evil on a “transparent” scale (ibid, 6).

According to Margaret P. Hannay, “If one were to say that Lewis wrote most of his adult fiction to counteract the pernicious image of Milton's Satan, one would not be far wrong” (Hannay 1977, 74). Obviously, Lewis is in strong opposition to the romanticized interpretations of Milton's figure of Satan. The idea that Satan could be an object of sympathy or even admiration is, for the writer, wrong in every possible way. Thus, by construing a clearly dreadful figure of the Evil One that does not leave any room for romantic glorification, Lewis offers a corrective to Milton's perspective.

More specifically, the writer achieves it by returning to a popular Medieval tradition of the grotesque representation of the Devil. It is the obvious non-humanness of the Devil and physical proximity to this otherness that entraps a human being “into the reign of Terror” (Ricoeur 1967, 25). Drawing upon this tradition, Lewis creates the image of the Devil who is distinguished by merciless aggression and is also capable of inspiring both horror and dread. Such a depiction captures more accurately both the satanic consciousness itself and the harsh reality of the evil it generates. As the writer himself suggests, “We must picture Hell as a state where everyone is perpetually concerned about his own dignity and advancement, where everyone has a grievance, and where everyone lives the deadly serious passions of envy, self-importance, and resentment” (Lewis 2001, 8–9). Whereas love seeks to preserve the other, Satan, according to Lewis, “longs for the day when all will be simply a function of his own infinitely expansive ego” (ibid, 9). The Devil quite literally aims at consuming the whole world, including his own diabolical “colleagues”. As Russell insightfully observes, Lewis’s most original contribution to the Devil tradition in literature was “the suggestion that demons are motivated by both fear and hunger” (Russell 1977, 271). For Lewis, Satan is no heroic leader either in theological or in literary terms.

The writer’s fictional prose offers more shocking manifestations of the consequences of sin on the sinners themselves. To put it in Stutz’s terms, Lewis raises the possibility that “diabolical monstrosity is a natural and necessary culmination of Satan’s own inner moral corruption, an externalization of an internal darkness” (Stutz 2005, 218). Screwtape, too, raging against the incompetence of Wormwood suddenly finds himself transformed into a large centipede. Consider the end of Letter XXII:

Meanwhile you, disgusting little— [Here the MS. breaks off and is resumed in a different hand.] In the heat of composition I find that I have inadvertently allowed myself to assume the form of a large centipede. I am accordingly dictating the rest to my secretary . . . Transformation proceeds from within, and is a glorious manifestation of that Life Force which Our Father would worship if he worshipped anything but himself. In my present form I feel even more anxious to see you, to unite myself to you in an indissoluble embrace (Lewis 2001, 101–2)

The character of Screwtape who leaves little, if any, room for sympathy with the Devil, posits that the demonic way of thinking is brutal and aggressive. A grotesque, fearsome and unhuman Devil depicted by Lewis, initially stops the process of identification by opening up an unbridgeable distance between the reader and the Evil One. The threatening portrayal of demons compels the reader to remain watchful and confront the horrible quality of evil. Moreover, grotesque representations of the Devil prove particularly effective for the contemporary age, which has refashioned conventional understanding of evil through a popular relativism, and has, in many respects, ceased to believe in the existence of the Evil One.

In his portrayal of the Devil, Lewis unveils the imbalance between the terrible and the petty, the outer and the inner of the Enemy. In the 1961 Preface to *The Screwtape Letters*, Lewis cogitates on the problem of evil in the following way:

The greatest evil is not now done in those sordid dens of crime that Dickens loved to paint. It is not done even in concentration camps and labour camps. In those we see the final result. But it is conceived and ordered (moved, seconded, carried, and minuted) in clean, carpeted, warmed and well-lighted offices, by quiet men with white collars and cut fingernails and smooth-shaven cheeks who do not need to raise their voices (Lewis 2001, 61–2)

Moreover, Lewis emphasizes that, though very real and dangerous, Satan usually acts in a very well disguised and delicate way. He describes the scene of Satan's temptation of Eve in Milton's *Paradise Lost* as being so subtle and close to reality that readers may even fail to realize the severity of the temptation. Consider:

Milton's truth to nature is here almost too great, and the reader is involved in the same illusion as Eve herself. The whole thing is so quick, each new element of folly, malice and corruption enters so unobtrusively, so naturally, that it is hard to realize we have been watching the genesis of murder. (Lewis Preface 126)

According to Chad P. Stutz, Lewis believed that Milton's Satan was softened in a way that blinds readers to the evil and perverse end to which Satan devotes his efforts. (Stutz, 2011, 223) Hence, Lewis's primary focus is the deceptive and seducing evil at which Milton's Satan strives. He devotes much of *The Screwtape Letters* to the sort of evil marked by craft and cunning — the very kind at which Milton's Satan excels.

The Devil of *The Screwtape Letters* suggests a number of subtle and well-wrought tempting strategies that aim at distorting the life of a human being and leading him into sin through the flesh, the world and the spirit. The primary symbols of evil (defilement, sin and guilt) introduced by Paul Ricoeur, contribute to the analysis of the Devil's tempting plots and the transition of evil from the outward contamination to the internal corruption.

In Lewis's novel, the Second World War serves as the backdrop for the letters. This historical setting brilliantly interplays with the patient's inner state, which is usually unstable, with many dangers lurking around. Here, evil, though coming from the outside is felt subjectively. The constant threat to be killed, the feeling of fear and disharmony evolves. The world and the outward contamination, i.e. defilement, affects human life and eventually results in sinfulness. *Screwtape* touches upon the problem of suffering and the way in which it can be used as a means to slowly destroy human will,

The Enemy's human partisans have all been plainly told by Him that suffering is an essential part of what He calls Redemption; so that a faith which is destroyed by a war or a pestilence cannot really have been worth the trouble of destroying. I am speaking now of diffused suffering over a long period such as the war will produce (ibid, 32)

Screwtape's strategy to infect his Patient through the experience of war apparently fits into the Ricoeur's scheme of defilement. Since war is a manifestation of evil from the outside, it does not possess a subjective value of sin or guilt on the agent. Nonetheless, the war indirectly affects the future state of the human being and leads to the development of evil on the subjective scale, i.e. towards sin.

Screwtape repeatedly emphasizes that it is not the great sins that are most likely to doom the humanity – the great ones are more likely to awaken a sense of sin, shame and guilt. It is the subtle change that initiates the deviance, or a barely perceptible turn in the path, gradually leading people towards devilish endeavours. Screwtape explains the role of small sins in human life and instructs yet unexperienced Wormwood on how he can exploit them:

You will say that these are very small sins; and doubtless, like all young tempters, you are anxious to be able to report spectacular wickedness. But do remember, the only thing that matters is the extent to which you separate the man from the Enemy. It does not matter how small the sins are provided that their cumulative effect is to edge the man away from the Light and out into the Nothing. Murder is no better than cards if card can do the trick. Indeed the safest road to Hell is the gradual one. The gentle slope, soft underfoot, without sudden turnings, without milestones, without signposts (Lewis 2001, 19)

The author of *The Screwtape Letters* does not focus on the devils so much as on the human response to the tempting forces. Such a standpoint traces back to the Book of Genesis where the Serpent is viewed as a mere tempter, while it is human beings who choose to sin. Not surprisingly, *choice* is the key word in both, the biblical story of the Fall and Lewis's novel. Devils can only incite evil inside a human being, interiorize evil thoughts, yet they are unable to force anyone to commit a sin: "Our policy for the moment, is to conceal ourselves" (ibid, 24). Hence, when a human being does not regard the Devil as someone of real danger, the reality of sin becomes vague, as well. This prevents a person from realizing his sinfulness and subsequently arriving to the experience of guilt:

I do not think you will have much difficulty in keeping the patient in the dark. The fact that "devils" are predominantly comic figures in the modern imagination will help you. If any faint suspicion of your existence begins to arise in his mind, suggest to him a picture of something in red tights, and persuade him that since he cannot believe in that <...> he therefore cannot believe in you. (ibid, 22)

The devils of *The Screwtape Letters* are constantly trying to reverse good things which were given to people as a gift by God. The false conception of worldly pleasures leads human beings into sin, initiate the corruption of their souls and result in spiritual stagnation. According to Ricoeur, "sin is not only a state <...> sin is a power which binds man and holds him captive <...> sin is not so much a veering as a fundamental impotence" (Ricoeur 1967, 283) This is precisely what the devils of Lewis's novel aim at. The paralyzing captivity of sins is what causes people to reject God's commandments and succumb to the rules of the Evil One. Screwtape's aim is to make the

Patient spend “most of [his] time in doing neither what [he] ought nor what [he] liked” (Lewis 2001, 25), Screwtape assures that such “entrapment” is strong enough to

steal a man’s best years not in sweet sins but in a dreary flickering of the mind over it knows not what and knows not why, in the gratification of curiosities so feeble that the man is only half aware of them, <...> in whistling tunes that he does not like, or in the long, dim labyrinth of reveries that have not even lust or ambition to give them a relish, but which, once chance association has started them, the creature is too weak to shake off (ibid, 33).

According to Screwtape, there are three areas the Evil One targets at in order to lead a soul into Hell: the World, the Flesh and even the Spirit (ibid, 27). Each of his instructions to Wormwood focuses to some extent on the temptations through these three areas. However, as a very incompetent tempter, Wormwood always succeeds in doing the wrong thing. As a consequence, he is frequently castigated by Screwtape for his unwise actions. By introducing the psychology of temptation Lewis encourages his reader to reflect on his/her own experience and recognize the strategies employed by the Tempter in his/her own life.

Although in the Scriptures God promises to give His people life to the fullest (Jn 10, 10), this may erode into a “Pride of Life” (1 John 2, 16). In the tradition of the Church Fathers, pride is regarded as the worst of all human vices. According to St. Augustine, “It was pride that changed angels into devils; it is humility that makes men as angels” (*Superbia*, I, 18). For Evagrius Ponticus (345-399 AD), who developed a comprehensive list of eight evil thoughts (*logismoi*) pride is “the ultimate illusion, the end of the sinful process, not the beginning, a refusal of relationship, ultimately with God” (*Peri logismon*, VII, 5). In his book *Christian Behaviour* (1943), C.S. Lewis explicates:

[I]t is Pride which has been the chief cause of misery in every nation and every family since the world began. Other vices may sometimes bring people together: you may find good fellowship and jokes and friendliness among drunken people or unchaste people. But Pride always means enmity - it is enmity. And not only enmity between man and man, but enmity to God. (Lewis, 1943, 42)

In this context, the Ricoeurian scheme of sin, based on the violation of the personal bond between God and His people, becomes explicit (Ricoeur 1967, 44). Moreover, since an individual overwhelmed by pride usually fails in self-contemplation, the ultimate subjectivization of evil in the moment of guilt is impossible. A proud person does not identify himself with other human sinners and hence, does not consider himself as a sinner. This results in a rebellion against God, exalting oneself higher than the Creator. Milton’s Satan represented an individual taken by pride. His “anti-God state of mind” (Lewis, 2001, 39) led him to fatal consequences.

In his *The Screwtape Letters*, C.S. Lewis places the Great Sin at the centre of attention. Screwtape continuously reminds Wormwood of the eternal corruption of the human spirit through Pride. Wormwood is to make his Patient “aware of a ‘deeper’, ‘spiritual’ world within him which [others] cannot understand” (ibid, 30). In chapter XIV, Lewis’s focus shifts towards humility:

Wormwood's joy over his success in tempting the patient soon expires since the young man repents and experiences a spiritual renewal: "no more lavish promises of perpetual virtue, not even the expectation of an endowment of "grace" for life, but only a hope for the daily and hourly pittance to meet the daily and hourly temptation" (ibid, 39). Screwtape foresees that the surest way of destroying the Patient's humility is making him profess it. Consider:

Your patient has become humble; have you drawn his attention to the fact? All virtues are less formidable to us once the man is aware that he has them, but this is specially true of humility. Catch him at the moment when he is really poor in spirit and smuggle into his mind the gratifying reflection, "By jove! I'm being humble", and almost immediately pride—pride at his own humility—will appear. If he awakes to the danger and tries to smother this new form of pride, make him proud of his attempt—and so on, through as many stages as you please (ibid)

Wormwood is instructed to persuade the young man to bear the future with all its indefinite fears rather than live in a simple, immediate dependence on God. Screwtape is sure, that the patient must be attacked at the moment of his innocence. He is to be made spiritually resentful and proud. In a reversed psychology, the writer implies that one should realize the true sense of humility: it does not consist in holding a poor opinion of oneself, but in finally liberating oneself of the need to have an opinion at all. To hold an exaggeratedly negative opinion of one's gifts is a dishonest and senseless action. Humility is related to detachment, i.e., not being driven by the views or priorities of the world. Humility does not consist in degrading one's gifts but rather in learning to acknowledge them with gratitude.

For Screwtape, the spiritual deterioration through pride is the most convenient path towards the eternal capture of a human soul. When man ceases regarding himself a sinner to whom God gives life abundantly and fails at noticing the needs of his neighbour as a result of his thriving ego, he unconsciously becomes the property the Evil One. Although, the devilish plan was to drown their victim into the ocean of sins and win his soul, Wormwood, allows his prize – the Patient – to slip away to the "Enemy" – God: "There was a sudden clearing of his eyes as he saw [the Devil] for the first time, and recognized the part [he] had had in him and knew that [he] had it no longer" (ibid, 92). The temptations proved fruitless as the young man acknowledged his sinfulness, reclaimed his unconditional faith in God and thus arrived at the subjective realization of his guilt.

For Ricoeur, the scheme of guilt is the ultimate realization of the experience of evil which should be reached in the moment of sin. (Ricoeur, 1986, 41) The subject feels guilty only when he understands that his deeds are contrary to the laws established. The feeling of guilt has nothing to do with the collective experience. Guilt is the product of the subject's distanciation from its participation and at the same time the product of its own self-reflection (Ricoeur 1967, 110). Screwtape admonishes that this self-reflection and thoughts about God at nearly all times causes certain reluctance, but "when thinking of Him involves facing and intensifying a whole vague cloud

of half-conscious guilt, this reluctance is increased tenfold” (Lewis 2001, 33). Thus, if one passes to the schema of guilt, there still remain certain inner obstacles, which deprive man of spiritual revival.

In chapter XIII, Screwtape accentuates that reflection, though positive in the moment of guilt, does not serve good if not put into action: “The more often [the Patient] feels without acting, the less he will be able ever to act, and, in the long run, the less he will be able to feel” (ibid, 39). The strategy devised by Screwtape is to “prevent his doing anything” (ibid, 36). As long as the Patient does not convert his thoughts into action, it does not matter how much he thinks about repentance. Yet, Lewis’s devils are horribly afraid that their patients will realize their own true situation before God which will unavoidably result in the experience of guilt: “A repentance and renewal of what the other side call “grace” on the scale which you describe is a defeat of the first order. It amounts to a second conversion —and probably on a deeper level than the first” (ibid, 40). For Ricoeur, “to seek and to live — these two words indicate the radical level of the conversion — radical as the evil is radical” (Ricoeur 1967, 56).

In the novel, Patient’s soul undergoes diverse experiences: a conversion, doubt, dangerous friendships, war, love, guilt and, finally, — in death — unity with God. When the complete understanding of one’s faults is accomplished, there comes a realization that one’s sins are forgiven and life does not end in this world. Therefore, Lewis’s *Screwtape* prompts an idea that human life is finite, ending with their last breath on earth, because then, in Ricoeur’s words, people find themselves “estranged from themselves, divided within, confronted by a “limit-situation” which shatters all illusions of autonomous sovereignty and exposes the self to disturbing experiences of finitude and fallibility” (Ricoeur 1967, 20). *Screwtape* maintains this idea of limitedness of earthly life and encourages Wormwood to play on that:

[Your patient] will almost certainly be lost to us if he is killed tonight. [People], of course, do tend to regard death as the prime evil and survival as the greatest good. But that is because we have taught them to do so. Do not let us be infected by our own propaganda. I know it seems strange that your chief aim at the moment should be the very same thing for which the patient's mother is praying namely his bodily safety. But so it is; you should be guarding him like the apple of your eye. If he dies now, you lose him (Lewis 2001, 67).

If the Patient forgets God’s promise about eternity and limits his life to mere earthly existence, he will deprive himself of the possibility to arrive at peace with God himself. From the correspondence between the devils in the novel, the reader learns that, the realization of his guilt granted the Patient oneness with God, and the only opportunity to win his soul now is to make him survive the war. Nonetheless, *Screwtape* and Wormwood do not lose hope, since “the long, dull monotonous years of middle-aged prosperity or middle-aged adversity are excellent campaigning weather” for the Devil to renew his temptations (ibid, 83). by The course of events make *Screwtape* so infuriated that he writes to Wormwood: “Bring us back or be food yourself” (ibid, 90). Despite the warning, Wormwood has failed in his effort to win a soul of his patient for Satan. Though the

patient died, he succeeded in arriving at the moment of guilt, which saved his spirit from the perpetual damnation.

To sum up, *The Screwtape Letters* constitutes C.S. Lewis's effort to define "man's search for the essence of being in order that he may have a knowledge of goals" (Ricoeur 1967, 358). Ricoeurian *defilement*, which is regarded as the contamination of the soul from the outside, corresponds with the image of war in the novel. The more ethical category of *sin* attributes evil to the individual's misuse of freedom. The Devil's strategy is to play on human weakness and, thus, tempt a human being into sin. In *The Screwtape Letters*, the Devil's tempting plots which entrap human freedom and incite sinfulness, are targeted at three areas, namely, the Flesh, the World and the Spirit. Firstly, Lewis exposes the extent to which the Devils use pleasures of the flesh to entice a human being into sin. Moreover, the dark powers aim at increasing attachment to the earthly concerns and making the world's values the measure, which subsequently leads to the continual corruption of one's soul. The experience of *guilt* reveals how the recognition of one's *servile will* can serve as a tool to liquidate inner evil and thus escape the paralytic consequences of sin on one's life. The epistolary form of *The Screwtape Letters* is unique in making the reader almost as important an agent in the narrative as the writer. Above all, Lewis's novel is a powerful illustration of Ricoeur's idea that the "symbols of evil are always the obverse side of a greater symbolism, a symbolism of salvation". This may well be noticed on the semantic level: to the impure there corresponds the pure; to the wandering of sin corresponds pardon in its symbol of the return; to the weight of sin, deliverance; and, more generally, to the symbolism of slavery, that of liberation. (Ricoeur 1977, 39).

References

- EICHRODT, W. 1967. *Theology of the Old Testament*. Westminster: Westminster John Knox Press.
- ELIADE, M., 1961. *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*. Trans. Willard R. Trask. New York: Harper Torchbooks.
- ELLENS, H. J. ed., 2011. *Explaining Evil*. California: ABC-CLIO.
- EVAGRIUS PONTICUS, 2003 *Ad Monachos*, New York: Paulist Press.
- FICHTE, J.G., 1993. *Early Philosophical Writings*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- FREEDMAN, D. N. (ed.), 1992. *The Anchor Bible Dictionary*. Vol. 2. New York: Doubleday & Company Inc.
- FORSYTH, N. 2003. *The Satanic Epic*. New Jersey: Princeton University Press.
- GADAMER, H.-G., 2004. *Truth and Method*. Great Britain: Continuum Publishing Group.
- GOROSPE, A. E. 2007. *Narrative and Identity: An Ethical Reading of Exodus 4*. Farnham: BRILL.

- HANNAY, M. P. 1977. A Preface to Perelandra, In: J. P. SCHAKEL, ed., *The Longing for a Form: Essays on the Fiction of C.S. Lewis*. Kent: Kent University Press, 3-21.
- IHDE, D. 1986. *Hermeneutic Phenomenology: the Philosophy of Paul Ricoeur*. Evanston: Northwestern University Press.
- JEFFREY, D. L., 1992. *A Dictionary of Biblical Tradition in English Literature*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- KAPLAN, D.M. 2008. *Reading Ricoeur*. New York: SUNY Press.
- KASTOR, F. S. (1974). *Milton and the Literary Satan*. New York: Humanities Press.
- KEARNEY, R., 2004. *On Paul Ricoeur: the Owl of Minerva*. Farnham: Ashgate Publishing.
- KECK, L. E., ed., 1994. *The New Interpreter's Bible: A Commentary*. Abingdon Press.
- KLEMM, D.E., 2008. Philosophy and Kerygma: Ricoeur as Reader of the Bible. In: D.M. Kaplan, ed., *Reading Ricoeur*, New York: SUNY Press, 47-70.
- LEWIS, C.S., 2001. *The Screwtape Letters*. Fulham: HarperOne.
- MacSWAIN, R, WARD, M., 2010. *The Cambridge Companion to C.S. Lewis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MILLS, W. E., BULLARD, R.A., eds., 1990. *Mercer Dictionary of the Bible*. Penfield: Mercer's University Press.
- RICOEUR, P., 1967. *The Symbolism of Evil*. Boston: Beacon Press.
- RICOEUR, P., 1977. *Freud and Philosophy*. New Haven: Yale University Press..
- RICOEUR, P., 1995. Evil, a Challenge to Philosophy and Theology. In: P. RICOEUR. *Figuring the Sacred: Religion, Narrative, and Imagination*, Minneapolis: Fortress Press, 249-261.
- RUSSEL, J. B., 1977. Mephistopheles: the Devil in the Modern World. *New York: Cornell University Press*.
- SCHAAF SMA, P.E., 2006. *Reconsidering Evil: Confronting Reflections with Confessions*. Leuven: Peeters-Leuven.
- SINGER, M.G., 2004. The Concept of Evil. *Philosophy*, Vol/Issue 02, April, 185-219.
- STUTZ, P. CH., 2005. No "Sombre Satan": C. S. Lewis, Milton, and Representations of the Diabolical. *Religion and the Arts*, Vol. 9, No. 3-4.
- STEVENS, W., 1998. *Secretaries of the Moon: The Letters of Wallace Stevens and Jose Rodriguez Feo*. USA: Duke University Press.
- The New Layman's Parallel Bible*, 1981. Grand Rapids, Michigan: The Zondervan Corporation.
- TWAIN, M., 2004. *The Mysterious Stranger and Other Stories*. New York: Signet Classics.
- VAWTER, B., 1977. *On Genesis: A New Reading*. New York: Doubleday & Company Inc.
- WRAY, T.J. MOBLEY, G., 2005. *Birth of Satan: Tracing the Devil's Biblical Roots*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Miglė Onskulytė

Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas

Moksliniai interesai: literatūrinis vertimas, onomastika, hermeneutika.

Indrė Šležaitė

Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas

Moksliniai interesai: modernistinė literatūra, kultūros studijos, hermeneutika.

BLOGIO HERMENEUTIKA C. S. LEWIS KIPŠO LAIŠKAI**Santrauka**

Šiame darbe nagrinėjama blogio problema C. S. Lewis'o epistoliariniame romane „Kipšo laiškai“ (1942) pagal Paul'o Ricoeur'o hermeneutikos suvokimą. Lewis'o blogio suvokimas yra labai susijęs su Biblinėmis tradicijomis. Kurdamas kipo, autorius atsiriboja nuo romantinio velnio vaizdavimo, kuris buvo plačiai paplitęs Miltono laikais, ir pasitelkia viduramžių groteską, kuri sujungia siaubo ir komiško elementus. Romane velnio gundymo sąmokslai, kurie įpainioja į spąstus žmogaus laisvę ir skatina nusidėti yra nukreipti į tris sritis: kūną, pasaulį ir sielą. Ricoeur'o įvardytas *užteršimas* – sielos užteršimas iš išorės, sutampa su karo vaizdiniu romane. Etiškesnė *nuodėmės* kategorija priskiria blogį prie žmogaus netinkamo naudojimosi laisve. Kaltės patyrimas atskleidžia kaip žmogaus vergiškos valios atpažinimas gali būti panaudotas kaip įrankis pašalinti vidinį blogį ir taip išvengti gyvenimą paralyžiuojančių nuodėmės pasekmių.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: hermeneutika, blogis, užteršimas, nuodėmė, kaltė.

Jūratė Radavičiūtė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

Tel.: +370 614 68868

E-mail: jura.te@hotmail.com

Scientific interests: comparative English literature, postmodernism

**THE IMAGE OF THE LEAKING NARRATIVE IN
SALMAN RUSHDIE'S NOVEL *MIDNIGHT'S CHILDREN***

*The paper explores the image of the leaking narrative in Salman Rushdie's novel *Midnight's Children* (1981). The research has been carried out with a special focus on the concept of the 'little narrative' as explicated by Jean-Francois Lyotard and the image of liquidity elaborated on by Jean Baudrillard. The analysis of the leaking narrative in Salman Rushdie's *Midnight's Children* reveals the mechanism underlying the concept of liquidity and its significance in the creation of the literary world of the novel. Naseem Aziz estranges herself from the family under the influence of abundant outside narratives. By plunging into the realm of public life, by exposing herself and rejecting her family-self, Naseem is to undergo a significant physical transformation. However, she does not seem to suffer from this change. In contrast, her mother-in-law develops a deeply negative reaction to a similar exposure, which manifests itself in numerous ailments. The influence of the family-related narratives is revealed through the portrayal of Mumtaz. She inherits the ways of dealing with the stress caused by overexposure from both, her mother and her grandmother. In the course of events, Mumtaz enlarges and is subjected to physical pain. In the portrayal of Mumtaz, the dissemination of the connotations can be observed, since it incorporates the contrastive inheritances which produce a new meaning.*

KEY WORDS: *leaking narrative, little narrative, liquidity.*

Postmodern narrative is largely concerned with the question of its legitimacy in the view of the transformation of the concept of the sign. Jean-Francois Lyotard investigates the problem in *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* (1979) and suggests that the elimination of the transcendental signified leads to the delegitimation of grand narratives, since, as Lyotard assumes, "there is no possibility that language games can be unified or totalized in any metadiscourse" (Lyotard 2005, 36). The impossibility lies in the very essence of language-based systems whose purpose is to produce the unknown rather than to verify the known. Lyotard provides an illustration to this proposition by referring to the language of science:

Science is a model of an "open system", in which a statement becomes relevant if it "generates ideas", that is if it generates other statements and other game rules. Science possesses no general metalanguage in which all other languages can be transcribed and evaluated (ibid., 64).

Thus, the little narrative becomes the dominant form of the present discourse. A conclusion could be drawn from the excerpt on the language of science that one of the attributes of the little narrative is its independence from any unifying structures, for it does not possess one main concept which could serve as a link to another narrative. In addition, Lyotard emphasizes another quality typical of the little narrative – the structural dependency of its components. Describing the system of the little narrative, he points out: "a self does not amount to much, but no self is an island; each

exists in a fabric of relations that is now more complex and mobile than before” (ibid., 15). In general, the postmodern culture could be seen as a multiplicity of little narratives which cannot be unified under one concept and any attempt to impose a structure on it gets subverted by the text.

Regarding the concept of indeterminacy, Ihab Hassan maintains that this concept represents the processes which occur within the system described by Lyotard. In *The Right Promethean Fire: Imagination, Science, and Cultural Change* (1980), Hassan defines indeterminacy as the integral force, for it “fills the space between the will to unmaking and its opposite, the integrative will” (Hassan 1980, 109). The current paper rests on Hassan’s idea of indeterminacy as a concept embracing unmaking and integrity.

In this context, the relevance attached to the quality of the liquidity in the postmodern theory should not be undervalued. A famous theorist of postmodernism Jean Baudrillard points out the significance of the image in his work *The Illusion of the End*, (1992) claiming that postmodern culture has taken the form of a liquid in the West. According to Baudrillard, postmodern culture could be characterized by the following components: dissolution of meaning, which has formerly been stable, incorporation of opposites, which have initially been divided, dissemination of meaning, enabled by the fluidity of the liquid. This transformation from a stable entity into a fluid possesses certain dangers, such as the transformation of an object into an image, reflected by the surface of the liquid and a possibility of transmitting the vices of the culture more easily, for it is more difficult to locate them and differentiate within the other components of the liquid as all of them have taken the same form (Baudrillard 2003, 34–53). The image of the leaking narrative in Salman Rushdie’s novel *Midnight’s Children* (1981) will be approached taking into consideration the views presented above.

The image of the leaking narrative, which occurs in relation to different members of Aadam Aziz’s family, is extensively revealed through the portrayal of Aadam Aziz’s mother, his wife Naseem and their daughter Mumtaz. Naseem is attributed the qualities of liquidity when she is portrayed in relation to her husband: her image, glued from the fragments which the doctor sees through the perforated sheet, seeps into her future husband, filling the void left after his loss of faith.

However, after her husband’s death, Naseem loses her aptitude for complementing others and starts absorbing outside influences. The subversion of the role Naseem is entitled to perform after the husband’s death is revealed through the use of liquid-related imagery: a gasoline and oil business which she starts to run, the stories of strangers which keep pouring into her as if into a sponge:

The pump rapidly became famous in those parts, drivers began to go out of their way to use it—often on two consecutive days, so that they could both feast their eyes on my divine aunt and tell their woes to my eternally patient grandmother, who had developed the absorbent properties of a sponge

(...) she grew with alarming rapidity, wider and wider; until builders were summoned to expand her glassed—in box (Rushdie 2006, 456).

The passage reveals the significance of the transformation Naseem undergoes at this stage. Initially interested only in her family matters, Naseem plunges into the world of strangers, predominantly men, and absorbs the narratives which are unrelated to her personal life. At the same time, she loses any interest in family issues. A traditional connotation attributed to the image of growth is that of development and improvement. However, in the portrayal of Naseem's growth, the connotation is undermined: the process of Naseem's opening to the influences of the world outside her family leads to her alienation from the family and the growing feeling of indifference.

In addition, having spent most of her life hidden in her house and veiling her face to hide it from strangers, Naseem turns to exposing herself to the world: she both unveils herself and chooses a glass box to sit in. The glass box becomes a part of Naseem's new personality, a substitute for her skin, as in the process of her physical enlargement, the glass walls are expanded to suit her changing shape. In addition to the feature of the box to expose in contrast to covering, the transparency of the glass could be mentioned in respect to the image of the glassed-in box. Jean Baudrillard points out that the object which has become transparent loses its inherent qualities:

They [things] lose their image, their mirror, their reflection, their shadow, when they no longer offer any substance, distance or resistance, when they become both immanent and elusive from an excess of liquidity and luminosity (Baudrillard 2003, 40).

Thus, by absorbing the stories of strangers, Naseem turns into a mere reflection of the process of absorption which is exposed through the transparent glass walls of the box. She loses her connection with the family as she gives up the control of her family affairs and gradually loses any interest in her children's lives, which results in her alienation from them. Paradoxically, the loss of individuality is accompanied by the enlargement of her physical shape, which seems to have acquired the qualities of a liquid.

Naseem's story is both influenced by and influencing other female characters of the novel. Parallels could be drawn between her and Adam Aziz's mother who has to run a family business. However, the liquidity of gas and oil which are the core elements of Naseem's business is replaced by the dryness of gemstones in the case of the doctor's mother. On the other hand, the portrayal of Adam Aziz introduces the connotation of a gemstone as a hardened form of an inner liquid: blood or tears, which has lost the quality of a liquid to enter the individual or fill the void. What is more, gemstones possess the quality to reflect an image of an object.

The pain that the transformation into a visual image causes is revealed through the portrayal of the doctor mother's sufferings brought about by her unveiling. The gemstone business forces the doctor's mother to uncover her hidden identity by becoming a public figure: she has to appear barefaced in front of her clients, for it is necessary to win their trust. The stress the change causes

affects her physical health, which becomes apparent from her complaints to her doctor-son: “feel these rashes, these blotchy bits, understand that my head aches morning noon and night” (Rushdie 2006, 16). What is more, she does not come to terms with the change she has undergone, in contrast to Naseem Aziz who plunges herself into the transformation, alienating herself from her former self. Consequently, in the situation where Naseem seems to flourish, the doctor’s mother keeps developing ailments and sufferings.

Naseem’s sponge-like ability to absorb outside narratives is inherited by her daughter Mumtaz. Throughout the novel, she is filled with numerous stories such as the prophecy of the guru, the forbidden love for Nadir Khan, the envy of her elder sister Ali and others. Under the influence of the stories, she undergoes significant physical transformations, ballooning in size and developing serious ailments, thus, relating to both, her mother and grandmother. The final transformation she undergoes appears to be monstrous and irreversible:

The weight of her four decades grew daily, crushing her beneath her age. In her second month, her hair went white. By the third, her face had shriveled like a rotting mango. In her fourth month she was already an old woman, lined and thick, plagued by verrucas once again, with the inevitability of hair sprouting all over her face [...] (ibid., 461).

Similarly to her mother, Mumtaz is only relieved from her burden by an exploding bomb; there are no other means to resist the dominance of the influences she is subjected to.

To sum up, the image of the leaking narrative acquires different significations in the novel. Naseem Aziz estranges herself from the family under the influence of abundant outside narratives. However, her reaction to the transformation is depicted in dramatic terms. She plunges into the realm of public life by exposing herself and rejecting her family-self; as a result, she undergoes significant physical transformation. Although her reinvented self is more like a reflection of the narratives than compose her at that stage, Naseem does not seem to suffer from this change.

In contrast, her mother-in-law develops a deeply negative reaction to a similar exposure, which manifests itself in numerous ailments. The influence of the family-related narratives is revealed through the portrayal of Mumtaz. She inherits the ways of dealing with the stress caused by overexposure from both her mother and her grandmother. In the course of events, Mumtaz enlarges and is subjected to physical pain. However, the cause of the changes in her case is the influence of family narratives in contrast to the examples of the senior women. Thus, in the portrayal of Mumtaz, the dissemination of the connotations can be observed, for it incorporates the contrastive inheritances which produce a new meaning.

Literatūra

BAUDRILLARD, J., 2003. *The Illusion of the End*. Oxford: Polity Press.

- HASSAN, I., 1980. *The Right Promethean Fire Imagination, Science, and Cultural Change*. Illinois: University of Illinois Press.
- LYOTARD, J. F., 2005. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press.
- RUSHDIE, S., 2006. *Midnight's Children*. New York: Vintage Books.

Dr. Jūratė Radavičiūtė

Užsienio kalbų katedros lektorė
Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas
Moksliniai interesai: lyginamoji anglų literatūra, postmodernizmas

TEKANČIŲ ISTORIJŲ ĮVAIZDIS SALMANO RUSHDIE ROMANE *VIDURNAKČIO VAIKAI*

Santrauka

Straipsnyje analizuojamas tekančių istorijų įvaizdis Salmano Rushdie romane *Vidurnakčio vaikai*. Teoriniu interpretacijos pagrindu pasirinkta prancūzų filosofo Jeano-Francois Lyotard'o pasiūlyta mažojo naratyvo koncepcija bei kito prancūzų filosofo Jeano Baudrillard'o skysčio įvaizdžio interpretacija. Tekančių istorijų įvaizdžio Salmano Rushdie romane *Vidurnakčio vaikai* analizė atskleidžia vidinį skysčio įvaizdžio mechanizmą ir jo reikšmę kuriant romano literatūrinį pasaulį.

Tekančių istorijų įvaizdžiui romane priskiriamos įvairios reikšmės. Naseem Aziz atsiriboja nuo savo šeimos veikiama įvairių išorinio pasaulio istorijų. Jos reakcija į aplinkos poveikį vaizduojama dramatiškai: Naseem pasineria į viešąjį gyvenimą, apnuogindama save aplinkai ir atsiribodama nuo savo šeimyninio „aš“. To rezultatas – didžiuliai fiziniai pokyčiai.

Skirtingai nei Naseem, jos anyta, kuri yra priversta kęsti viešumą ir apnuoginti save išoriniam pasauliui, skaudžiai išgyvena dėl tokios situacijos ir net kenčia dėl įvairių negalavimų, kuriuos sukėlė viešumas. Šeimynos istorijų poveikis vaizduojamas Mumtaz paveiksle. Ji paveldi gebėjimą sugerti istorijas, su kuriomis susiduria, iš savo mamos ir senelės. Veikiama tekančių istorijų, Mumtaz fiziškai plečiasi ir kenčia didžiulius skausmus. Tačiau šiuo atveju ji kenčia ne dėl išorės poveikio, o dėl su šeima susijusių pasakojimų. Mumtaz portretas atskleidžia, kaip tekančių istorijų įvaizdžiui priskiriamos reikšmės transformuojamos ir jų pagrindu yra kuriamos naujos reikšmės.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: tekanti istorija, mažasis pasakojimas, skysčio įvaizdis.

VERTIMO STRATEGIJOS IR IŠŠŪKIAI

TRANSLATION STRATEGIES AND CHALLENGES

Indrė Koverienė

Vilniaus universitetas

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva

Tel.: (370-37) 42 26 04

El. paštas: indre.koveriene@hotmail.com

Moksliniai interesai: audiovizualinis vertimas, dubliavimas, sinchronizacija, anglų kalbos fonetika, e. mokymas, anglų kalbos mokymas Moodle aplinkoje.

Vytautė Pasvenskienė

Vilniaus universitetas

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva

Tel.: (370-37) 42 26 04

El. paštas: vytaute.pasvenskiene@khf.vu.lt

Moksliniai interesai: audiovizualinis vertimas, vertimo studijos, anglų kalbos fonetika, vizualinė fonetika.

Danguolė Satkauskaitė

Vilniaus universitetas

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva

Tel.: (370-37) 42 26 04

El. paštas: danguole.satkauskaite@khf.vu.lt

Moksliniai interesai: audiovizualinis vertimas, vertimas raštu ir žodžiu, semantika, lingvistinė pragmatika.

LIETUVIŠKAI DUBLIUOTŲ ANIMACINIŲ FILMŲ POPULIARUMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Dubliavimas kaip audiovizualinio vertimo būdas Lietuvoje taikomas reklamos, animacinių filmų produkcijai, o jo tyrinėjimai – dar fragmentiški. Nors Lietuvoje dominuoja užklotinis vertimas televizijoje ir subtitrai kino teatruose, tačiau didėjantis susidomėjimas lietuviškai dubliuotais animaciniais filmais skatina detaliau nagrinėti ir šį vertimo būdą. Atliktas empirinis tyrimas – Lietuvos žiūrovų apklausa, kuria siekiama išsiaiškinti didžiulį lietuviškai dubliuotų animacinių filmų populiarumą Lietuvoje ir jo priežastis. Keliami hipotezė, kad animacinių filmų populiarumui Lietuvoje nemažai įtakos turi dubliavimas, nes jis tinkamiausias animacijai ir iš žiūrovo reikalaujantis mažiausiai pastangų audiovizualinio vertimo būdas. Taip pat tai, kad Lietuvoje, nors dubliuojama nedaug filmų, tačiau itin profesionaliai, sinchroniškai, personažai prabyla žinomų aktorių balsais. Svarbu pažymėti, kad Lietuvos žiūrovų nuomone, pati svarbiausia kino teatro funkcija – pramoginė, o animacija, ypač dubliuota, ją puikiai atliepia. Bemaž 70 % apklausos dalyvių mano, kad animacijai tinkamiausias vertimo būdas yra dubliavimas.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: animacija, dubliavimas, sinchronija, audiovizualinis vertimas, anketinė apklausa.

Įvadas

Sparčiai tobulėjant kompiuterinės grafikos technologijoms animacijos⁸ populiarumas pasaulyje auga, studijos apie animaciją tampa atskira disciplina, o jos teikiama privalumais efektyviai naudojasi filmų, televizinių reklamų, išmaniųjų telefonų programinės įrangos, vaizdo žaidimų ir kitų medijų kūrėjai. Būtent apie animaciją garsus prancūzų režisierius RenéLaloux (2006) kalba kaip apie tikrąjį kiną. Beje, pasak kai kurių autorių, animacija – senesnė už patį kiną, siejama su

⁸ Lietuviška animacija negali prilygti Holivude kurtų animacinių filmų populiarumui, nors naujausi lietuviški animaciniai filmai išsiskiria savo unikalumu, technika, siužetu ir tiksline auditorija. „Tačiau didžioji dalis lietuviškos animacinės reklamos, kompiuterinių žaidimų bei specialiųjų efektų animacijos yra sukuriama jaunimo, baigusio animacijos studijas Lietuvoje ar užsienyje“ (Animacija Lietuvoje, 1).

žmogiškosios kultūros pradžia (tai puikiai iliustruoja pirmų žmogaus piešiniai urvuose) (plg. Lamarre, 2008). Analizuojant animacijos privalumus pasaulyje skiriamos įvairiausios jos populiarumo priežastys pradedant animacijos teikiama galimybe žiūrovui pabėgti į fantazijų pasaulį, palikus realaus gyvenimo rūpesčius, ir baigiant animacijos teikiama ekonomine nauda. Vis dėlto šiame tyrime dėmesys skiriamas kitam animacijos skerspjūviui – lietuviškai dubliuotai animacijai ir su ja susijusiems aspektams.

Nors Lietuvoje iš trijų pagrindinių audiovizualinio vertimo (AVV) būdų dominuoja užklotinis vertimas⁹ televizijoje ir subtitravimas kino teatruose, kyla klausimas, kodėl lietuviškai dubliuoti animaciniai filmai yra populiariausi nei kitose šalyse. Pasaulinės filmų duomenų bazės (IMDb) 2007–2011m. duomenimis, pagal uždirbtas pajamas animaciniai filmai Lietuvoje net 25 kartus užėmė pirmąsias pozicijas kino teatrų Top 10. Tuo pačiu laikotarpiu pasaulyje animaciniai filmai tik 16 kartų buvo filmų Top 10. Prie lietuviškai dubliuotų filmų Lietuvos žiūrovai yra pripratę ir nenori animacinių filmų žiūrėti su lietuviškais subtitrais. Pajamos iš tokių filmų daug didesnės, atnešančios kino rinkai didžiąją pelno dalį.

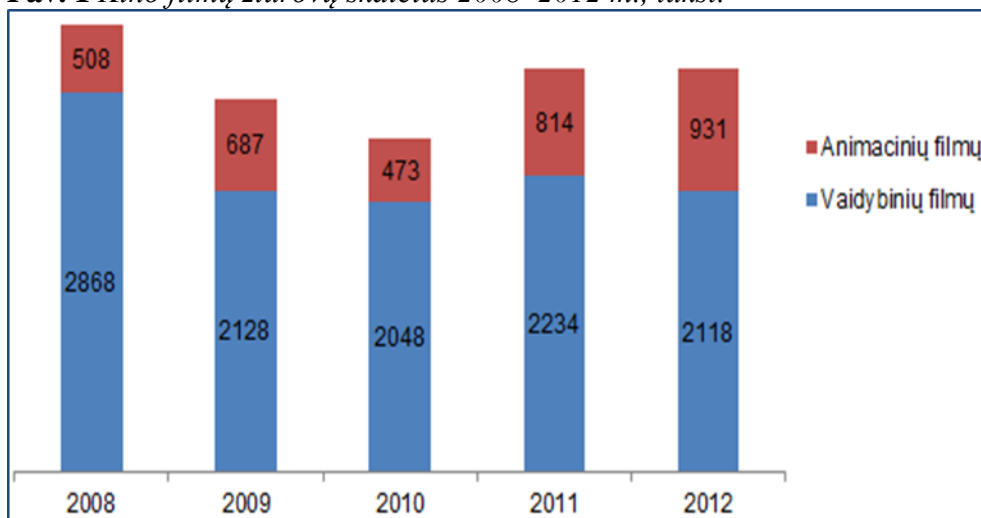
Analizuojant mokslinę literatūrą apie dubliavimą, pirmiausia aptinkama gausybė darbų, kuriuose aptariami pagrindinių AVV būdų, t. y. subtitravimo ir dubliavimo, pranašumai bei trūkumai. Mokslininkai apie tai pradėjo intensyviai diskutuoti tik atsiradus garsiniams filmams (Gottlieb, 2004, 86). Šiuo metu paplitusi nuomonė, kad pagrindinis dalykas, lemiantis AVV būdo pasirinkimą – ekonominis. Pirmenybę dubliavimui teikia didžiosios šalys, kuriose daug dubliavimo kalba kalbančių gyventojų, o mažosiose šalyse įsitvirtinęs subtitravimas arba užklotinis vertimas, nes joms dubliuoti neekonomiška. Suskaičiuota, kad dubliavimas apie dešimt kartų brangesnis ir ilgesnis procesas už subtitravimą. Kita vertus, manytina, kad vieno ar kito AVV būdo pasirinkimą lemia įprotis, o ne racionalus sprendimas. Žmonės dažniausiai pirmenybę teikia tiems AVV būdams, kurie populiarūs jų aplinkoje nuo vaikystės (Nornes, 2007, 191). Be šių AVV būdo pasirinkimą lemiančių dalykų yra dar daugelis kitų aspektų, kurie gali būti svarūs, pagrindžiantys AVV populiarumą. Taigi šio **tyrimo tikslas** – išsiaiškinti, kokios priežastys lemia lietuviškai dubliuotų animacinių filmų populiarumą Lietuvoje. **Tyrimo objektas** – lietuviškai dubliuotos animacijos populiarumo priežastys. Siekiant išsiaiškinti Lietuvos žiūrovų nuomonę, darbe taikomas anketinės apklausos **metodas** bei aptariami gauti empiriniai rezultatai.

⁹Autorės kreipėsi į Valstybinę lietuvių kalbos komisiją (VLKK) dėl terminų „užkadrinis balsas“ (ang. *voice-over*) ir „synchroninis įgarsinimas“ (ang. *voice-over*) vartojimo. „Užkadrinis balsas“ – naujas terminas, pateiktas Audiovizualinių medijų terminų žodyne (2013), o kitas Lietuvoje kol kas populiariausias variantas – „synchroninis įgarsinimas“ pateiktas A. Baravykaitės straipsniuose (2005, 2006, 2007), kurie laikytini vieni pirmųjų straipsnių AVV srityje Lietuvoje. VLKK Terminologijos pakomisė (2014 m. kovo 19 d. posėdis) vietoj minėtų terminų pasiūlė terminą „užklotinis vertimas“. Akivaizdu, kad šis terminas tinkamiausias, nes suponuoja, kad girdimas ne tik vertimas, bet ir originali fonograma ir ypač svarbu, kad nelieta paralelės tarp „synchroninio vertimo“ ir „synchronizacijos“ – pagrindinės dubliavimo sąlygos. (plg rus. *Gavrilov translation*; lenk. *jednoglósówka, szeptanka, wersjalektorska* ar *wersjazlektorem*).

1. Animacinių filmų dubliavimas Lietuvoje

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, kino teatrų lankymas Lietuvoje auga: 2012 m. kino teatruose apsilankė 3 mln. žiūrovų, tai yra 2 tūkst. daugiau nei 2011 m. Tačiau, kaip matyti iš oficialių duomenų, kino teatruose didėja tik animacinių filmų žiūrovų skaičius. 2008 – 2012 m. animacinius filmus lankančių žiūrovų skaičius išaugo beveik dvigubai, o meninių filmų lankomumas mažėjo nuo 2868 tūkst. iki 2118 tūkst. žiūrovų.

Pav. 1 Kino filmų žiūrovų skaičius 2008–2012 m., tūkst.

Šaltinis: (Lietuvos statistikos departamentas)

Lietuvos kino teatruose dominuoja JAV sukurti filmai, todėl jie verčiami iš anglų kalbos, naudojant skirtingus audiovizualinio vertimo būdus. Lietuvos televizijoje labiausiai paplitęs užkadrinis balsas, o kino teatruose filmai dažniausiai rodomi su subtitrais. Animaciniai filmai Lietuvoje yra arba dubliuojami, arba įgarsinami užklotinio vertimo būdu, arba pasirenkamas mišrusis būdas (užklotinis vertimas ir subtitrai). Vis dėlto patys žiūrimiausi ir daugiausiai kino teatrų rinkai uždirbantys animaciniai filmai – dubliuoti lietuviškai.

Pav. 2 Animacinių filmų Top 10 vietos ir jų skaičius Lietuvoje ir pasaulyje 2007-2011

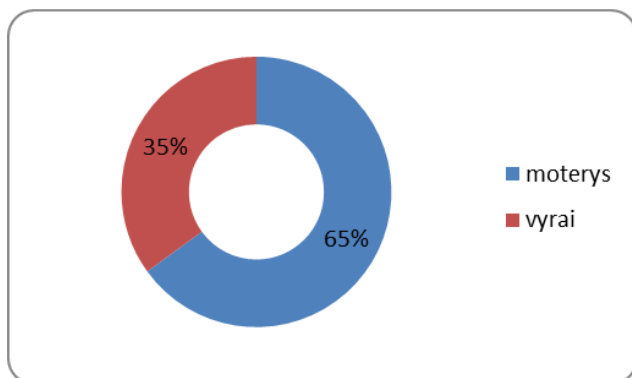
Šaltinis: (Sudaryta autorių, remiantis pasaulinės filmų duomenų bazės (IMDb) duomenimis)

2004 metais dubliuotas pirmasis po nepriklausomybės atkūrimo animacinis filmas Lietuvoje „Šrekas 2“, kuris „Up Records“ garso įrašų studijai pelnė geriausiai pasaulyje dubliuoto „Šreko 2“ varianto titulą. Akivaizdu, kad ši sėkmė nebuvo atsitiktinė ar vienkartinė, nes ir kiti, vėliau lietuviškai dubliuoti animaciniai filmai žiūrovų vertinti itin palankiai ir gausiai lankyti. Nuo 2004 m. lietuviškai dubliuoti 86 animaciniai filmai. Nemažai iš jų užėmė žiūrimiausių filmų Lietuvoje Top 10 pozicijas. Pavyzdžiui, per 2007–2011 m. animaciniai filmai Lietuvos Top 10 puikavosi net 23 kartus, o pasaulyje tuo pačiu laikotarpiu animaciniai filmai tik 17 kartų buvo Top 10 sąrašė. 2010 m. Lietuvos žiūrimiausių filmų dešimtuose puikavosi net šeši, o 2011 m. – penki animaciniai filmai. Tačiau įdomiausia, kad Lietuvoje šio žanro filmai užimdavo pirmąsias pozicijas Top 10, o pasaulyje joms tekdavo dažniausiai paskutinės Top 10 vietos. Dėl šių priežasčių Lietuvos kino teatruose pirmaujantys animaciniai filmai šeimai atnešė didžiausias pajamas kino teatrų rinkai Lietuvoje.

2. Anketinės apklausos duomenys

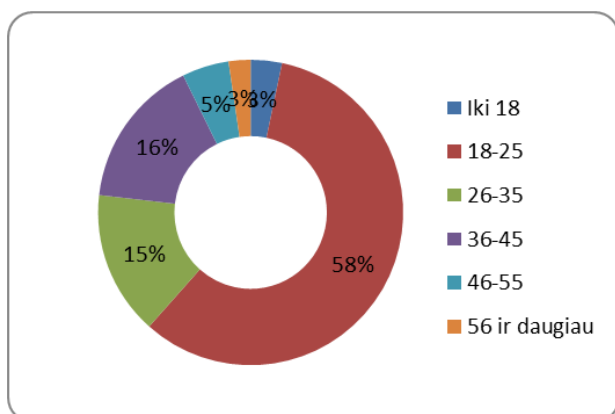
Siekiant išsiaiškinti dubliuotų animacinių filmų populiarumo priežastis pasitelkta anoniminė internetinė anketa ir atsitiktinės atrankos būdu apklausta 300 respondentų. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį pateikiamas 1 paveikslėlyje.

Pav. 3 Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

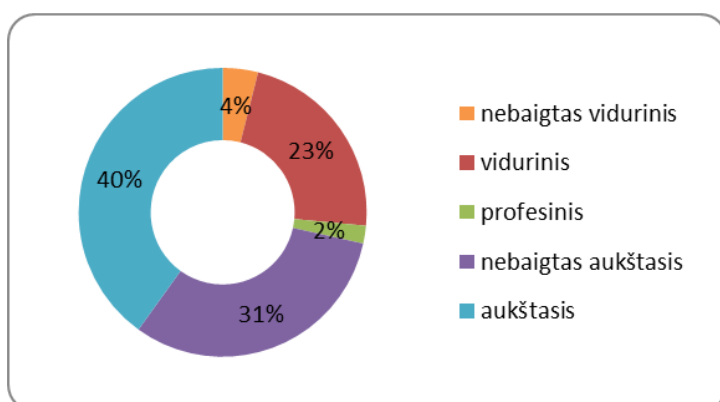
Pagal amžių daugiau kaip pusė respondentų yra 18–25 m. asmenys, kurie, tikėtina, sudaro didžiausią kino lankytojų dalį. Dar apie 30 % dalyvavusių apklausoje priklauso 26–35 m. ir 36–45 m. amžiaus grupei. Apie 7 % respondentų yra 46 m. ir vyresni. Jauniausieji respondentai sudaro apie 3 % visų dalyvavusių apklausoje.

Pav. 4 Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Pagal išsilavinimą apklausoje daugiausiai dalyvavo aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys. Kartu su nebaigtą aukštąjį išsilavinimą turinčiais respondentais jie sudaro daugiau kaip 70 % visų dalyvavusių apklausoje.

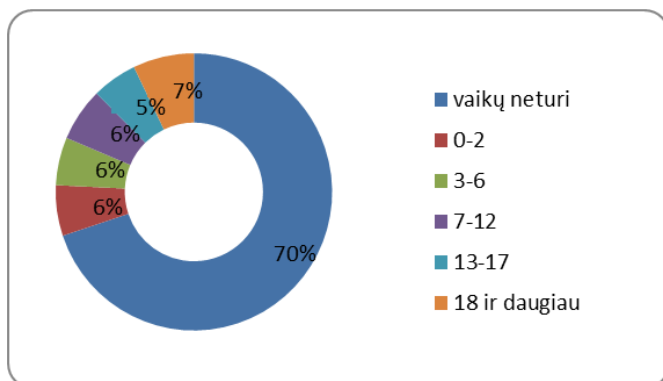
Pav. 5 Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Tyrėjai mano, kad svarbus ne tik respondentų amžius, bet ir tai, ar jie turi mažamečių vaikų. Anketos dalyvių demografiniai duomenys rodo, kad daugiau kaip 70 % vaikų neturi. Apie 7 %

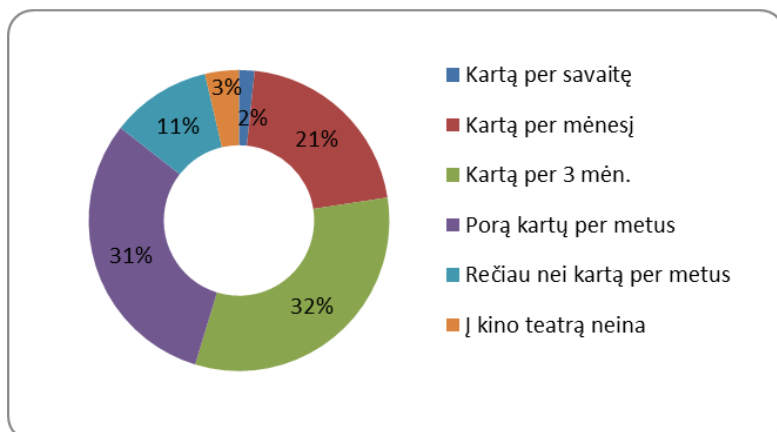
dalyvavusiųjų apklausoje turi pilnamečius vaikus, o likusieji sudaro 23 % ir tolygiai pasiskirsto pagal turimų vaikų amžiaus grupes.

Pav. 6 Respondentų pasiskirstymas pagal turimų vaikų amžių

Kitas svarbus rodiklis – kaip dažnai respondentai lankosi kino teatre. Beveik 62 % apklaustųjų kino teatre lankosi kartą per tris mėnesius arba porą kartų per metus. Net apie 20 % apklaustųjų kino teatre lankosi reguliariai – kartą per mėnesį. Rečiau nei kartą per metus kino teatrą aplanko beveik 11 %, o mažiau nei 4 % apklausos dalyvių į kino teatrą išvis neina.

Pav. 7 Respondentų pasiskirstymas pagal kino teatrų lankymo dažnumą

Nors apklausa vykdyta atsitiktinės imties būdu, vis dėlto iš pateiktų demografinių duomenų matyti, kad aktyviausiai apklausoje dalyvavo 18-25 m. aukštąjį išsilavinimą turinčios moterys, neturinčios vaikų ir kino teatrą lankančios keletą kartų per metus.

3. Duomenų analizė ir rezultatų aptarimas: animacinių filmų populiarumo priežastys

3.1. Tikslinė auditorija – vaikai

Svarbiausia priežastis, skatinanti dubliuoti animaciją, yra šio žanro tikslinė auditorija – vaikai, todėl šis AVV būdas vaikams skirtai produkcijai taikomas visame pasaulyje. Netgi tose šalyse, kuriose tradiciškai dominuoja subtitravimas, vaikams skirta animacija yra dubliuojama (Gottlieb 2004, 83). Yra pavyzdžių, kai netgi atkakliai dubliavimui besipriešinančios šalys, kaip Portugalija, Danija ar

Norvegija, animacijoje naudoja būtent šį AVV būdą. Tiesa, kartais įsigyjama jau dubliuota animacinė produkcija, pvz., Šiaurės Afrikos šalys dažnai perka prancūziškai dubliuotus animacinius filmus iš Prancūzijos (Chaume, 2012, 6). Tiek subtitravimą, tiek dubliavimą propaguojančios šalys pritaria, kad filmus vaikams dubliuoti būtina, nes jie neturi pakankamų skaitymo įgūdžių, be to, vaikams skirti animaciniai filmai dažniausiai yra orientuoti į veiksmą (d'Ydewale et al. 1991 pacituota Karamitroglou 2000, 118).

Būtų galima manyti, kad dubliuoti animaciniai filmai tokie populiarūs Lietuvoje dėl minėtos tikslinės auditorijos. Tačiau šis argumentas neatrodo įtikinantis, nes, kaip ir minėta, kitose šalyse animaciniai filmai į žiūrimiausių filmų dešimtukus patenka gerokai rečiau nei Lietuvoje (demografiniai duomenys nerodo, kad Lietuvoje nepilnamečių skaičius būtų daug didesnis nei kitose šalyse). Kita vertus, atlikus apklausą galima daryti prielaidą, kad vaikai nėra dažniausi lietuviškai dubliuotų animacinių filmų lankytojai. Daugiau kaip 70 % dalyvavusiųjų apklausoje vaikų neturi, o apie 7 % turi pilnamečius vaikus, taigi maždaug trijų ketvirtadalių respondentų apsisprendimą žiūrėti vieną ar kitą filmą lėmė ne vaikų poreikiai. Tiesa, reikia pripažinti, kad atviruoju klausimu apklausoje buvo teirautasi, kas paskatino respondentus žiūrėti animacinius filmus. 32 iš 300, t. y. apie 10 % atsakė, kad animacinius filmus žiūrėjo paskatinti savų ar artimųjų aplinkos vaikų. Tačiau dešimtadalio žiūrovų motyvai vis dėlto nepaaiškina labai didelio animacijos populiarumo Lietuvoje.

3.2. Dubliavimas kaip audiovizualinio vertimo būdas

Kitas faktorius, galintis lemti animacijos populiarumą Lietuvoje, galėtų būti audiovizualinis vertimo būdas – dubliavimas ir jo privalumai. Skirtingai nei kitose Europos šalyse, kurios tradiciškai skirstomos į dubliuojančias ir subtitruojančias, Lietuvoje vienas populiariausių filmų vertimo būdų yra užklotinis vertimas. Taigi Lietuvos žiūrovai namie, žiūrėdami televiziją, yra prarę girdėti verbalinį tekstą, o kino teatruose rodomi subtitruoti filmai, kuriuose sakininė verbalinė informacija perteikiama rašytine forma ir kelia papildomų nepatogumų, nes Lietuvos žiūrovai nėra prarę skaityti subtitrų, kaip, pvz., skandinavai. Kadangi Lietuvos kino teatruose užklotiniu vertimu įgarsintų filmų beveik nėra, žiūrovams priimtinesnis yra dubliavimas.

Be to, žiūrėdami dubliuotus filmus žiūrovai skiria mažiau pastangų filmo siužeto dinaminei plėtotei sekti (lyginant su subtitruotu filmu), nes subtitrai šiek tiek blaško žiūrovų dėmesį, kadangi vienu metu žiūrėti vaizdą, girdėti aktorių dialogą ir skaityti subtitrus sudėtinga. Daugelis žiūrovų į kiną eina atsipalaiduoti, pabėgti nuo rutinos, tad dubliuoti filmai yra tinkamesni už subtitruotus (Díaz-Cintas 1999, 34). Net 54 % apklausos dalyvių pritarė, kad žiūrėdami dubliuotus filmus jie gali lengviausiai atsipalaiduoti, todėl manytina, kad būtent šis AVV būdas padeda įgyvendinti pačią

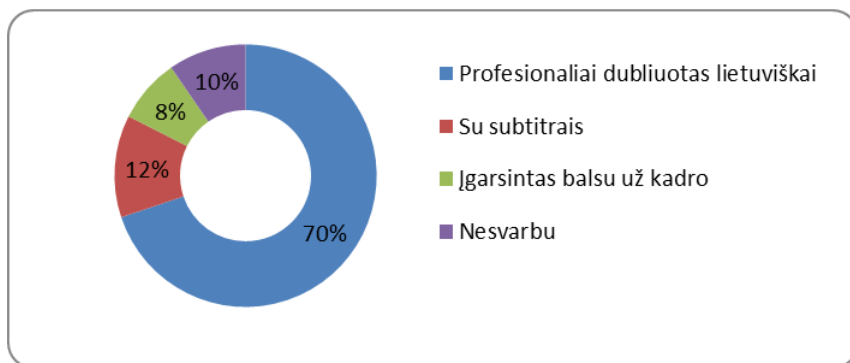
pagrindinę – pramoginę kino funkciją. Į atvirą klausimą, kodėl žiūrėjo animacinius filmus, kai kurie respondentai atsakė „malonu atsipalaiduoti ir žiūrėti filmą be jokios įtampos“, „noras tiesiog atsipalaiduoti ir pasimėgauti“. Taigi dubliavimo paskirtis – atliepti šiuos žiūrovų lūkesčius ir leisti jiems pajusti pasitenkinimą, pajusti, kad filmas sukurtas jų gimtąja kalba. Šis pojūtis mokslininkų dar vadinamas kino iliuzija (plg. Mason 1989, 13; Szarkowska 2005, 2; Pedersen 2010, 7), apklausoje įvardytas kaip tikroviškumo išpūdis, respondentų įvertintas kaip esminis dubliuotų filmų aspektas – beveik 70 % respondentų atsakė, kad jis yra svarbus arba labai svarbus. Kino iliuziją kuria pagrindinė dubliavimo savybė – įvairių lygmenų sinchronija. Dažniausiai skiriamos – lūpų sinchronija, izochronija, kinetinė ir personažo sinchronija (Chaume, 2004). Tradiciškai, po izochronijos (laiko sinchronijos), svarbiausia laikoma lūpų sinchronija. Tą patvirtina ir atlikta apklausa: beveik 59 % respondentų labai svarbu, kad personažų lūpų judesiai sutaptų su jų sakomais žodžiais. Be to, lūpų sinchronija ne tik neatsiejama nuo tikroviškumo iliuzijos, bet ir gebėjimo skaityti iš lūpų. Ji yra reikšminga kalbai suprasti. Šią sąsają pastebėjo MckGur'as ir MacDonald'as (1976), tyrimais įrodę glaudų ryšį tarp kalbos vaizdinio ir garsinio signalo.

Kita vertus, dubliavimas itin tinka animacijai, nes originalios kalbos (OK) fonograma taip pat yra dubliuojama, t. y. be dubliavimo neapsieina nė vienas animacinis filmas. Dubliavimo priešininkai dažnai kritikuoja, kad dubliuotų filmų veikėjai praranda savo autentiškumą, nes keičiamas balsas, kuris yra neatskirama kiekvieno žmogaus asmenybės dalis, tačiau ši kritika dubliuotai animacijai negali būti taikoma, nes personažai autentiško balso neturi, animacinių filmų OK fonograma taip pat yra dubliuota nors ir posinchronizacijos (*post-synchronisation*) procese. Vis dėlto balsas dubliavimui yra svarbus. Kai kurie autoriai, pavyzdžiui, F. Chaume (2004, 44), balso sinchroniją priskiria atskiram tipui, vadindamas jį personažo sinchronija (*character synchrony*), kuri perteikia, ar dubliuojančio aktoriaus balsas tinka filmo personažui. Paprastai vaiko balsą įgarsina moteris¹⁰, visiškai nepriimtina būtų, jei vaikiškus balsus įgarsintų vyresnio amžiaus vyras, o „blogiukų“ vaidmenis atliekantis veikėjas turėtų kalbėti žemu balsu (Whitman 1992, Chaume 2004). Itin reikšmingas aktoriaus balsas komedijose, kuriuo jis kuria humoristinį efektą. Dubliuojančio balso parinkimas yra ir tam tikra personažo interpretacija, vienaip ar kitaip atskleidžianti ir jo būdą. Kaip taikliai pastebėjo Ch. Wahl (2005, 109), „die Stimme bestimmt die Stimmung“ – balsas lemia nuotaiką. Taigi verbalinė ir paraverbalinė informacija turi papildyti, o ne prieštarauti viena kitai. Tam pritaria ir apklausos dalyviai – net 67 % jų atsakė, kad personažams išrenkamas specifinis akcentas yra svarbus arba labai svarbus dubliavimui.

¹⁰Pasak garso įrašų studijos „UpRecords“, vienintelės licencijuotos DOLBY LABS. INC. studijos, kurios prekinis ženklas laikomas aukščiausią kino filmų garso kokybę žyminčiu simboliu Baltijos regione, direktoriaus S. Montsvilo, paprastai vaikai netinka animacinių filmų dubliavimui dėl brandos trūkumo šiai sudėtingai užduočiai įveikti, vėliau, jei tai yra vyriškos lyties įgarsintojai, dėl mutuojančio balso, todėl paprastai pasirenkama profesionali aktorė moteris.

Manytina, kad žvaigždės balsas ir tokie su juo susiję fonetiniai aspektai kaip individualus balso tembras, aukštis, kalbos greitis OK fonogramoje yra svarbūs personažo požymiai, o minėtų aspektų neatitikimas vertimo kalboje (VK) lemia personažo dischroniją (Fodor, 1976, 72). Animacinių filmų personažams sėkmingai išrinkus dubliuojančius vietinių žvaigždžių balsus, filmui garantuojama daug didesnė sėkmė nei ją galėtų teikti OK kalbančių žvaigždžių balsai, kurie nėra pažįstami vertimo kalbos (VK) aplinkoje ir kultūroje (Cui, 2012). Šį reiškinį puikiai iliustruoja didelio žiūrovų pasisekimo Lietuvoje sulaukę šmaikščiai įgarsintas Rolando Kazlo vienaaragis elnias ("Medžioklės sezonas atidarytas!" (2006)), Karinos Krysko žavingoji begemotė Glorija („Madagaskaras 2“ (2008)), Vytauto Šapranausko tinginys katinas ("Garfildas" (2004)) ar dinozaurų medžiotojas žebenkštis Bakas („Ledynmetis 3“ (2009)). Beje, animaciniuose filmuose „prasto filmo veidą“ pakeisdavo geras žinomų Lietuvos aktorių vaidmenų dubliavimas ir gavęs leidimą perrašyti beveik 80 % OK teksto filmas sulaukdavo stulbinamos sėkmės (Pukšta, 2009). Taip vos 112 mln. dolerių pasaulyje uždirbęs „Garfildas 2“ Lietuvoje sulaukė rekordinio žiūrovų skaičiaus (153,5 tūkst.).

Pav. 8 *Priimtiniausias animacinių filmų vertimo būdas*

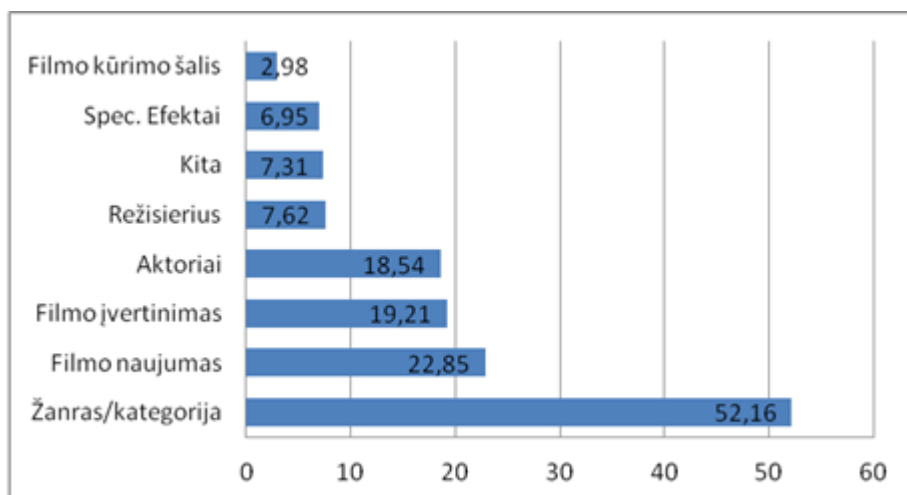
Žinomų Lietuvos aktorių balsai iš tiesų reikšmingi dubliavimui. Tai patvirtina ir apklausos dalyviai – beveik pusė jų (49,31 %) atsakė, kad tai yra svarbu arba labai svarbu. Keletas respondentų pripažino, kad animaciniu filmu susidomėjo būtent dėl dubliuojančių aktorių (atsakydami į atvirąjį klausimą respondentai minėjo V. Šapranauską, R. Kazlą, G. Girdvainį).

Akivaizdu, kad dubliavimas neabejotinai lemia animacinių filmų sėkmę Lietuvoje. Daugiau kaip dviem trečdaliams respondentų dubliavimas yra priimtiniausias animacinių filmų vertimo būdas.

3.3. Filmo žanras / kategorija

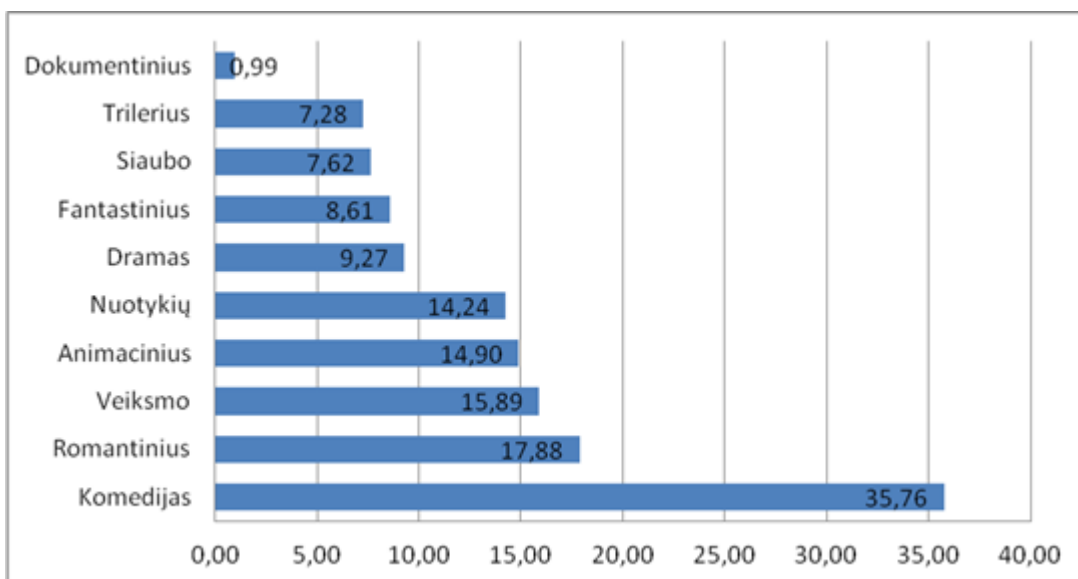
Nereikia nuvertinti ir filmo žanro arba kategorijos įtakos žiūrovų pasirinkimui. Daugiau kaip pusė visų apklausoje dalyvavusių respondentų pažymėjo, kad filmo žanras arba kategorija lemia jų apsisprendimą, kokį filmą žiūrėti.

Pav.9 Respondentų pasirinkimą lemiantys veiksniai

Kyla klausimas, kokiems kino žanrams žiūrovai teikia pirmenybę. Žinoma, pasirinkimas priklauso ne tik nuo individualių respondentų pomėgių, bet susijęs ir su socialiniais faktoriais: amžiumi, lytimi, išsilavinimu ir pan. Kadangi apklausos dalyviai nėra vienodai pasiskirstę pagal šiuos parametrus, jų atsakymus apibendrinti vertėtų atsargiai. Vis dėlto akivaizdu, kad kino teatro lankytojai dažniausiai renkasi komedijas (apie 35 % respondentų). Antroje vietoje yra romantiniai filmai (gali būti, kad tai lėmė respondentų pasiskirstymas pagal lytį). Beveik vienodai mėgstami nuotykių ir animaciniai filmai.

Pav. 10 Respondentų dažniausiai kino teatruose žiūrimi filmų žanrai/kategorijos

Galima daryti prielaidą, kad animaciją žiūrovai renkasi dar ir dėl to, kad jų siužetas paprastai lengvas. Šią prielaidą iš dalies patvirtina atsakymų į atvirąjį klausimą „Kas paskatino pažiūrėti pažymėtus animacinius filmus“ analizė.

Dauguma respondentų atsakė, kad pasirinko animacinius filmus dėl to, jog jie linksmi, nuotaikingi („geros nuotaikos ir gerų emocijų filmai“, „humoras“, „nes visi gražūs ir smagūs“).

Reikia pažymėti, kad animacija taip pat puikiai atlieka pramoginę funkciją. Lengvas ir nuotaikingas siužetas padeda žiūrovams atsipalaiduoti, kaip ir profesionalus lietuviškas dubliažas. Šių aspektų dermę puikiai iliustruoja šis atsakymas į atvirąjį klausimą: „Animaciniai filmai padeda atsipalaiduoti, nuraminti įaudrintą organizmą bei pamiršti dienos rūpesčius. Būtent šis žanras be didelių pastangų sugeba nuraminti bei atpalaiduoti žiūrovą.“

Išvados

Nors dauguma animacinių filmų yra skirti vaikams, tačiau tikrai ne dėl jaunųjų žiūrovų auditorijos Lietuvoje animacija užima pirmąsias vietas žiūrimiausių filmų Top 10.

Kaip matyti iš atlikto tyrimo, profesionaliai dubliuota animacija geriausiai atlieka pramoginę kino teatrų funkciją. Viena vertus, dėl animacijos žanro, nes animaciniai filmai paprastai lengvo siužeto, juose šmaikštūs veikėjai ir labai daug humoro, tai teikia žiūrovams teigiamų emocijų. Apklausos duomenimis, trečdalis respondentų pirmenybę teikia komedijoms, o animacinių filmų pasirinkimą dažniausiai motyvuoja tuo, kad jie yra nuotaikingi. Taigi animacijos filmuose kuriama gera nuotaika neabejotinai kelia Lietuvoje šių filmų reitingus.

Kita vertus, pramoginę funkciją atlieka ir animaciniuose filmuose taikomas audiovizualinio vertimo būdas – dubliavimas. Palyginti su subtitravimu ar užkadriniu vertimu, jis reikalauja mažiausiai žiūrovo pastangų, todėl kino teatro lankytojai, žiūrėdami dubliuotą animaciją, lengviausiai atsipalaiduoja. Daugiau kaip dviem trečdaliams respondentų dubliavimas yra priimtinausias animacinių filmų vertimo būdas.

Teigiamų emocijų žiūrovams teikia ir tai, kad profesionaliai lietuviškai dubliuotuose filmuose tikslingai laikomasi visų lygių – lūpų, laiko, kinetinės ir personažo – sinchronijos. Pasiiekti personažo sinchroniją padeda veikėjams taikliai parinkti žinomų Lietuvos aktorių balsai, suteikiantys personažams tam tikrą akcentą, kurį apklausos dalyviai įvertino kaip didelį dubliuotos animacijos privalumą, galintį turėti įtakos jų populiarumui. Visų lygių sinchronijos dermė, t. y. profesionaliai atliktas animacinio filmo dubliažas, suteikia žiūrovams tikroviškumo įspūdį, kurį daugiau kaip du trečdaliai respondentų įvardijo kaip esminį.

Literatūra

Animacija Lietuvoje. 2012. Prieiga: <http://reanimacija.lt/wp-content/uploads/2012/07/Animacija-Lietuvoje2.pdf> [Žiūr. 2012–12–12].

Audiovizualinių medijų terminų žodynas. Prieiga: <http://www.lkc.lt/wpcontent/uploads/2013/10/Audiovizualiniu-terminu-zodynas.pdf> [Žiūr. 2012–12–20].

- BARAVYKAITĖ, A., 2005. Filmų vertimo problematika. *Kalbotyra*, 55(3), p. 7–14.
- BARAVYKAITĖ, A., 2006. Audiovizualaus vertimo tendencijos Lietuvoje. *Darbai ir dienos*, 45, p. 63–77.
- BARAVYKAITĖ, A., 2007. Kino filmų titrai kaip kalbų mokymosi priemonė. *Kalbotyra*, 57(3), p. 21–29.
- CHAUME, F., 2004. Synchronization in Dubbing: A Translational Approach. In: Sud. P. Orero. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, p. 35–52.
- CHAUME, F., 2012. *Audiovisual Translation: Dubbing*. Manchester: St. Jerome.
- CUI, S., 2012. Creativity in Translating Cartoons from English into Mandarin Chinese. *The Journal of Specialised Translation*, 17, p. 124–135.
- DÍAZ CINTAS, J., 1999. Dubbing or subtitling: The eternal dilemma. *Perspectives: Studies in Translatology*, 7:1, p. 31–40.
- FODOR, I., 1976. *Film Dubbing: Phonetik, Semiotic, Esthetic and Psychological Aspects*. Hamburg: Herlmut Buske.
- GOTTLIEB, H., 2004. Language-Political Implications of Subtitling. In: Sud. P. Orero. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, p. 83–100.
- KARAMITROGLOU, F., 2000. *Towards a Methodology for the Investigation of Norms in Audiovisual Translation*. Amsterdam: Rodopi.
- LALOUX, R., 2006. *Ces dessins qui bougent, 1982–1992: cent ans de cinéma d’animation*. Paris: Dreamland.
- LAMARRE, T., 2008. Editorial. Animation Studies. *The Semiotic Review of Books*, 17 (3). Prieiga: <http://projects.chass.utoronto.ca/semiotics/vol%2017.3.pdf> [Žiūr. 2012–12–05].
- Lietuvos statistikos departamentas*. Prieiga: <http://www.stat.gov.lt> [Žiūr. 2012–12–01].
- MASON, I., 1989. Speaker meaning and reader meaning: preserving coherence in screen translating. In: Sud. R. Kölmel & J. Payne. *Babel: the Cultural and Linguistic Barriers Between Nations*. Aberdeen: Aberdeen University Press, p. 13–24.
- MCGURK H., MACDONALD, J. M., 1976. Hearing lips and seeing voices. *Nature*, 264, p. 746–748.
- MONTSVILAS, S. Interviu su autoriumi, Kaunas, 2013 lapkričio 19d.
- NORNES, A. M., 2007. *Cinema Babel: Translating global cinema*. Minneapolis, MN:
- PEDERSEN, J., 2010. Audiovisual translation – in general and in Scandinavia. *Perspectives*, 18:1, p. 1–22.
- PUKŠTA, E., 2009. *Nematomi lietuviško dubliažo ypatumai arba kaip paskolinti balsą importiniam personažui*. Prieiga: <http://www.obuolys.lt/labas/straipsnis/226/> [Žiūr. 2012–12–14].

SZARKOWSKA, A.. 2005. The Power of Film Translation. *Translation Journal*, vol. 3, no. 3.

Prieiga: <http://www.bokorlang.com/journal/32film.htm> [Žiūr.2012–12–10].

University of Minnesota Press.

WAHL, Ch., 2005. *Das Sprechen des Spielfilms. Über die Auswirkungen von hörbaren Dialogen auf Produktion und Rezeption, Ästhetik und Internationalität der siebten Kunst*. Trier:

Wissenschaftlicher Verlag Trier.

WHITMAN, C., 1992. *Through the Dubbing Glass*. Frankfurt: Peter Lang.

Indrė Koverienė

Vilnius University, Lithuania

Scientific interests: audiovisual translation, dubbing, synchronisation, English phonetics, e-learning, Moodle, internet based collaborative learning.

Vytautė Pasvenskienė

Vilnius University, Lithuania

Scientific interests: audiovisual translation, translation studies, English phonetics, visual phonetics.

Danguolė Satkauskaitė

Vilnius University, Lithuania

Scientific interests: audiovisual translation, written and oral translation, semantics, pragmatics.

DETERMINANT FACTORS OF THE POPULARITY OF DUBBED ANIMATION IN LITHUANIA

Summary

The attendance of animated films among other filmic genres is on a swift increase in Lithuania, ranking above other countries in the Top 10 of the most watchable films. Induced by this fact, investigation of the determinant factors of the popularity of dubbed animation in Lithuania was carried out. With this intent, 300 respondents were surveyed.

The survey has proved that professionally dubbed animation fulfils best the entertaining function of cinema. This is so due to the very genre of animation, on the one hand, for this kind of films are usually of facile plot, full of humour, with dominating snappy characters, which gives the spectator high feeling. On the other hand, the entertaining function is supported by dubbing – the translation strategy exclusively employed for animated films in Lithuania. As compared to other strategies such as subtitling and voice-over, dubbing requires the least effort on the part of the spectator; therefore the cinema audience can readily relax and enjoy the film. Nearly two thirds of the total number of the respondents evidenced in favour of dubbing as the most acceptable strategy for translation of animated film production. Professional dubbing of animated films, keeping synchrony of every level in tune, keeps the spectator under the impression of verisimilitude, which has been pointed out as the essential thing by over two thirds of the surveyed.

Andrii Kozachuk

Borys Grinchenko Kyiv University

Vorovskoho 18/2; Kyiv, 04053, Ukraine

Tel.: +380 44 426 4639

E-mail: a.mk@poczta.fm

Scientific interests: theory and practice of fiction translation, onomastics, applied linguistics, contrastive typology.

CHALLENGES FOR TRANSLATING UKRAINIAN TRADITIONAL FORMS OF ADDRESS INTO ENGLISH

The article analyses the ways of translation of Ukrainian traditional forms of address into English on the examples taken from fiction. In particular, the short prose written by B. Hrinchenko, H. Khotkevych and M. Kotsyubynsky as well as its contemporary English translation executed by Roma Franko has been considered. The sample has shown, that among the most typical forms of address in Ukrainian fiction texts there are proper names and their endearing invariants, family member and social group affiliation names. The forms of address can also be stylistically neutral and marked. Among the stylistically marked ones there is emotional addressing (including positive and negative emotions, as well as rude way of speaking) and metaphorical addressing, with different sorts of addressees. The English language has most necessary means in its disposal; that is why there seem no big problems when translating Ukrainian forms of address into English, but one must take into consideration the context and the non-existent means which are widely used in the Ukrainian language. Among them one can name using the nouns in the vocative case form, national diminutive and endearing invariants of proper names, existence of suffixal way of derivation by means of diminutive, augmentative, endearing and derogative suffixes, etc. In the considered texts, for Ukrainian forms of address' translation the transliteration method is applied for proper names, as well as literal and equivalent translation with compensation by attributive words, stylistically marked pronouns, etc., with explanation of lexical units' semantics in the glossary. In case of transliteration, the nominative case form is always selected to be transliterated. The drawn conclusion covers general quality of translation. Some extent of connotation loss in some cases is stipulated not by the low quality of translation, but by the translator's intension to depict the chronotope of the source text better. In general, low amount of connotation loss indicates the high quality of translation in the considered aspect.

KEY WORDS: form of address, translation of fiction, the Ukrainian language, proper names, diminutives, endearing suffixes, transliteration, emotional speech, compensation.

Introduction

The topicality of the subject is stipulated by differences in national etiquette that has its traces in existence of traditional address clichés in a language. It is a well-known fact that such clichés are in close relation with the nation's history and social order, peculiarities of the national language and even the way it exists and operates in official documents, literature and mass media. Substantial differences in the address body in the Ukrainian and English languages cause different translation challenges and require further fundamental study.

In this article, I analyse the ways of rendering Ukrainian traditional forms of address when executing the artistic translation. The **aim** of the research is to classify different ways of rendering traditional forms of address in English translation of Ukrainian short prose originally written on the verge of the 19th-20th centuries. The **material** of the research consists of 10 texts of contemporary

Canadian translator Roma Franko's modern English translation of Ukrainian short prose of the verge of the 19th-20th centuries.

Method

Mainly the methods of continuous-solid sampling, classification and comparative analysis were applied for conducting the research. The completed sample included traditional forms of address extracted from Ukrainian texts as well as their translated equivalents. The units of the sample retained their grammatical form, context and spelling. The extracted units of sample were classified according to morphological, semantic and stylistic features and joined into groups in accordance with the following aspects: 1) first names (+ patronymics), family members, social groups (+ collective names); 2) stylistically neutral, stylistically marked (emotional, diminutive, endearing, etc.) lexical units; 3) with or without the word-forming suffixes. The comparative analysis was aimed at revelation of retaining or loss of grammatical and lexical semantics together with its existence or non-existence in the text's main language. This article contains the most typical examples of translation along with attached comments to each of them. For better understanding of the original text, written in source language, the footnotes contain literal translation of each example, which comprise the square brackets. The latter may contain: 1) the words that are not included into Ukrainian text, though their semantics is implied; 2) additional semantics given to Ukrainian word by means of diminutive, augmentative, endearing, derogative, etc. suffixes; 3) grammatical semantics, not typical for English, though reflected in Ukrainian text, for instance, [-VOC] stands for the noun put in the vocative case form. Some comments cover the derivation model according to the *derivative<original* pattern, where the word-forming suffixes are separated by means of plus (+), and the inflection is typed in the curly brackets "{ }". At the end of the article there is the conclusion drawn in accordance with the set aim of the research.

Addressing in Linguistics and Traditional Ukrainian Forms of Address

Addressing in the communication process performs its specific functions. For instance, Parrott (2010, 220) names such functions of addressing as attention-getting and focusing or personalizing, which in any case help the addressing be addressee-oriented.

When dwelling upon the forms of address in a language, one also implicitly deals with the category of politeness. According to Huzhva, politeness implies the communication behaviour strategy, which imposes certain communication rules on a personality (Гужва 2013, 70-71). Hence,

to the point of view of pragmatics, the used form of address may bear additional information of the text producer's attitude to the recipient, as well as inequality of their social statuses, etc.

This viewpoint's confirmation can be found in McCarthy and O'Keefe's article, where the notional proximity of vocatives and forms of address has been proved and supplied with their long list (McCarthy *et al.* 2003, 2). Their viewpoint on the fact, that selection of addressing type in the communication process depends on the index of relationship between the producer and the receiver of the text, appears to the present research essential.

As is stated by Espinal (2011, 2), the vocatives from the linguistic point of view can be represented in the text as a second person pronoun, a proper name, or a common noun.

Nevertheless, the comparative analysis of traditional forms of address in Ukrainian and English shows great extent of interlingual lacunarity. If we try and present the comparison results in accordance with the criteria indicated by Micewicz (1971, 108), they will characterize the sample units in the following way (grammatical and lexical aspects have been taken into account):

- forms of address existing in both languages and used in the texts, on which the sample is compiled: first names, family member names used in direct meaning, family member names used in figurative meaning, collective nouns denoting groups of people, names marked by gender, names of animals with human addressee, names of inanimate objects with human addressee, substantivised adjectives, occupation names, social status names;
- forms of address existing in Ukrainian and used in Ukrainian sample texts, but not existing in the English language: patronymics, nouns in the vocative case form, words with diminutive/augmentative/endearing/derogative suffixes;
- forms of address existing in both languages, used in Ukrainian texts, but not used in English texts: endearing invariants of first names.

Translation of Forms of Address

As has already been stated above, comparison of traditional forms of address in Ukrainian and English displays interlingual lacunarity. This gives the grounds to affirm, that translating forms of address from Ukrainian into English makes the translator deal with untranslatable units of lexicon. According to Kielar (1988, 90), the text element is considered untranslatable, when the target language contains no means for its translation. I consider such strategy also possible to apply to comparative analysis of forms of address, when the basic unit of translation is either the word or the phrase.

In case of particular incongruity between forms of address in two languages, Methven (2006) recommends executing pragmatic translation of the form of address with the intention to get its simple deictic equivalent.

Consider concrete examples extracted from the sample.

(1a) *От ви, Демиде...*¹¹ (Грінченко 1991, 322) / *Let's start with you, Demyd...* (Hrinchenko 2010, 194).

(1b) *Тимохо!*¹² (Хоткевич 1990, 474) / *Тымокха!* (Khotkevych 2008, 183).

In examples (1) the forms of address are represented by the first name put in the form of the vocative case in the source text. Such addressing indicates, that the communicative act participants either maintain informal style of communication, or, that the producer's social status is higher than that of the recipient. At the same time, the changes on phonetic level are observed for differences between Ukrainian and English grammatical structure systems, as absence of the vocative case in English, though such changes do not cause any connotation loss. Such differences in the languages' grammatical structure stipulate impossibility of vocative case form transliteration¹³ in example (1a), but it is theoretically possible in (1b), because, in the text of translation of B. Hrinchenko's story, the name of *Demyd* appears a lot of times in different situations and contexts, but the name of *Тымокха*¹⁴ is characterized by single use in the text of translation of H. Khotkevych's story.

Traditional for Ukrainian culture use of patronymic after the first name, when addressing, specifies the communication participants' education degree, particularly polite or formal addressing or recipient's higher social status. Like in the previous case, the translator uses the method of transliteration of the nominative case form:

(2) *Воно, Корнію Семеновичу, звісно, що вамъ того дворыща треба*¹⁵ (Грінченко 1905 с, 353)¹⁶ / *It's obvious, Korniy Semenovych, that you need that property* (Hrinchenko 2008 с, 134).

Firstly, here and hereafter, there is the same incongruity between the case forms (see the comments to previous examples). Secondly, there is no certainty about adequate reception of the additional name by an average English-speaking reader. Without an additional comment, the connotation may be lost.

Address forms to non-relatives by the nouns indicating the family members are also considered polite in Ukrainian traditional culture. These forms are characterized by metaphoricalness (see

¹¹ Here you [are], Demyd[-VOC]... (literal translation).

¹² Тымокха[-VOC]! (literal translation).

¹³ Most cases of transliteration in Roma Franko's texts (except translitering *є, ї, ю, я*) conform the official standard document, recommended by Ukrainian committee for the problems of legal terminology (Головатий, 1996).

¹⁴ The vocative case form of this name could be transliterated as "Тымокхо".

¹⁵ It['s], Korniy[-VOC] Semenovych[-VOC], obvious, that [for] you that property [is] necessary (literal translation).

¹⁶ Here and hereafter, the examples from the 1905 edition are quoted according to the original spelling, which is different from contemporary Ukrainian spelling norms.

below). Though such type of addressing exists in English as well, its sphere of usage in Ukrainian is wider:

(3) *Дядьку, я не злодіяка!*¹⁷ (Грінченко 1905 с, 351) / **Uncle, I am not a thief!* (Hrinchenko 2008 с, 132).

In this example, the text recipient is not the producer's relative, though the translator uses the literal equivalent. At the same time, the word *Uncle* is marked by the asterisk (*), which means, that the word is followed by the translator's comment in the glossary, placed at the end of the volume: "Uncle – term used by peasants in addressing an older man" (Franko 2008, 405). It is obvious, that, on the one hand, such comment helps preserve the connotation; on the other hand, the literal equivalent helps preserve so-called ethnic colouring of the text.

Some forms of address involve using not customary for English diminutive and endearing suffixes, implying particularly friendly relations between the communicants. The absence of such morphemes in English is compensated by use of various attributive units, represented mainly by adjectives, often in superlative degree form; the whole process being aimed at rendering such implied effect:

(4a) *Не плачте, дитки...*¹⁸ (Грінченко 1905 б, 44) / *Don't cry, my little ones...* (Hrinchenko 2008 б, 118).

(4b) *Ой Марточко жъ моя...*¹⁹ (Грінченко 1905 с, 380) / *Oh, dearest Marta...* (Hrinchenko 2008 с, 156).

As can be seen, the words *дитки* (4a) and *Марточко* (4b) are derived by means of suffixal way (here the words are spelt according to contemporary rules): $dim+\kappa+\{u\}<dim\{u\}$; $Март+очк+\{o\}<Март\{o\}$, where *-к-* and *-очк-* are the suffixes, and final *-u* and *-o* are the vocative case form inflections. In the example (4a), the translator tries to render the friendly colouring of the text by means of words *my* and *little*. In the example (4b), such implication is rendered by means of the word *dearest*. In general, so-called diminutive and endearing suffixes belong to untranslatable units of language in the Ukrainian-English direction of translation, that is why the interlingual lacunarity, observed in this case, appears interlevel, as, according to Partyko, the suffixes belong to the level of morphemes, and their equivalents in English – to the level of lexemes (Партико 2008, 170).

The system of the Ukrainian language is characterized by another peculiarity being the availability of first names invariants. As the English language has such characteristics, too, the phenomenon seems familiar to the readers of the target text. But as there is a tradition to

¹⁷ Uncle[-VOC], I [am] not [a] thief! (literal translation).

¹⁸ [Do] not cry, [little/dear] children... (literal translation).

¹⁹ Oh [little/dear] Marta[-VOC]... [of] mine (literal translation).

transliterate most of the first names (Корунець 2003, 92), sometimes such invariants can be perceived as different names:

(5) *Ти, Талю?*²⁰ (Грінченко 1991, 317) / *Is it you, Talya* (Hrinchenko 2010, 186).

The further context shows, that *Talya* is endearing invariant for *Natalya*, which can also be proved by Ukrainian “Human Proper Names Dictionary” (Скрипник *et al.* 2005, 215). If the author of Ukrainian text expects the reader to correctly identify the character by these two invariants, then the relation between them in the English text is found out due to the context:

(5.1) *А Наталія Миколаївна, діти – де?*²¹ (Грінченко 1991, 327) / *And where is my wife, Natalya Mykolayivna, and the children – where are they?* (Hrinchenko 2010, 202).

However, another way of compensation when translating such invariant can be observed in this text – the translator’s comment in the glossary, which has already been analysed before (Kozachuk 2013, 507).

Adding endearing suffix to endearing invariant of the name is a particular example, possessing features of examples (4) and (5). This phenomenon is rather common for Ukrainian, but is worth considering in individual example, as it can be even removed from the target text:

(6) *А мы, Галюсю, не хочемо спаты...*²² (Грінченко 1905 b, 50) / *But we don’t want to go to sleep yet...* (Hrinchenko 2008 b, 123).

In the literal translation, the semantics of the name *Галюся* is explained, though the word is derived not from the basic name, but from its invariant *Галя*: *Гал+юс+{я}<Гал{я}*, the basic name itself being *Галина*²³. Here, the invariant *Галя* is endearing and adding the endearing suffix to it increases semantic degree of being endearing, the word becoming “double-endearing”. As the basic name variant *Галина* is not used in the text, it is possible to admit, that its invariant *Галюсю* can be rendered by means of regular transliteration of the nominative case form with subsequent explanation of its “double-endearing” semantics as a glossary comment, though the translator prefers removing the word from the text at all. As the word *Галюсю* appears in the source text only once, and the context gives a clear idea of the addressee, it can be stated, that there is no essential connotation loss in this case.

The form of address by means of a common noun giving the addressee some characteristics is typical for both considered languages:

(7) *Ге, хлопче!*²⁴ (Грінченко 1905 a, 10) / *Hey, young fellow!* (Hrinchenko 2008 a, 103).

In the source context the addressee is treated with negative attitude. Semantics of the word *fellow* allows using it for expressing contempt (Thompson 1995, 494), however, introducing the

²⁰ [Is it] You, Talya[-VOC]? (literal translation).

²¹ And Natalya Mykolayivna, children – where [are they]? (literal translation).

²² And we, [dear] Halya[-VOC], do not want to sleep (literal translation).

²³ Halyna (transliteration).

²⁴ Hey, boy/fellow[-VOC]! (literal translation).

word *young* to the text emphasizes the figure of speech by adding to it some semantic colouring of *not far advanced in life* (Thompson 1995, 1627).

Stylistically marked forms of addresses as emotional or derogatory with curse take also considerable position in the case study, among which are addresses to the humans and to the animals:

(8a) *Дурню ти старий!*²⁵ (Хоткевич 1966, 178) / *You old fool!* (Khotkevych 2010, 262).

(8b) *Геть, идольська тварюко!*²⁶ (Грінченко 1905 с, 364) / *Get away from me, you fiendish beast* (Hrinchenko 2008 с, 143).

The addressee in example (8a) is a human, the one in (8b) is a dog. These forms indicate low level of politeness, which may be caused by the text producer's dissatisfaction. Pay some special attention to the way of translation in (8b): in the source sentence the interjection *геть* (meaning the order) serves as a marker of emotional speech, another emotive word in the sentence is derived by means of replacing the original suffix by one giving the word augmentative and derogative meaning: *твар+юк+{о}<твар(ин){о}* (Бурячок *et al.* 1979, 46). In the target sentence, the emotionality is intensified by introducing the word *fiendish*, which is actually not the equivalent to *идольська*, but is very close to it semantically in this very context. Another introduced word, the personal pronoun *you*, also marks negative emotions expressed in the form of address.

The current case study shows that use of metaphor is also typical and frequently used figure in forms of address not only in Ukrainian culture (one of such examples has been considered above). As Sviatovets states, the metaphor is a hidden simile that is implied by and guessed from the context (Святовецъ 2011, 109). It should be mentioned, that the metaphor does not prevent one from analyzing the address' politeness level as well.

Analyzing translation of metaphors, Yasinetska proves, that the translator often has to select equivalents of different structure, sometimes applying the mode of descriptive translation (Ясинецька 2010, 99). Consider these examples from the sample:

(9a) *Годи, голубко моя, годи!*²⁷ (Грінченко 1905 а, 12) / *Come now, my dearest, come now!* (Hrinchenko 2008 а, 104).

(9b) *Золоте моє зернятко, дорога моя душечко!*²⁸ (Грінченко 1905 с, 381) / *My golden kernel, my dearest darling!* (Hrinchenko 2008 с, 157).

As results from examples (9), the cases of using the words denoting animals or inanimate things to refer to the human addressee are not rare, such form of address in this case being polite. For

²⁵ Fool[-VOC] you old! (literal translation).

²⁶ [Get] out, idol's [big bad] beast[-VOC]! (literal translation).

²⁷ Enough, [she-]dove[-VOC] [of] mine, enough! (literal translation).

²⁸ Golden my granule/kernel[-VOC], dear my [little/dear] soul[-VOC]! (literal translation).

instance, the word *голубка* is so typical polite form of address, that it is even recorded in the academic dictionary of the Ukrainian language (Доценко *et al.* 1971, 119).

In the target text of (9b) the morphological representation is not preserved, though the connotation has been retained. The word *зернятко* is derived by means of the diminutive-endearing suffix: *зерн+ятк+{о}<зерн+{я}>*, at the same time the basic word *зерня* means *a kernel* or *a grain* – its denotation is of small size. Additional diminutive semantic colouring emphasizes particularly small size of the addressee. Thus the word, of course, is not used in direct meaning, but it intensifies endearing semantics. Moreover, I consider possible to draw the parallel between this meaning and one of those of the word *kernel* – “the nucleus or essential part of anything” (Thompson 1995, 743), but in general the literal translation is observed in this case, and some loss of connotation is inevitable due to absence of diminutive suffixes in English. The word *душечко* is derived by means of diminutive endearing suffix, too: *душ+еч+к{о}<душ+к+{о}<душ{е}>*. With this combination of morphemes it also has a figurative meaning of “a person of brilliant character” (Доценко *et al.* 1971, 448). The connotation in the target text has been preserved to its most extent, but it is possible to admit that in case it was translated literally (*a soul*), the connotation could be also preserved together with some stylistic colouring, as, according to the Concise Oxford dictionary (Thompson 1995, 1328), the word *soul* can mean “a person regarded with familiarity or pity”.

The metaphorical address with generalized abstract referent draws special attention:

(10) *Се ти, сліпе око, що стежиш за мною...*²⁹ (Коцюбинський 1979, 198) / *This is you, O blind eye, who is watching me...* (Kotsyubynsky 2010, 317).

The addressee’s characteristic peculiarities together with introduced to the target text interjection *О*, which also adds stylistic colouring to the form of address, indicate the message producer’s ironic attitude to the addressee and characterize the latter as a generalized abstract group of humans executing continuous but unsuccessful shadowing the producer.

Giving the sample general overview, it can be stated, that it contains 76 examples of address forms, among which there are ones with primary meaning (65 cases making 85.5%), indirect meaning (11 cases, 14.5%); particularly polite addressing (15 cases, 19.7%), particularly impolite addressing (7 cases, 9.2%), endearing ones (14 (18.4%) in source texts and 13 (17.1%) in target texts). The glossary contains explanatory comments for 2 (2.6%) forms of address, namely explanation of the name’s endearing invariant existence and explanation of semantics of metaphorical addressing a non-relative by the word denoting a family member.

²⁹ This [is] you, blind eye, that [is] watching me... (literal translation).

Conclusion

Thus, the analysed forms of address are rendered as exactly as possible; in case of using the proper names, their nominative case form is transliterated in accordance with the official standard document (with some exception for four letters); another typical way of rendering forms of address is literal and equivalent translation. The lacking expressive means in English stipulate compensation. For instance, semantics expressed by suffixes in the source text finds its representation in the target text as attributives, emotionally marked addressing is rendered by means of introducing personal pronoun *you* or translator's comments in the glossary, etc.

It can be stated, that literal translation is stipulated not by the low quality of translation, but by the translator's intension to depict the chronotope of the source text better. The elements of domesticating strategy in such cases are related to multipurpose use of the context and exploiting the glossary, though the comparatively small number of references thereto does not complicate the reading process. Nevertheless, the number of such explanations might be increased. In general, low amount of connotation loss indicates the high quality of translation in the considered aspect.

References

- ESPINAL, T., 2011. *On the structure of vocatives* [online]. Universitat Autònoma de Barcelona; Departament de Filologia Catalana. Available from: <http://filcat.uab.cat/clt/publicacions/reports/pdf/GGT-11-04.pdf> [1.07.2013].
- FRANKO, R., 2008. Glossary. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *From days gone by : selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 400-405.
- HRINCHENKO, B., 2008. A Dearth of Grain. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *From days gone by : selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 100-115.
- HRINCHENKO, B., 2008. Little Sister Halya. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *From days gone by : selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 116-125.
- HRINCHENKO, B., 2008. The Hut in the Valley. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *From days gone by : selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 126-160.
- HRINCHENKO, B., 2010. Brother against Brother. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *Desperate Times: A Trilogy. Volume I. Brother against brother: selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 162-216.
- KHOTKEVYCH, H., 2008. From Days Gone By. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *From days gone by : selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 161-192.

- KHOTKEYVYCH, H., 2010. In a Free Country. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *Desperate Times: A Trilogy. Volume I. Brother against brother: selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 260-263.
- KIELAR, B.Z., 1988. *Tłumaczenie i koncepcje translatorskie*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład narodowy imienia Ossolińskich: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- KOTSYUBYNSKY, M., 2010. The Unknown One. In: FRANKO, R., transl.; MORRIS, S., ed. *Desperate Times: A Trilogy. Volume I. Brother against brother: selected prose fiction*. Toronto: Language Lanterns Publications, P. 311-321.
- KOZACHUK A., 2013. Lexicological Aspect of Ukrainian-English Translation of Short Prose of the Late 19th-Early 20th Centuries. *Žmogus kalbos erdvėje*, Nr. 7, P. 505-512.
- MCCARTHY, M. and O'KEEFFE A., 2003. 'What's in a name? - vocatives in casual conversations and radio phone in calls'. In: Leistyna, P. and Meyer, C., eds., *Corpus Analysis: Language Structure and Language Use* [online]. Amsterdam, Rodopi. Available from: <http://hdl.handle.net/10395/1693> [25.07.2013].
- METHVEN, A., 2006. *Discussion of the Difficulties in Translating Terms of Address in Chinese and English* [online]. London, ACE Translation. Available from: <http://www.ace-translation.com/articles/discussion-of-the-difficulties-in-translating-terms-of-address-in-chinese-and-english/> [22.07.2013].
- MICEWICZ, T., 1971. *Zarys teorii przekładu. Zagadnienia wybrane: Skrypt do użytku studentów Wyższego Studium Języków Obcych Wydziału Filologii Obcych Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- PARROTT, L., 2010. Vocatives and Other Direct Address Forms: A Contrastive Study. *Oslo Studies in Language* [online], Vol. 2, Issue 1. Oslo, University of Oslo. Available from: <https://www.journals.uio.no/index.php/osla/article/download/68/91> [19.03.2013].
- THOMPSON, D., ed., 1995. *The Concise Oxford Dictionary of Current English*. Ninth Edition. Oxford: Clarendon Press; Oxford University Press.
- БУРЯЧОК, А., ред, та ін., 1979. *Словник української мови: в 11 томах, Том 10*. Київ: Наукова думка.
- ГОЛОВАТИЙ, С., гол., 1996. *Нормативна таблиця для відтворення українських власних назв засобами англійської мови* [online]. Рішення Української комісії з питань правничої термінології №9, Протокол №2 від 19 квітня 1996 р. Available from: <http://www.brama.com/art/transliterationu.html> [2.07.2013].
- ГРИНЧЕНКО, Б., 1905. Безъ хлиба. In: ГРИНЧЕНКО, Б. *Пысання. У 2-х т., Томъ 2*. КИИВЪ: Викъ, С. 7-24.

- ГРИНЧЕНКО, Б., 1905. Сестрыця Галя. *In: ГРИНЧЕНКО, Б. Пысання. У 2-х т., Томъ 2.* Къивъ: Викъ, С. 41-52.
- ГРИНЧЕНКО, Б., 1905. Хатка в балци. *In: ГРИНЧЕНКО, Б. Пысання. У 2-х т., Томъ 2.* Къивъ: Викъ, С. 343-385.
- ГРИНЧЕНКО, Б., 1991. Брат на брата. *In: ГРИНЧЕНКО, Б., ПОГРІБНИЙ, А., ред. Твори: В 2 т, Том 2.* Київ: Наукова думка, С. 300-339.
- ГУЖВА, О., 2013. Ввічливість як концепт та категорія культури спілкування. *In: Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: Тези доповідей XII наукової конференції з міжнародною участю.* Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, С. 70-71.
- ДОЦЕНКО, П., ред., та ін., 1971. *Словник української мови: в 11 томах, Том 2.* Київ: Наукова думка.
- КОРУНЕЦЬ, І., 2003. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад).* Вінниця: Нова Книга.
- КОЦЮБИНСЬКИЙ, М., 1979. Невідомий. *In: КОЦЮБИНСЬКИЙ, М. Твори в трьох томах, Том 2.* Київ: Дніпро, С. 194-201.
- ПАРТИКО, З., 2008. *Прикладна і комп'ютерна лінгвістика: Вступ до спеціальності.* Львів: Афіша.
- СВЯТОВЕЦЬ, В., укл., 2011. *Словник тропів і стилістичних фігур.* Київ: ВЦ «Академія».
- СКРИПНИК, Л., ДЗЯТКІВСЬКА, Н., укл., 2005. *Власні імена людей. Словник-довідник.* Вид. 3-тє, виправлене. Київ: Наукова думка.
- ХОТКЕВИЧ, Г., 1966. У свободній країні. *In: ХОТКЕВИЧ, Г., ПОГРЕБЕННИК, Ф., упор. Твори. В 2-х т., Том 2.* Київ: Дніпро, С.177-179.
- ХОТКЕВИЧ, Г., 1990. З давнини. *In: ХОТКЕВИЧ, Г., ПОГРЕБЕННИК, Ф., упор. Авірон; Довбуш: Повісті. Оповідання.* Київ: Дніпро, С. 458-482.
- ЯСИНЕЦЬКА, О., 2010. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. *Філологічні трактати, Том 2, №1, С. 96-100.*

Andrii Kozachuk

TRADICINIŲ UKRAINIETIŠKŲ KREIPINIŲ VERTIMO Į ANGLŲ KALBĄ PROBLEMOS

Santrauka

Straipsnyje analizuojami tradicinių ukrainietiškų kreipinių formų vertimo būdai į anglų kalbą remiantis XIX–XX a. sandūros grožinės literatūros kūriniais – В. Hrinčenkos, G. Chotkevičiaus ir M. Kociubinskio proza bei jos vertimais į anglų kalbą, kuriuos atliko Roma Franko. Tyrimas atskleidė, kad tipinės kreipinių formos ukrainietiškuose grožiniuose tekstuose yra vardai ir jų invariantai, šeimos narių, socialinių grupių pavadinimai. Kreipiniai gali būti stilistiškai neutralūs arba žymėti. Anglų kalboje yra daugybė kalbinių priemonių, todėl nekyla ypatingų sunkumų verčiant kreipinius iš ukrainiečių kalbos, bet svarbu atsižvelgti į kontekstą ir į ukrainiečių kalbos sistemai būdingas priemones, kurių nėra anglų kalboje – daiktavardžių šauksmininko linksnį, mažybinius vardų invariantus ir mažybės bei menkinamąsias darybines priesagas. Analizuotuose tekstuose kreipinių vertimui naudojama vardų transliteracija, vardai verčiami pažodžiui arba anglų kalboje taikomos kompensacinės priemonės – būdvardžiai, stilistiškai žymėti įvardžiai.

***LINGVISTINIAI ŠIUOLAIKINIO KALBOS SUVOKIMO
FAKTORIAI***

***LINGUISTIC FACTORS OF MODERN DISCOURSE
COMPREHENSION***

Gabrielė Bilkauskaitė

Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas

Ukmergės 224-89, Vilnius

Tel. 862248843

E-mail gbilkauskaite@gmail.com

Scientific interests: English Phonetics, Phonology, Sociolinguistics

CONNECTED SPEECH FEATURES AND STYLE: THE CASE OF LINKING IN INFORMAL AND FORMAL ENGLISH

The question why speakers choose certain linguistic variables over others is among the most important ones in linguistic research and is nowadays more increasingly analysed from an interdisciplinary point of view. Whereas there is an abundance of literature on phonetic variation and the relevance of extralinguistic factors such as dialect, age, and gender, the link between variation and style has not received adequate attention. Therefore this paper aims to explore the relationship between phonetic variation and style by analysing the distribution of linking in informal and formal English. In this study, two recordings of approximately 30 minutes each were analysed: one representing formal speech (an excerpt from Prime Minister's Question Time) and another informal speech (TV quiz show Qi). The overall speech sample amounted to approximately 9900 words equally distributed between formal and informal speech styles. Qualitative and quantitative methods were applied in the analysis in order to determine the distribution of linking and to reveal how pronunciation of this feature varies in relation to style. The results suggest that there is a direct correlation between the absence of linking and the formal speech style. The linking /r/ shows the most significant variation. As linking /r/ occurrences decrease in number in formal speech, the amount of weak forms and ellipsis decreases as well. Therefore it seems that speakers model the informal or formal style by consistently using connected speech features related to these styles.

KEY WORDS: phonetics, connected speech features, linking and style.

The extent of variation in language becomes evident the minute *langue* is interchanged with *parole* in any conversation. The ideal phonological form rarely remains intact as elements are adjusted to each other during the speech flow. Nevertheless, language users are able to adapt to these changes and understand the meaning although the phonetic realisations may vary. Phonetic variation and the factors influencing it are of key interest to sociophonetic research. Sociophonetics joins the practices of phonetics, phonology and sociolinguistics in order to investigate the relationship between the phonetic/phonological form and the extralinguistic factors such as the speaking style and the background of speakers (Doherty 2006, 410). This approach provides more insights into the ways in which speakers model their speech through certain linguistic choices.

By choosing variables which are recognised as belonging to a certain group or situation, speakers are creative in shaping their identity through the language they employ. Speaking style is one of the factors which may influence these choices, and the broadest distinction for orientation is that between formal and informal style (Holmes 2001, 10). Since there are several levels of language organisation (phonological, morphological, syntactical, etc.), by choosing the variables towards the formal or informal end of the continuum in each level speakers create a coherent style. It is therefore important to detect which elements are mostly influenced by changes in the level of

formality. The aim of this article is to explore the relationship between formal and informal speech and liaison by analysing the linking distribution in spontaneous speech.

Initially phonetics and phonology mainly focused on breaking up the speech flow into discrete units that could be described and classified; however, research in artificial language production brought into focus processes which govern the adjustment of these segments during a natural speech flow (Ingram 1989, 303). These processes referred to as connected speech features such as reduction, assimilation, elision and linking were recognised as equally important for the understanding of speech production as phonemes. The existence of sandhi-variation (language reduction and simplification) seems to be employed in most of the world's languages and is the key feature of connected speech (Rogerson 2006, 89). The speaker thus has to make less effort than when pronouncing each sound separately and is able to save time and energy (Gimson 2008, 294). Furthermore, employment of connected speech features produces phonetic variation: two or more linguistic items that may interchange each other in a given linguistic environment (Tagliamonte 2001, 71).

A good example of a phonetic variable would be the investigation of the rhotic and non-rhotic /r/ usage in American English performed by William Labov. Labov analysed the production of the alveolar /r/ in the speech of salespeople in two major department stores in New York (Labov in Wells 1982, 34). The results of this research revealed a significant correlation between the preference for the rhotic pronunciation in department stores intended for persons of the higher social class and the non-rhoticity in those favoured by poorer customers (ibid., 35). These results led to believe that there was a correlation between the phonetic variable /r/ and the social class. Usage of the rhotic/non-rhotic pronunciation in American English may be considered a variable since /r/ and the absence of /r/ are distributed in the same positions. Besides, variation does not create any difference in meaning while the variable correlates with a social feature (class).

It must be mentioned that it cannot be claimed that one variable is better than another by its physical properties since sociophonetic variation is rather gradient than categorical (Eckert, Richford 2001, 46). Hence, quantitative data is the most important criterion for classifying an item as a variable (Tagliamonte 2001, 71). If there are only one or two instances of a specific feature, it may be an individual speech feature rather than a fully-fledged variable. Moreover, phonological variables must be distinguished from allophones which are different pronunciation variants governed by internal structural rules. They have a predetermined distribution and are always realised in particular positions (Oostentorp *et al.* 2011, 257). Aspirated /p/, /t/, /k/, for example, are only realised in word initial positions and are substituted by non-aspirated /p/, /t/, /k/ in other positions thus forming a complementary distribution. Variables on the other hand may be used interchangeably.

One of the features that could be regarded as forming linguistic variables is liaison (linking) which denotes the insertion of a phoneme in hiatus positions (two successive vowels across word boundaries) (Gimson 2008, 307). It has been suggested that liaison across word boundaries in intervocalic positions is common in the English language (Allerton 2000, 576). In descriptions of English pronunciation, the linking /r/ is regarded as a must in hiatus positions if the “r” is present in the spelling of the last syllable of a word, e.g. care enough—/keə_r_ɪnʌf/ (Roach 2002, 144). Other phonemes that might be similarly inserted include /j/, /w/ and in rare cases /n/ (ibid). Linking consonants seem to qualify as linguistic variables since the linguistic items with or without a linking consonant may replace each other in the same positions.

Despite the generally approved view that hiatus is not favoured in British English, studies on linking have found evidence contrary to this position. In a study of TV speech, liaison was avoided in formal news speech whereas it was employed in more informal talk shows (Allerton 2000, 580). This suggests that linking may be influenced by the level of formality. Similarly, in a research of recent changes in RP, it was found that the distribution of the linking /r/ was not categorical in intervocalic positions and the frequency of the linking /r/ is lower in formal than in informal speech (Hannisdal 2006, 162). A study of linking in New Zealand English and such social factors as age, gender and class revealed a strong correlation between the intrusive /r/ and the class thus proving that phonetic variables may be influenced by extralinguistic factors as well (Hey, Maclagan 2010, 65). To summarise, previous studies have raised doubts about the categorical nature of liaison in English and have found that linking does correlate with extralinguistic factors, the style being one of them.

In the present study on the relationship between liaison and style, two recordings representative of formal and informal speech were chosen. In order not to distinguish the level of formality on the basis of speech rate and emotional engagement, both selected recordings varied in these respects. An interactive British quiz show *Qi* (Series I, Episode 4) aired in 2010 (accessed on 13 November 2011, available at <http://www.youtube.com/watch?v=MqU5BsQS-0Y>) was chosen as the informal language sample. The informal nature of speech in this show is evident from the frequency of instances of slang, informal speech structures, reduced syntactic patterns, informal grammatical structures and even swear words. The participants, five middle-aged male native speakers, did not exhibit a strong regional accent, either; they were representative of the Southern English dialect.

The formal language sample was compiled from Prime Minister’s Questions: recordings of a session devoted to inquiries of parliament members to the Prime Minister. This particular session was chosen because speakers exhibited variations in speech rate and emotional involvement, and it was recorded in 2010 as well. The questions were addressed to the current Prime Minister, David Cameron, mainly by the leader of the opposition, Edward S. Miliband. Parliamentary language is a

good example of formal speech due to the need to avoid unparliamentary language, which allows less deviation at all speech levels. The main speakers were also middle-aged male speakers of the Southern English dialect as well.

To maintain a similar amount of speech of both styles, 28 minutes of Prime Minister’s Questions (PMQT) and 30 minutes of Qi were analysed. The overall speech sample amounted to approximately 9900 words in total and approximately 4600 for informal and 5300 for formal style. The recordings were manually transcribed to a Word document which was then converted to an IPA transcription using the *ProTransEdit 1.7.* software. After conducting an auditory analysis, the transcription was edited and revised according to the actual pronunciation patterns exhibited in the recordings. Cambridge Advanced Learner’s Dictionary was used as a reference for standard pronunciation patterns. The qualitative method was used to distinguish potential and actual positions of liaison. The potential positions were determined according to English phonology descriptions provided by Gimson (2008) and Brinton, Brinton (2011). All liaison occurrences were analysed quantitatively to determine which variables are more prevalent in informal and formal speech styles. The comparative method was used to reveal the preferences for the usage of linking in both styles and to compare the tendencies of liaison usage in relation to the speech rate.

In this study, linking by using /r/, /j/ and /w/ was analysed. Table 1 presents the results in relation to the potential positions for phoneme insertion. The results are presented in percentage rates and in normalised frequencies. The table is followed by a more detailed analysis of occurrences of all the three linking consonants. The supporting examples are presented in IPA transcription with linking positions underlined.

Table 1. *Preference of linking in Qi and PMQT*

	Qi, %	Normalised	PMQT, %	Normalised
Linking /r/	87.8	17.8	37.5	7.8
/r/ unrealised	12.2	2.43	62.5	12.6
Linking /j/	32.1	6.5	16.1	4.3
/j/ unrealised	67.9	13.9	83.9	22.9
Linking /w/	23.1	1.46	3.0	0.24
w/ unrealised	76.9	4.8	97.0	7.8
Intrusive /r/	40.0	0.48	14.3	0.27
Hiatus	60.0	1.52	85.7	2.68

In Table 1, the numbers in bold indicate the variables that were used more frequently in the more formal Prime Minister’s Question Time (PMQT) rather than in the more informal Qi. The

results indicate that frequency of linking was greater in the informal than in the formal speech sample for all the variants. As it has been mentioned, the addition of a linking consonant creates a different variant of pronunciation of a linguistic item in connected speech, which may indicate that the item with a linking consonant and one without it are separate variables. First of all, in order to be considered a variable, an item must show a significant percentage of variation of usage. Of all the linking consonants, the linking /r/ seems to conform best to this criterion: the numbers of instances of the linking /r/ in both samples were the highest. The linking /r/ was present in 87.8% of the potential positions in Qi and in only 37.5% of the potential positions in PMQT, which is a major difference.

Although differences in the frequency of occurrences are not as significant for the other linking consonants, the results still indicate that linking is more frequent in the informal speech sample. The linking /j/ was employed in 32% of the possible positions in Qi and two times less frequently in PMQT. Although generally the linking /w/ was not frequent in both style samples, it was still more frequently used in informal speech with a 23% occurrence over 3% in formal speech. The following examples³⁰ illustrate the linking with the less frequent consonants:

- (1) C317 *if ðɪs ɪz spə 'sɪfɪkli wɒt 'aɪ hæv tʊ w 'i:t* (Qi)
'If this is specifically what I have to eat'
- (2) F012 *'daʊlə 'fæməli |hu: w a: 'wɒtʃɪŋ ðɪs tə 'deɪ* (PMQT)
'Dowler family who are watching this today'
- (3) C010 *ɪf jʊ θɪŋk ðæt nəʊbədi nəʊz ðɪ j a:nsə tʊ ðæt kwɛstʃən* (Qi)
'If you think that nobody knows the answer to that question'
- (4) F299 *'ðæts waɪ j ɪts ɪm 'pɔ:tnt wi 'hæv ðəʊz ɪnkwaɪərɪz* (PMQT)
'That's why it's important we have those inquiries'

Examples (1) — (4) illustrate that /j/ and /w/ may be used for linking in both styles. The regular patterns of distribution are followed as /w/ is used for linking after /ʊ/ and /u:/ in examples (1) and (2) while /j/ is used after /i/ and /ɪ/ in (3) and (4). What concerns linking and stress patterns, linking seems to be free from any restraints. A linking consonant may be inserted between two unaccented syllables as in (2) or between one accented and one unaccented syllable as in (1) and (3).

Despite the fact that some sources list /j/ and /w/ as linking consonants, this function might be ascribed to them due to the principles of phoneme description and classification in the English phonological system. Long vowels similarly to diphthongs may be classified as combinations of speech sounds consisting of a vowel and a semivowel (Clark, Yayllop 1995, 24). Thus the long /u:/ and /i:/ may be regarded as a combination of /u+w/ and /i+j/ which would in turn result in their

³⁰ All examples are presented in IPA transcription. Stress is marked by an apostrophe and the stressed syllables are also in bold. Linking positions are underlined. A | indicates pauses. Phonemes indicated by a strikethrough were omitted by the speaker.

lengthened pronunciation. However, since in the English phonological system a distinctive feature of tenseness is distinguished, long vowels form a separate category. Therefore, semivowels might become audible as a long vowel is linked to another vowel. This may be the reason for the categorisation of /j/ and /w/ as linking consonants.

While it may be difficult to analyse the linking /j/ and /w/ in relation to style due to their restricted distribution, the analysis of the linking /r/ provides more insights into the matter. English phonology descriptions state that the linking /r/ is commonly employed in intervocalic positions if the 'r' is justified in the spelling (Roach 2002, 144, Gimson 2008, 307). This suggests that the linking /r/ may be classified as a standard feature of connected speech and would, therefore, be expected in formal situations. Informal speech on the other hand is regarded as requiring less self-observation from the speakers; hence it is less consistent, full of contractions and omissions. Although some scholars (Roach 2002, 144, Gimson 2008, 307) claim that the differences are not due to style but rather to a different speech tempo and to the level of self-consciousness, the explanation becomes ambiguous.

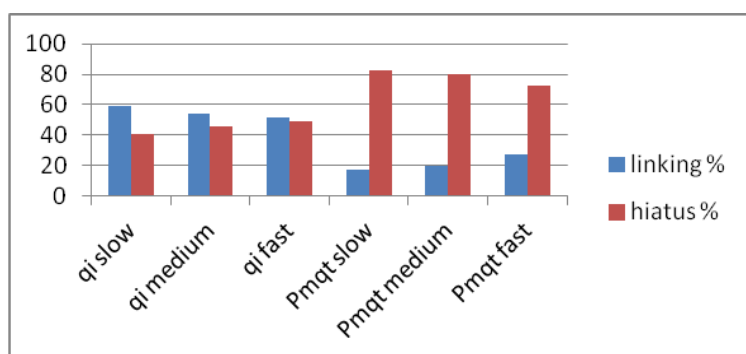
If this approach is accepted, it is not clear what happens when the conditions of speech tempo and level of concentration vary, i.e. whether the usage of linking increases with the increasing tempo to ease the transitions or the linking is avoided so that to save time by pronouncing one phoneme less. Similar questions arise when considering self-observation, e.g. whether the increased self-observation leads to an increase in linking since the speaker is able to determine intervocalic positions better or the linking is no longer necessary since more effort is put into more careful pronunciation in general. The results suggest that the link between the linking and the level of formality might provide a better explanation than the speech rate or the level of self-observation. It may be maintained that quantitatively the linking /r/ is more commonly used in potential positions in informal than in formal speech. Some examples of the occurrence of the linking /r/ are presented below:

- (5) C051 ɪks 'rɔ:dn̩rəli ænd 'hæpɪli ɪt hæz 'nevə ə 'kɜ:d ɪn kəmɜ:fl̩ eəlɑɪn trævəl 'hɪstəri (Qi)
'Extraordinarily and happily it has never occurred in commercial airline travel history'
- (6) C052 əv ɡɒf kən enɪwʌn 'flaɪ ðɪs pleɪn bɪkɒz ðə 'paɪlət ənd 'kɔ:pɑɪlət ər ɪl ded (Qi)
'Oh gosh. Can anyone fly this plane because the pilot and co-pilot are ill dead'
- (7) C303 ðə r a: 'ʌðə wʌnz (Qi) *'There are other ones'*
- (8) F021 ðɜ: 'ni:dz tə bi 'ru:t ən 'brɑ:ntʃ tʃeɪndʒ æt ðɪs ɪn 'tɑɪə r ɡənərɪ 'zeɪfən (PMQT)
'There needs to be root and branch change at this entire organisation'
- (9) F278 ðeɪ məst 'fʊləv ðɪ 'eɪvɪdəns weə 'revər r li:dz (PMQT)

Examples (5) and (6) differ in linking realisations. In (5), linking is avoided between ‘never’ and ‘occurred’ whereas a similar position is realised as a hiatus (two successive vowels) between ‘are’ and ‘ill’ in (6). Similarly, the linking and the absence of linking in Prime Minister’s Question Time are illustrated in (8) and (9). Sometimes a single speaker may use two variables interchangeably even over a very short time span as in (7). It has to be mentioned that (5) as well as (6), (8) and (9) were pronounced by the same speaker, which reveals that both variables may be employed in the same positions and are comfortable for the speakers.

Since the speech rate was mentioned to be one of the potential factors influencing the variation between linking and hiatus realisations, speech samples were analysed in this respect as well. In order to assess the influence of the changing speech rate, utterances were subdivided into three speech rate groups: fast speech (from 6 to 10 syllables per utterance), medium speech (from 4 to 5.5 syllables) and slow speech (from 1 to 4 syllables). The data of the speech rate in Qi and PMQT is presented in Fig 1:

Fig 1. Comparison of the frequency of linking and hiatus at different speech rates

It was observed that hiatus instead of a linking sound is preferred at all speech rates in PMQT and that it increases only by 8% in fast speech. In Qi, linking decreased in frequency in fast speech and the greatest difference between hiatus and linking was found in slow speech. The odds of a hiatus over linking in intervocalic positions were greater at all speech rates in PMQT than in Qi, which shows that the influence of style is more significant than that of the speech rate. The tendency to retain the linking /r/ irrespective of the speech tempo and the level of emotional engagement in Qi is illustrated in (10) below. In (10), the speaker was providing a piece of unexpected and very interesting information unknown to all other participants. The speaker was very enthusiastic on the topic and provided a very vivid description out of which the following utterance was taken. Here, the linking /r/ is inserted even despite the short pause between the words and the fast speech tempo which amounted to 6.7 syllables per second:

(10) C108 ɪʔ wəz ə 'dauər ɪskeɪp ɪʔ gɒt səʊ 'pɒpjulə ðeɪ wɒd 'lɪtərəli hæv ðə 'paɪləts stændɪŋ vɪ ðə 'wɪŋz (Qi)

'It was a dare escape, it got so popular they would literally have the pilots standing on the wings'

Similarly, the linking /r/ is employed in Qi even in careful and slow speech where it could easily be omitted. At a slow speech rate, it would not be difficult to retain the vowels even if a hiatus did occur, as in, for example, (11). Here the speaker intended to make a pompous announcement, to attract attention and to amuse. The utterance was therefore very slow (at a rate of 3 syllables per second), and almost every second syllable is stressed:

- (11) C072 Hel 'pestəv 'nəv mɔ:r im 'berasin 'wɔ:ks
'Hellpesto no more embarrassing walks'

Examples (10) and (11) illustrate the general tendency in informal speech to insert the linking /r/ in both slow self-conscious speech and in very fast passages where speakers described their own experiences or told funny stories with high emotional engagement. In the formal speech sample, completely opposite trends were revealed. Speakers tended to avoid the linking /r/ in positions of hiatus at different speech rates. The linking /r/ was avoided even in slow speech with many stressed syllables, which could be a result of stress patterns used in this type of discourse. Consider example (12):

- (12) F021 ðɜ: 'ni:dz tɔ bi 'ru:t ən 'bra:ntʃ tʃeɪndʒ æt ðɪs ɪn'taɪə
 ɹ:ɡənəɪ 'zeɪfən (PMQT)
'There needs to be root and branch change at this entire organisation'

In (12), six words throughout the whole phrase are stressed, and hiatus occurs between *entire* and *organisation*. Here the speaker is trying to argue his point, and the impact of each word in the phrase is important. The utterance is therefore slow (the speech rate is 3.4 syllables per second) while the pauses between words are longer. Nevertheless, the linking /r/ is not employed. Linking was also avoided in very emotional and fast speech when the debate was most heated as in (15):

- (13) F083 wi 'mʌst 'stɪk tə ðə 'prɪnsɪpəl ðæt jʊ ə: 'ɪnəsnt ʌntɪl 'pru:vən 'ɡɪlti (PMQT)
'We must stick to the principle that you are innocent until proven guilty'

In (13), the speaker is defending his position and he does this even despite the disapproving shouts from the opposition. *Are* and *innocent* are not joined by the linking /r/ although the potential position is justified in the spelling. The speech rate is also fast at approximately 7 syllables per second. Examples (14) and (15) illustrate that the preference of hiatus over the linking /r/ in formal speech is influenced by other factors than the speech rate and the emotional engagement.

The correlation of the linking /r/ with a more informal speech style is also evident from the fact that it tends to correlate with other features of informal speech. Adjustment of various features to a particular style is evident from style shifting instances observed in PMQT. The analysed sample

was a heated debate between the current Prime Minister, David Cameron, and the Leader of the Opposition, Edward S. Miliband, both of whom appeared to be very observant of each other's speech patterns. Style shifting is one of the ways to indicate either the approval or the disapproval of the opponent's utterances or the opponent as such. Convergence and usage of similar speech patterns either show the admiration of a speaker or the attempt to be on the same level with him whereas divergence is a conscious style shift when striving to express that one wants to differ from the interlocutor (Scilling-Estes 2002, 382).

In Prime Minister's Question Time, Miliband shifts his speech style to a more informal one in order to diverge from David Cameron since he criticises the opponent and disapproves of his position. One of these shifts is illustrated in the following example:

(14) F246 aɪ 'nəʊ ðɪs ɪz 'dɪfɪkəlt fər ɪm bət aɪ 'strɒŋli ɜːdʒ ɪm tə 'θɪŋk ə'gen ænd 'send ðɪz dɪsɪʒn

'I know this is difficult for him but I strongly urge him to think again and send this decision'

In order to shift his speech style, Miliband (see (14)) uses more informal variants of functional words including the usage of variants of personal pronouns *he* and *his* without the initial /h/. The linking /r/ appears in potential positions as well. Interestingly, Cameron in order to regain his position and show that he may speak on the same level with Miliband responded in convergence to his less formal speech style. This is exemplified in (15) below:

(15) F249 'aɪ wʊd seɪ tə ɪm ðə dɪ'sɪʒn meɪkɪŋ 'hæz bɪn 'θruː ðə 'prɒpə 'prəʊsesɪz ænd ɪt ɪz 'raɪt

'I would say to him, the decision making has been through the proper processes and it is right'

In this utterance, Cameron also used reduced variants of personal pronouns and, although he was the one to use the linking /r/ most reluctantly, he did not avoid using it in these passages, either. This suggests that the linking /r/ does correlate with other features of informal speech and that the interlocutors are aware of it when they are trying to model a particular speech style.

The results of the present study corroborate the trends observed by Allerton (2000) and Hanisdal (2006) that linking is more common in informal than formal speech. The linking /r/ thus seems to have lost its favour as an RP feature which justified its presence in more formal styles and has been re-evaluated as a feature of more informal speech styles instead. If the linking consonant is omitted, more effort is required on the part of the speaker to retain the vowels at the junction (Gussman 2002, 43). This means that omission of linking consonants does not simplify pronunciation and the fact that speakers opt for a more complicated pronunciation suggests that there is conscious avoidance of this feature.

The reason for the employment of the linking /r/ in informal rather than formal style may lie in social meanings related to the intrusive /r/. While the linking /r/ has been considered a standard feature of RP closely related to the more formal speech style, the intrusive /r/ on the contrary has been discouraged and presented as an ‘undesirable speech feature’ (Gimson 2008, 305.). It seems that such connotations have been forwarded to the point that even the linking /r/ is now avoided in order to sound more standard, hence, more formal. The results of this analysis would support this hypothesis as in Prime Minister’s Questions, which may be classified as an example of formal speech, the linking /r/ is generally avoided.

The analysis of the linking distribution in informal and formal speech reveals that linking is in fact affected by the speech style and that it is more prevalent in informal speech whereas hiatus is more common in formal speech. The most significant correlation is found between informal speech and the linking /r/ as other consonants do not show such significant variation although they are also more common in informal speech. Interlocutors in the formal language sample tended to avoid the linking /r/ not only in slow and self-conscious speech but also in faster and more emotional speech which could suggest that this is a conscious decision based on the value attached to this variable. The linking /r/ is less common when speakers want to present themselves as authority figures and seek to convince the audience. The linking /r/ might be avoided due to the negative connotations associated with the intrusive /r/ which is considered an undesirable feature of speech. It can be maintained that speakers are aware of the impact of this feature since they are able to use it consistently with other features in cases of style shifting. This shows that speakers not only respond to the demands of the speech situation by choosing formal or informal speech but they also creatively use speech styles and elements related to them for their own purposes.

References

- ALLERTON, D. J., 2000. Articulatory inertia vs “systemzvang”: changes in liaison phenomena in recent British English in *English Studies* 6, 33—45.
- BRINTON, L. J.; BRINTON, D. M., 2010. *The Linguistic Structure of Modern English*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- CLARK, J.; YALLOP, C., 1995. *An Introduction to Phonetics and Phonology*. Oxford: Blackwell.
- DOHERTY, F., 2006. Sociophonetics and Phonetics and Phonology in *Journal of Phonetics* 35, 34—48.
- ECKERT P.; RICHFORD J., 2001. *Style and Sociolinguistic Variation*. CUP
- GIMSON, A. C., 2008. *Gimson’s Pronunciation of English*. Revised by A. Cruttenden. London: Hodder Education.
- GUSSMAN, E., 2002. *Phonology: analysis and theory*. CUP.

- HANNISDALL, B. R., 2006. *Variability and Change in Received Pronunciation: a study of six phonological variables in the speech of television newsreaders*. Unpublished PhD Dissertation. Bergen: University of Bergen.
- HAY, J.; MACLAGAN, M., 2010. Social and Phonetic Conditioners on the Frequency and Degree of 'Intrusive /r/' in New Zealand English. In: D. PRESTON, N. NIEDZIELSKI (eds.). *A Reader in Sociophonetics*. New York: De Gruyter Mouton, 41—69.
- HOLMES, J., 2001. *An Introduction to Sociolinguistics*. London: Pearson Education Limited. Ingram 1989.
- OOSTENTORP, M.; EWEN C.; HUME E.; RICE K. (eds). 2011. *Blackwell Companion to Phonology: general issues and segmental phonology*. Vol. 1. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Prime Minister's Questions*. Recordings of a session devoted to inquiries of parliament members to the Prime Minister. Available from: <http://www.youtube.com/watch?v=CgGKI4VB4dI> [Accessed on 13 11 2012].
- ROACH, P., 2001. *English Phonetics and Phonology*. 3rd ed. CUP.
- ROGERSON, M., 2006. Don'cha know: a survey of ESL teachers perspectives on reduced forms instruction. In: J. D. BROWN, K. KONDO-BROWN (eds.). *Perspectives on Teaching Connected Speech to Second Language Speakers*. Honolulu: University of Hawaii Press, 85—98.
- SCHILLING-ESTES, N., 2002. Investigating Stylistic Variation. In: *Handbook of Language Change*, 376—401.
- TAGLIAMONTE, S. A., 2001. *Analysing Sociolinguistic Variation*. CUP.
- WELLS, J. C., 1982. *Accents of English*. Vol. 1. CUP.

Gabrielė Bilkauskaitė

Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas

Moksliniai interesai: anglų kalbos fonetika, fonologija, sociolingvistika

RIŠLIOS KALBOS YPATYBĖS IR STILIUS: JUNGIMO ATVEJŲ FORMALIOJOJE IR ŠNEKAMOJOJE ANGLŲ KALBOJE ANALIZĖ

Santrauka

Variantiškumo tyrimai vis labiau populiarėja lingvistikoje, ir klausimas, kodėl skirtingi variantai turi būtent tokias distribucijas vis dažniau analizuojamas iš tarpdisciplininės perspektyvos. Ganėtinai plačiai tiriama ekstralingvistinių veiksnių, tokių kaip dialektas, amžius ir lytis įtaka fonetiniam variantiškumui, tačiau nėra gausu tyrimų nagrinėjančių stiliaus įtaką. Šio tyrimo tikslas išanalizuoti formaliojo ir šnekamojo stiliaus įtaką rišlių kalbos ypatybių (šiuo atveju jungimo) raiškai ir atskleisti, kaip jos pasireiškia, kai kalba spontaniška, o stilius pritaikomas kalbinei situacijai. Tyrime analizuojami du 30 minučių trukmės įrašai: vienas – formaliojo stiliaus (ištrauka iš parlamento klausimų sesijos: Prime Minister's Question Time), kitas – šnekamojo stiliaus (televizijos viktorina Qi). Medžiagą sudaro apie 9900 žodžių, kurie tolygiai pasiskirstę tarp kalbos stilių. Analizėje taikomi kiekybiniai ir kokybiniai metodai, kuriais siekiama nustatyti liazono atvejų distribuciją kalbiniuose stiliuose ir jų koreliaciją su konkrečiu stiliumi. Rezultatai leidžia manyti, kad yra tiesioginis ryšys tarp jungimo vengimo ir formaliojo stiliaus. Labiausiai varijuoja jungiamojo /r/ vartosena. Didėjant jungiamojo /r/ skaičiui šnekamojoje kalboje taip pat vartojama ir daugiau kitų rišlios kalbos ypatybių: nekirčiuotų formų bei elipsių. Šios koreliacijos leidžia manyti, kad rišlios kalbos ypatybės yra derinamos tarpusavyje, kai kalbėtojas nori sukurti vientisą šnekamąjį arba formalųjį stilių.

Jurgita Astrauskienė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: jurgita.astrauskiene@khf.vu.lt

Research interests: cognitive linguistics, conceptual metaphor

Jurgita Kerevičienė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: jukere3@gmail.com

Research interests: linguistic typology, cognitive linguistics

CONCEPTUALIZATION OF SADNESS, ANGER AND FEAR IN LITHUANIAN LANGUAGE

This paper presents a part of the research pertaining to the metaphorical expression of negative emotions in Lithuanian language. Though, experiencing and expressing emotions is an integral part of life and emotions as subjective feelings are closely related to the human cognitive and psychological systems, people still face difficulties in expressing them in a clear fashion. Thus, conceptual metaphors as a special way of conceptualization can be a proper cognitive instrument to describe the abstract conceptual categories such as thought, pain and emotions in terms of more specific conceptual domains. The paper aims to examine negative emotions of sadness, anger and fear in the explication of their conceptualization in the Lithuanian language. The analysis is based on both the theoretical framework of “Conceptual Metaphor Theory” developed by George Lakoff and Mark Johnson (1980, 1989), and theoretical assumptions concerning conceptualization of emotion concepts made by Zoltán Kövecses (2003, 2005).

KEY WORDS: emotion, sadness, anger, fear, conceptual structure, conceptual metaphor.

Emotion in psychology may be defined as “a complex state of feeling that results in physical and psychological changes that influence thought and behavior”.³¹ Thus, on the one hand, emotions exert a powerful force on people’s mind and actions, motivate them to act and even give a particular direction for their behavior; on the other hand, emotions are abstract multilayer entities to describe them by revealing the conceptual content. Cognitive linguists suggest examining feelings conceptually, since emotions “have an extremely complex conceptual structure, which gives rise to a wide variety of nontrivial inferences” (Lakoff, 1987, 380). Consequently, to define emotions people use linguistic expressions with a metaphorical character, i.e. they describe abstract entities in terms of characteristics of concrete objects with their typical physical features. Here, the role of conceptual metaphor is predominant since conceptual metaphors precisely organize human experience by mapping conceptual (target and source) domains.

Thus, the paper sets out to investigate the Lithuanian metaphorical expressions used to describe sadness, anger and fear as well as elaborating the conceptual structure of the feelings encoded in Lithuanian. The choice of the three negative emotions was based on the understanding that in the

³¹ Cherry, K. “Theories of Emotion. Major Theories of Emotion”.

Available at: <http://psychology.about.com/od/psychologytopics/a/theories-of-emotion.htm>

category of words which describe negative emotions some tend to be seen by the speakers as more basic while the others less. According to Zoltán Kövecses, basic negative emotions are anger, sadness and fear (cf. Kövecses 2003, 3). Therefore, these particular negative emotions were taken into consideration as the standard representatives of negative emotions in the Lithuanian language. What is more, as the chosen emotions give rise to the same psychological ailment and disorders (such as depression, anxiety disorder, seasonal affective disorder, etc) it is possible to propose a hypothesis on the basis that the conceptual content of sadness, anger and fear should share common conceptual aspects in terms of conceptual metaphors.

The study was based on both the theoretical framework of the Conceptual Metaphor developed by Lakoff and Johnson (1980, 1989) and the detailed insights about conceptualisation of emotions produced by Zoltán Kövecses (2003, 2005). The metaphorical collocations have been drawn from the Corpus of Contemporary Lithuanian Language (CCL) implemented by Vytautas Magnus University. All in all 450 samples of three negative emotions i.e., sadness, anger and fear in the nominative case were reviewed (150 sentences for each negative emotion). Out of them 195 instances which contain metaphorical character with the conceptual structure that characterize negative emotions were distracted to be the object of the study.

The paper comprises two parts. In the first part, the attention is concentrated on the structure and essential features of conceptual metaphor, in the second part an attempt is made to present the conceptual structure of sadness, anger and fear in Lithuanian and discuss their conceptual aspects. Finally, the significant findings are summarized and conclusions are drawn.

The emotion concepts traditionally include anger, fear, happiness, sadness, pride, shame etc. Some emotions carry so called positive charge, while others are associated with negative psychological states. According to cognitive theories of emotion, some emotional responses to life events are determined by conceptual evaluations of the personal significance of the event. Thus, according to the principle of cognitive semantics, human experience is always embodied. In other words, the feelings, which are concentrated by the nature in human bodies and by human neurological organization, give an impact on the human cognition. Everything what humans can experience, i.e. sense, perceive, conceive or feel physical pain, comes from their embodied experiences (for a more exhaustive overview see Evans, Berger and Zinken 2007). Furthermore, any meaning which is simply associated with words and linguistic units may be identified as conceptual structure or concepts. For instance, people cannot always find particular linguistic units or titles to express some kind of emotion or other feelings and therefore, humans try to describe them by words, word combinations which help to reveal the essence of their experience. According to Jackendoff, people have cognitive abilities to integrate raw perceptual information into a coherent and well defined mental image. The meaning encoded by words refers to the human

projected reality: a mental representation of reality, as construed by the human mind, mediated by the human unique perceptual and conceptual systems (Jackendoff 1983).

Lakoff and Johnson (1980) claim that the ideas as concepts which may be seen in the metaphorical definitions are based on natural kinds of human experience, and concepts that are used in the metaphorical definitions to explain and describe other concepts may also correspond to natural kinds of experience. Thus, while defining their feelings and describing abstract entities people typically use various specific expressions, which are devoted to the use of characterizing real and concrete objects. The cognitive ability to define conceptual topics in terms of concrete objects is linked to the process of creation of metaphors on the conceptual level, which, according to Kövecses (2005), might be culturally universal.

Conceptual metaphor, in cognitive linguistics, is related to the understanding of one entity or conceptual domain in terms of another idea or domain and “allow us to understand one domain of experience in terms of another” (Lakoff, Turner 1989, 3). As in poetics, metaphors are based on the notions “similarity” and “comparison” where the essence of metaphors lies “in an interaction between a metaphorical expression and the context in which is used” (Ungerer, Schmid 1996: 116). However, metaphors may be treated not only as a figurative device but also as a cognitive instrument to exhibit a way of thinking about different things in the world; in other words, metaphors may be defined as a conceptual phenomenon that structure a way of thinking by means of language people use. As Croft and Cruise point out, Lakoff with his proponents use evidence from everyday conventional linguistic expressions to prove the existence of metaphorical link or mappings between conceptual - target and source - domains in the human mind (Croft, Cruse 2004, 194).

Conceptual metaphors, which are properties of whole conceptual domains, typically employ a more abstract concept as target and a more concrete or physical concept as source. In essence, “any concept from the source domain – the domain supporting the literal meaning of the expression – can be used to describe a concept in the target domain – the domain the sentence is actually about” (Croft, Cruse 2004, 195), in other words, as Lakoff and Johnson state, **TARGET DOMAIN IS SOURCE DOMAIN** to express the metaphorical relationship between the domains.

Thus, conceptual metaphors essentially connect two different concepts into correspondence with each other, and Lakoff’s cognitive approach helps to account for metaphorical emotion view in Lithuanian for the purpose to understand the notions of sadness, anger and fear in a concrete way.

2. Conceptualisation of Negative Emotions in Lithuanian

Emotions are typically divided into two groups: the emotions people term 'positive' and those that are called 'negative'. From the psychological viewpoint, a positive emotion is one that involves a positive evaluation of an object, a positive type of motivation, and an agreeable feeling. A negative emotion may be distinguished as “an unpleasant or unhappy emotion which is evoked in individuals to express a negative affect towards an event or person”³². Since negative emotions are more noticeable and there are considerably more ways to describe negative emotional experiences, the study is based on the elaboration of the conceptual structure of negative emotions in Lithuanian. Three negative emotions – sadness, anger and fear - were chosen for the conceptual analysis. The choice was based on the understanding that in the category of words which describe negative emotions some tend to be seen by the speakers as more basic while the others less. According to Zoltán Kövecses, basic negative emotions are anger, sadness and fear (cf. Kövecses 2003, 3). Therefore, these particular negative emotions were taken into consideration as the standard representatives of negative emotions in the Lithuanian language. Table 1 depicts the conceptual structure of the negative emotions observed in the analysed Lithuanian metaphorical expressions. Here the conceptual domains of the negative emotions are presented, the number of linguistic examples found for the conceptual domain with each negative emotion is given and finally the total number of instances for each concept found is presented.

Table 1. *Conceptual structure of anger, sadness and fear in Lithuanian*

No.	Conceptual domains depicted in the metaphorical expressions	Negative emotion concepts in Lithuanian			Total
		ANGER	SADNESS	FEAR	
1.	BATTLE/STRUGLE	15	9	12	36
2.	TORMENTOR	5	8	23	36
3.	LIQUID IN A CONTAINER	7	10	12	29
4.	PLANT	4	2	10	16
5.	BURDEN	-	15	-	15
6.	LIVING BEING	4	4	2	10
7.	HIDDEN ENEMY	1	-	9	10
8.	DARKNESS	2	3	3	8
9.	SOUND	2	6	-	8
10.	HEAT	7	-	-	7
11.	INSANITY	-	-	7	7
12.	ILLNESS	2	1	2	5
13.	SMELL	-	4	-	4
14.	TASTE	1	1	-	2
15.	COLD	2	-	-	2

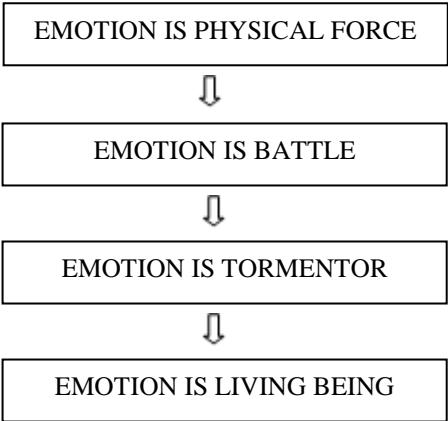
³² Psychology Dictionary: [What is NEGATIVE EMOTION? definition of NEGATIVE EMOTION \(Psychology Dictionary\) http://psychologydictionary.org/negative-emotion/#ixzz2ZqhE8xgN](http://psychologydictionary.org/negative-emotion/#ixzz2ZqhE8xgN)

Though this is not an exhaustive inquiry but more a case of a project-survey it still enables to make certain observations concerning conceptual metaphors which, as data of Table 1 proves, are extensively used while talking about negative emotions in Lithuanian. Moreover, it provides a chance to look for evidentiary material in order to prove that the hypothesis concerning the conceptual content of all three negative emotions which could share common conceptual aspects in terms of conceptual metaphors may be confirmed.

As the data shows the conceptualization of basic negative emotions of anger, sadness and fear by the Lithuanian speakers in essence invokes three main conceptual domains: battle (36 examples), tormentor (36 examples) and liquid in a container (29 examples). The domains in the metaphorical expressions were recognized with all three negative emotions and described in terms of the force image-schema. The findings agree with Kövecses’s insights that the FORCE schema is based on the notion that one forceful entity interacts with another forceful entity (cf. Kövecses 2003, 117). In fact, as the scholar maintains, FORCE schema is based on bodily experiences and therefore is essential to the way emotions are conceptualized (cf. *ibid.*). Thus, considering this perspective the conceptual structure of negative emotion in terms of the FORCE image-schema will be further presented.

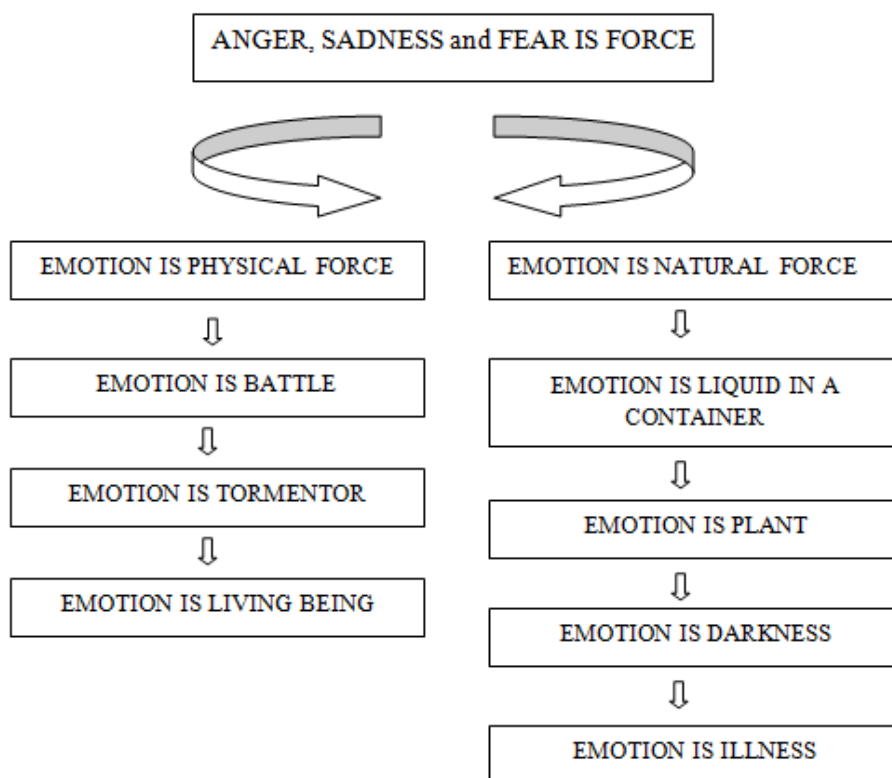
As it is evident from Table 1 above, there are several conceptual domains (functioning as the source domain in the investigated metaphorical expressions) that are shared by all three negative emotions. Those are battle, tormentor, liquid in a container, plant, living being, darkness and illness. Following the data it is possible to make an implication that negative emotions are firstly and most generally structured in terms of PHYSICAL FORCE because human understanding of negative emotions emerges from the experience of a struggle with something what can psychologically be negatively forceful. Considering the PHYSICAL FORCE schema and the shared domains the conceptual structure of negative emotions could be distinguished. Consider:

Figure 1. *Conceptual domains of negative emotions in Lithuanian*

Relying on Kövecses's idea which maintains that physical forces are only certain sub-cases of natural forces (2003, 37) and regarding studied Lithuanian metaphorical expressions, the FORCE schema may be expanded as follows:

Figure 2. *Conceptualization of anger, sadness and fear in Lithuanian*

As it was observed negative emotions in Lithuanian are realized through the shared FORCE concept. Negative emotions are difficult to cope with for a human and therefore they are perceived as negative forces that one must fight in order to prevent them from happening. In other words, ontologically, force (especially a negative one) should be somehow controlled (Kövecses 2003, Lakoff 1987). The aspects of controlling physical and natural forces may be recognized in the Lithuanian metaphorical expression with negative emotions and help to depict several conceptual stages.

In the first stage the person is trying to fight against negative emotion as an enemy in the battle in order to avoid losing the control. Thus, it could be said that ATTEMPT AT EMOTIONAL CONTROL IS STRUGGLE WITH FORCE. The person is an active participant in this struggle which is metaphorically realized in such way:

*Tačiau, kad ir kokiais būdais **slopinama**, baimė vis tiek lieka (Even though, it is **suppressed** in various ways, fear still remains). Pyktis yra proto **priešas** (Anger is the **enemy** of mind). Pyktis iš pradžių **puola** veržliai (At the beginning anger **attacks***

strongly). *Kai pyktis veržiasi iš abiejų pusių, prasideda mūšis* (When anger **forces its way from both sides a struggle starts**).

Furthermore, negative emotions are regarded as highly intense and overwhelming states and sometimes they are just beyond human resistance. In this stage LACK OF CONTROL IS LACK OF CONTROL OVER FORCE and it is realized in such a way:

Visus nuginkluoja liūdesys jos veide (Everybody is **disarmed** by the sadness in her face). *Ūmai mane nutvilkė šturpi, kas sekundė auganti baimė* (Suddenly I was scalded by terrible **growing** in seconds fear). <...> *pyktis auga ir plečiasi* (Anger is **growing and expanding**). *Baimė temdo protą* (Fear is darkening the mind). *Šiuokšliname viduje vis gilesnes šaknis leidžianti baimė* (<...> fear is **striking even bigger roots**).

Here disarmament is realized as human compliance to the negative emotion which just like the plant comes into existence, develops and fades away. It happens, however, that negative emotions are too powerful and a person is not able to take charge and conquer them. Sometimes in the battle against negative onset one can suffer a defeat. In this stage the control is lost and it is viewed in a following way: LOSS OF EMOTIONAL CONTROL IS LOSS OF CONTROL OVER A STRONG FORCE. The person is gradually overtaken by negative emotion as physical or natural force which could be seen in such expressions as:

<...> *baimė mus užvaldžiusi* (Fear has **occupied** us). *Mus vėl apninka ankstesnis liūdesys* (We are **besieged** by previous sadness again) <...>. *Baimė apima mus* (Fear **overtakes** us) <...>. *Jus gali užvaldyti frustracija ir pyktis* (You can be **overpowered** by frustration and anger) <...>. *Mane suėmė savotiškas liūdesys* (I was **arrested** by peculiar sadness). *Baimė sukaustė visą jos kūną* (Fear has **enchained** all her body). *Liūdesys paralyžiuoja veiklą* (Sadness **paralyzes** activity). <...> *tėvą užplūdo liūdesys* (Father was **engulfed** by sadness). *Kūną persunkia baimė* (The body is **soaked** by fear). *Juntu kaip širdį užlieja pyktis* (I feel the heart being **flooded** with fear). *Tas liūdesys įsišaknijęs jo rasės gelmėse* (That sadness is **rooted** in the depth of his race).

In cases when the force is not under control, it is conceptualised as the outcome of the negative force which results in something harmful. Consequently, one more common conceptual aspects shared by all negative emotions is HARM and it is understood in terms of physical damage (cf. *ibid.* 46). Thus, EMOTIONAL HARM IS PHYSICAL DAMAGE and is realized in the following way:

<...> *kankina baimė* (Fear is tormenting). *Teresę dusindavo baimė* <...> (Terese is **suffocated** by fear); <...> *jį baigia papjauti liūdesys* (He is almost **stabbed to death** by sadness). <...> *neišmatuojamas smaugiantis pyktis* <...> (immeasurable

suffocating anger); <...> vieną pyktis **nudūrė** lovoje, kitam **trenkė** (One was **stabbed in bed by anger**, the other **punched**); jo vardą iš mūsų smegenų **išdegino baimė** (His name was **burned out of our brain by fear**).

Thus, control seems to be the main aspect of all three negative emotions focus on. It is invoked in the leading conceptual domains: battle (36 examples) and tormentor (36 examples).

Despite the elaborate FORCE image, other conceptual domains though not common with the negative emotions were observed in Lithuanian as well (see Figure 2).

First of all, as it was noticed from the survey, a group of specific metaphorical expressions depict negative emotions as burden i.e., as particular difficult states for a human to cope with. This conceptual aspect was especially clearly revealed with sadness. Thus, it may be conceptualize as SADNESS IS BURDEN. Consider:

*Jos širdį **užgulė** liūdesys <...> (Her heart was **overlaid** by sadness); Dažnai ji **slegia** liūdesys, gėda, kaltė (He is often **depressed** with sadness, shame and guilt) ; Nes atrodote taip, lyg visas pasaulio liūdesys būtų **užriuvęs** jūsų pečius (You look as is all the sadness of the world would **have fallen on your shoulders**) ; Vieną rudens naktį liūdesys tapo **nepakeliamas** (On one autumn night the sadness became **unbearable**).*

Similarly, though all negative emotions shared the source domain of ILLNESS the specific source domain of INSANITY was only observed with fear:

*<...> baimė tiesiog **varė iš proto** (fear just **drove insane**); Baimė **atėmė blaivų mąstymą** (fear **took good sense away**); <...> **nukvakęs** iš baimės (Went **crazy** because of fear).*

Moreover, the specific source domain of HEAT was exclusively observed with anger. Consider:

*<...> pyktis **karštas** ir stiprus<...> (anger is **hot and strong**); <...> širdyje vis dar **virė** pyktis <...> (Anger was still **boiling** in the heart); <...> pyktis it **liepsna** suryja jos pirminę energiją (Anger as if **flame** devours her prime energy).*

Thus, taking everything into account, as the analysis revealed most of the negative emotions share same common source domains i.e., battle, tormentor, liquid in a container, plant, living being, darkness and illness, and are conceptualized on the basis of similar aspect of control. However, as the linguistic data shows, despite similar conceptual image, some negative emotions were conceptualized their unique way, for instance: SADNESS IS BURDEN, FEAR IS INSANITY and ANGER IS HEAT. All of the conceptual aspects presented above were clearly noticed in the Lithuanian metaphorical expressions and though this research was done with a limited amount of collected data it could nevertheless be an inducement to a more detailed study of the elaboration of the encoded image schemas.

Conclusions

The cognitive approach concentrates on the relationship between how people experience emotions, conceptualize and encode them in the language. One of the principles of cognitive semantics states that conceptual structure is embodied and human experiences are embodied. Moreover, as the human feelings and emotions are difficult to be explained or encode in the language, cognitive approach is the study that focuses on analysis of the human language in terms of the conceptual system of a particular language.

The cognitive analysis of the Lithuanian data reveals the fact that sadness, anger and fear as predominant negative emotions share common conceptual domains of battle, tormentor, liquid in a container, plant and living being. Moreover, the conceptual domain of force with its elaborated cognitive scenario was recognized in the metaphorical expressions with the negative emotions as well. Thus, as a final conclusion of this survey may be the claim that the hypothesis was partially confirmed as most of metaphorical source domains are shared by several negative emotion concepts. However, it was observed there were some source domains that appeared to be specific to particular negative emotion concepts.

References:

- CROFT W., CRUSE D. A., 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge University Press.
- DAMASIO A. 1999. *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*, New York: Harcourt Brace and Company.
- EVANS V., GREEN M. 2006. [*Cognitive Linguistics: An introduction*](#). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- JACKENDOFF R. 1983. *Semantics and Cognition*. Cambridge, MA: MIT Press.
- KÖVECSES, Z., 2003. *Metaphor and Emotion: Language, Culture and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KÖVECSES Z. 2005. *Metaphor in culture: universality and variation*. Cambridge University Press.
- LAKOFF G. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things*. The University of Chicago Press.
- LAKOFF G., Johnson M. 1980, 1989. *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press.
- LAKOFF G., Turner M. 1989. *More Than Cool Reason – a Field Guide to Poetic Metaphor*. The University of Chicago Press.
- LANGACKER R. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical Descriptions*. Stanford: Stanford University Press.
- Modern Lithuanian Dictionary*, Internet version. Available at: <http://www.lki.lt/dlkz/>
- UNGERER F., SCHMID H. 1996. *An Introduction to Cognitive Linguistics*. Pearson Education Limited. Edinburgh Gate, Harlow.

Jurgita Kerevičienė

Vilniaus universitetas

Kauno humanitarinis fakultetas

Muitinės g. 14, LT-44280 Kaunas, Lietuva

El. paštas: jukere3@gmail.com

Moksliniai interesai: kognityvinė lingvistika, lingvistinė tipologija

Jurgita Astrauskienė

Vilniaus universitetas

Kauno humanitarinis fakultetas

Muitinės g. 14, LT-44280 Kaunas, Lietuva

El. paštas: jurgita.astrauskiene@khf.vu.lt

Moksliniai interesai: kognityvinė lingvistika, konceptualiosios metaforos

LIŪDESIO, PYKČIO IR BAIMĖS KONCEPTUALIZACIJA LIETUVIŲ KALBOJE

Santrauka

Straipsnis pristato negatyviųjų emocijų konceptualizavimo lietuvių kalboje tyrimo dalį. Nors emocijų jutimas ir raiška yra neatsiejama žmogaus gyvenimo dalis, o emocijos kaip subjektyvieji jausmai yra glaudžiai susiję su žmogaus kognityvinėmis ir psicho-fiziologinėmis sistemomis, vis dėlto žmonėms kyla sunkumų, kai bando jas kuo tiksliau apibrėžti. Todėl konceptualiosios metaforos gali pasitarnauti kaip įrankis, leidžiantis aprašyti abstrakčias konceptualiąsias kategorijas tokias kaip, mintis, skausmas ir emocijos, specifiniais tikslesniais konceptualiaisiais domenais. Šiame straipsnyje siekiama išanalizuoti neigiamų konceptualiųjų emocijų, t.y. liūdesio, pykčio ir baimės konceptualizaciją lietuvių kalboje. Analizuojant pasitelkiama G. Lakoffo ir M. Johnsono (1980, 1989) "Konceptualiųjų metaforų teorija" bei Z. Kövecses (2003, 2005) emocijų konceptualizavimo įžvalgomis.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: emocija, liūdesys, pyktis, baimė, konceptualioji struktūra, konceptualioji metafora.

Ludmila Aļeksejeva

Centre for Education and Innovation Research
Kurzemes prospekts 114-102, Riga LV-1069, Latvia
Tel.: +371 26859183
E-mail: asava@inbox.lv

Scientific interests: educational management, pre-primary education, development of school children creativity

Natalia Andreeva

Immanuel Kant Baltic Federal University, Department of Foreign Language for Professional Purposes
Ulica A. Nevskogo 14, Kaliningrad, 236041, Russia
Tel.: +7 4012 338217
E-mail: andreeva_natalia@list.ru

Scientific interests: linguistics, language education, content and language integrated learning

Jeļena Zaščerinska

Centre for Education and Innovation Research
Kurzemes prospekts 114-102, Riga LV-1069, Latvia
Tel.: +371 29435142
E-mail: knezna@inbox.lv

Scientific interests: pedagogy of higher education, linguistics, educational research

Mihails Zaščerinskis

University of Latvia, Faculty of Education, Psychology and Art
Jurmālas gatve 74/76, Riga LV-1083, Latvia
Tel.: +371 26860008
E-mail: OzaRo@inbox.lv

Scientific interests: social pedagogy, police officers' professional development, educational research

BI-MODAL NATURE OF LANGUAGING

Language has attracted a lot of research efforts as many researchers agree that language plays a significant role in society: “the key to the evolution of human consciousness and society lies in the linguistic mediation of consciousness” (Lee, 1987, 104). The aim of the research is to analyse languaging underpinning elaboration of a question on application of bi-modal nature of languaging in linguistic research. The present research involves a process of analysing the meaning of the key concepts of “language”, “languaging”, “social interaction”, “cognitive activity”. Moreover, the study demonstrates how the key concepts are related to the idea of “bi-modal nature”. The study presents how the steps of the process are related: languaging → functions of languaging → elaboration of a question. The methodological background of the present research is based on the System-Constructivist Theory. The System-Constructivist Theory emphasizes that human being's point of view depends on the subjective aspect. Comparative study as a qualitative research design has been employed (Flick, 2004). The exploratory type of the comparative study has been applied (Phillips, 2006). The sample involved six experts in different fields of research from different countries in 2011-2013. The non-structured interviews were carried out with the sample. The following question has been put forward: How to organize the process of linguistic research based on the bi-modal nature of languaging? Directions of further studies are proposed.

KEY WORDS: language, languaging, social interaction, cognitive action

Introduction

Language has attracted a lot of research efforts. The results of research activities demonstrate diversity in terms of scientific and theoretical fundamentals as well as complexity of prevailing concepts and current practical applications. However, many researchers agree that language plays a significant role in society: “the key to the evolution of human consciousness and society lies in the linguistic mediation of consciousness” (Lee 1987, 104).

The research question is as follows: What is bi-modal nature of languaging?

The aim of the research is to analyse languaging underpinning elaboration of a question on application of bi-modal nature of languaging in linguistic research.

The present research involves a process of analysing the meaning of the key concepts of “language”, “languaging”, “social interaction”, “cognitive activity”. Moreover, the study demonstrates how the key concepts are related to the idea of “bi-modal nature”. The study presents how the steps of the process are related: languaging → functions of languaging → elaboration of a question.

The methodological background of the present research is formed by the System-Constructivist theory. The System-Constructivist theory introduced as the New or Social Constructivism Pedagogical theory is based on

- Parsons’s system theory (Parsons 1976) on any activity as a system,
- Luhmann’s theory (Luhmann 1988) on communication as a system,
- the theory of symbolic interactionism (Mead 1973) and
- the theory of subjectivism (Groeben 1986).

The System-Constructivist Theory implies the dialectical principle of the unity of opposites that contributes to the understanding of the relationship between external (social, social interaction, etc) and internal (individual, cognitive activity, etc) perspectives as the synthesis of external and internal perspectives. In comparison, the Constructivism Theory focuses on the internal perspective, the Social Constructivist theory – on the external perspective as well as on the balance between the external and internal perspectives. The System-Constructivist Theory and, consequently, the System-Constructivist Approach to learning introduced by Reich (Reich, 2005) emphasize that human being’s point of view depends on the subjective aspect:

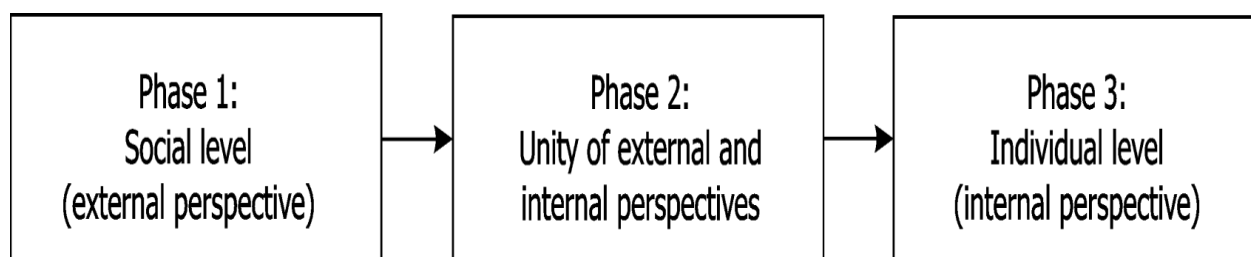
- everyone has his/her own system of external and internal perspectives (Ahrens, Zašcerinska 2010, 183) that is a complex open system (Rudzinska 2008, 366) and
- experience plays the central role in the knowledge construction process (Maslo 2007, 39).

Therein, the subjective aspect of human being's view is applicable to the present empirical study. However, the emphasis of the System-Constructivist Theory on the subjective aspect of human being's point of view and experience that plays the central role in a construction process does not allow analysing the views objectively: human beings do not always realize their experience and their wants (Maslo 2007, 39).

Further on, the present research is based on the functional approach to languaging. The Systemic Functional theory views languaging as a resource people use to accomplish certain purposes (Karapetjana, 2007, 10). In the present research, the term *purpose* is defined as a practical and utilitarian sense (Aase 2006, 3). In the present research, the terms "purpose", "goal", "aim" and "target" are used synonymously. The individual purposes are generated in the social division of labour (Blunden 2009, 12).

The research methodology based on the methodological background of the present research is identified as the development of the system of external and internal perspectives (Ahrens, Zašcerinska 2010, 180). The methodology of the present research proceeds from the social (external) perspective in Phase 1 through the unity of external and internal perspectives in Phase 2 to the individual (internal) perspective in Phase 3 as depicted in Figure 1.

Figure 1: *Phases of the research methodology*

Theoretical Framework

The authors of the present contribution consider that language is formed by a stable understanding of the unity of all language (Robbins 2007, 49) - language as a subject, language across the curriculum and foreign languages. These languages are linked, united in various ways, forming a whole (Robbins 2007, 51).

Languaging is the language process. Languaging is initially revealed as the social practices that are actions performed by our meaning-making selves (Garcia 2009, 39). Analysis of the definition of languaging by Garcia (2009, 39) determines the paradigm of individually initiated actions as a background of individual development (Žogla 2008, 29) which corresponds to the nature of the System-Constructivist Theory and, consequently, the System-Constructivist Approach to learning.

It should be noted that Leontyev made a distinction between the individual *action*, and the social *activity* of which it is a part (Leont'ev 1978, 7) and which gives it meaning (Blunden 2009,

10). It should be also noted that the *activity* concept originated with Vygotsky (Blunden 2009, 10), although the Activity Theory is associated with the name of Leontyev rather than Vygostky. Therein, languaging based on the Activity Theory by Leontyev (Leont'ev 1978, 7) comprises use of terms such as *use of language*, *language activity*, *studies* and *process*. The terms “use”, “activity”, “studies” and “process” should be used synonymously. Thus, languaging is based on the *activity* concept originated with Vygotsky's Law of Development or interiorization (Vygotsky 1934/1962, 89).

The definition of languaging by Garcia (2009, 39) that emphasises social practice, on the one hand, and individual actions, on the other hand, initiates the discussion on the bi-modal nature of languaging.

By bi-modal nature of languaging, languaging that has or exhibits two contrasting modes or forms is meant.

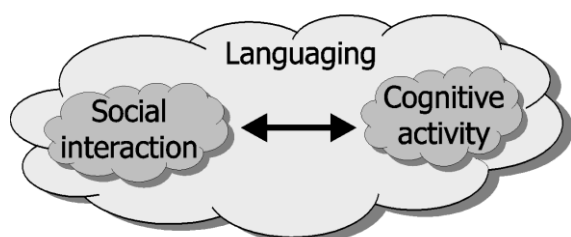
In order to define bi-modal nature languaging, functions of languaging are determined.

To start with, languaging is analysed within Vygotsky's Law of Development or interiorization (Vygotsky 1934/1962, 89). Law of Development is defined by Vygotsky as transformation of the external culture into the individual internal (Wells 1994, 3) that means that any function in the individual cultural development appears twice or on two planes (Wells 1994, 3):

- first on the social level and
- later, on the individual level.

The social level accentuates social interaction of development (Surikova 2007, 36). Therein, social interaction is defined as the unity of outside developmental circumstances and individual psychological characteristics in students' experience (Surikova 2007, 254). The individual level focuses on cognitive activity (Surikova 2007, 36). Cognitive activity refers to the unity of processes of sense, perception, attention, memory, thinking, speech and imagination, by which people perceive, remember, think, speak, and solve problems. In other words, any function in the individual cultural development appears at the beginning between people (as interpsychical or intermental category), and then – on the intrinsic level (as intrapsychical or intramental category) (Wells 1994, 3). Hence, the functions of languaging are determined as social interaction and cognitive activity (Zaščerinska 2009, 150) as depicted in Figure 2.

Figure 2: *Components of languaging*

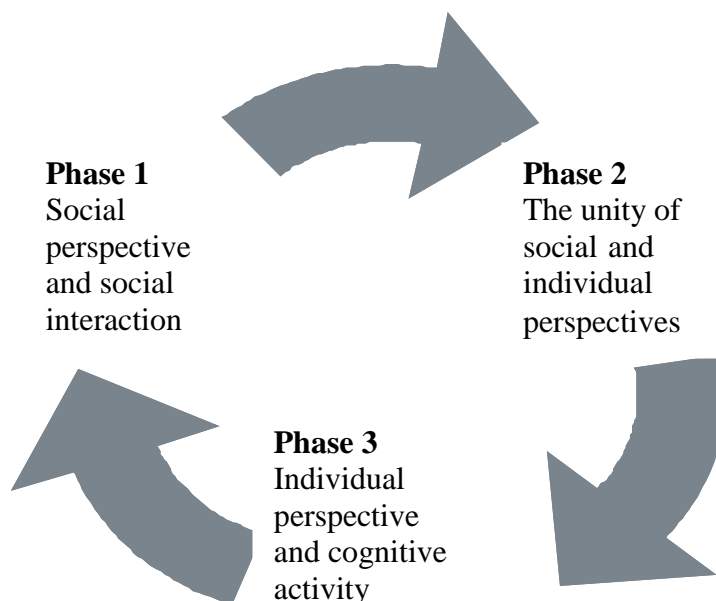
The newly determined functions of languaging allow re-considering the definition of languaging revealed by Garcia (Garcia 2009, 39). Thus, based on the definition of English for Academic Purposes activity (Zaščerinska 2010, 213) as part of languaging (Zaščerinska 2009, 146), languaging is defined as according to certain common norms, over some period of time, shared aim oriented joint activity that provides joint social interaction and cognitive activity for each participant and increases opportunities of gaining social experience.

Thus, bi-modal nature of languaging includes two functions of languaging, namely,

- social interaction and
- cognitive activity.

Further on, Vygotsky's Law of Development or interiorization (Vygotsky 1934/1962, 89) as well as the phases of the methodology of the present research depicted in Figure 1 of the present contribution reveal that languaging as the process proceeds from the social perspective and social interaction in Phase 1 through the unity of social and individual perspectives in Phase 2 to the individual (internal) perspective and cognitive activity in Phase 3 as shown in Figure 3.

Figure 3: *Phases of languaging*

Empirical study

The present part of the paper demonstrates the design of the empirical study, survey results and findings of the empirical research.

Research design

The design of the present empirical research comprises the purpose and question, sample and methodology of the present empirical study.

The research question was as follows: What is expert evaluation of bi-modal nature of

languageing? The empirical study was aimed at analysing expert evaluation of bi-modal nature of languageing. The present empirical study involved the sample consisting of six respondents who are experts from different countries in 2011- 2013.

All the respondents have been awarded PhD Degree in different fields of science. As the respondents with different cultural backgrounds and diverse educational approaches were chosen, the sample is multicultural. Thus, the group (age, field of study and work, mother tongue, etc.) is heterogeneous.

The sample of six experts consists of

- a researcher in the field of language education, Riga Teacher Training and Educational Management Academy Conference, Riga, Latvia, 2011,
- a researcher in the field of educational research, Educational Research Association, "Freie Universität" (Free University), Berlin, Germany, 2011,
- a researcher in the field of educational research, Tallinn University, Tallinn, Estonia, 2012,
- a researcher in the field of linguistics, Faculty of Humanities, University of Latvia, Riga, Latvia, 2012,
- a researcher in the field of linguistics, University College of Economics and Culture, Riga, Latvia, 2012,
- a researcher in the field of linguistics, Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Kaunas, Lithuania, 2013.

In order to save the information of the present research confidential, the respondents' names and surnames were coded as follows:

- a researcher from Riga Teacher Training and Educational Management Academy Conference, Riga, Latvia, 2011, was given the code E1 (Expert 1),
- a researcher from Educational Research Association, "Freie Universität" (Free University), Berlin, Germany, 2011, was pointed as E2 (Expert 2),
- a researcher from Tallinn University, Tallinn, Estonia, 2012, was considered as E3 (Expert 3),
- a researcher from the Faculty of Humanities, University of Latvia, Riga, Latvia, 2012, was coded as E4 (Expert 4),
- a researcher from the University College of Economics and Culture, Riga, Latvia, 2012, was given the code of E5 (Expert 5) and
- a researcher from Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Kaunas, Lithuania, 2013 was pointed as E6 (Expert 6).

Interpretative research paradigm that corresponds to the nature of humanistic pedagogy (Lūka 2008, 52) has been used in the present empirical study. The interpretative paradigm creates an environment for the development of any individual and helps them to develop their potential (Lūka

2008, 52). The core of this paradigm is human experience, people's mutual everyday interaction that tends to understand the subjectivity of human experience (Lūka 2007, 104). The paradigm is aimed at understanding people's activity, how a certain activity is exposed in a certain environment, time, conditions, i.e., how it is exposed in a certain socio-cultural context (Lūka 2007, 104). Thus, the interpretative paradigm is oriented towards one's conscious activity, and it is future-oriented (Lūka, 2007, 104). Interpretative paradigm is characterized by the researcher's practical interest in the research question (Cohen, Manion et.al., 2003). The researcher is the interpreter. Hence, the interpretative paradigm in the present research has been underpinned both by the researcher's practical interest – researchers' views on bi-modal nature of languaging – and the correspondence of the social constructivism theory to the given paradigm (Lūka 2007, 104).

Comparative study as a qualitative research design has been employed (Flick 2004). The exploratory type of the comparative study has been applied (Phillips 2006). The exploratory type of the comparative study aims to generate new hypotheses and questions (Phillips 2006). The exploratory methodology proceeds as follows (Phillips 2006):

- 'conceptualisation' in Phase 1,
- detailed description of educational phenomena in the countries to be investigated, with full attention paid to the local context in terms of its historical, geographical, cultural, political, religious, and linguistic (etc.) features in Phase 2,
- the data collection in Phase 3,
- explanation through the development of hypotheses in Phase 4,
- re-consideration of the initial questions and application of the findings to other situations in Phase 5.

The qualitatively oriented research allows the construction of only few cases (Mayring 2007, 1). Thereby, the present empirical study is based on case studies. The cases themselves are not of interest, only the conclusions and transfers we can draw from this material (Mayring 2007, 6). Selecting the cases for the case study comprises use of information-oriented sampling, as opposed to random sampling (Flyvbjerg 2006, 229). This is because an average case is often not the richest in information. In addition, it is often more important to clarify the deeper causes behind a given problem and its consequences than to describe the symptoms of the problem and how frequently they occur (Flyvbjerg, 2006, 229). Random samples emphasizing representativeness will seldom be able to produce this kind of insight; it is more appropriate to select some few cases chosen for their validity.

Further on, the choice of experts was based on two criteria, namely, recognized knowledge in the research topic and absence of conflict of interests (Lopez, Salmeron 2011, 202) as depicted in Figure 4.

Figure 4: *Criteria of choosing experts*

The number of experts depends on the heterogeneity of the expert group: the greater the heterogeneity of the group, the fewer the number of experts (Okoli, Pawlovski 2004, 20). Thus, six is a good number of experts for the study (Lopez, Salmeron 2011, 202). Therein, the non-structured interviews were carried out with six experts who are researchers from different countries.

Survey Results

In order to analyse expert evaluation of bi-modal nature of languaging, non-structured interviews were carried out in the sample group. The non-structured interviews included one question: What is expert evaluation of bi-modal nature of languaging? Non-structured interviews are conducted in order to search for the main categories in the research field (Kropļijs, Raševka, 2004, 99).

Expert 1 thanked the authors for the interesting abstract submitted to the conference where Expert 1 were acting as a reviewer.

Expert 2 accepted the contribution to be presented at the international conference as the peer review had shown experts' positive evaluation of the contribution.

Expert 3 was interested in the continuation of the study.

Expert 4 suggested the study to be discussed at the international conference.

Expert 5 considered that the conference contribution is to be internationally presented at the international conference.

Expert 6 was interested to know how languaging could be applied in research activities.

Findings of the Empirical Study

Summarizing content analysis (Mayring 2004, 269) of the data reveals that the expert evaluation of bi-modal nature of languaging is homogeneous.

Further on, the experts who took part in the non-structured interviews were involved in

different domains of educational research. Thus, the conclusion can be drawn that bi-modal nature of languaging has been considered by experts within the interdisciplinary research such as education and linguistics.

Summarizing content analysis (Mayring 2004) of the data from the non-structured interviews reveals that expert evaluation of bi-modal nature of languaging is positive.

Conclusions

Bi-modal nature of languaging is reflected in its functions:

- social interaction and
- cognitive activity.

Moreover, languaging as the process proceeds from the social perspective and social interaction in Phase 1 through the unity of social and individual perspectives in Phase 2 to the individual (internal) perspective and cognitive activity in Phase 3.

Validity and reliability of the research results have been provided by involving other researchers into several stages of the conducted research. External validity has been revealed by international co-operation as following:

- the research preparation has included individual consultations given by other researchers,
- the present contribution has been worked out in co-operation with international colleagues and assessed by international colleagues, and
- the research has been presented at international conferences.

Therein, the researchers' positive evaluation of bi-modal nature of languaging validates the findings of the present research.

The following question has been put forward: How to organize the process of linguistic research based on the bi-modal nature of languaging?

The present research has *limitations*. The inter-connections between the System Constructivist theory, languaging and its functions, etc. have been set. Another limitation is the present empirical study conducted by involving researchers only. Nevertheless, the results of the research – bi-modal nature of languaging and the phases of languaging - may be used as a basis of analysis of languaging. If the results of other researchers had been available for analysis, different results could have been attained. There is a possibility to continue the study.

Further research tends to focus on a comparative study of other experts' evaluation of bi-modal nature of languaging.

References

- AASE, L. 2006. Aims in the Teaching/Learning of Language(s) of Education (LE). Intergovernmental Conference *Languages of Schooling: towards a Framework for Europe*. Language Policy Division, 16-18 October 2006, 12 p. Strasbourg.
- AHRENS, A., ZAŠČERINSKA, J. 2010. Social Dimension of Web 2.0 in Student Teacher Professional Development. In: ŽOGLA, I. Association for Teacher Education in Europe Spring Conference 2010: *Teacher of the 21st Century: Quality Education for Quality Teaching*, 7-8 May 2010, pp. 179-186. Riga, Latvia. ISBN 978-9984-49-027-4.
- BLUNDEN, A. 2009. An Interdisciplinary Concept of Activity. In: A. BLUNDEN (ed.), *Outlines* Nr. 1 2009, 1-26. Taylor & Francis Group. Retrieved 29/11/2009 from <http://lchc.ucsd.edu/MCA/Paper/>.
- COHEN, L., MANION, L., et al. 2003. *Research Methods in Education*. London and New York: Routledge/Falmer Taylor & Francis Group.
- FLICK, U. 2004. Design and Process in Qualitative Research. In: U. FLICK, E. Von KARDOFF and I. STEINE (Eds). *A Companion to Qualitative Research*, pp. 146.-152. Glasgow, UK: SAGE.
- FLYVBJERG, B. 2006. Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry* Volume 12 Number 2 April 2006, pp. 219-245. Sage Publications. Doi: 10.1177/1077800405284599. Retrieved from <http://qix.sagepub.com> hosted at <http://online.sagepub.com>.
- GARCIA, O. 2009. *Education in the 21st century. A global perspective*. USA: Wiley-Black Well.
- GROEBEN, N. 1986. *Handeln, Tun, Verhalten als Einheiten einer verstehend-erklärenden Psychologie*. Tübingen: Francke.
- KARAPETJANA, I. 2007. *Language in Bachelor Papers as a Result of the Development of Linguo-Functional Research Competence*. 195 p. Doctoral Thesis. Riga: University of Latvia, Latvia.
- KROPLIJS, A., RAŠČEVSKA, M. 2004. *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*. Rīga: RaKa.
- LEE, B. 1987. Recontextualizing Vygotsky. In HICKMAN, M. (Ed) *Social and functional approaches to language and thought*. Orlando: Academic Press.
- LEONT'EV, A. N. 1978. *Activity, Consciousness, and Personality*. Prentice-Hall. Retrieved 29/11/2009 from <http://marxists.org/archive/leontev/works/1978/ch5b.htm>.
- LOPEZ, C., SALMERON, J. 2011. A Framework for Classifying Risks in ERP Maintenance Projects. *Proceedings of International Conference on e-Business (ICE-B 2011)*, July 18-21, 2011, pp. 201-204. Publisher: SciTePress - Science and Technology Publications, Seville, Spain.

- LUHMANN, N. 1988. *Erkenntnis als Konstruktion*. Bern: Benteli.
- LUKA, I. 2008. *Students and the educator's co-operation as a means of development of students' ESP competence*. Paper presented at the European Conference on Educational Research, University of Goteborg, 10-12 September 2008. The document was added to the Education-line collection on 18 July 2008. British Education Index data base. ID 172916 <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/172916.htm>. 9 p.
- LŪKA, I. 2007. *Studentu profesionālās angļu valodas kompetences veidošanās tūrisma studijās*. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, Rīga: Latvijas Universitāte, Latvija.
- MASLO, E. 2007. Transformative Learning Space for Life-Long Foreign Languages Learning. In: CUNNINGHAM, D., MARKUS, D., VALDMANIS, J... [u.c.] (Eds) International Nordic-Baltic Region Conference of FIPLV Innovations in Language Teaching and Learning in the Multicultural Context 15-16 June, 2007, (pp. 38-46). Riga, Latvia. - Rīga: SIA "Izglītības soļi".
- MAYRING, P. 2004. Qualitative Content Analysis, in U. Flick, E. Von Kardoff and I. Steinke (Eds) *A Companion to Qualitative Research*. SAGE, UK, Glasgow.
- MAYRING, P. 2007. On Generalization in Qualitatively Oriented Research, *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 8(3), Art. 26, 8.
- MEAD, G. H. 1973. *Geist, Identität, und Gesellschaft*. Frankfurt: Suhrkamp.
- OKOLI, C., PAWLOVSKI, S. 2004. The Delphi Method as a Research Tool: an example, design considerations and applications. *Information and Management*, 42(1), 15-29, (2004).
- PARSONS, T. 1976. *Theorie sozialer Systeme*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- PHILLIPS, D. 2006. Comparative Education: method. *Research in Comparative and International Education, Volume 1, Number 4*, 304-319, (2006).
- REICH, K. 2005. *Systemisch-konstruktivistische Pädagogik*. BELTZ: Weinheim u.a.
- ROBBINS, D. 2007. Vygotsky's and Leontiev's Non-classical Psychology Related to Second Language Acquisition. In: CUNNINGHAM, D., MARKUS, D., VALDMANIS, J... [u.c.] (Eds) International Nordic-Baltic Region Conference of FIPLV Innovations in Language Teaching and Learning in the Multicultural Context 15-16 June, 2007, (pp 47-57). Riga, Latvia, - Rīga: SIA "Izglītības soļi".
- RUDZINSKA, I. 2008. The Quality of Aim Setting and Achieved Results in English for Specific Purposes-Study Course in Lecturers and Students' Opinion. In: ŽOGLA, I. *Proceedings of the ATEE Spring University Conference Teacher of the 21st Century: Quality Education for Quality Teaching*. University of Latvia, Riga, p. 366–373. Retrieved 30/04/2008 from http://www.ppf.lu.lv/pn/dalibnieki-results_ab.php.
- SURIKOVA, S. 2007. Development of Criteria, Indicators and Level System for Evaluation of Enhancement of Primary School Students' Social Competence. In *Proceedings of the*

International Scientific Conference *Society, Integration, Education* of Rēzekne Higher Education Institution, pp. 383-393. Rēzekne, Latvia: Rēzeknes Augstskola.

VYGOTSKY, L. 1934/1962. The Development of Scientific Concepts in Childhood. Reading Pack No 4.1d: In: VYGOTSKY, L. S. *Thought and language* (82-97). 1934/1962. Cambridge, MS: MIT. 287 p

WELLS, G. 1994. Learning And Teaching "Scientific Concepts". Moscow, September 1994. Vygotsky's Ideas Revisited. Ontario Institute For Studies In Education. University Of Toronto. 10 p. Retrieved 01/07/2010 from http://education.ucsc.edu/faculty/gwells/Files/Papers_Folder/Scient.concepts.

ZAŠČERINSKA, J. 2009. Organisation of English for Academic Purposes Activity for Developing Communicative Competence. Journal of International Scientific Publications: *Language, Individual & Society*, Volume 3, pp. 140-173. ISSN: 1313 2547. <http://www.science-journals.eu/lis/JISP-Language-Individual-Society-3-2009.swf>.

ZAŠČERINSKA, J. 2010. Professional Language in Language Education. Proceedings of 5th International scientific conference *Theory for Practice in the Education of Contemporary Society*, pp. 403-408. Riga: RPIVA.

ŽOGLA, I. 2008. Teachers as Researchers in the Era of Tests. In: ŽOGLA (Ed.), Proceedings of ATEE Spring University Conference *Teacher of the 21st Century: Quality Education for Quality Teaching*, May 2-3, 2008, pp. 23-40. Riga: University of Latvia 2008, Latvia. 829 p.

Ludmila Aļeksejeva

MA in Educational Management, researcher, Centre for Education and Innovation Research

Natalia Andreeva

Dr. Paed., Assistant professor, Immanuel Kant Baltic Federal University

Jeļena Zaščerinska

Dr. Paed., leading researcher, Centre for Education and Innovation Research

Mihails Zaščerinskis

BA, student, University of Latvia, Faculty of Education, Psychology and Art

KALBOS BIMODALINĒ PRIGIMTIS

Santrauka

Kalbos tyrimams yra skiriama išties daug pastangų, kadangi, pasak daugelio tyrėjų, kalba atlieka išskirtinai svarbų vaidmenį visuomenėje: „žmogaus ir visuomenės sąmoningumo raidos esmė slypi lingvistinėje sąmonės plotmėje“ (Lee 1987, 104). Šis tyrimas apima tokių pagrindinių sąvokų kaip „kalba“, „kalbos vartojimas“, „socialinė sąveika“, „kognityvinė veikla“ analizę. Be to, tyrimu siekiama atskleisti, kaip pagrindinės sąvokos yra susijusios su kalbos „bimoduline prigimtimi“. Tyrime nagrinėjamos šių etapų jungtys: kalbos vartojimas → kalbos vartojimo funkcijos → klausimo plėtojimas. Metodinis šio tyrimo pagrindas - *konstruktyvizmo sistemos teorija*, kuri pabrėžia, kad individo požiūris priklauso nuo subjektyvių aspektų. Lyginamasis metodas pasitelkiamas kaip kokybinio tyrimo modelis (Flick 2004). Atrinkti apklausai asmenys – tai šešias skirtingas mokslo tiriamąsias sritis atstovaujantys ekspertai iš skirtingų šalių (2011 – 2013 m.).

Apklausa buvo pasitelktas nestructūrinis interviu. Pagrindinis respondentams užduotas klausimas: Kaip susisteminti lingvistinių tyrimų procesą paremtą bimodaliniu kalbos vartojimu? Straipsnyje pateikiamos tolimesnių tyrimų perspektyvos.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: kalba, kalbos vartojimas, socialinė sąveika, kognityvinė veikla.

Natalija Zaiceva, Jurgita Kerevičienė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lithuania

E-mail: natalijaza@hotmail.com, jurgita.kereviciene@vukhf.lt

Scientific interests: cognitive linguistics, conceptual metaphor

IS PAIN BURNING?

This article deals with particular insights gained from the research of conceptual metaphorical expressions of pain conceptualization in the English and Russian languages. It supplements a similar investigation made by Rakhilina “Conceptualization of Pain: A Database for Lexical Typology” where the focal attention is given to the Russian language conceptualization of pain; however, this article attempts to present a more detailed typological analysis of metaphorical expressions of pain in the English and the Russian languages, namely, the semantic analysis of metaphorical expressions of pain is outlined. Here is pain investigated in term of its physical and psychological nature, conditions and stimuli (causing pain), its semantic coding in the language, and its special way of conceptualization associated with the experienced sensation of pain in various parts of human head (in eyes, ears, forehead, cheeks, nose, and in head).

The goal of this article is to reveal the concept of BURNING sensation and FIRE as a semantic realization of physical pain in metaphorical pain expressions in the English and the Russian languages. The linguistic data were collected from different Internet sources with a great focus on the linguistic facts taken from the colloquial language. The analysis is based on the theoretical approaches of Evans, Berger and Zinken (2007) “The Cognitive Linguistics Reader”, Kövecses (2010) “Metaphors: A Practical Introduction”, Kövecses (2005) “Metaphor in culture: universality and variation”, Lakoff and Johnson (1980) “Metaphors we live by” and Lascaratou (2007) “The Language of Pain: expression or description?”

KEY WORDS: pain, expression of metaphorical pain, conceptual structure, conceptual metaphor, the English language, the Russian language.

Introduction

Pain is typically construed in dictionaries as the unpleasant feeling that the human may experience when a part of his body has been hurt. Even though such feelings as sadness and sensation of pain are claimed to be bodily experiences and are universal for the perception of representatives of various cultures; however, the cognitive approach concentrates on the connection and relation between the way people feel and experience physical pain and how they conceptualize and express it in their language.

Hereby, this article aims at revealing the typological analysis of the semantic structure of the metaphorical expressions of pain in parts of the human head in the English and the Russian languages. The object of the analysis is the conceptualization and the semantic realization of physical pain as a BURNING sensation and FIRE in metaphorical expressions of pain in the two languages. Hence, in order to achieve the aim, the following objectives are to be accomplished: to review the main propositions (or statements) of the cognitive approach to metaphors and to overview various cognitions of pain, to gather metaphorical expressions of pain in parts of the human head sourced from corpora and forums in the English and Russian languages, to reveal the

main stimuli of pain in the two languages and to present the semantic structure of metaphorical expressions of pain.

The hypothesis of this paper states that pain is conceptualized and encoded in the English and the Russian languages in metaphorical expressions of pain with the concept of BURNING sensation and FIRE respectively.

The theoretical part of this article consists of two major sections: the first section reveals the cognitive approach to language and linguistic expressions (the four principles of cognitive semantics introduced by Evans, Berger and Zinken (2007) are presented), exhibits the nature and the structure of metaphors as well as the classification of the main types of metaphors according to Shipley (1970) and Perelman (1969) while the second theoretical part presents the range of definitions of “pain” representing the medical, biological and psychological approaches. The theoretical part of this article is based on the theories outlined in Evans, Berger and Zinken (2007) “The Cognitive Linguistics Reader”, Kövecses (2010) “Metaphors: A Practical Introduction”, Kövecses (2005) “Metaphor in culture: universality and variation”, Shipley (1970) “Dictionary of World Literacy Terms”, Perelman (1969) “The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation”, Lakoff and Johnson (1980) “Metaphors we live by” and Lascaratou (2007) “The Language of Pain: expression or description?”

The section of the practical research *Stimuli of pain in Parts of the Human Head* concentrates on various conceptualizations (i.e. metaphorical pain expressions) and stimuli of pain in the English and the Russian cultures and languages. The section *Semantic Structure of Metaphorical Expressions of Pain* highlights the semantic structure of metaphorical expressions of pain in the two languages, and the metaphorical expressions of pain of the two languages are classified in terms of the particularized meaning and realization of verbs and/or adjectives when forming certain semantic structures.

Data sources are presented according to the English language corpus *British National Corpus (BNC)* and the Russian language on the basis of *National Russian Language Corpus (Национальный корпус русского языка)* as well as internet forums representing these languages.

1. Cognitive Approach to the Relationship between Human Language and Mind

The notion of cognitive linguistics originated in the 1970s in the works of Fillmore (1975), Lakoff and Thompson (1975) and Rosh (1975). The definition by Evans, Berger and Zinken (2007: 2) maintains that cognitive linguistics is the study of investigation of the relationship between the human language, the mind and the human social and physical experience.

Cognitive semantics and *cognitive approaches to grammar* are two main branches of the field of cognitive linguistics. *Cognitive semantics* mostly concentrates on the investigation of the relationship between **human experience, the conceptual system, and the semantic structure encoded** in a particular language. Meanwhile, cognitive approaches to grammar mostly focus on the mental “grammar”, i.e. on modeling the language system that investigates the nature of human mind (Evans, Berger and Zinken, 2007: 5). Hereby, cognitive linguistics is the branch of linguistics focusing on the analysis of the human language in terms of the conceptual system of a particular language. This article aims at revealing the ways how ‘pain’ (physical pain) is expressed by human language and, hence, cognitive approach is the main approach that helps to fulfill the task. Meanwhile, Evans, Berger and Zinken in “The Cognitive Linguistics Reader” highlight four main principles of the research conducted within the framework of cognitive semantics (2007: 5, 7, 8): (1) *embodiment of conceptual structure (the “embodied cognition thesis”, i.e. conceptual structure is embodied)*; (2) *semantic structure is conceptual structure*; (3) *meaning representation is encyclopedic*; and (4) *meaning construction is conceptualization*. Hereby, the following table schematically represents the four principles:

Table 1 *Cognitive semantics principles*

Cognitive Semantics Principles			
<p>(1) <i>Embodiment of conceptual structure</i> (conceptual structure is embodied, i.e. human experiences, such as pain (physical) and anger)</p>	<p>(2) <i>Semantic structure</i> (words may create a subset of possible concepts; feelings and thoughts are difficult to be explained by language, i.e. is embodied in language)</p>	<p>(3) <i>Semantic structure is encyclopedic in nature</i> (human knowledge about things is based on their encyclopedic knowledge of these things)</p>	<p>(4) <i>Words and other linguistic units only ‘suggest’ or ‘make references’ to the meaning</i> (i.e. that language itself does not encode any meaning or that meaning is a process and not a constituent of the language)</p>

Source: Evans, Berger and Zinken (2007: 5, 7, 8)

The first principle maintains that human experience is embodied, i.e. everything that humans may experience, e.g. physical pain or emotions are coming from the embodied experience. However, the second principle highlights that the semantic structure is a conceptual structure, i.e. any meanings that are associated with words and linguistic units may be identified as concepts. The

third principle implies that the semantic structure is encyclopedic in nature whereas human knowledge is related to a particular concept or a conceptual domain while the fourth principle states that language does not encode any meaning; words (or other linguistic units) are understood as ‘suggestions’ or ‘references’ of the meaning construction.

To rely on Evans, Berger and Zinken (2007) and Kövecses’s (2010) cognitive approach to metaphors may be conceived as the study of the relationship between human language and human social and physical experience in terms of the conceptual system of a particular language and its expression through conceptual metaphors.

*The cognitive approach states that **metaphors are conceptual***, i.e. humans may understand one conceptual domain (concept) in terms of another concept; that is, humans express their feelings by conceptual metaphors. Representatives of this approach Lakoff and Johnson (1980) also mark several types of metaphors from the point of view of cognitive linguistics. This article concentrates on metaphorical expressions of physical pain and on the ways people conceptualize and express their pain through their language (i.e. through conceptual metaphorical expressions); hence, this article focuses on the cognitive approach to metaphors and metaphorical expressions. Thereby metaphors used in fiction and literary texts represent the classical model where two objective similarities are compared; meanwhile, conceptual metaphors are associated with the cognitive approach and maintain the attitude towards the idea that humans think and conceptualize things metaphorically.

According to Lakoff and Johnson (1980: 115, 118), there are a lot of abstract or unclear concepts that people use in their experience, e.g. emotions, time, ideas, etc. Thus scholars claim that a classification of all concepts should be made by means of other concepts that are concrete and not abstract, for example, objects that are expressly defined and that understanding of metaphorical expressions is based on human experience, e.g. natural kinds of experience that are products of:

- a) Human bodies – mental, emotional capacities, perceptual devices;
- b) Human interactions with the surrounding physical environment such as walking, talking, controlling physical objects, etc.
- c) Human interactions with other individuals within a particular culture in terms of social, political, economical and other institutions.

Hence the concepts that may be seen in metaphorical definitions are based on natural kinds of human experience, and the concepts that are used in the metaphorical definitions to explain and describe other concepts may also correspond to natural kinds of experience.

According to Kövecses (2005: 35), the process of creation of metaphors on the conceptual level is universal, i.e. people have the same physical body and the brain system and hence the emotional experience, the physical experience and the perception of surrounding things are alike. Nevertheless,

some scholars state that emotions are highly culture-specific as the expression of emotions is based on a different human experience and thus cannot be universal.

Moreover, as Lascaratou (2007: 13) states, “metaphor plays a certain role in the conceptualization of human experience in general and of emotions, in particular” whereas “certain aspects of the human body are assumed to play an important role in the conceptualization of emotions”, “<...> fundamental bodily experiences motivate certain basic image schemas which are claimed to be universal while universal human physiology largely constrains the metaphorical representation of emotions”.

2. Cognition of Pain

The word ‘*pain*’ (‘*боль*’ in Russian) can be defined either as a common semantic unit taken from the simple dictionary or as a medical term (physical pain) used by speakers involved in the field of medicine. Medically, ‘*pain*’ is characterized as “an unpleasant feeling that is conveyed to the brain by sensory neurons, where the discomfort signals actual or potential injury to the body” (Gale Encyclopedia of Medicine, 2008); however, pain tends to be more than a sensation or the physical awareness of pain; it includes perception, the subjective interpretation of the discomfort. Perception gives information on the pain’s location, intensity, and something about its nature. The different conscious and unconscious responses to both sensation and perception, including the emotional response, add further definition to the overall concept of pain” (Gale Encyclopedia of Medicine, 2008). Meanwhile, taking simple dictionary entries into account, Oxford Wordpower Dictionary (2000) defines the word ‘*pain*’ as a) “the unpleasant feeling that you have when a part of your body has been hurt or when you are ill”, and b) “sadness that you feel because something bad has happened”. Moreover, the authors of the dictionary point out that the word ‘*pain*’ is used to express sudden, short or sharp periods of pain while the word ‘*ache*’ means long and continuous pain (Oxford Wordpower Dictionary, 2000: 478), and the same features are described in corpuses and dictionaries of other languages, for example, *The Oxford English Corpus* and *Russian Encyclopedic Dictionary*.

Melzack and Torgerson (1971: 58) define the word ‘*pain*’ as “a category of experiences, signifying a multitude of different, unique events having different causes and characterized by different qualities varying along a number of sensory and affective dimensions” (Lascaratou, 2007: 15). The International Association for the Study of Pain (IASP) in 1979 proposed that ‘*pain*’ is “an unpleasant sensory and emotional experience associated with actual or potential tissue damage, or described in terms of such damage” highlighting ‘*pain*’ as *a subjective bodily sensation* which is always considered to be unpleasant and related to an emotional experience. On the contrary,

Walters (1994: 74) stresses not only the bodily but also the sensual aspect of pain stating that this feeling should not be identified with its physical side – the sense data – but rather with the perceptual experience of discomfort in a spot in the body, which is a private subjective experience (in Lascaratou, 2007: 15).

According to McCaffery (1972:8), ‘*pain*’ is “whatever the experiencing person says it is, existing whenever he says it does”, meanwhile Fabrega and Tyma (1976: 349) define ‘*pain*’ as “an unpleasant perception and which the individual explicitly refers to his body and which can represent a form of suffering”. Other scholars also emphasize such features as “the perception, unpleasantness and the individual’s judgment that his body or physical apparatus is the site and proximal source of the ‘pain’” (Lascaratou, 2007: 16).

Meanwhile, the definition suggested by Damasio (1999: 71) from the perspective of neuroscience says that ‘*pain*’ is *not an emotion* even though the sensation and the emotion may be the result of the same stimulus. The scholar also states that ‘*pain*’ is “the consequence of a stimulus – impending or actual tissue damage – which causes the sensation of pain but also causes regulatory responses such as reflexes and may also induce emotions on its own”. Damasio (1999: 55) also adds that “‘*pain*’ can induce emotions, and some emotions can induce a state of pain” and that “you cannot observe a feeling in someone else although you can observe a feeling in yourself when, as a conscious being, you perceive your own emotional states. Likewise no one can observe your own feelings, but some aspects of the emotions that give rise to your feelings will be patently observable to others” (Lascaratou, 2007: 16, 17). Consequently, considering all the above mentioned definitions of ‘pain’ it is possible to generalize the notion of ‘pain’ as follows: ‘*Pain*’, to be precise, *physical pain is the unpleasant feeling that is a category of a subjective bodily experience (or sensation), or perceptual experience of discomfort (when a human body is hurt or he is ill) and also personal and individual perception*. Hereby, this paper will be considering all the above listed definitions, especially the fact that ‘*pain*’ is “***a private subjective experience***”, “***a subjective bodily sensation***” and “***an emotional experience (emotions)***”, which, according to Wierzbicka (2002: 4, 6), “are both cognitive and physiological, rather than simply ‘biological events’”. Moreover, as Wierzbicka (1992, 1997) claims, the concept of “emotion” is “a combination of ‘feeling’, ‘thinking’, and [an] unspecified internal process” while emotions may be conceptualized in particular cultures and languages differently. Hence, ‘*pain*’ is also conceptualized in languages diversely by means of both metaphorical expressions and conceptual metaphors since it may be treated as a private subjective experience (sensation, emotional experience). The practical investigation is aimed at examination of how ‘*pain*’ of various parts of human head is conceptualized in distinctive cultures and how this concept is expressed by various semantic structures as well as by metaphorical expressions in the English and the Russian languages as representations of the cultures.

3. Stimuli of Pain in Parts of the Human Head

As it was highlighted above, physical pain is a private and subjective bodily experience; however, it must have some stimuli which cause the pain. On the grounds of the online American Heritage Medical Dictionary (2010) it is possible to define *stimulus* as “something which can elicit or evoke an action or response in a cell, an excitable tissue, or an organism” (the Online Medical Dictionary entry, 2010). This section concentrates on various conceptualizations (i.e. metaphorical pain expressions) and stimuli of pain in various cultures and languages, namely in the English and the Russian languages. The second section of the practical part of the paper investigates the semantic structure of metaphorical expressions of pain in parts of the human head in the English and the Russian languages. By creating semantic constructions and semantic maps, the semantic structure of metaphorical expressions of pain in two different cultures shows how pain is conceptualized and expressed through metaphorical expressions of pain in these languages. Hence, common concepts of *pain* as a BURNING sensation and *FIRE* in various parts of the human head in the two cultures are also presented in the second section of the practical part of this paper.

3.1. Stimuli of pain in parts of the human head (expressed as fire sensation)

Pain may be the result of various stimuli including both physical injuries (i.e. traumas) and psychological aspects (i.e. excitement). This subsection presents the main causes (stimuli) in parts of the human head in the English and the Russian languages. All the presented examples are based on the collected data in the two languages from corpora and internet sources. Here, only several parts of the human head are presented, namely, head, forehead, eye(-s), ear(-s), cheek(-s), nose and lip(-s).

Consequently, according to the collected data of the English language regarding metaphorical expressions of pain, people tend to express their physical head pain by using such lexis as *pounding head*, *exploding head*, *burning head*, *stabbing head pain*, *throbbing head* and *pulsating head pain* sensation. Meanwhile, the data collected in the Russian language shows that people express their head pain sensation with such metaphorical expressions as *голова раскалывается* (*cracking/breaking apart head pain sensation*), *голова горит* (*burning head*), *трещит голова* (*crackling head*), *голова шумит* (*noisy sound in the head/ head is making noises*) and *голова пухнет* (*swelling head*). Consider the examples below:

In English (all the examples were collected from the British National Corpus available at: <https://natcorp.ox.ac.uk/>, internet forums representing this language):

- (1) "...These include *pounding head*, dry mouth, stiff face muscles, sweaty palms...";
- (2) "...starting in the extremities, with *a throbbing head* and flushed face";
- (3) "...it is the self-discipline that enables you to appear serenely dignified when your *head is throbbing*, your feet aching..."
- (4) "...My *head is still pounding* from the heat";
- (5) "...Does anyone out there experience this??? A *pounding head*, it's as if I can feel the pulse in my head at all times."
- (6) "...it only lasts a few seconds and feels like a small round *explosion in my head* at the back on the left in the corner..."
- (7) "...Today I felt like I was going to pass out so I sat down and my *head* all of the sudden *felt like it was burning on fire*..."
- (8) "There is always a strong pulsating *throbbing sensation in my head*, especially while lying down."

In Russian (all the examples were collected from the Russian Corpus available at: <https://www.ruscorpora.ru/search-main.html>, internet forums representing this language):

- (9) "...побаливает сердце, *трещит голова*, глаза стали сильно уставать?..."
- (10) "...Волнуюсь, чувствуя, как *горит голова* и сохнет во рту, она продолжала рассказывать...";
- (11) "...Начинает *раскалываться голова*, тошнит, в глазах – красноватый туман..."

Hereby, in the English language, the *pounding head pain* may be caused by such stimuli as excitement, heat, dehydration, uncomfortable body position, *exploding head pain* can be caused by heat, trauma (physical injury) or blood pressure, *burning sensation of pain* may be caused by quick movement while the stimulus of *stabbing head pain* might be blood pressure whereas *throbbing head pain* may be caused by blood pressure, excitement and so on. Meanwhile, in the Russian language, such stimuli as emotional tension, heat or tiredness (physical and/or emotional) may cause different pain sensations. Hence all the represented stimuli may be divided into two main groups – *physical stimuli* and *psychological stimuli*:

Table 2 *Physical and psychological stimuli of HEAD pain in the English and Russian languages*

Physical stimuli	Psychological stimuli
<p>Blood pressure</p> <p><i>In English: exploding head, stabbing head pain, throbbing head;</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>голова горит (burning head), голова (в голове) шумит (noise sensation in the head);</i></p>	<p>Anxiety</p> <p><u>In English:</u> <i>throbbing head pain;</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>голова раскалывается (a cracking head sensation);</i></p> <p>Excitement</p>

<p>Heat</p> <p><u>In English:</u> <i>pounding head, exploding head;</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>голова раскалывается (a cracking head sensation).</i></p>	<p><u>In English:</u> <i>pounding head, throbbing head;</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>голова горит (burning head).</i></p>
---	---

On the basis of Table 2 it is possible to state that the most common *physical stimulus* for both languages that may cause head pain is *blood pressure*, e.g. in the English language, blood pressure may cause *exploding, stabbing and throbbing head pain* sensations; meanwhile in the Russian language, the *noise sensation (шум)* in the head might be also caused by blood pressure. Another most common physical stimulus for the two languages causing head pain is *heat*, e.g. in the English language, the *pounding head pain* and the *exploding head sensation* may be caused by heat while in the Russian language heat may cause the *cracking (раскалывается)* head pain sensation. Also, psychological stimuli of the head pain such as *excitement* and *anxiety* are presented in English and Russian metaphorical expressions as possible causes of the head pain. There are a number of concurrent stimuli of pain of the forehead, eye(-s) and ear(-s):

Table 3 *Most common physical and psychological stimuli of some parts of the human head in the English language and the Russian language*

Stimuli of FOREHEAD pain	
Physical stimuli	Psychological stimuli
<p>Flu or cold</p> <p><u>In Russian:</u> <i>лоб горит (burning forehead), лоб давит (sensation of forehead being pressed).</i></p>	<p>Stress and anxiety</p> <p><u>In English:</u> <i>twitching forehead;</i></p> <p>Excitement</p> <p><u>In Russian:</u> <i>лоб пылает (the forehead is ablaze).</i></p>
Stimuli of EYE(-S) pain	
Physical stimuli	Psychological stimuli
<p>Smoke</p> <p><u>In Russian:</u> <i>ест глаза (sensation of gnawing eye(-s));</i></p> <p>Gas</p> <p><u>In Russian:</u> <i>режет глаз (-a)(sensation of eye(-s) being cut);</i></p> <p>Nerves</p>	<p>Stress</p> <p><u>In English:</u> <i>twitching eye(-s).</i></p>

<u>In Russian:</u> <i>глаз дергается (twitching eye(-s)).</i>	
Stimuli of EAR(-S) pain	
Physical stimuli	
<p>High volume/music/noise</p> <p><u>In English:</u> <i>ringing ear(-s);</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>закладывает ухо (уши) (ear(-s) is/are plugged), режет ухо (уши)(sensation of ear(-s) being cut), звенит в ухе(ушах) (ringing ear(-s));</i></p> <p>Vapor, heat, overheat</p> <p><u>In Russian:</u> <i>ухо(уши) горят (burning ear(-s)), в ухе (ушах) звенит (ringing sensation in ear(-s));</i></p> <p>Flu/Cold</p> <p><u>In English:</u> <i>plugged ear(-s), crackling ear(-s);</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>стреляет ухо(уши)/в ухе(ушах)(shooting sensation in ear(-s));</i></p> <p>Air pressure</p> <p><u>In English:</u> <i>ringing ear(-s), popping ear(-s);</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>ухо(уши) закладывает (plugged sensation in ear(-s));</i></p> <p>Blood pressure</p> <p><u>In English:</u> <i>plugged ear(-s);</i></p> <p><u>In Russian:</u> <i>ухо (уши) закладывает (plugged sensation in ear(-s)).</i></p>	

On the grounds of Table 3 containing metaphorical expressions of pain in parts of the human head and their possible causes and stimuli it is possible to state that the English and Russian languages exhibit both *physical* and *emotional stimuli* which may cause various painful sensations in parts of the human head. The most common ***physical stimulus*** that may cause pain in various parts of the human body is *blood pressure*. It may be one of the causes of head pain (*exploding head, stabbing head pain, throbbing head* in English; *голова горит (the head is burning), голова (в голове) шумит (noise sensation)* in Russian), ear(-s) pain (*plugged ear(-s)* in English; *ухо(уши) закладывает (ear(-s) is/are plugged)* in Russian). Flu or cold may be the cause of forehead pain (*лоб горит (the forehead is burning), давит лоб (a forehead is being pressed)* in Russian), ear(-s) pain (*plugged ear(-s), crackling ear(-s)* in English, *стреляет ухо(уши)/в ухе(ушах) (shooting sensation in the ear(-s))* in Russian). Such physical stimuli as vapor, heat, overheating and fever may be the cause of head pain (*pounding head, exploding head* in English, *голова раскалывается (the head is cracking)* in Russian); ear(-s) pain (*ухо (уши) горит(-ят) (burning ear(-s)), в ухе(ушах) звенит (ringing ear(-s))* in Russian). Meanwhile, the most common ***psychological***

stimulus that may cause pain in various parts of the human head is anxiety; it may lead to head pain (*throbbing head pain* in English, *голова раскалывается (the head is cracking)* in Russian), forehead pain (*twitching forehead* in English). Excitement may also cause head pain (*pounding head, throbbing head* in English, *голова горит (the head is burning)* in Russian), forehead pain (*лоб пылает (the forehead is ablaze)* in Russian). Stress may be the cause of eye(-s) pain (*twitching eye(-s)* in English) and forehead pain (*twitching forehead* in English).

All in all, the most common *stimuli* in both languages are *physical*, e.g. *blood pressure, flu or cold, allergy*, etc.; meanwhile, such *psychological stimuli* as *anxiety, stress or tension* are more common in the English language. The next section of this article will investigate the semantic structure of metaphorical expressions of pain with the *concept* of **burning** and **fire** in the English and Russian languages.

4. Semantic Structure of Metaphorical Expressions of Pain

The previous section of the article revealed the most common stimuli (physical and psychological) that may cause a painful sensation in parts of the human head in metaphorical expressions of pain in the English and Russian languages. This section concentrates on the *semantic structure of metaphorical expressions of pain* with the *concept* of a **burning** sensation and **fire** in both languages. By applying assumptions and research methods of the cognitive approach, metaphorical expressions of pain in both languages are classified in terms of the particularized meaning and realization of verbs and/or adjectives when producing certain semantic structures. Hereby, the set of metaphorical expressions of pain in the English and Russian languages that are related to specific senses, e.g. the semantic group that includes pain metaphors with the encoded image of the “*burning process or sensation, heat or fire*” will be presented.

4.1. Semantic structure of the “*burning process or sensation, heat or fire*” in metaphorical expressions of pain in the English and the Russian languages.

Both languages express pain with metaphorical pain expressions associated with the ‘*burning process*’ or ‘*fire*’ *concept*, e.g.:

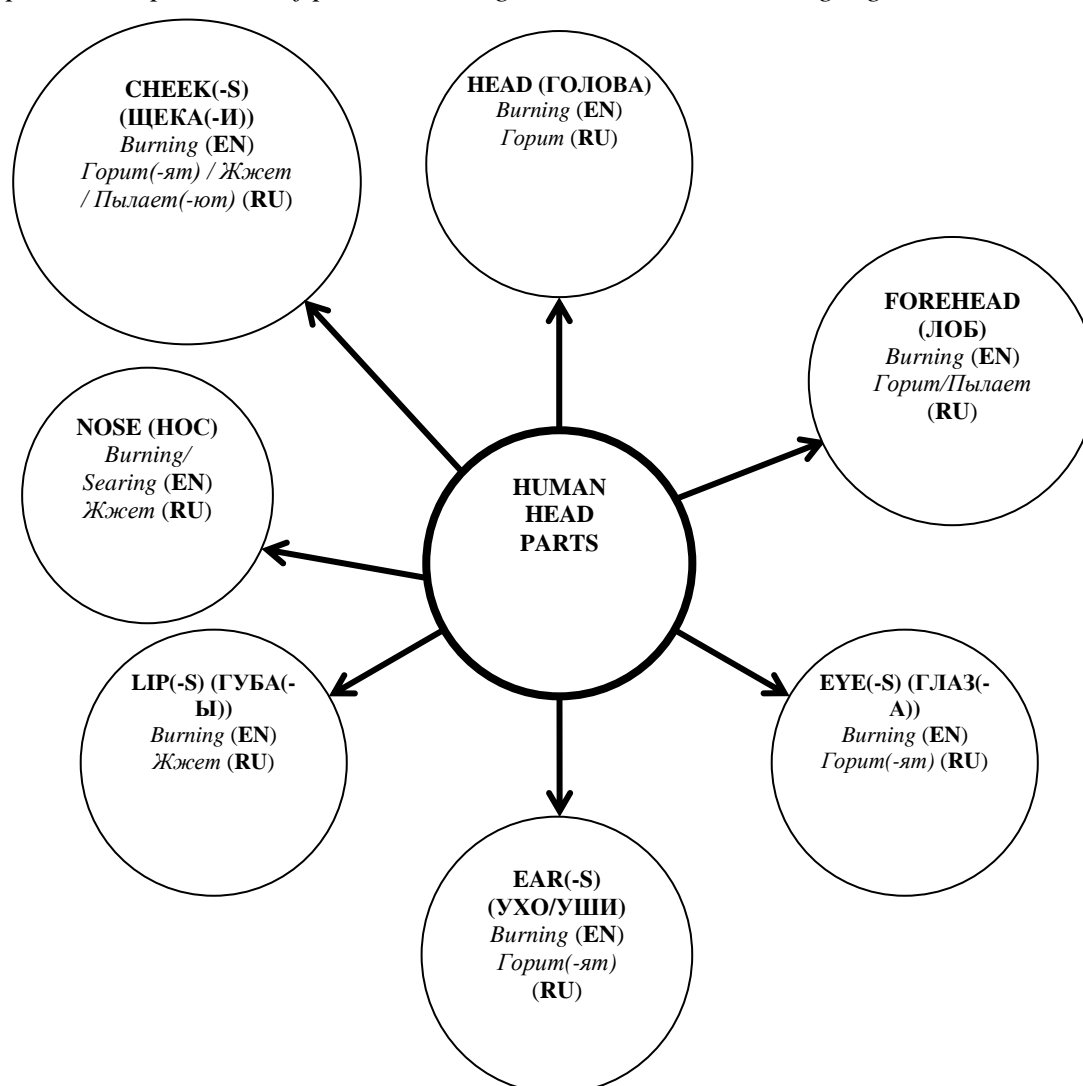
<p>English: <i>burning head, burning forehead, burning ear(-s), burning cheek(-s), burning nose/searing nose, burning lip(-s), burning eye(-s)</i>;</p>
--

<p>Russian: <i>горит голова (burning head), горит лоб/пылает лоб (burning forehead/the forehead is ablaze), горит (-ям) ухо(уши) (burning ear(-s)), пылает (-ют) щека(-и) (cheek(-s) is/are ablaze)/жжет щеку(-у)/горит (-ям) щека(-ки) (burning cheek(-s)), жжет нос (burning</i></p>

nose), *жжсет зубу(-ы)* (*burning lip(-s)*), *горит(-ям) глаз(-а)* (*burning eye(-s)*).

Hereby, the English language expresses pain by using such verbs as ‘*burning*’ and ‘*searing*’; meanwhile, the Russian language possesses metaphorical pain expressions of the image of the “*fire*” and the “*burning process*”: *горит голова* (*burning head*), *горит лоб/пылает лоб* (*burning forehead/the forehead is ablaze, i.e. a very strong burning sensation*), *пылает (-юм) щека(-и)/жжсет щеку(-и)/горит(-ям) щека(-ки)* (*burning cheek(-s)/cheek(-s) are ablaze*), *жжсет нос, жжсет зубу(-ы)* (*burning lip(-s), burning nose*), and *горит(-ям) глаз(-а)* (*burning eye(-s)*):

Figure 1. The semantic structure of the “*burning process or sensation, heat or fire*” in metaphorical expressions of pain in the English and the Russian languages

Thus on the basis of Figure 1 it is possible to claim that people from two different cultures (English and Russian) describe their pain sensation by applying metaphorical pain expressions with *the concept of burning process, heat or fire*, for example:

In the English language (all examples collected from the British National Corpus available at: <https://natcorp.ox.ac.uk/>, internet forums representing this language):

(12) „...I get *a burning sensation* inside of my head when I turn my head quickly“;

(13) „...It just feels like *a burning sensation* almost like a mild heartburn but in my head“;

(14) „...my head all of the sudden felt like it is *burning on fire*...“;

(15) “I have sinusitis which according to my doctor has now gone but I have got *a burning headache at the top middle of my forehead*”;

(16) “My *forehead has the same burning sensation*, but I have no fevers!”;

(17) “My cheeks feel a bit hot, too. I wonder if I’m just dehydrated or something. Either way, *my ears sure are burning* right now...”.

In the Russian language (all the examples were collected from the Russian Corpus available at: <https://www.ruscorpora.ru/search-main.html>, internet forums presenting this language):

(18) „У Анны *горела голова*. Поднялось давление.“;

(19) “Волнуясь, чувствуя, как *горит голова* и сохнет во рту, она продолжала рассказывать...”;

(20) “...нос не дышит, *лоб горит*, врач больничные строчит...” ;

(21) “...прислонил *пылающий лоб* к оконному стеклу...”;

(22) „Что это у вас *уши горят*? Единственное общепризнанное воздействие мобильного телефона на живую ткань – нагрев”.

To sum up, the most common, and, therefore, universal definition of pain for both, the English and the Russian languages might be: PAIN IS **BURNING** or PAIN IS **FIRE**. This definition is based on the most common usage of metaphorical expressions of pain with the concept of *fire* or *burning* sensation in the English and Russian languages.

Conclusions

The research has revealed that both the English and the Russian languages possess physical as well as emotional (psychological) stimuli that may cause different pain sensations in parts of the human head. The most common stimuli for both languages are physical, e.g. blood pressure, flu or cold, allergy etc.; meanwhile, such psychological stimuli as anxiety, stress or tension are also common in English and Russian.

The semantic structure of metaphorical expressions of pain in English and Russian demonstrates that both languages conceptualize head, forehead, ear(-s), eye(-s), cheek(-s) and nose pain as a burning sensation and use such verbs as *to burn* (EN) and *гореть* (RU). Hence, representatives of the English and the Russian languages express their pain through language by

using a verb of the same meaning – *to burn* (*гореть*); thus it is possible to state that: PAIN IS BURNING OR PAIN IS FIRE.

These pain definitions might be universal for the English language as well as the Russian language as they are based on the most frequent metaphorical expressions of pain with the concept of a BURNING sensation and FIRE respectively.

References

- EVANS V., BERGER B. and ZINKEN J. 2007. *The Cognitive Linguistics Reader*. Edited by
Printed and bound in Great Britain by Antony Rowe. pp. 2-8. Chippenham, UK.
- FABREGA H., TYMA S. 1976. *Language and Cultural Influences in the Description of Pain*.
British Journal of Medical Psychology. pp. 49-350.
- LAKOFF, G. and JOHNSON, M. 1980. *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press. pp.
115-118. Chicago and London.
- LAKOFF, G. 1997. *Women, Fire, and Dangerous Things* (What Categories Reveal about the Mind).
The University Of Chicago Press. Chicago and London.
- SHIPLEY, J. 1970. *Dictionary of World Literary Terms, Forms, Technique, Criticism*. The
University of Michigan. US.
- PERELMAN, Ch. and OLBRECHTS-TYTECA, L. 1991. *The New Rhetoric: A Treatise on
Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- STEEL, M. 2004. *Oxford Wordpower Dictionary*. Oxford University Press. p. 478. New York,
USA.
- LASCARATOU, Ch. 2007. *The Language of pain: expression or description?* Philadelphia, USA:
John Benjamins Publishing Company. pp. 13-17.
- KÖVECSES, Z. 2005. *Metaphor in culture: universality and variation*. Cambridge University Press.
p.35. Cambridge, New York.
- KÖVECSES, Z. 2010. *Metaphor: A Practical Introduction*. Published by Oxford University Press,
Inc. New York, USA.
- HALLIDAY, M.A.K. 1998. *On the grammar of Pain*. Functions of Language 5.1 pp.1-32.
University of Sydney.
- MELCZAK, R., TORGERSON, W.S. 1971. *On the language of pain*. Anesthesiology. American
Society of Anesthesiologists, Inc. January. Volume 34- Issue 1. pp. 50-59.
- McCAFFERY, M. 1972. *Nursing Management of the Patient with Pain*. Lippincott Company, J. B.
p.8. Philadelphia, USA.

- GOLSDTEIN, I. 2000. *Intersubjective properties by which we specify pain, pleasure, and other kinds of mental states*. The Royal Institute of Philosophy. Philosophy. Volume - Issue 01. January 2000. pp. 89-104.
- FOOLEN, Ad. 1997. *The expressive function of language: Towards a cognitive semantic approach*. In the Language of Emotions, Susanne Niemeier and René Dirven (eds), pp.15-31. Amsterdam: John Benjamins.
- WIERZBICKA, A. 1992. *Semantics, Culture and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations*. New York: Oxford University Press.
- WIERZBICKA, A. and GODDARD, C. (eds) 2002. *Meaning and Universal Grammar: Theory and Empirical Findings*. pp. 4-6. Amsterdam: John Benjamins.
- ZAICEVA, N. 2011. *Semantic Structure of Pain Metaphors of the Human Body (Typological Analysis)*. Master Thesis. Vilnius University.

Natalija Zaiceva, Jurgita Kerevičienė

Vilniaus universitetas

Kauno humanitarinis fakultetas

Muitinės g. 14, LT-44280 Kaunas, Lietuva

El. paštas: natalijaza@hotmail.com, jurgita.kereviciene@vukhf.lt

Moksliniai interesai: kognityvinė lingvistika, konceptualiosios metaforos

AR SKAUSMAS DEGINA?

Santrauka

Šiame straipsnyje pristatoma atlikto konceptualiųjų skausmo metaforų tyrimo dalis, analizuojanti dominuojančių konceptualiųjų skausmo metaforų semantinę raišką anglų ir rusų kalbose. Nors mokslininkė Rakhilina („Skausmo konceptualizavimas: leksinės tipologijos duomenų bazė“) ir atliko panašų tyrimą, kur pagrindinis dėmesys buvo skirtas skausmo konceptualizavimui rusų kalboje, šiame straipsnyje daugiau dėmesio skiriama tipologinei anglų ir rusų kalbų konceptualiųjų skausmo metaforų analizei. Nagrinėjami skausmas kaip fizinių ir psichologinių procesų padarinys, jį sukeliančios priežastys, skausmo semantinis kodavimas kalboje ir jo konceptualizacija, susijusi su žmogaus galvos dalyse (galvoje, akyse, kaktoje, ausyse, skruostuose, nosyje) juntamu skausmingu potyriu.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas yra atskleisti fizinio skausmo suvokimą ir semantinę realizaciją, pasitelkiant DEGIMO ir UGNIES koncepciją (sąvoką) anglų ir rusų kalbų metaforiniuose posakiuose. Kalbos duomenys buvo surinkti iš įvairių internetinių šaltinių, didesnę dėmesį skiriant šnekamosios kalbos faktams. Kognityvinė kalbinių duomenų analizė atlikta, remiantis tokių mokslininkų kaip Evans, Berger ir Zinken (2007), Kövecses (2005, 2010), Lakoff ir Johnson (1980) ir Lascaratou (2007) taikytais metodais ir principais.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: skausmas, metaforiniai skausmo posakiai, konceptualioji struktūra, konceptualioji metafora, anglų kalba, rusų kalba.

***INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR
TEKSTO INTERAKCIJA***

***INTERACTION BETWEEN INFORMATIONAL
COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND DISCOURSE***

Jurgita Astrauskienė, Eglė Brasaitė, Danguolė Satkauskaitė

Vilniaus universiteto

Kauno humanitarinis fakultetas

Muitinės g. 8

LT-44280 Kaunas

Tel.: (+370) 68638720

El.paštas: satkauskaite@gmail.com, jurgita.astrauskiene@khf.vu.lt, ebrasaite@yahoo.com

SOCIOLINGVISTINIŲ KINTAMŲJŲ REIKŠMĖ MANDAGUMO RAIŠKAI INTERNETO FORUMUOSE

Straipsnyje nagrinėjamas vienas iš direktyvų ilokucinių aktų – prašymas. Šį tiriamojo objekto pasirinkimą nulėmė keletas priežasčių. Pirmiausiai, dėl savo svarbos kasdienėje komunikacijoje šis šnekos aktas yra vienas geriausiai lingvistų išanalizuotų šnekos aktų. Antra, prašymas – sudėtingas šnekos aktas, kurį galima realizuoti pasitelkus daugybę įvairių kalbinių priemonių. Ir trečia, prašymas susijęs su rizika, nes gali pažeisti adresanto ir adresato įvaizdį, jų tarpusavio santykius, o nuo pasirinktos mandagumo raiškos dažnai priklauso, ar prašymas bus išpildytas, ar ne. Tyrimui buvo pasirinkti interneto forumai, nes, viena vertus, jie pasižymi didele interakcija; kita vertus, nors diskusijos vyksta raštu, forumai turi daug šnekamosios sakinės kalbos bruožų; ir trečia vertus, vienas dažniausiai forumuose realizuojamų šnekos aktų yra prašymai. Taigi straipsnio tikslas – ištirti, kokią įtaką sociolingvistiniai kintamieji turi prašymų strategijų pasirinkimui interneto forumuose.

Keliama hipotezė, kad be forumo administratoriaus, kurio pozicinis vaidmuo leistų jam vartoti tiesioginę raišką, daugiau pozityviojo (kontaktinio) mandagumo bei tiesioginių prašymų vartoja interneto forumų senbuviai, o naujokai labiau linkę į neigatyvųjį (distancinį) mandagumą ir konvencionaliai netiesioginę prašymų strategiją bei užuominas. Remiantis Brown ir Levinsono (1987) mandagumo teorija, ištirti įvairios tematikos interneto forumai patvirtino šią hipotezę.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: lingvistinis mandagumas, ilokucinis aktas, prašymai, interneto forumai, socialinis pašnekovų nuotolis, socialinis vaidmuo.

Įvadas

Lingvistinis mandagumas pastaraisiais dešimtmečiais sulaukia vis didesnio mokslininkų susidomėjimo, o bene dažniausiu mandagumo tyrimų iš lingvistinės pragmatikos perspektyvos objektu tampa direktyvai. Direktyvams būdinga apeliacinė funkcija, t. y. adresantas savo pasakymu siekia taip paveikti adresatą, kad šis atliktų tam tikrą veiksmą. Todėl, kaip teigia E. Gudavičienė (2006, 67), „su šiais ilokuciniais aktais, jų sėkmingumu itin susijęs socialinis aspektas – kokius vaidmenis atlieka adresantas ir adresatas ir kokie jų tarpusavio santykiai, galimos sąveikos.“ Mokslininkės nuomone, direktyvai – ne tik kalbinis, bet ir socialinis reiškinys, padedantis reguliuoti žmonių tarpusavio santykius.

Socialinių veiksnių poveikis tiesioginei komunikacijai nekelia abejonių, tačiau vis daugiau bendraujama interneto erdvėje, daugiau suteikiama komunikantams galimybių likti anonimiškiems. Kyla klausimas, ar sociolingvistiniai veiksniai anoniminių komunikantų interakcijoje turi kokios nors įtakos ir jei taip, tai kokios.

Straipsnyje nagrinėjamas vienas iš direktyvų ilokucinių aktų – prašymas. Ir dėl savo svarbos kasdienėje komunikacijoje, ir dėl sudėtingumo, t. y. dėl šio šnekos akto realizavimo galimybių įvairovės, ir dėl prašymo rizikingumo tai – bene geriausiai lingvistų išanalizuotas šnekos aktas. Rizika susijusi tiek su grėsme adresanto, tiek ir adresato įvaizdžiui, dėl to kyla pavojus ir jų tarpusavio santykiams. (Trosborg 1995, 187; Flores Salgado 2011, 11). Prašymų itin gausu interneto forumuose, todėl jie buvo pasirinkti kaip mandagumo raiškos tiriamoji medžiaga. Keliamas tikslas –išanalizuoti interneto forumuose sociolingvistinių kintamųjų poveikį prašymų strategijų pasirinkimui.

Reikšmingiausi mandagumo tyrimai

Pirmieji lingvistinio mandagumo tyrimai remiasi P. Grice'o bendradarbiavimo principu ir pokalbio taisyklėmis. Jo idėją – papildyti keturias pagrindines pokalbio taisykles mandagumo taisykle – išplėtojo R. Lakoff (1973, 1979) ir G. Leechas (1977, 1983). Taigi, šiuose darbuose mandagumas pristatomas kaip tam tikros pokalbio taisyklės. Visai naują lingvistinio mandagumo sampratą pasiūlė P. Brown ir S. C. Levinsonas (1978, 1987). Remdamiesi E. Goffmano (1967) *įvaizdžio* (face) sąvoka, jie skiria *pozityvųjį* ir *negatyvųjį įvaizdį* ir atitinkamai *pozityvųjį* ir *negatyvųjį mandagumą*. Svarbu pabrėžti, kad žodis *negatyvusis* šioje teorijoje jokių būdu nereiškia vertinimo, tai tik žodžio *pozityvusis* antonimas. Dėl šių konotacijų G. Čepaitienė (2007, 25) siūlo vietoj pozityviojo vartoti kontaktinio, o vietoj negatyviojo – distancinio mandagumo terminus. Pozityviajam mandagumui priskirtina kalbinė raiška, kai pašnekovui rodomas solidarumas, artumas, draugiškumas, kai pašnekovas yra skatinamas ar giriamas. Paprastai pozityviojo mandagumo pasakymai atrodo optimistiški, pabrėžia bendrus pašnekovų interesus ir sutarimą. Dažnai pozityviojo mandagumo pasakymuose esama žargono, familiarios kalbos vartojimo, juokavimo, netgi pernelyg įžūlaus optimizmo aspektų. Negatyvusis mandagumas yra tada, kai laikomasi socialinio atstumo, demonstruojama pagarba pašnekovui, gerbiamas jo privatumas, akcentuojama kito asmens laiko arba interesų svarba. Negatyvusis mandagumas yra ir tada, kai vengiama nurodinti, atsiprašoma, kad trukdomas pašnekovas, kad jis, pildydamas adresanto prašymą, gaišta savo laiką ir eikvoja energiją. Juk prašymas riboja adresato veiksmų laisvę. Paprastai negatyviojo mandagumo pasakymai būna pesimistiški, atsargiai žiūrima į pageidavimų išpildymą, pasakymuose dažnai pasitaiko atsiprašymų, vartojamas 3 asmuo (vietoje 1 ar 2). Taip pat dažnai vietoj liepiamosios nuosakos vartojami klausiamieji sakiniai. Kasdieniame bendravime adresantas turi apsispręsti, kokio santykio su adresatu jis siekia: ar pasirinkti kalbos priemones, kuriomis pašnekovui reikštų savo solidarumą, simpatiją, ar verčiau rodytų daugiau pagarbos ir išlaikytų socialinį atstumą (Brown, Levinson 1987, 61–64).

Taigi, pozityviajam mandagumui labiau būdingi tiesioginiai pasakymai, o negatyviajam – netiesioginiai. Pasakymams klasifikuoti S. Blum-Kulka ir bendraautorai (Blum-Kulka ir kiti 1989, 37–47; Blum-Kulka, Olshtain 1984, 201) pasiūlė tris universalias strategijas: *tiesioginę, konvencionaliai netiesioginę ir nekonvencionaliai netiesioginę* arba užuominas. Derinant P. Brown ir S. C. Levinsono pozityviojo ir negatyviojo mandagumo teoriją bei S. Blum-Kulkos ir bendra autorių išskirtas mandagumo strategijas, atlikta nemažai empirinių tyrimų, skirtų įvairių kalbų mandagumo raiškai analizuoti. Juose daugiausia dėmesio skiriama tarpkultūriniais mandagumo raiškos skirtumams nustatyti. Kaip vieną reikšmingiausių šios srities darbų reikėtų paminėti „*Tarpkultūrinį šnekos aktų realizacijos projektą*“ (Blum-Kulka ir kiti 1989). I. Hilbig (2008; 2010), diskurso kūrimo testo metodu palyginusi lietuvių ir anglų prašymus, nuodugniai ištyrė lietuvių mandagumo raišką. Lingvistinės mandagumo raiškos tyrimams taip pat skirti G. Čepaitienės (2007) bei E. Gudavičienės (2006; 2007) darbai.

Interneto forumuose ir elektroniniuose laiškuose mandagumą trumpai apžvelgia C. Spiegel ir U. Kleinberger (2011), tačiau autorių dėmesio centre – ne lingvistinės pragmatikos klausimai, o kalbos etiketo (tiksliau – etiketo interneto tinkle, vadinamojo netiketo) bei jo didaktikos aspektai.

Šiame straipsnyje lietuviškuose interneto forumuose atpažinti ilokuciniai prašymo aktai buvo tiriami iš lingvistinės pragmatikos perspektyvos.

Tiriamoji medžiaga, tyrimo metodologija ir hipotezės

Tyrimui buvo pasirinkti įvairūs interneto forumai, kadangi vis didesnė komunikacijos dalis persikelia į elektroninę erdvę, o interneto forumai pasižymi didele interakcija. Nors forumuose bendraujama nesinchroniškai, raštu, tačiau juose gausu natūralios šnekamosios sakytinės kalbos bruožų. Tiriamąją medžiagą sudaro žinutės iš tokių lietuviškų interneto forumų:

- <http://www.finansai.com>
- <http://www.tax.lt/>
- <http://www.teisescentras.lt>
- www.biteplus.lt
- www.scc.lt
- www.spekuliantai.lt
- www.supermama.lt

Iš šių forumų buvo pasirenkamos žinutės, kuriose formuluojamas prašymo šnekos aktas, o, kad būtų galima objektyviau patikrinti iškeltą hipotezę, analizei buvo atrinktos tik tokios, prie kurių šalia autoriaus buvo nurodytas ir parašytų žinučių kiekis. Straipsnyje pateikiamos visiškai neredaguotos žinutės, t.y. tokios, kokios buvo forume pateikiamuose pavyzdžiuose, taip pat

nurodomas interneto forumo adresas bei forumo dalyvio parašytų žinučių skaičius. Tyrime remiamasi P. Brown ir S. C. Levinsono (1978, 1987) mandagumo teorija bei S. Blum-Kulkos ir bendraautorijų (Blum-Kulka ir kiti 1989, 37–47; Blum-Kulka, Olshtain 1984, 201) išskirtomis mandagumo strategijomis.

Straipsnyje keliama **hipotezė**, kad be forumo administratoriaus, kurio pozicinis vaidmuo leistų jam dažniau vartoti tiesioginę raišką, daugiau pozityviojo (kontaktinio) mandagumo bei tiesioginių prašymų vartoja interneto forumų senbuviai, t. y. anksčiau užsiregistravę ir / arba parašę daugiau forumo žinučių, o naujokai labiau linkę į negatyvųjį (distancinį) mandagumą ir konvencionaliai netiesioginę prašymų strategiją bei užuominas. Taip pat empiriškai siekiama patikrinti hipotezę, kad interneto forumuose vyrauja savo dydžiu pernelyg nesiskiriantys maži prašymai; taigi prašymo formuluotei prašymo dydis neturėtų turėti didelės reikšmės.

Ilokucinis prašymo aktas ir jo kintamieji

Kaip jau buvo minėta, prašymas – vienas iš direktyvų, kuriam būdingas optatyvinis, t. y. adresato neįpareigojantis aspektas. Adresantas skatina adresatą atlikti tam tikrą, pirmiausia pačiam adresantui naudingą, veiksmą, tačiau adresatas turi galimybę pasirinkti: atlikti adresanto pageidaujamą veiksmą, ar ne. Kaip teigia I. Hilbig (2010, 49), „komunikantai vienas kito atžvilgiu gali būti bet kokio socialinio statuso“, o prašymo išpildymas priklausys nuo adresato nuostatų (galimybių ir pasirengimo atlikti prašymu pageidaujamą veiksmą) ir nuo prašymo kalbinės realizacijos, t. y. nuo adresanto pasirinktos prašymo strategijos. Konkrečios prašymo kalbinės raiškos pasirinkimą gali lemti daugelis veiksnių. Svarbiausieji, kuriuos išskiria P. Brown ir S. C. Levinsonas (1987, 74-84), yra šie:

- **Socialinis pašnekovų nuotolis** (social distance), t.y. kiek adresantas ir adresatas yra artimi ar pažįstami (pavyzdžiui, šeimos nariai ar visai svetimi);
- **Pašnekovų galios/ statuso skirtumas** (relative power), t.y. ar vienas iš pašnekovų užima aukštesnę socialinę/ pareigybinę padėtį (pvz., dėstytojas ir studentas), ar pašnekovai yra socialiai lygiaverčiai (studentas ir studentas). Pirmuoju atveju santykiai bus nesimetriški, o antruoju – simetriški.
- **Prašymo dydis ir pagrįstumas** (ranking of impositions).

Kuo didesnis pašnekovų socialinis nuotolis, statuso skirtumas ir prašymo dydis, tuo rizikingesnis prašymo šnekos aktas ir tuo sudėtingesnė jo formuluotė.

Gali būti skiriama ir daugiau kriterijų, darančių poveikį ilokucinio akto raiškai. Pavyzdžiui, B. Frank (2011, 391), susistemindama lingvistų siūlomus socialinius kintamuosius, lemiančius pašnekovų tarpusavio santykius ir jų pasakymų raišką, skiria situacijos požymius (vietą, laiką,

komunikantų kiekį, klausytojų buvimą, tikslus ir stilių), paties prašymo požymius ir socialinius komunikantų požymius. Pastarieji sukonkretinami taip:

- socialinis sluoksnis, statusas;
- kilmė, kultūrinė ir etinė priklausomybė;
- lytis;
- amžius;
- kompetencija, žinios, gebėjimai, patirtis;
- prestižas, charizma, fizinė jėga, išvaizda;
- profesija;
- vaidmuo;
- (iš dalies iš anksčiau paminėtų faktorių išplaukiantys) jėgos santykiai;
- pažįstamumas, intymumas;
- simpatija;
- kontakto rūšis (asmeninis ar profesinis).

Remdamasi K. Pisarkova (1978, 17–20), labai panašius socialinius arba, kaip pati autorė įvardija, „visuomeninius komponentus“, skiria G. Čepaitienė (2007, 30): partnerių ryšiai (kraujo ryšiai, pažįstami, draugai, svetimi), partnerių santykiai (lygiaverčiai, nelygiaverčiai), amžius, lytis, visuomeninė kilmė, regioninė kilmė, profesija, išsilavinimas.

Tačiau dauguma interneto forumų dalyvių yra anoniminiai (forumuose vartoja slapyvardžius), todėl galima manyti, kad socialiniai veiksniai neturi didelės reikšmės prašymų strategijos pasirinkimui. Be to, interneto forumuose pats prašymo dydis nėra toks svarbus kintamasis, nes dažniausiai prašoma suteikti kokios nors informacijos, pasidalinti patirtimi, atsakyti į kokį nors klausimą. Dažniausiai adresatas apsunkinamas nežymiai, vadinasi dauguma prašymų yra maži. Taigi, būtų galima teigti, kad didžioji interneto forumuose realizuojamų prašymų dauguma yra simetriški prašymai.

Vis dėlto tikėtina, kad esama tokių sociolingvistinių veiksnių, kurie interneto forumų žinutėse mandagumo raiškai turi nemažą poveikį.

Internetas, kaip ir kitos medijos, ne tik suteikia galimybę bendrauti fiziškai vieniems nuo kitų nutolusiems pašnekovams, bet ir yra puiki terpė kurtis socialinėms erdvėms (plg. Spiegel, Kleinberger 2011, 140). Kitaip tariant, internete susikuria tam tikros virtualios komunikacinės bendruomenės, o fizinės patalpės, jungiančios komunikacijos dalyvius, funkciją atlieka virtuali erdvė. Nors interneto forumų komunikacijai būdingas anonimiškumas, ir dalyviai vienas kito nemato, dažniausiai net nežino ir tikrųjų vienas kito vardų, vis dėlto manytina, kad ir tokiose virtualiose komunikacinėse bendruomenėse ne visi dalyviai atlieka tuos pačius socialinius

vaidmenis, o skirtingi socialiniai vaidmenys „gali būti labai svarbūs ir šnekos akto ilokucijai, ir konkrečiai raiškai“ (Zaikauskas 2002, 154).

Remiantis **socialinio pašnekovų nuotolio** kriterijumi, interneto forumo dalyvius būtų galima skirstyti pagal įstojimo į forumą datą, pagal parašytų žinučių skaičių (kai kuriuose forumuose prie forumo dalyvio slapyvardžio nurodomi abu parametrai), rečiau – pagal įkeltų nuotraukų ir nuorodų skaičių. Taigi, pagal šiuos kriterijus visus forumo dalyvius bendrai būtų galima skirti į naujokus ir senbuvius. Kai kuriuose interneto forumuose skirstymas – labai detalus, juose dalyvių kategorijos įvardijamos šmaikščiais pavadinimais, pavyzdžiui: *naujas dalyvis / dalyvis / atkaklus dalyvis / dažnas dalyvis / patyręs dalyvis / ultra dalyvis / senbuvis / banginis / valdovas* (www.biteplus.lt). Pagal socialinį pašnekovų nuotolį forumo dalyviai šiame tyrime skirstomi tik į dvi grupes – senbuvius ir naujokus.

Prašymų adresatai ir adresantai

Interneto forumuose socialinius komunikantų tarpusavio santykius nustatyti sudėtinga ne tik dėl dalyvių anonimiškumo, bet ir dėl to, kad absoliuti forumuose reiškiamų prašymų dauguma nėra skirta konkrečiam adresatui. Prašymu adresantas dažniausiai kreipiasi į visus forumo dalyvius, tikėdamasis, kad prašymą išpildys vienas iš forumo dalyvių, kuris a) turi tam pakankamai kompetencijos, žinių, gebėjimų ar patirties (vienas iš B. Frank (2011, 391) socialinių komunikantų požymių); b) yra prisijungęs prie forumo arba bus prisijungęs artimiausiu metu; c) turi noro ir laiko atsakyti į žinutę su išsakytu prašymu. Dažniausiai tokie prašymai be konkretaus adresato prasideda klausiamąja arba abejojamąja dalelyte *gal*, o adresatas reiškiamas nežymimaisiais įvardžiais *kas, kas nors*:

Gal kas žino...

Gal kam teko susidurti su...

Gal kas nors turi pavyzdį/formą/šabloną...

Gal kas patartų...

Taip pat neretai į adresatus kreipiamasi asmeninio įvardžio daugiskaita *jūs* arba šis įvardis numanomas iš veiksmažodžio formos. Ir tokiuose pasakymuose labai dažnai pasitaiko dalelytė *gal* ir nežymimieji įvardžiai *kas, kas nors*. Čia įvardinė samplaika *kas nors* atlieka ne tik neapibrėžtumo, nežymėjimo, bet ir atskyrimo funkciją, nes išskiria vieną kurį, adresantui kol kas nežinomą, forumo dalyvį (Dabartinė lietuvių kalbos gramatika 1996, 434):

Gal jūs ką nors žinote...

Gal kas nors žinote...

Gal kas turite patirties su ...

Gal kas galit paaiškinti...

Gal galite pasakyti...

Gal galėsite kas padėti ...

Prašymai, reiškiami klausimais su modaliniais veiksmažodžiais ir klausiamąja ar abejojamąja dalelyte *gal* „rodo tam tikrą stilistinę atspalvį: adresantas kreipiasi į adresatą tarsi kiek nusižeminęs, palikdamas jam platesnę pasirinkimo laisvę“ (Čepaitienė 2007, 162). Tokie prašymai įgija nuolankumo atspalvį; jais „adresantas parodo tam tikrą varžymąsi, suvokimą, kad adresatas apsunkinamas papildoma veikla“ (ten pat 171).

Kartais adresantas savo prašyme eksplikuoja, kad laukia atsakymo iš kompetentingo adresato, kuris turi pakankamai žinių ar patirties prašymui išpildyti:

sveiki, gal kas is protinguju gali isaiskinti man toki dalyka [...] (www.spekuliantai.lt, narys, 47)

Norėčiau gauti labiau patyrusių patarimą [...] (www.tax.lt, narys, 71)

Klausimėlis žinantiems [...] (www.tax.lt, narys, 382)

Klausimas skirtas tik tiems, kurie naudojasi analizėmis [...] (www.spekuliantai.lt, narys 22)

Šiuose ir kituose panašiuose prašymuose pabrėžiamas adresato aukštesnis socialinis statusas, kompetencija ir žinios, taip sušvelninama potenciali adresato įvaizdžiui kylanti grėsmė, nes prašymu suvaržoma pastarojo pasirinkimo laisvė, jis gali jausti tam tikrą spaudimą išpildyti prašymą. (Brown, Levinson 1987, 129–131)

Daugumoje anksčiau pateiktų pavyzdžių adresantas teiraujasi apie (vieno kurio ar keleto) adresato pasirengimą, galimybę atlikti prašymu nurodytą veiksmą. Tokie prašymai priskiriami konvencionaliai netiesioginei strategijai, kuri yra universali ir vyrauja ne tik lietuvių (Hilbig 2010, 219), bet ir kitų kalbų prašymuose.

Kaip matyti iš nagrinėtų forumų prašymų, adresatai paprastai arba visai neeksplikuojami, arba pateikiamas aukštesnis už adresantą jų socialinis statusas. Tiesiogiai į konkretų adresatą, nurodant jo slapyvardį, interneto forumų prašymuose kreipiamasi gana retai, pavyzdžiui:

to Aris,

gal gali ideti nuorodo i JT puslapi nes nerandu tokios info apie 0.6 lt divus

Aciu (spekuliantai.lt, narys, 158)

>>>Luinys777

Kas ten per naujienos?Kažką žinai,ko kiti nežino?Papasakok. (spekuliantai.lt, narys, 44)

Adresantai eksplicitiškai save įvardija taip pat gana retai (išskyrus visuose interneto forumuose reikalaujamą slapyvardį, kuris forumo žinutėje pasirodo automatiškai), todėl apie jų socialinį

vaidmenį spręsti dažniausiai būna sudėtinga. Tačiau esama ir nemažai atvejų, kai interneto forumų naujokai eksplikuoja savo kaip naujoko, todėl nežinančio, neišmanančio statusą:

Laba diena, Visiska naujoke:) Noriu paklausti kaip skaiciuoti... [...] (www.finansai.com, narys 18)

Protingieji padėkite žioplei kokia bus sąskaitų korespondensija, jei grąžiname tiekėjams prekes, kurios jau buvo pas mus užpajamuotos?(debitinis grąžinimas) Dėkui iš anksto. (www.tax.lt, narys 9)

Ir konvencionaliai netiesioginės strategijos vartojimas, ir adresato aukštesnės socialinės padėties nurodymas, pabrėžtina adresatui pagarba, ir savo kaip adresanto padėties menkinimas – negatyviajam mandagumui būdingi požymiai (Brown, Levinson 1987, 129–130), kuriais, kaip rodo analizuotos interneto forumų žinutės, labiau pasižymi forumų naujokų pasakymai.

Interneto forumų naujokų ir senbuvių prašymų raiška

Analizuojant sudarytą forumų žinučių tekstyną, pastebėta, kad interneto forumų naujokai arba retai žinutes rašantys forumo dalyviai dažniau realizuoja prašymo šnekos aktus. Jų kaip prašančiųjų socialinis vaidmuo paprastai kiek žemesnis, nes „adresantas tarsi prisipažįsta adresatui, kad jam kažko trūksta ar kad jis kažko negalįs atlikti“ (Федорова, 2003, 26; Čepaitienė 2007, 144), o prašymo išpildymas priklauso nuo pašnekovo. Todėl ir šiuo aspektu naujokai dažniau vartoja negatyvųjį mandagumą, pvz.:

Sveiki.

Esu naujokas pas jus ir atsiprasau uz is karto sukurta nauja tema.

Turiu toki klausima. [...] Ar tai yra tiesa ir kokie teises aktai tai ivardija?

Aciu labai. (http://www.teisescentras.lt, narys 3)

Jei forumus laikysime komunikacinėmis bendruomenėmis, forumo senbuvius galima traktuoti kaip draugus ar kolegas, kurie yra lygiaverčiai bendruomenės nariai, bendraujantys ilgesnį laiką toje pačioje socialinėje erdvėje ir todėl linkę į familiarų, pozityvųjį mandagumą. Remiantis K. Pisarkovos (1978, 17–20) ir G. Čepaitienės (2007, 30) klasifikacija, forumo senbuviai pagal pirmąjį visuomeninį komponentą „partnerių ryšiai“ priskirtini pažįstamiems arba netgi draugams (jei ne tik forume aktyviau ir tiesiogiai bendrauja). O naujokus būtų galima palyginti su nauju pažįstamu, įsijungusiu į senų draugų ratą arba su nauju kolega, kuris pradžioje elgiasi oficialiau, santūriau. Forumų naujokai vartoja daugiau negatyviojo mandagumo formuluočių, o tokių komunikacinių partnerių ryšys pagal visuomeninį komponentą būtų svetimas.

Analizuotas interneto forumų tekstynas atskleidė, kad forumų naujokų žinutės skiriasi ir formaliai: joms būdingesnė elektroninio laiško struktūra (pasisveikinimas, kartais lydymas

tiesioginio į adresatą nukreipto kreipinio (pasitaiko net atskiroje eilutėje), prisistatymas, prašymas/problemos formuluotė, išankstinė padėka (kartais atskiroje eilutėje)), pavyzdžiui:

Sveiki,

gal galite kas atsiųsti konsigancijos sutarties pavyzdį? Taip pat gal galite dar papasakoti, kuo konsignacijos sutartis skiriasi nuo komiso sutarties, ar cia ne vienas ir tas pats dalykas? Aciu! (www.tax.lt, narys 3)

O senbuvų žinutės labiau panašėja į pokalbių svetaines. Tokias žinutes dažnai sudaro tik vienas ilokucinis aktas, pavyzdžiui:

Ar kuo nors skiriasi buhalterija viesosiose istaigose nuo uzdaruju akciniu bendroviu buhalterijos? Gal jokio skirtumo nera? Kaip manote? (www.tax.lt, narys 2739)

kaip apskaiciuot zemes mokesti? UAB-as turi gamybiny pastata ir nuomojasi valstybes zeme. (www.finansai.com, narys 829)

Taigi, būtų galima teigti, kad net ir interneto žinučių formali struktūra atskleidžia, kad forumų naujokai labiau linkę rodyti pagarbą adresatams, išlaikyti tam tikrą socialinį atstumą; vadinasi, vyrauja negatyvusis mandagumas, o interneto forumų senbuviai dažniau vartoja draugiškumą, artimumą perteikiančias formuluotes, t. y. pozityvųjį mandagumą.

Interneto forumų prašymų dydis

Kaip teigia G. Hindelang (2000, 65), prašymų dydis priklauso nuo asmeninio pašnekovų santykio ir veiksmo, kurio adresantas prašo atlikti adresatą, dydžio. Nedideli veiksmai yra tokie, kuriuos adresatas gali lengvai ir greitai atlikti, neįdėdamas daug pastangų, nepatirdamas didelių išlaidų ir smarkiai nerizikuodamas. Be to, labai svarbu, ar konkretus prašymas yra adekvatus, pagrįstas, teisėtas konkrečioje situacijoje, „kiek normalu ir priimtina yra prašyti vieno ar kito dalyko vienomis ar kitomis aplinkybėmis (Hilbig 2010, 48).

Interneto forumuose dažniausiai prašoma suteikti kokios nors informacijos ar pasidalinti patirtimi. Šiais atvejais adresatas apsunkinamas nežymiai, todėl absoliuti interneto forumuose reiškiamų prašymų dauguma yra maži prašymai, pvz.:

Sveiki, reikėtų patarimo del medinės tvoros dažymo [...] (biteplus.lt, narys 83)

Šiek tiek daugiau adresantas apsunkinamas, kai prašoma ką nors atsiųsti. Tokių interneto forumuose prašymų taip pat pasitaiko gana dažnai, pvz.:

Sveiki. Gal kas turite įsakymo pvz. dėl atlyginimo pakėlimo. (www.finansai.com, narys 24)

Gerbiamieji, gal kam butu nesunku atsiusti excelini tabelio failiuka i [...] (www.finansai.com, narys 2739)

Dideli prašymai forumuose labai reti. Analizuotame tekstyne pasitaikė tik dvi žinutės, kuriose buvo prašoma atlikti tokius veiksmus, kurie iš adresato pareikalautų didelių laiko sąnaudų bei tinkamų (šiuo atveju – transporto) priemonių. Abi žinutės aptiktos tame pačiame forume, o adresantai – aukšto pozicinio vaidmens: vienas iš jų yra forumo administratorius, o kitas – forumo senbuvis:

Sveiki,

ieskom pagalbos kas galetu padet. Situacija tokia - masina griovi. Reiktu ja istempti kaip nors is ten, kai anksčiau buvo nuvaziavusi, istrauke galingesne masina, nes paprasta nieko nepadejo. Kas galetu padet, pvz savaitgali? Skolingi neliksim (www.scc.lt, administratorius 1082)

Sveiki, reikia pagalbos Iš Kauniečių kas turi Volvo V70II .Reikia [jmonės pavadinimas] į imone prekiaujančia dviračiu laikikliais ir pamatuot ar tinka ant V 70II ant bagažines dangčio laikikliai. [...] Skoloy neliksiu. Jai tinka aš iš ju pirksiu internetu, [...] Ar gales kas pagelbēt ? (www.scc.lt, narys 2281)

Galima spėti, kad tokie forumams neįprastai dideli prašymai pasitaiko, kaip jau minėta, dėl aukštesnio adresantų statuso bei mažesnio asmeninio nuotolio. Pagal **statusą ir atliekamą socialinį vaidmenį** administratorius išsiskiria iš kitų forumo dalyvių, nes jis turi įgaliojimus prižiūrėti forumą, todėl lingvistinio mandagumo koncepcijoje turi daugiau galių nei paprasti forumo dalyviai. Kaip jau minėta, socialinis nuotolis tarp interneto forumų senbuvų yra kur kas mažesnis nei naujokų. Mažesnis socialinis nuotolis galimas ir dėl palyginti nedidelės SCC forumo dalyvių bendruomenės (švediškų automobilių Lietuvoje gerbėjai), kuri organizuoja ir realius susitikimus, seminarus, diskusijas, kursus ir t.t. Tokio interneto forumo dalyvių dalis pažįsta vieni kitus ir todėl asmeninis nuotolis tarp jų yra ganėtinai mažas. Atkreiptinas dėmesys dar ir į tai, kad abiejuose prašymuose žadamas ir už pagalbą atlygis – negatyviojo mandagumo pastrategė, švelninanti didelio prašymo adresato įvaizdžiui keliamą grėsmę.

Išvados

Interneto forumai puikiai tinka mandagumo tyrimams, nes juose gausu prašymų. Tačiau interneto forumų prašymuose socialinius komunikantų vaidmenis nustatyti sudėtinga, viena vertus, dėl dalyvių anonimiškumo, kita vertus, dėl to, kad didžiosios prašymų dalies adresatas yra nekonkretus. Vis dėlto, pagal užsiregistravimo interneto forume datą ir pagal parašytų žinučių skaičių komunikantus galima skirstyti į naujokus ir senbuvius.

Ištirus įvairios tematikos lietuviškų interneto forumų žinutes paaiškėjo, kad, kaip ir buvo tikėtasi, forumų naujokų prašymuose vyrauja negatyvusis (distancinis) mandagumas, o senbuviai dažniau renkasi pozityvųjį (kontaktinį) mandagumą. Pastebėta, kad naujokai dažniau vartoja ilokucinį prašymo aktą, tuo pripažindami, kad ko nors nežino, nemoka, neturi, kad jiems reikalinga pagalba, taigi ir šiuo aspektu jų socialinis vaidmuo žemesnis. Toks žemesnis naujoko-prašančiojo vaidmuo žinutėse atsispindi adresantui save įvardijant eksplicitiškai, bet dažniau prašančiojo ir prašytojo socialiniai vaidmenys išryškėja iš kreipinių į adresatą, leidžiančių jį traktuoti kaip labiau patyrusį, turintį daugiau žinių ir gebėjimų.

Interneto forumų žinutėse dydžiu reiškiami prašymai iš esmės nesiskiria: vyrauja maži prašymai (patarimo, informacijos) arba kiek didesni (prašoma ko nors atsiųsti). Dideli prašymai aptikti tik du, kurių adresantai – aukšto socialinio vaidmens ir mažo asmeninio nuotolio.

Šaltiniai

<http://www.finansai.com>

<http://www.tax.lt/>

<http://www.teisescentras.lt>

www.biteplius.lt

www.scc.lt

www.spekuliantai.lt

www.supermama.lt

Literatūra

BLUM-KULKA, S.; HOUSE, J.; KASPER, G. 1989. Cross-Cultural and Situational Variation in Requesting Behavior. In: Sud. S. BLUM-KULKA; J. HOUSE; G. KASPER. *Cross-cultural pragmatics: Request and apologies*. Norwood: Ablex Publishing Corporation, 123–154.

BLUM-KULKA, S.; OLSHTAIN, E., 1984. Requests and apologies: A cross-cultural study of speech act realization patterns (CCSARP). *Applied Linguistics*, 5 (3), 196–214.

BROWN, P.; LEVINSON, S. C., 1987 [1978]. *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

ČEPAITIENĖ, G., 2007. *Lietuvių kalbos etiketas. Semantika ir pragmatika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Dabartinė lietuvių kalbos gramatika. 1996. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

- FLORES SALGADO, E., 2011. *The Pragmatics of Requests and Apologies*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- FRANK, B., 2011. *Aufforderung im Französischen. Ein Beitrag zur Geschichte sprachlicher Höflichkeit*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- GOFFMAN, E., 1967. *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. New York: Garden City.
- GUDAVIČIENĖ, E., 2006. Direktyvai kaip ilokucinių aktų rūšis. *Lituanistica* 67 (3), 60–68.
- GUDAVIČIENĖ, E., 2007. *Lietuvių kalbos direktyvai*. Humanitarinių mokslų daktaro disertacija. Vilniaus universitetas.
- HILBIG, I., 2008. Mandagumas kaip reliatyvus kalbinis, socialinis ir kultūrinis reiškinys. *Acta Linguistica Lithuanica*, 58, 1-15.
- HILBIG, I., 2010. *Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas: prašymai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- HINDELANG, G., 2000. *Einführung in die Sprechakttheorie*. 3 leidimas. Tübingen: Niemeyer.
- KARALIŪNAS, S., 1997. *Kalba ir visuomenė (Psichosociologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- LAKOFF, R., 1979. Stylistic strategies within a grammar of style. In: Sud. J. ORESANU ir kt. *Language, Sex, and Gender*. New York: Academy of Science Annals, 51–78.
- LAKOFF, R., 1973. The logic of politeness, or, minding your P's and q's. In: Sud. C. CORUM; T. C. SMITH-STARK; A. WEISER. *Papers from the ninth regional meeting: April 13-15, 1973*. Chicago: Linguistic Society, 292–305.
- LEECH, G., 1980 [1977]. *Language and tact*. Amsterdam: Benjamins.
- LEECH, G., 1983. *Principles of Pragmatics*. London, New York: Longman.
- PISARKOVA, K., 1978. Zdania mówione a rola kontekstu. *Studia nad składnią polszczyzny mówionej*. Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 7–20.
- SPIEGEL, C.; KLEINBERGER, U., 2011. Höflichkeitsformen und Höflichkeitsnormen in Internetforen und E-Mails. *Deutschunterricht*, 2/2011, 34–43.
- TROSBORG, A., 1995. *Interlanguage Pragmatics. Requests, Complaints and Apologies*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- ZAİKAUSKAS, E., 2002. Šnekos aktų dalyvių strategija, socialiniai vaidmenys ir tipai lietuvių kalboje. *Acta Linguistica Lithuanica*. 46, 145–172.
- ФЕДОРОВА, Л. Л., 2003. Механизмы изменения дистанции в речевом взаимодействии. *Московский лингвистический журнал*. 7 (2), 21–40.

Danguolė Satkauskaitė, Jurgita Astrauskienė, Eglė Brasaitė

Vilnius University

Kaunas Faculty of Humanities

THE IMPACT OF SOCIOLINGUISTIC VARIABLES ON THE EXPRESSION OF POLITENESS IN THE INTERNET FORUMS

Summary

The paper deals with one of the direct illocutionary acts – request. It is a greatly analyzed speech act by linguists because of its importance in everyday communication, its complexity, i.e., different ways to realize it, and because of risk at making request for both the addresser and the addressee's face and their intercommunication. It also depends on the politeness strategy whether the request will be fulfilled or not. Internet forums were chosen for the analysis as they have involved high interaction; although they are formulated in writing they still have many spoken language features. What is more, the most important aspect is that request is one of the most often realized speech act in forums. Thus, the paper aims to analyse what influence sociolinguistic variables have on the strategies that are being chosen in the internet forums.

The hypothesis is that, apart from the administrator whose status allows him to use more direct expressions, the positive (contact) politeness and bold on-record requests are made more by the old-timers of the forums while newcomers/beginners prefer negative (distance) politeness and conventionally indirect strategy of requests as well as hints. On the basis of Brown and Levinson (1987) politeness theory different topic forums confirmed this hypothesis.

KEY WORDS linguistic politeness, illocutionary act, requests, internet forums, social distance, social status.

Daiva Dapkūnaitė

Lietuvos sporto universitetas

Kaunas, Sporto g. 6,

Tel.: 8-66263579

El. paštas: daiva.dapkunaite@lsu.lt, daiviena@one.lt

Moksliniai interesai: profesinė medikų kalba, filosofinių tekstų analizė, įmonių ir organizacijų simboliniai pavadinimai, televizijos, radijo laidų pavadinimų meninė interpretacija, įvairių stilistikų teksto redagavimas

REKLAMINIO IR ŽURNALISTINIO TEKSTO DIMENSIJOS

Šiuolaikiniame pasaulyje kalbinės raiškos priemonės susijusios su turinio ir prasmės motyvais. Žurnalistinis tekstas ir reklamos kalba turi daug panašumų ir skirtumų. Reklamos kalba yra kaip žurnalistinio teksto dalis, žaidimas šachmatais. Žurnalistinis tekstas apibūdinamas kaip visuma, žaidimai ir strategijos. Kartais ta dalis tinkama ilgesniam teksto plėtojimui. Reklamos kaitos, pakeitimo motyvas atspindi žurnalistinio teksto analizę, jos pasirinkimą. Reklamos kalba - tai didelis kalbinių ir įtaigos priemonių srautas. Žurnalistinis tekstas - tai nuomonių įvairovė ir problemų sprendimas. Reklamos kalba neatsiejama nuo komercinio naudos motyvo. Žurnalistinis pasakojimas susijęs su mąstymo kategorija, tiesiog visas tekstas persmelkiamas mąstymo esme. Reklamos kalbos glaustumas ir žurnalistinio teksto išstetumas. Reklamos kalba panaši su žurnalistiniu tekstu kalbinių išraiškos priemonių gausa, kalbos turtingumu, kuris negali būti atsiejamas nuo šių sričių. Tarptekstinė vaizduotės galia leidžia parinkti įvairių kalbinių stilistikų, jomis pasinaudoti. Žurnalistinio teksto idėja taip pat susijusi su tais simboliniais pavadinimais, norint suteikti daugiapakopiškumo, spalvingumo. Televizijos, radijo laidų simboliniai pavadinimai, prekių pavadinimai suteikia pagrindinės medžiagos reklamos tekstui. Pavadinimas arba antraštė turi didelį psichologinį poveikį, norą kurti tolesnį pasakojimą. Tai tarsi panašumų neturinti viešoji kalba, savo klausimais panaši į reklaminį tekstą, savo monologais tinkanti žurnalistinei kalbai. Tvarkos kategorija labiau tinkanti žurnalistinėje kalboje bei chaotiškumo - reklamos sferoje. Žurnalistiniam tekstui būdinga simbolinis bendravimas, teigimo sąlygos, individualioji saviraiška. Reklamos kalbai reikėtų priskirti simbolinį bendradarbiavimą, teigiamumo sąlygas, reliatyvų žinomumą. Abi šias sritis: reklamos kalbą ir žurnalistinį tekstą sieja „kognityvioji atitiktis“ tarp skaitytojo ir žurnalisto, tarp reklamos kalbos vartotojo, reklamos vartotojo, reklamos kūrėjo, reklamos tarpininko (vaistininko, pardavėjo). Kaitos ir tęsimo idėja susijusi su reklama ir žurnalistika, jas apibūdina. Kalbos skirstymas, lingvistinė ir bendroji situacija, požiūris į reklamuojamus ir žurnalistų aprašomus dalykus suponuoja žurnalistinio ir reklaminio teksto filosofiją.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: žurnalistinis tekstas, reklama, pasakojimas, mąstymas, matymas, žaidimas, kognityvioji atitiktis.

Naujos pradžios

Kalba nėra sustabarėjusi, mažai kintanti kategorija, ypač jei ji susijusi su socialine visuomene, - tai nėra gryna funkcija, elementas, ženklas, santykis. Kalba - sudėtingesnis žmonių supratimas ir naujos situacijos, įvairūs būdai, kaip būtų galima paveikti kalbinį tekstą ir jį išplėtoti. Teksto dimensija neatskiriama nuo "kultūros dimensijos ir turi būti tikslesnė, tačiau pasirodo, šitai sunku pasiekti, nes šiaip ar taip, kultūros idėja yra labai sudėtinga ir sunkiai apibrėžiama (Williams 1981, Clifford 1988, Thompson 1990, Tomlinson 1991, MC Grigan 1992)" (šaltinis Tomlinson 2002, 27). Žodis „dimensija“ - tai įvairių reiškinių matavimas, iš lotynų kalbos išvertus, būtų matmuo, dydis, tūris. Tekstinė dimensija - tai visokių žanrų tekstų analizavimas, pateikimas. Šio straipsnio tikslas yra aptarti šiuolaikinę žurnalistinę ir reklamos kalbą, nurodant jų panašumų ir skirtumų,

pateikiant kitokį požiūrį, atskleidžiantį įvairesnių raiškos kodų. Jei kalbama apie žurnalistinį tekstą ir reklamos kalbą, juos būtų galima palyginti „su kultūra kaip maišymosi metafora. Kiekvienam žurnalistiniam ir reklamos tekstui būdinga hibridizacijos idėja, kuriai priklausytų paimtos konotacijos ir teorinės implikacijos (Werbner 1997, Papastergiadis 1997)“ (šaltinis Tomlinson 2002, 149). Žurnalistinis ir reklamos tekstas pasižymi logiškais ir nelogiškais kategorijomis: *už lango žiema, kalendorinis pavasaris, įvedamas vasaros laikas, rudeniška nuotaika*. Čia tekstui improvizacijos, simboliškumo, netikėto posūkio suteikia tekstinis persivertimas: laikas pereinantis į būseną, kuri pasako daug daugiau negu kalbėtojas jaučia, supranta.

Kalbėdami apie teksto sąvoką, galima sakyti, kad tekstui būdinga turinio analizė, kurios pagrindinė paskirtis yra tekstinių duomenų apibendrinimas: žiniasklaidos pranešimai, straipsniai, komentarai, reklaminiai tekstai, politiniai tekstai, interneto svetainės. Dar vienas svarbus dalykas, kad „teksto“ sąvoka išsiplėtė: nuotraukos, paveikslai, garso ir vaizdo medžiaga ir kita. (šaltinis <http://fcis.vdu.lt>). „Žinoma, teksto analizė, arba skaidymas, nėra betikslis teksto smulkinimas; tai daroma atsižvelgiant į santykius tarp sudėtinių teksto dalių“ (Hjelmslev 1995, 114). Kalbant apie kitokias tekstines implikacijas, pastebėta, kad reklamos kalboje daug ką lemia vienas vienintelis žodis, prie kurio galėtų būti pridedama įvairių skyrybos ženklų, leidžiančių sudominti skaitytoją: ...moteris. Daugtaškis, dedamas prieš pagrindinį žodį kaip reklaminės kalbos priemonė, sudaro visokių galimų variantų įterpimą: miesto moteris, graži moteris, įdomi moteris ir t. t. Kiti skyrybos ženklai reklaminėje kalboje turi daugiau konotacijų: klaustukas klausimo be atsakymo pobūdį: moteris?, taškas baigtumo elementų: moteris., daugtaškis dedamas po pagrindinio žodžio suteikia bendros nuostabos, paslaptingo susižavėjimo: moteris...

Kalbant apie kitokį žurnalistinį politinio pobūdžio tekstą, tai jam būdingi visai kiti dalykai, tokie kaip vientisas pasakojimas, pereinantis iš vienos nuotaikos į kitą: „Aš esu pasienio moteris. Visą gyvenimą vaikščiojau per tą tejas - Meksikos sieną. Šioje teritorijoje, šioje prieštarų vietoje, nėra gera gyventi. Ryškiausi kraštovaizdžio bruožai yra neapykanta, pyktis, išnaudojimas. Tačiau už šitą mestiza esama ir atlygio, tikrų džiaugsmų. Gyvenant pasienyje ir paribyje, išlaikyti savo kintamą bei daugialypį tapatumą ir vientisumą - tai nelyg stengtis plaukti naujoje stichijoje... Būdamas tolesnės žmonijos evoliucijos dalyviu, patiri pakilimą...(Anzaldua 1987 Įžanga, puslapiai nenumeruoti)“ (šaltinis Tomlinson 2002, 153 - 154). Žurnalistiniame politinio pobūdžio tekste svarbi nuomonė, siekiama išlaikyti mąstymo dimensiją, ryškėja humaniškumo tikslas, ketinimas. Žurnalistinio teksto, kuris turi politinį pobūdį, naratyvinė analizė suponuoja žodžių gausą, vidinių reikšmių intensyvumą. Žurnalistinis pasakojimas siejamas su žodžiais: suprasti, galvoti, mąstyti. Žurnalistinės kalbos reklaminis tekstas apima daugelį požiūrių, kitaip tariant, šiuo atveju svarbu ne tiek triukšminga stilistika, kiek santūrus iškalbingumas, daug nutylėjimų: mažo miestelio istorija... , miestelio ligoninė..., ...formatas, ...durys atsidaro, posūkiai su....

Žurnalistinis pasakojimas savo esme išplėtoja reklamos kalbą. Reklamos tekstai - kultūros industrija - yra svarbūs kultūros tekstai, kurie remiasi bendromis tapatumo sampratomis, kreipiamasi į savivaizdį. Daug simbolinės reikšmės teikiama ekonomiškai motyvuotai rinkos kalbai (kasdien skelbiamų akcijų kainoms). Svarbi tarptekstinė vaizduotės sritis, pagrįsta kalbos ir kainos santykiu. Reklamos sritis susijusi su žodžiais: *norėti, ketinti, siekti, galėti*. Vadybinės plotmės tekstinė prasmė - ne pasakyta, bet numanoma apibrėžtis, labai koncentruotas turinys. Veikia tekstinių dimensijų proporcijos: tikslesnis planuotas pasakymas, reklamos kalbos įsiveržimas, konkretnė formuluotė. Reklamos sričiai reikia kalbinio grožio, gyvumo kategorijos: *mažalapė liepa, liepų žiedų, spindėkite*. Reklamos srityje ir kalboje svarbi nuoširdumo, tiesiogiškumo, rūpesčio dimensija, susijusi su prekėmis ir paslaugomis. Reklaminiame tekste neturėtų būti vartotini tiesiogiai suprantami žodžiai: visada, niekada, geriausias, gražiausias, nuostabiausias, pigu, naujiena, paprastas, patogus, lengvas, nemokamai. (šaltinis <http://www.marketingsolution.lt>). Kukli reklamos kalba atrodo įtikinamiau: *sunku atsisipirti geltonai skarelei. Didžiausia pavasario kolekcija parskrido*. Neatmetama galimybė keisti reklamos kalbinę dalį. Sistemiškai ar pašąmoningai ieškoma naujovių, sudaromas rezultato arba galimumo motyvas: *išbėgo spalvos, kad spalvos neišbėgtų* reklamuojant papildą, skirtą akims. Saldžiausia naujiena. Šokoladinio torto pyragėlis su vyšniomis. Šalia pateikta vaizdinė to gaminio pakuotė, kurioje užrašyta jau nevarojant vieno iš žodžių: šokoladinis pyragėlis su vyšniomis. Reklaminiuose leidiniuose be simbolinės vaizdinės kalbos yra ir dalykinės informacijos, ir komercinio naudingumo motyvų: bendradarbiavimo, bendravimo. Savo tekstiniu diskursu reklamos kalba yra mobili, čia yra kitokio teigimo ir teigiamumo sąlygų, savotiškų nežinomųjų. Reklamos kalboje antraštė - vienas iš pagrindinių psichologinių traukos būdų; žurnalistiniame tekste - antraštė, vienas iš būdų, skirtų pritraukti tolesniam skaitymui. Simboliniai mainai sparčiai globalizuojasi. Žurnalistinio teksto analizėje galima išvelgti lokalaus ir globalaus santykio palyginimą, nekomercinio supratimo idėją.

Reklaminė kalba

Kiekvienas naujas reklamos tekstas gali turėti įvairios vartosenos atvejų, tam tikrų variantų. Galima būtų teigti, kad pati reklamos esmė - variantų ir naudingumo variacijų duotybė.

„Štai kodėl viena struktūra gali būti naudojama vis naujoms kombinacijoms, vis naujo žaidimo konkretiems atvejams kurti, taip pat, kaip viena kalbos struktūra gali būti panaudojama vis naujiems ženklams kurti.<...> Žaidimo struktūra čia duoda visišką laisvę - yra tik vienas apribojimas: turi būti pakankamai lengva atskirti dvi figūras, paklūstančias skirtingoms kombinacinėms taisyklėms“ (Hjelmslev 1995, 50).

Leidinių, televizijos ar radijo reklamos kalboje yra daug užduočių būdingų žurnalistiniam tekstui, tačiau viena iš esminių: sudominti skaitytoją, žiūrovą, klausytoją. Reklamos sferoje svaresnis yra reklamos leidinių srauto įsiveržimas, konkretnė formuluotė, kuriai reikia detalių, atspalvių, kalbinio grožio, gražių sudurtinių lietuviškų žodžių, sukoncentruojančių reklamos vartotoją į reklamuojamo objekto ar dalyko esmę. Panašiai kaip pritaikomumas klausant logikos kursą: jeigu reklamos tekstas nepaveiks vartotojo, bus pakeičiamas kita teksto versija. Kiekviena nauja situacija nusako komercinio naudingumo motyvą: televizijos ar radijo laida, prekė ar maisto papildas, pasirodęs farmacijos srityje, reikalauja naujų tekstinės meninės raiškos priemonių ir būdų: tikroviškumo, simboliškumo, perdėto trumpumo. Ne visada reklaminiai tekstai siejami su reklamuojamu dalyku ar objektu; kartais yra visiškai naujai pasakoma cituojant mintį, kurioje išskiriami pagrindiniai tekstiniai dėmenys metų laikas (pavasaris) ir paros laikas (rytas), turintys atsigavimo, atgaivos pobūdį: *spręskite apie savo sveikatą iš to, kaip džiaugiatės rytu ir pavasariu. Henris Deividas Toro*. Reklaminio teksto žinomumas, įnoringumas ir subtilumas sąlygoja tam tikrą perdėto eufemizmo laipsniškumą: *tiek kartų stipresnis antioksidantas*, išskyrimo ir sujungimo sąlygiškumą: *sveik uoliai ir sveikuoliai*. Televizinės reklamos kalboje naujos pradžios, susijusios su pavasariu: *balandžio mėnesį tvl suteiks tokių emocijų, kurios sušildys. Tiesiog kitokie filmai ir skirtingas jų pristatymas*. Prekių, produktų, laidų pavadinimai suteikia minties plėtojimo motyvą reklaminėje kalboje: *Moterų laimė, Visos upės teka, Ryto garsai, Žvaigždės žiūri į žemę, Sveikatos kodas*. Reklamos kalba suponuojanti daug įvairių kryptų, susijusių paradigmaticos elementų, tinkančių visiems vartotojams: farmacinis tekstas turi tikslaus pasakojimo motyvą: „Sudėtis. 15 ml toniko (dienos normoje) yra: 43 proc. juodųjų serbentų sulčių, 590 mg medaus, 320 mg dirvinio asiūklio ekstrakto, 170 mg karpotojo beržo lapų ekstrakto, 155 mg vaistinės juozažolės ekstrakto, 140 mg siauralapio gysločio ekstrakto, 110 mg vaistinės melisos ekstrakto, 18 mg geležies citrato. Vartojimas: gerti po 15 ml (1 valgomąjį šaukštą) toniko per dieną prieš valgį“ (Camelia vaistinė 2013, 8) bei simboliško filosofinio teksto interpretacijos reklamuojant geležies preparatą ferromax: „geležinė sveikata“ (Camelia vaistinė 2013, 8). Reklamos kalbai būdingas pateikimas, paperkamumas. Spalvingi žodžiai, įnoringos mintys, sudominantys pasakymai, netikėti sprendimai, minčių nuodugnumas, tariamos situacijos, menami supratimai, sugebėjimas pritraukti nespecialistą. Reklamos srityje būdinga ir daug pasakanti traktuotė, tiksli seka, komercija ir kalba susipina kaip viena nuo kitos priklausomos, neatskiriamos sritys: *reikia - nereikia; noriu - nenoriu; galiu - negaliu; turiu - neturiu; gerai - negerai*. Kalbinių raiškos priemonių begalybė reklamos tekstams leidžia pasirinkti tokių žodžių: *teigimas, siūlymas, turėjimas, gerinimas, pasveikimas, žinojimas*. Iš žodyno, kurį vartojame galime pasirinkti žodžių, kurie tinka reklamuojamam dalykui. Reklamos kalba televizijoje ir radijuje yra dvejopa: viena, susijusi su reklamuojama laida, jos turiniu; kita, reklamuojami dalykai, nesusiję su laida, tada tas reklamos siužetas ar intarpas būna ne toks

improvizuotas, paprastesnis, nuoseklesnis, susijęs su kitomis situacijomis, jų pasekmėmis: išrinkta Lietuvos atstovė šiųmetėje Eurovizijoje dainuoja televizijos koncerte ir koncerto tarpuose ta pati atstovė reklamuoja konkretų maisto produktą. Įvairiausių vaistų, maisto papildų, kitų vertingų produktų reklaminis filmukas būna nesusijęs su rodoma televizijos laida arba reklaminis tarpas nesusijęs su radijo laida.

Žurnalistinis tekstas

Jeigu reklamos kalba yra lyginama su šachmatų žaidimu, tai žurnalistikos sritis yra begalė žaidimų, kuriems taikomos skirtingos tų žaidimų taisyklės. Žurnalistiniame tekste svarbiausia – „kognityvioji atitiktis“, kai dviejų žmonių požiūriai į pasaulį ir mąstyseną sutampa. Dėl šios priežasties vienas svarbiausių sugebėjimų derantis (žurnalistui su skaitytoju) yra gebėjimas įsijausti, matyti reiškinius kito asmens akimis“ (Tipler 2005, 91).

Žurnalistinis pasakojimas ir turiniu, ir struktūra yra vientisesnis, nuoseklesnis, turintis savitą pradžią ir pabaigą, kaip ir kiekviena istorija, turinti pratęsimo motyvą, „<...> o jei kalbama apie turinį, reikalo esmę kalba efektyvi raiškos priemonė <...> (Kasiulis ir kt. 2005, 177). Žurnalistinis tekstas, išplėtodamas reklamos kalbą, individualiai veikia kalbos vartotojus. Žurnalistinėje kalboje svarbesnė nuomonė, saviraiškos būtinybė. Žurnalistinį pasakojimą veikia nuoseklesnio teksto dimensijų proporcijos. Reklaminį tekstą sudaro laisvesnė meninė teksto raiška. Užrašoma informacija apie vaisto vartojimą ir spalvinga reklamos formuluotė suteikia vartotojui bendrųjų ir specialiųjų žinių. Žurnalistinė kalba, kad ir kokiai masinei auditorijai būtų skirta, turi ir individualumo, ir skirtingumo. Žurnalistinis pasakojimas yra minties plėtojimas ir svarbių aplinkos aktualijų perteikimas. Žurnalistinė sritis svarbi tuo, kad susipina principai, pozicija, skirtingų dalykų vertinimas. Tikroviškumo ir reliatyvumo elementų gausa persipina šiame tekste, paryškinanti spalvas, imituojanti vaizdus, padedanti parinkti žodžius. Žurnalistinis pasakojimas siejamas su žodžiais *suprasti*, *galvoti*, *mąstyti*. Žurnalistinio teksto naratyvinė analizė suponuoja žodžių gausą, vidinių reikšmių intensyvumą. Žurnalisto, rašytojo, redaktoriaus nuoširdus santykis su skaitytoju leidžia suprasti teksto esmę. Jeigu reklamos kalboje svarbus reklaminio teksto žinomumas, - tai žurnalistinio teksto privalumas yra individuali saviraiška. Daugiapakopiškumas, savitos stilistikos, daugelis požiūrių būdinga žurnalistiniam tekstui. Pateisinimo arba pasiteisinimo motyvas susijęs su žurnalistine kalba. Svarbi tampa ir antraštės psichologinė reikšmė. Kiekvienas iš žurnalistinių pasakojimų sprendžia kažkokią problemą arba pateikia sprendimą, supažindina su jo būdu. Žurnalistinis tekstas suponuoja žinojimą, savotišką saugumą, naujų iššūkių, nesikartojančių situacijų. Žurnalistinė kalba leidžia pajusti, kad jo atstovas yra ištikimas savo nuomonei, rašymo stilistikai, apipintai originalaus mąstymo ir minčių, turtingo žodyno. Daugelis

iš girdėtų posakių, kaip ir šis, visiems žinomas: *kiek daug žmonių ir kokie visi jie gražūs* - gali būti aliuzija į žurnalistinį pasakojimą, nestokojantį originalių minčių. Žurnalistinės srities leitmotyvas galėtų būti vienos iš knygų pavadinimas, nusakantis visos žurnalistikos esmę: „Mąstanti nendrė“. Skaitytojas dažniausiai priverčiamas susimąstyti dėl kitų, dėl savęs, dėl įvairių sudėtingų problemų. Natūraliai plėtojamas tekstas intriguoja poteksčių visumą, sąsają su teksto pradžia ir pabaiga. Žurnalistinis tekstas kaip pasakojimas, turintis begalinę simbolių kaitą, įkvepia naujiems kalbiniams ieškojimams. Perdėto eufemizmo idėja svarbi, kalbant apie žmones, jų problemas. Žurnalistinei kalbai būdingos tokios kategorijos: *sakymas, mąstymas, žiūrėjimas, matymas, regėjimas, pasakojimas, samprotavimas, kreipimasis*. Žurnalistinis tekstas suponuoja visas gyvenimo sritis. Žurnalistinių pasakojimų tekstai su begale kalbinių priemonių leidžia mums visapusiškai tobulėti. Žurnalistiniam pasakojimui svarbu kūrybinė interpretacija, kur svarbiausias yra sprendimo, poelgio (poelgių) motyvas: „Geidulingai mėgaujuosi paskutinėmis kalendorinės vasaros akimirkomis. Ir nors sako, kad savo šiluma ji dalysis dar ir rugsėjį, bet jau dabar pradėjęs dusti nuo automobilių grūsčių ir sugužėjusių žmonių kvėpavimo Vilnius negailestingai skleidžia žinią - metas susikaupti kito sezono darbams... Todėl pėstute traukdama ryte į darbą godžiai suku ir suku gandro sukinius virš banguojančios žalumos, tvirtą bitės įsisegimą į trapų aguonos žiedą, jaudulingą trypčiojimą tolimiausiame savo gyvenime oro uoste, <...> Dar ilgai ir stropiai tokias „juostas“ suksiu - iki tol, kol jos giliai įsispaus smegenyse neblėstančių pojūčių pėdsakais, kad paskui, kai jau pabos grybais kvepiantis lietus ar Kalėdas atšiurenanti šlapdriba, o paskui ir iki koktumo purus sniegas - galėsiu slapta nuo visų bet kur ir bet kada tais įkvepiančiais mirksniais mėgautis...<...> O juk ir jūsų vasaroje tvyrojo gyvenimo godulys, tiesa? Todėl nebijokime ilgėtis, laukti, spalvingai svajoti ir ... pasakyti - tik kuriam laikui <...>“ (Ramanauskienė 2013, 3).

Literatūra

<http://fcis.vdu.lt>

<http://www.marketingsolution.lt>

Camelia vaistinė, 2013. Sveik uoliai. Reklaminis leidinys Nr. 8 (82), Kaunas: UAB „Nemuno vaistinė“. - 15 p.

HJELMSLEV, L., 1995. Kalba Įvadas. Vilnius: Baltos lankos, - 183 p.

KASIULIS, J., BARVYDIENĖ, V., 2005. Vadovavimo psichologija. Kaunas: Technologija, - 327 p.

RAMANAUSKIENE, S., 2013. Moters savaitgalis. Rugsėjo 2-8 d. Nr. 35 (770) . Vilnius: UAB „Veido“ periodikos leidykla ISSN 1648 - 1208.- 46 p.

TIPLER, J., 2005. Sėkmingos derybos. Vilnius: UAB „Knygų Spektras“, - 95 p.

TOMLINSON, J., 2002. Globalizacija ir kultūra. Vilnius: Mintis, - 254 p.

ADVERTISING AND PUBLICISTIC TEXT DIMENSIONS

Summary

In the modern world, the means of linguistic expression are associated with the content and meaning motifs. Journalistic text and advertising language have many similarities and many differences. The advertising language is an element of the journalistic text; a game of chess. The journalistic text is the whole, and involves games and strategies. Sometimes the element is suitable for a lengthier elaboration of the text. The motif of advertising alternation and change reflects the analysis of the journalistic text and its selection. The advertising language involves a voluminous rush of linguistic and persuasion means. The journalistic text represents a variety of opinions and problem solving. The advertising language is inseparable from the commercial benefit motif. The journalistic narrative is in turn associated with the category of thought; the entire text is transfused with the essence of thought. Advertising language is compact; journalistic text is drawn out. The former is similar to the journalistic text for the abundance of linguistic means and richness of speech, which cannot be dissociated from these fields. The inter-textual power of imagination allows choosing different linguistic stylistics and using them. The idea of the journalistic text is also associated with the titles in order to confer multi-stageness and colourfulness. Symbolic titles of TV and radio programmes, names of products confer the main material for the advertising text. The name or the heading carries great psychological impact and willingness to create further narrative. This is a sort of public language having no similarities, by its issues similar to an advertising text and for its monologues suitable for the journalistic language. The category of order is more suitable for the journalistic language, of chaos – for the advertising sphere. A journalistic text is characterised by symbolic interaction, conditions of statement, individual self-expression. Symbolic cooperation, conditions of positivity, relative awareness should be ascribed to the advertising language. Both these areas, advertising language and journalistic text, are linked by the ‘cognitive coincidence’ between the reader and journalist, user of the advertising language, user of advertising, creator of advertising and mediator of advertising (pharmacist, salesperson). The idea of changing and continuation, associated with advertising and journalism, describes them. The division of language, linguistic and overall situation, attitude to subjects advertised and described by the journalists presuppose the philosophy of the journalistic and advertising text.

Rasa Dobržienskienė

Mykolo Romerio universitetas

V. Putvinskio g. 70, 44211 Kaunas.

Tel. (8 37) 303 664.

El. p.: rasa.dobrzienske@mruni.eu,

rasa.dobrzienske@gmail.com.

Moksliniai interesai: pragmatinė lingvistika, reklamų kalbinė raiška, kalbos kultūra.

TELEVIZIJOS REKLAMOS TEIGIA AR RAGINA?

Reklamos prigimtis yra suvilioti adresatą atlikti tam tikrą veiksmą, kuris lemtų pagrindinį reklamos tikslą – parduoti prekę ar paslaugą. Poveikis gali būti daromas pasitelkiant priemones, pritaikytas konkrečios rūšies reklamai, tačiau daugeliui jų aktualus yra tekstas, kuriuo perteikiamos įvairios komunikacinės intencijos. Paprastai manoma, kad reklama verčia, ragina, skatina įsigyti vieną ar kitą produktą (paslaugą). Ar taip yra iš tikrųjų, ar reklama atlieka būtent tokią intenciją, padeda išsiaiškinti pragmatinę lingvistinę kalbinių aktų analizę. Ją taikant reklamų pasakymais reiškiamus kalbinius aktus galima suskirstyti pagal jais perteikiamas intencijas ir nustatyti vyraujančią kalbinių aktų tipą, kuris atskleistų pagrindinę reklamos tekstų komunikacinę intenciją.

Tyrimui pasirinktas **objektas** – transliuojamosios televizijos reklamos. Straipsnio **tikslas** – išsiaiškinti, kokia komunikacinė intencija – teigimo ar raginimo – aktualesnė televizijos reklamų tekstams.

Atliktas tyrimas parodė, kad televizijos reklamos tekstuose vyrauja reprezentatyvai, o jų grupėje – teigimo mikroaktai. Šie mikroaktai reiškiami teigimą, tvirtinimą, sakymą, kalbėjimo veiksmų atlikimą perteikiančiais pasakymais. Nors raginimas yra vyraujantis direktyvų grupėje, tačiau pačių direktyvų televizijos reklamose yra net tris kartus mažiau nei reprezentatyvų. Gauti rezultatai rodo, kad televizijos reklama manipuliavimui adresatu pasirenka netiesiogines, implikuotas poveikio formas.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: televizijos reklama, pragmatinė lingvistika, kalbiniai aktai, mikroaktai, reprezentatyvai, direktyvai.

Įvadas

Reklamos prigimtis yra suvilioti adresatą atlikti tam tikrą veiksmą, kuris lemtų pagrindinį reklamos tikslą – parduoti prekę ar paslaugą. Bet kurios rūšies reklama apeliuoja į adresato jausmus, emocijas, lūkesčius, svajones, sveikatą, t. y. į tai, kas adresatui siūloma įsigyti kartu su preke (paslauga). Pavyzdžiui, gera nuotaika ryte siejama su kavos puodeliu, sveikata – su jogurtiniu gėrimu, žmonių skiriamas dėmesys – su plaukų dažais ir pan. Poveikis gali būti daromas pasitelkiant priemones, pritaikytas konkrečios rūšies reklamai, tačiau daugeliui jų aktualus yra *tekstas*, kuriuo perteikiamos įvairios komunikacinės intencijos. Paprastai manoma, kad reklama verčia, ragina, skatina įsigyti vieną ar kitą prekę (paslaugą). Ar taip yra iš tikrųjų, ar reklama atlieka būtent tokią intenciją, padeda išsiaiškinti *pragmatinę lingvistinę kalbinių aktų analizę*. Ją taikant, reklamų pasakymais reiškiamus kalbinius aktus galima suskirstyti pagal jais perteikiamas intencijas ir nustatyti vyraujančią kalbinių aktų tipą, kuris atskleistų pagrindinę reklamos tekstų komunikacinę intenciją.

Tyrimui pasirinktas **objektas** – transliuojamosios televizijos reklamos (toliau – televizijos reklamos), kuriose skambantis tekstas daro poveikį tiek regimiesiems, tiek girdimiesiems adresatų

pojūčiams. Netgi nežiūrint pačios reklamos, galima girdėti garsiai sakomą tekstą (taip pat muziką, garsus), o jeigu žiūrima – adresatas dar veikiamas ekrane matomu parašytu tekstu (taip pat ir rodomais vaizdais). Nors diskusijos dėl teksto ir vaizdo dominavimo televizijos reklamose vyksta iki šiol (žr. Hildick 1969, Littlejohn 1983, Dyer 1996, Bakan 2003, Kamińska-Szmaj 2003, Čereška 2004, Zavadskis 2004, Meškys 2007, Župerka 2008a) (atkreiptinas dėmesys, kad dėl garso įtakos ir vaidmens televizijos reklamose tokios diskusijos nevyksta), vis dėlto negalima paneigti teksto svarbos, nes reta reklama sukuriama be jokio sakinio ar rašytinio teksto. Televizijos reklamose tekstas dažniausiai yra tariamas, daug rečiau – rašomas, bet ir viena, ir kita priskirtina poveikio priemonėms. Tiriamuoju atveju apsiribojama reklamų tekstų analize, kuri, manytina, gali tinkamai atskleisti televizijos reklamų komunikacines intencijas ir padėti atsakyti į iškeltą klausimą – ar televizijos reklama teigia ar ragina?

Tiriamoji medžiaga. Tyrimui surinkti 2703 pasakymai, reiškiantys įvairius kalbinius aktus, iš 761 televizijos reklamos, transliuotos 2008–2012 metais per Lietuvos televizijos kanalus (BTV, LNK, LTV, TV1, TV3).

Straipsnio **tikslas** – išsiaiškinti, kokia komunikacinė intencija – teigimo ar raginimo – aktualesnė televizijos reklamų tekstams. Siekiant atsakyti į keliamą klausimą, remtasi pragmatinės lingvistikos kalbinių aktų teorija ir šios teorijos pagrindinių kūrėjų (J. L. Austino, J. R. Searle'o) ir jos plėtotojų (G. Yule'o, J. Verschuereno, K. Bacho) nuostatomis. Pragmatinės lingvistikos problematika lietuvių kalbotyroje tyrinėta nedaug: šia tema parašytos kelios disertacijos – Egidijaus Zaikausko *Teoriniai performatyvų pagrindai* (2002), Eglės Gudavičienės *Lietuvių kalbos direktyvai* (2007), Ingos Hilbig *Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas: prašymai* (2010), pastarosios pagrindu tokiu pačiu pavadinimu išleista monografija. Pragmatinės lingvistikos tyrinėjimo aspektas pritaikytas Giedrės Čepaitienės monografijoje *Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika* (2007), išleista Birutės Ryvitytės mokomoji knyga *Lingvistinės pragmatikos įvadas*. Reklamos kalbinės raiškos tyrimai lietuvių kalbotyroje sparčiau ir labiau plėtojami: išleistos dvi knygos apie reklamos kalbą – Irenos Smetonienės monografija *Reklama... Reklama? Reklama!* (2009) ir Kazimiero Župerkos studijų knyga *Reklamos tekstas: pragmatika, stilius, kalba* (2008b), apgintos dvi filologijos daktaro disertacijos – Smetonienės *Garsinės reklamos stilius* (2001) ir Eglės Gabrėnaitės *Reklamos topika: persvazijos instrumentai* (2010). Po vieną kitą straipsnį reklamos tema yra paskelbę ir kiti mokslininkai.³³

Siekiant įgyvendinti iškeltą tikslą, naudojamas *kalbinių aktų analizės metodas*, kuris padeda sisteminti kalbinius aktus, juos klasifikuoti, adaptuoti, nustatyti intencijas, išanalizuoti būdingą jų gramatinę raišką. Taikant šį metodą, atskleidžiamos pagrindinės televizijos reklamose vartojamais

³³ Plačiau apie lietuvių mokslininkų atliktus reklamos teksto tyrimus žr. Andriušytė, Rasa. Reklamos kalbos tyrinėjimai lietuvių mokslininkų darbuose. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, Šiauliai, 2007, t. 3, p. 22–31.

pasakymais reiškiamos kalbinių aktų intencijos. O kad būtų galima palyginti kiekybinius duomenis, skaičiuotas *skirtingų mikroaktų santykinis dažnumas*. Kiekybiniai duomenys apdoroti *Microsoft Excell* programa, sudarytas duomenų grafinis vaizdas. Procentinė kalbinių aktų išraiška padeda atskleisti vienų kalbinių aktų dominavimą kitų atžvilgiu – tai leidžia įvertinti televizijos reklamų pasakymais reiškiamų kalbinių aktų intencijų vyravimo tendencijas.

Pragmatinėje lingvistikoje paprastai skiriamos penkios kalbinių aktų grupės, t. y. reprezentatyvai, direktyvai, deklaratyviai, komisyvai ir ekspresyvai, tačiau skirtinguose diskursuose, skirtingose komunikacinėse situacijose tam tikri kalbiniai aktai gali būti visiškai ignoruojami arba tas pats aktas skirtingose situacijose gali reikšti skirtingas intencijas (plačiau žr. Župerka 2008b, 11). Pavyzdžiui, televizijos reklamų tekstuose nėra pasakymų, kurie perteiktų deklaratyvų funkciją, kai žodžiu reiškiamas veiksmas atitinka veiksmą tikrovėje (pvz., *laiminu jus; atleidžiu iš darbo*). Atsižvelgiant į tai, kad *teigimo* funkcija būdinga reprezentatyvų, o *raginimo* – direktyvų kalbinių aktų grupėms, kitų grupių – komisyvų ir ekspresyvų – analizė taip pat tampa neaktuali, išskyrus jų skaitinę išraišką, kuri atskleidžia tam tikrų kalbinių aktų grupių dominavimą. Vadinasi, analizuojant televizijos reklamas toliau tikslinga aptarti tik dvi kalbinių aktų grupes, kurios, remiantis Kento Bacho (2006) pateikta kalbinių aktų klasifikacija, dar skirstomos į smulkesnius vienetus – mikroaktus, tačiau tam tikrų pasakymų intencijų dominavimui nustatyti bus lyginamos visos keturios kalbinių aktų grupės. Tai padės gauti išsamesnius ir tikslesnius rezultatus, atskleisti reklamos tekstui suteikiamas prasmes. Pasakymų intencijos nustatomos pagal jais reiškiamas pragmatines funkcijas, kurios gali būti perteikiamos gramatinėmis, leksinėmis, semantinėmis ir kt. kalbos priemonėmis. Tam, kad būtų nustatyta vyraujanti reklamos pasakymų funkcija, reikia apžvelgti reprezentatyvų ir direktyvų mikroaktų grupes pagal juos reiškiančių televizijos reklamų pasakymų kalbinę raišką ir dažnumą reklamų tekstuose.

Reprezentatyvų mikroaktų raiška televizijos reklamose

Pasak Johno Rogerso Searle'o, reprezentatyvų tikslas yra užfiksuoti kalbančiojo atsakomybę už pranešimą apie tam tikrus dalykus, už išreiškiamą nuomonę. Reprezentatyvų reikšmių amplitudė yra labai plati: nuo hipotetinio tvirtinimo iki konstatavimo, nuo tvirtinimo iki įsipareigojimo – tai du kraštutiniai pasakymų vertinimo skalės parametrai (Searle 1986, 181). Taigi reprezentuojanti mintis turi būti konkreti, tvirtinanti, reikštis kalbamuoju momentu. Pasak tyrėjos Anisoaros Pop (2005, 97), reprezentatyvų kalbiniai aktai leidžia puoselėti mintį, kad informacija reklamų tekstuose yra teisinga, tiksli ir svarbi. Remiantis šiomis prielaidomis, reprezentatyvams priskirtini tokie mikroaktai, kurių gramatinės ir leksinės semantinės savybės atskleidžia minėtas funkcijas. Todėl jiems priskirtini pasakymai, kurių intencijos perteikiamos tiesioginės nuosakos esamojo laiko

veiksmazodžių formomis ir konstatuojamaisiais arba tiesioginiais sakiniais, kuriais realizuojama įprasčiausia sakinio funkcija – pranešti, skelbti ką nors, pateikti informaciją (Labutis 2002, 112). Tiesiogine nuosaka dažniausiai reiškiami veiksmai, kalbėtojo laikomi realiais ir priskiriami dabarčiai, praeičiai ar ateičiai, todėl reprezentatyvams gali būti priskiriami pasakymai ir su būtojo kartinio ir būsimojo laiko veiksmazodžių formomis: pirmosiomis konstatuojamas jau įvykęs veiksmas, o antrosios yra aktualios sąlygos reikšmės pasakymams. Atsižvelgiant į minėtas gramatines ir leksines semantines savybes bei į gana platų reprezentatyvų apibrėžimą, skirtinos devynios reprezentatyvų mikroaktų grupės: teigimo, pristatymo, informavimo, gyrimo(si), aprašymo, pagrindimo, prilaidos, pataikavimo ir sąlygos.

Teigimui priskirtini tokie pasakymai, kuriais reiškiamas teigimas, tvirtinimas, sakymas, kalbėjimo veiksmų atlikimas. Televizijos reklamose paprastai nusakomi su reklamuojamais produktais susiję pastebėjimai, veiksmai, rezultatai, vardijamos savybės, konstatuojami tam tikri faktai. Teigimas gali turėti neutralų, tvirtinimo ir rezultato reikšminį atspalvį atsižvelgiant į sakinio leksinę ir semantinę struktūrą.

Teigimo neutralieji mikroaktai reiškiami tokiais pasakymais, kurie paprastai labiau reikalingi reklamos tekstui jungti, perteikti ar tiesiog konstatuoti prekės ypatybes, su prekėmis susijusius reiškinius ar įvykius nei vienaip ar kitaip daryti poveikį adresatui:

Per visą gyvenimą žmogus padaro tūkstančius judesių. („Joint Protection“)

Pasak senovinės gruzinų legendos, prie Borjomi šaltinių ištakų žmonės atvedė elnias.
(„Borjomi“)

Tokiu atveju vien skutimasis nepadės. („Nivea for men“)

Kiekviena moteris spinduliuoja paslaptį ir magiją, stiprybę ir aistrą. („Venus“)

Prie arbatos puodelio papasakojau, kad jis mane pakvietė į pokylį, iki kurio dvi savaitės.
(„Blend-a-med 3 D White“)

Teigimo tvirtinamieji mikroaktai labai panašūs į neutraliuosius, tačiau jų intonacinė raiška yra stipresnė, jais reiškiamą mintis – kategoriškesnė, konkretesnė. Tvirtinamąją funkciją televizijos reklamų pasakymuose dažniausiai rodo pasirinkta leksika. Vartojami intensyviai savybes įvardijantys būdvardžiai (*stiprus, greitas, efektyvus, svarbus, aiškus*) adresatui sukelia pasitikėjimo įspūdį, norą, siekį turėti tai, kas turi būtent tokias ypatybes:

„Harpic Max“ juodas – stiprus unitazo valiklis! („Harpic Max“)

„Hexoral“ – greita ir efektyvi priemonė nuo gerklės skausmo. („Hexoral“)

Tikrumą, realumą, natūralumą, neabejojimą kalbamu dalyku ypač pabrėžiarieveiksmio *tikrai* ir būdvardžio *tikras (-a)* vartojimas. Šiais žodžiais akcentuojama mintis, stengiamasi įtikinti, pagrįsti, patvirtinti:

„Rimi“ nuolaidas tikrai įsiminsit! („Rimi“)

„Cido“ – tikras gamtos skonis. („Cido“)

Teigimo rezultato mikroaktai turi aiškiausius bruožus: jais reiškiamai tai, kokį poveikio rezultatą teikia reklamuojamas produktas arba pats produktas žymi, rodo rezultatą. Rezultato mikroaktus aiškiai riboja gramatinė struktūra – jiems būdingi neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyviai, aukštesniojo laipsnio būdvardžiai, įvardžių *joks, toks, visas*, dalelytės *tik, tiek, dar*, dažnas neiginio dalelytės *ne* ir rezultato reikšmę turinčių žodžių vartojimas (*tvirtinti, išspręsti* ir pan.).

„Dove“ – patvirtinta tikrų moterų. („Dove“)

„Nematekas“ – sveikesnė šeima. („Nematekas“)

Vis daugiau žmonių pasiduoda praktiškumo bangai. („Norfa“)

„Artrostop“ – jokio sąnarių skausmo. („Artrostop“)

Su „Turbi Twin“ išsprendėme šią problemą. („Turbi Twin“)

Pristatymas televizijos reklamose reiškiamas dvejopai: vienos reklamose pristatoma / remiama laida, filmas, įvairūs renginiai, kitose – patys reklamuojami gaminiai. Pristatymo mikroaktų grupės būdingi bruožai – veiksmažodžių *remti* ir *pristatyti* esamojo laiko, daiktavardžių *rėmėjas* ir *partneris* vienaskaitos ir daugiskaitos formos. Reklamos, kurios pristato laidą ar filmą, paprastai būna lakoniškos, jos tiesiog informuoja, kas remia; kartais trumpai pristatoma jo produkcija, veikla (a). Reklamose, kuriose pristatoma prekė, mikroaktas reiškiamas išplėtotu pasakymu – pateikiama apie ją daugiau žinių, vardijamos jos savybės, požymiai, išplėtojamas jų apibūdinimas, nevengiama gyrimui(si) būdingų bruožų, neretai pasitelkiamos vaizdingos adresatų įtikinėjimo priemonės (b):

(a) *Laidą pristato nauja dešrelių pakuotė vaikams.* („Biovela“)

Filmą pristato „Svajonių romanai“. („Svajonių romanai“).

(b) *Pristatome „Gillette“ antiperspirantus su patobulinta apsaugos sistema.* („Gillette“)

„Delmos“ gerbėjų tiek daug, kad noriu jums pristatyti naują puikų skonį ir dainą „O sole mijo“. Sūresnė „Delma“, druska ir „Delma“, tik dar skaniau“. („Delma“)

Informavimo mikroaktais perteikiama informacija apie renginius, įvykius, išpardavimus, nuolaidas, juose nurodoma data, laikas, kaina, nuolaidų procentai ar bilietų platinimo vieta, gali būti supažindinama ir su kitokia informacija. Beveik visuose šios intencijos pasakymuose vartojamos dalelytės *net, iki, tik*, įvardžio *visas (-a)* formos, laiko prieveiksmis *dabar*, kiti laiką nusakantys žodžių junginiai *ši savaitgalį, rytoj, šios savaitės* ir pan.

Informuoja „Delfi“, žurnalas „Panelė“, „Vakarų ekspresas“, „15 minučių“, TV3, M-1. („Star1 holidays“)

Sūrainis tik 2 litai 95 centai. („Hesburger“)

Tik ši savaitgalį „Knauf“ gipso kartono plokštėms ir akmens vatai „Multirock 35“ 20 procentų nuolaida, „Viva Color“ dažams 35 procentų nuolaida, dekoratyviniams lauko šviestuvams 40 procentų nuolaida. („Senukai“)

Dabar televizoriams „Samsung“ net 33 procentų nuolaida. („Topo centras“)

Dabar didelei pakuotei iki 50 procentų nuolaida. („Somat Perfect“)

Informavimo mikroaktams taip pat priskirtini pasakymai su nurodyta įvykių tiksli data ir laiku:

Gruodžio 11 dieną 19 valandą Vilniaus pramogų arenoje. (Maltos ordino labdara)

Balandžio šeštą „Siemens“ arenoje. (Eros Ramazzotti koncertas)

Pasiūlymas galioja iki rugsėjo 27 dienos. („Viasat“)

Gyrimo(si) mikroaktais adresantas giria save, savo prekę arba adresatą. Šie aktai išsiskiria sustiprinta emocine nuotaika, kuri perteikiama įvairiomis gramatinėmis ir leksinėmis priemonėmis. Gyrimui(si) visada būdingos tik teigiamos žodžių reikšmės, turinčios itin aukštą vertinimo reitingą. Dažniausiai tai žodžiai, turintys nepralenkiamumo prasmę, žymintys ypatybių aukščiausią kriterijų, rodantys, kad objektai yra vieninteliai tokie, tarsi vieninteliai pasaulyje, todėl aukščiausiojo laipsnio būdvardžiai – populiariausia gyrimo(si) raiškos priemonė. Reklamosse giriamas tiek produktas ar jo savybės, tiek dėl jo poveikio gautas rezultatas.

Daugiausia vartojami kokybiniai aukščiausiojo laipsnio būdvardžiai, iš kurių dažniausias – *geras (-a)*:

Geriausia apsauga nuo pratekėjimo ištisą naktį. („Allways“)

Net esant žemai temperatūrai, „Persil Cold Active“ pasiekia geriausius rezultatus pašalinant dėmes. („Persil Cold Active“)

Apskritai būdvardžių įvairovė rodo esant turtingą kalbą, kurioje plati ypatybes įvardijančių žodžių gama. Tai sudaro galimybę reklamų kūrėjams nekartoti tų pačių žodžių ir kuo įtaigiau ir vaizdžiau perteikti gyrimosi intenciją.

„Orbit“ – skaniausia apsauga Jūsų dantims! („Orbit“)

„Lift Expert“ ampulės – tai profesionalus greitas stangrinimas. („Lift Expert“)

Tobulas rūpestis jumis ir jūsų šeima („Silan“ su „Persil“)

Nepriekaištingas baltumas ir minkštumas viename pakelyje. („Tide“ su „Lenor“ efektu)

Naujausia šių metų mados tendencija. („Discreet“)

Svarbią funkciją gyrimo(si) pasakymuose atlieka ir dalelytė *tik*, kuri pabrėžia produkto išskirtinumą:

Tik „Nestea“ pasižymi puikiu natūralios arbatos ir skanių vaisių skoniu bei yra be konservantų ir dirbtinių dažiklių. („Nestea“)

Ypač sausas sluoksnis tik „Pampers“ . („Pampers“)

Gyrimui(si) vartojami prieveiksmiai savo semantika ir įtaigumu yra analogiški kai kuriems būdvardžiams:

Tai akinamai spindintys plaukai, kuriuos taip gera liesti. („Diamond Gloss“)

Žaibiškai malšina gripo ir peršalimo simptomus. („Daleron Cold 3“)

Ypatingai ekologiški jogurtai „Bio’s“. („Bio’s“)

Aprašymo mikroaktams priskirtini pasakymai, kurie atskleidžia prekės medžiagų sudėtis, savybes, kuriais vardinamos reklamuojamų produktų naudojimo pasekmės; paaiškinama, kokiomis savybėmis prekė pasižymi, išsiskiria iš kitų, kokią naudą ir rezultatus ji teikia, vardinami aiškinantys reklamuojamo produkto poveikį, ypatybes žymintys bruožai ir pan. Šiais mikroaktais išreiškiamas prekės išskirtinumas, originalumas. Aprašymo mikroaktuose pagrindinis vaidmuo tenka veiksmožodžiams ir jų deriniams su kitomis kalbos dalimis, nes arba vardinama veiksmų seka, arba prekės savybės, arba jos teikiamo poveikio rezultatai ir pan.:

Jo Pro-V sudėtis tiksliai veikia ir padeda atkurti pažeistas plaukų vietas, kad plaukai taptų stiprūs, nepriekaištingai stiprūs. („Pantene Repairing Protect“)

Saugo nuo šaknų ir dantų ėduonies, pagerina dantenu būklę, balina dantis, gaivina burnos kvapą, saugo nuo apnašų ir akmenų susidarymo. („Blend-a-med Complete Seven“)

Aprašymo mikroaktams priskirtini ir tokie pasakymai, kuriais aptariama produkto sandara arba vadinami kiti dalykai, turintys įtakos to produkto pranašumui:

Traškus migdolas švelnaus kremo patalė, apibarstytas šviežiais kokosais. („Raffaello“)

Pirmas įspūdis – stulbinantis, kvapas – kumpio, spalva – gundanti, skonis – nepakartojamas. („Hesburger“)

Pagrindimo mikroaktai reiškiami tokiais pasakymais, kuriems būdinga pagrįsti tam tikrą teiginį. Daugelis sakinių yra sudėtiniai prijungiamieji, jungiami jungiamaisiais žodžiais einančiais priežasties prieveiksmiais *todėl, kodėl*, kurie reiškia veiksmo ar būsenos aplinkybę, ir priežasties jungtuku *nes* bei nereikšminiu jungtuku *kad*, prielinksniu *dėl*, kuris tokiuose pasakymuose vartojamas priežasties ir tikslo reikšmėmis. Grindžiant tam tikrą mintį, pasakymuose nevengiama hiperbolizavimo, tačiau dažniausiai teikiami eksplicitiškai suvokiami argumentai:

Parduotuvės „Cento“ nešvaisto pinigų jums nereikalingoms prekėms, *todėl* pomidorai ir kitos prekės čia kainuoja pigiau. Aišku? („Cento“)

Pasirinkome „Tele2“, nes sutapo mūsų požiūris į verslą. („Tele2“)

Dėl kaitinimo elemento Hi-tech išmaniosios skalbyklės „Beko“ yra apsaugotos nuo žalingo kalkių nuosėdų poveikio ir visada puikiai veikia. („Beko“)

Prielaidos mikroaktų išskyrimą lemia tai, kad jų raiška rodo abejojimą, netikrumą tuo, kas sakoma. Pasakymu tarsi konstatuojama abejojant, paliekant galimybę nenumatytiems atvejams. Ypač išsiskiria modalinio veiksmožodžio *galėti* formų vartoseną. Tai, kad *gali* įvykti, dar nereiškia, jog įvyks. Todėl dar minimas šiems pasakymams aktualus galimybės modalumas, kuris spaudos reklamose yra vyraujantis tarp modalinės reikšmės veiksmožodžių (plačiau žr. Stankevičienė ir kt. 2008, 135–137).

Nuo šiol jūsų akys gali atrodyti jaunesnės. („Avon“)

Cholesterolio perteklius gali pabloginti kraujo cirkuliaciją. („Danacol“)

Staigmena gali užklupti netikėtai. („Kalev“)

Daug rečiau prielaida reiškiamą tariamąją nuosaką, abejojamaisiais žodžiais ir jų junginiais *galbūt, ko gero, tarsi* ar implicitiškai reiškiamu retoriniu klausimu.

Kiekviena tauta norėtų tokios... („DnB Nord“)

Galbūt visa tai turėsime po dvidešimties ar kokių... keturiasdešimties metų. („Horn dry“)

Pataikavimo mikroaktais siekiama įtikinti adresatams, pataikauti jų skoniui, pomėgiams. Kaip ir gyrimo(si), pataikavimo mikroaktai paprastai reiškiami būdvardžiais, tačiau skirtingai nuo gyrimo(si), jie siejami su įvardžiais, nurodančiais adresatą. Pastebėtina, kad pataikavimas glaudžiai susijęs su daromu adresatui spaudimu – norint iš tikrųjų būti vertam, svarbiausiam, turėti ką nors mėgstamo, reikia įsigyti būtent tą prekę:

(a) *„Taurus“ – vyrų alus pelnytai. („Taurus“)*

„Snoro lizingo“ kortelės siekiantiems svajonių! („Snoro lizingas“)

Tikro tavo pamėgto ir įvertinto skonio alų gali gerti kaip tau patinka... („Fortas“)

Sąlygos mikroaktais reiškiami reikalavimai, kurie keliami norint išspręsti adresatui aktualias reklamoje keliamas problemas ar siekiant pagrįsti produkto reikalingumą. Jais išreiškiama tam tikrų sąlygų kėlimo ir įvykdymo intencija, kuri reklamose siejama su adresatui aktualiomis problemomis ar siekiais – pasakoma sąlyga ir ką reikia daryti, kad ją įvykdytum:

Net ir tamsoje prisilietimu jus lengva atpažinti, jei naudojate skutimosi želę. („Gillette Series“)

Jei skalbsite su „Persil“ žemos temperatūros vandenyje, energijos išlaidoms sutaupysite tiek pat, kiek per 8 mėnesius išleidžiate skalbimo priemonėms. („Persil“)

Apibendrinant reprezentatyvų mikroaktų analizę, galima teigti, kad atskiros jų grupelės skiriasi reiškiamomis intencijomis, išskirtinis vaidmuo tenka veiksmažodžiams, būdvardžiams,rieveiksmiams, taip pat dalelytėms ir jungtukams, nes atitinkamas jų vartojimas lemia pasakymų funkciją. Vis dėlto esminis visų reprezentatyvų mikroaktų bruožas – konstatavimas.

Direktyvų mikroaktų raiška televizijos reklamose

Dažniausiai įsivaizduojame, kad reklamų tikslas yra įtikinti adresatą įsigyti prekę. Tam, kad įtikintų, nepakanka vien tik teigiamai kalbėti apie reklamuojamą prekę, neretai adresatą reikia paskatinti ją pirkti. Kaip teigia Searle'as, direktyvai išreiškia kalbėtojo bandymus pasiekti tai, kad klausytojas ką nors atliktų (1986, 182). Kalbančiojo asmens (adresanto) reiškiamą valią kitam asmeniui (adresatui) lietuvių kalbos gramatikoje paprastai išreiškiama liepiamąją nuosaką. Reklamai, be abejo, būdingi švelnios semantikos, kuklieji direktyvai, o agresyvių, šturkščių įsakymo, komandos ir pan.

mikroaktų reklamoje vengiama, nes tai vartotojams keltų neigiamas emocijas. Pagrindinis semantinis krūvis tenka veiksmožodžiui, o jo leksinė reikšmė nurodo reikšminius direktyvų mikroaktų skirtumus, pagal kuriuos skiriamos šešios direktyvų mikroaktų grupės: *raginimas (skatinimas), instrukcija, siūlymas, prašymas, patarimas ir rekomendacija, kvietimas, įsakymas*.

Raginimas (skatinimas) priskiriamas kukliesiems direktyvams, nes juo adresatas tarsi paskatinamas daryti tai, ko norėtų, bet dėl kažkokių priežasčių delsia. Surinktoje televizijos reklamų medžiagoje raginimas dažnai reiškiamas šių veiksmožodžių liepiamosios nuosakos formomis: *atrasti, užsisakyti, pirkti, skambinti, būti, taupyti*:

Atrask perlų galią ir suspindėk. („Elvital Nutri Gloss“)

Užsisakykite telefonu, internetu ar partnerių parduotuvėse. („Viasat“)

„Norfoje“ pirkt bet kurią „Dadu stick“ ledų porciją ir antroji kainuos tik vieną centą.
(„Norfa“ ir „Dadu“)

Skambinkite telefonu, kurį matote ekranuose ir padovanokite miegą sau. („Dormeo Memosan“)

Taupykite „Šeimos vaistinėje“ savaitgaliais. („Šeimos vaistinėje“)

Instrukcijos mikroaktai iš dalies panašūs į reprezentatyvų informacijos mikroaktus, nes ir vieni, ir kiti suteikia tam tikrą žinių, tačiau skirtingas tų žinių pateikimo pobūdis ir skirtingi pateikimo būdai lemia atskirų grupių suformavimą. Informacijos mikroaktus reiškiančiuose pasakymuose adresatas informuojamas apie reklamuojamos prekės sudėtį, savybes, teikiamus privalumus ir pan. Vienais instrukcijos mikroaktais nurodoma adresatui siųsti SMS ar skambinti, kitais – vardijami veiksmai, reikalingi norint naudotis preke, nurodoma, kur ieškoti informacijos ir pan.:

Siųskite DG numeriu 1679 ir laimėkite. („Pinigų virusas“)

Tiesiog papurkškite ir lengvai šluostykite. („Clin“)

Kasdieną žiūrėk TV6 kanalą, apsilankyk 6tv.lt puslapyje, atsakyk į dienos klausimą ir laimėk kelionę į kalnus. (TV6 ir „Oscilloccinum“)

Siūlymu adresatas gundomas atlikti tam tikrą veiksmą, kurio atlikimas duotų naudos adresantui. Adresato patiriama nauda priklauso nuo jo lūkesčių priimant pasiūlymą. Daugelio šiuose pasakymuose vartojamų veiksmožodžių semantika rodo į adresatą nukreiptą naudą, todėl nemaža jų dalis – sangražiniai. Parenkami veiksmožodžiai, kuriais adresatui siūloma pačiam patirti, pajusti prekės teikiamą poveikį, naudą. Adresatui siūloma pačiam viską išbandyti, tarsi jam suteikiama išskirtinė proga:

Išbandyk naujuosius „Palette“ „Brown Richness“ su kakavos sviestu. („Natural Colors“)

Dabar paragauk ir naujo šviežių braškių skonio „Cappy Ice Fruit“. („Cappy“)

Mėgaukis tyru šaltos arbatos „Nestea“ skonių be dirbtinių dažiklių ir konservantų.
(„Nestea“)

Prašymo mikroaktai be išimties randami tik vaistų reklamose. Jie šabloniški ir vartojami tik dėl to, kad reikalaujama skelbti, jog adresatas perskaitytų vaistų informacinį lapelį ir vaistus vartotų, kaip nurodyta. Vaistų reklamose vartojami prašymo pasakymai tik iš dalies atitinka šiai grupei priskirtinų mikroaktų ypatybes, nes tai nėra tikrieji prašymai, o tik formali jų raiška, išreiškianti adresantų mandagumą:

Prašome įdėmiai perskaityti pakuotės lapelį ir vaistą vartoti kaip nurodyta. („Sandoz“)

Patarimo ir rekomendacijos mikroaktais adresantas moko, kokius produktus reikia naudoti, teikia nurodymus, kaip juos naudoti. Patarimo ir rekomendacijos mikroaktai aptariami toje pačioje grupėje dėl labai artimų jų abiejų intencijų, kurias, nesant performatyvinių veiksmožodžių, atskirti yra sudėtinga. Patardamas ar rekomenduodamas adresantas – dažniausiai reklamos komunikato personažo lūpomis – žino tai, ko nežino adresatas, arba, jo manymu, adresatui bus geriau (Gudavičienė 2007, 64):

Rekomenduoja Lietuvos širdies asociacija. („Danacol“)

Visais kitais atvejais naudokite „Contratubex“. („Contratubex“)

Kai skausmas tave puola, vartok solpadeiną. („Solpadeine“)

Patariu naudoti skalbiklį „Dreft“, nes pati jį išbandžiau. („Dreft“)

Kvietimo mikroaktai yra tie, kurie kviečia atvykti – turi vykimo, judėjimo semą (*vykti, eiti, plaukti* ir pan.). Adresatas kviečiamas atlikti tam tikrą veiksmą:

Irena Starošaitė kviečia į savo jubiliejinį koncertą spalio 1 dieną 19 valandą „Forum Palace“ balsas lt koncertų salėje.

Ateikite į artimiausią „Toyota“ atstovybę ir teiraukitės penki plus penki pasiūlymo. („Toyota“)

Pereikite į „Tele2“ ir kalbėkite vos už 3 centus per minutę neribotai, be jokių paslaugos ar sujungimo mokesčių. („Tele2“)

Įsakymo mikroaktai reklamose itin reti, nes priskiriami agresyviems direktyvams, kurie adresatus gali atstumti, o ne pritraukti. Aptariamasis pavyzdys taip pat nėra tikrąjį įsakymą reiškiantis pasakymas. Tai įsakymo stilizacija, pseudocitata, kurią ištaria reklamos komunikato personažas „Smetoniškos“ geros reklamoje. Prezidento vardu įsakoma saugoti tikrą girą, o netikrą girą vadinti gėrimu:

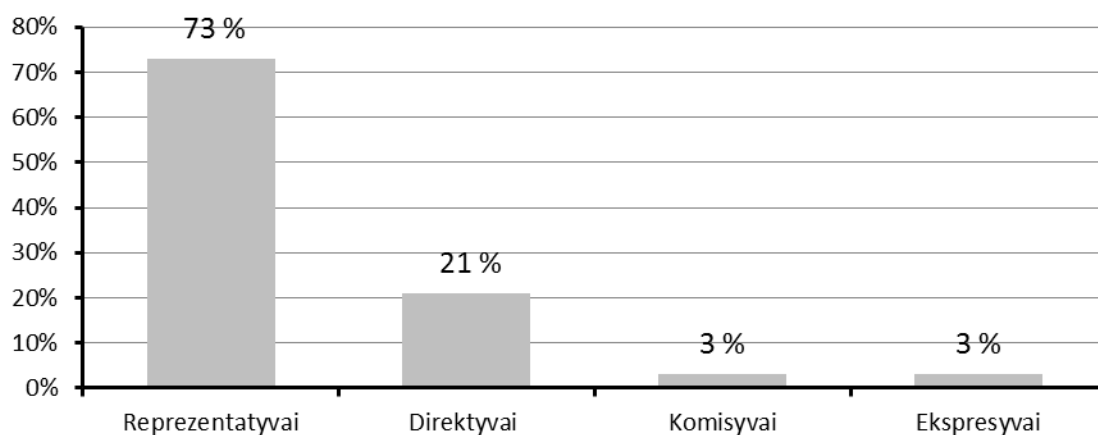
Valstybės ministeriams įsakau tikrą girą saugoti, o netikrą tik geros gėrimu vadinti. („Smetoniška“ gėrimas)

Apžvelgus direktyvų mikroaktų grupes, atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinė jų funkcija – paraginti, paskatinti, informuoti ir pan. adresatą, o ne griežtai nurodinėti atlikti vieną ar kitą veiksmą, jau nekalbant apie tiesioginį imperatyvą įsigyti ar pirkti prekę. Direktyvai televizijos

reklamose reiškiami pasakymais, kuriuose vartojama liepiamoji nuosaka perteikia paslėptą liepimą, manipuliuoja leksika, kad adresatas galvotų, jog jis pats nusprendė atlikti tam tikrą veiksmą, o ne jam buvo liepta.

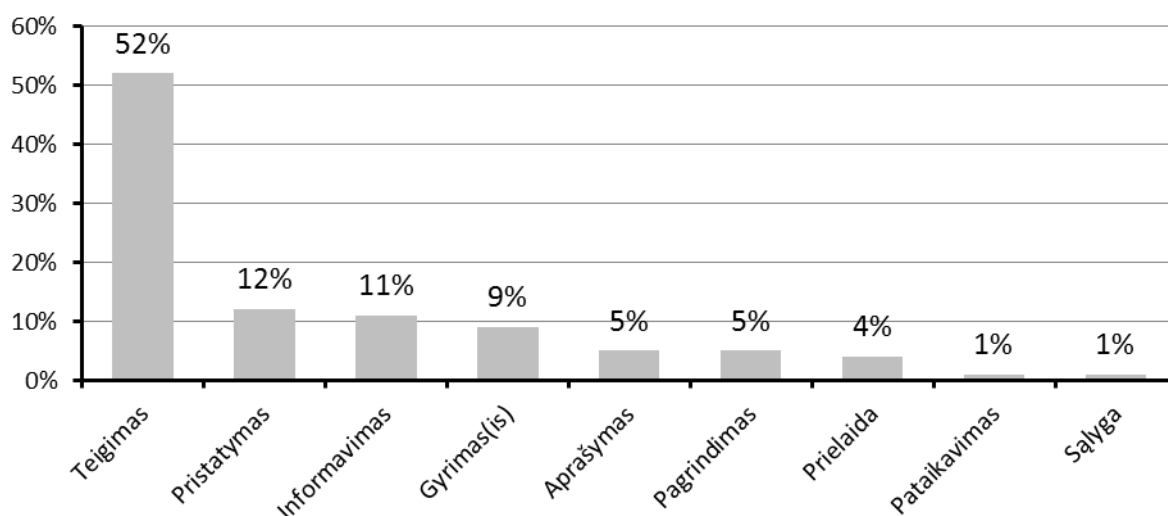
Pagal aptartą televizijos reklamų mikroaktų priskyrimą vienai ar kitai grupei suskirstyti televizijos reklamų tekstų pasakymai ne tik iliustruoja reklamų intencijas, bet ir leidžia nustatyti dominuojančią funkciją, t. y. televizijos reklamos teigia ar ragina. Visų pirma apskaičiuotas televizijos reklamų kalbinių aktų – reprezentatyvų, direktyvų, komisyvų ir ekspresyvų – dažnumas (1 pav.).

Pav.1. *Televizijos reklamų kalbiniai aktai.*

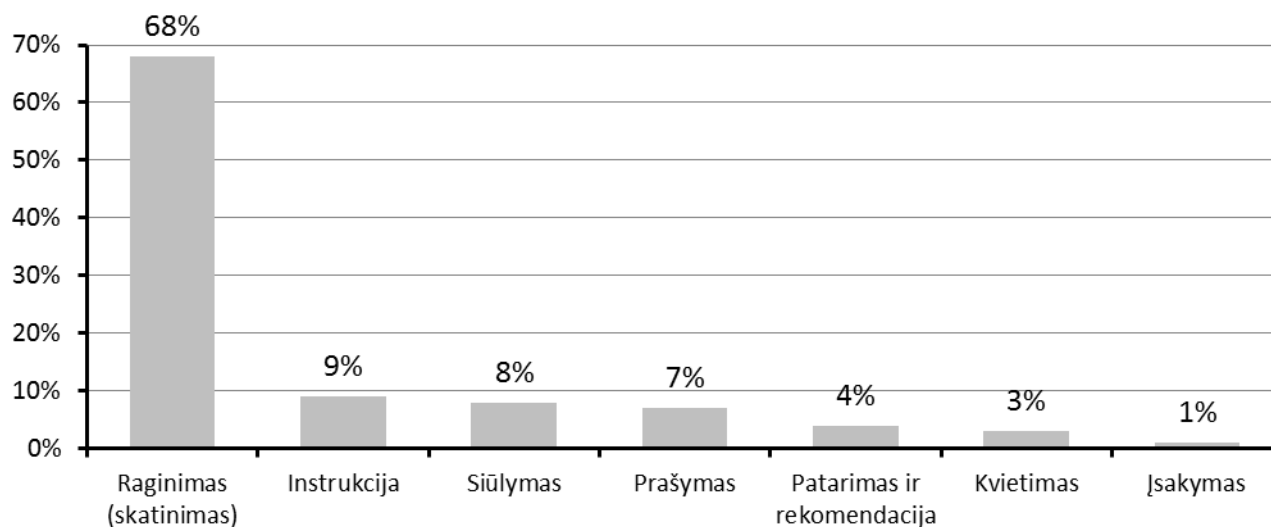
Pastebėtina, kad vyrauja reprezentatyvai, kuriems būdingas konstatavimas, teigimas, įvairių laikų tiesioginės nuosakos vartojimas. Jie net tris kartus dažnesni televizijos reklamose nei direktyvai. Norint įsitikinti, ar tikrai televizijos reklamose vyrauja būtent teigimas, suskaičiuoti ir reprezentatyvų grupę sudarantys mikroaktai (2 pav.).

Pav. 2. *Reprezentatyvų grupės mikroaktai.*

Analogiškai aktualu paskaičiuoti ir direktyvų grupės mikroaktus (3 pav.)

Pav. 3. *Direktyvų grupės mikroaktai.*

Diagramoje, pateiktoje 2 paveiksle, matyti, kad iš tikrųjų dominuoja teigimo mikroaktų grupė, kurios mikroaktai reiškiami teigimą, tvirtinimą, sakymą, kalbėjimo veiksnių atlikimą perteikiančiais pasakymais. Jais nusakomi su reklamuojamais produktais susiję pastebėjimai, veiksmai, rezultatai, vardijamos produktų savybės, konstatuojami tam tikri faktai. Raginimo mikroaktai dominuoja direktyvų grupėje (žr. 3 pav.), tačiau, atsižvelgiant į tai, kad direktyvų yra net tris kartus mažiau, raginimo negalima įvardyti kaip dominuojančio televizijos reklamoje. Vadinas, darytina **išvada**, kad televizijos reklamos aiškina, kalba apie prekę, o ne vien tik ragina ją įsigyti. Todėl galima daryti prielaidą, kad televizijos reklamai nebūtina nuolat liepti vartotojui kažką daryti, ji taip geba manipuliuoti teigimo intencija, kad vartotojas net ir neragintas jaučiasi įspraustas į kampą, kai gamintojas ar pardavėjas siūlo savo prekę (paslaugą). Televizijos reklama skatina, atkreipia dėmesį ir daro poveikį kitokiomis, implikuotomis kalbinėmis priemonėmis. Neretai ko nors teigimas, konstatavimas reklamoje būna įtaigesnis nei tiesmukas raginimas.

Literatūra

- ANDRIUŠYTĖ, R., 2007. Reklamos kalbos tyrinėjimai lietuvių mokslininkų darbuose. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, t. 3, 22–31.
- AUSTIN 1986: ОСТИН, ДЖ., Л. Слово как действие, *Новое в зарубежной лингвистике* 17. Москва: Прогресс, 22–129.
- BACH, K., 2006. Speech Acts and Pragmatics. *The Blackwell Guide to the Philosophy of Language*. Ed. M. Devitt, R. Hanley. USA: Blackwell Publishing, 147–167.
- BAKAN, A., 2003. *Marketing Demographics, Advertising Semiotics: the Case of „Akşam“ Newspaper*. A Thesis submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University. Ankara.

- ČEPAITIENĖ, G., 2007. *Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- ČEREŠKA, B., 2004. *Reklama: teorija ir praktika*. Vilnius: Homo Liber.
- DYER, G., 1996. *Advertising as communication*. London and New York: Routledge.
- GABRĖNAITĖ, E., 2010. *Reklamos topika: persvajijos instrumentai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- GUDAVIČIENĖ, E., 2007. *Lietuvių kalbos direktyvai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- HILBIG, I., 2010. *Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas: prašymai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- HILBIG, I., 2010. *Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas: prašymai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- HILDICK, E., 1969. *A Close Look at Advertising*. London: Faber and Faber LTD.
- YULE, G., 1997. *Pragmatics*. Oxford: Oxford university press.
- KAMIŃSKA-SMAJ, I., 2003. Perswazja w tekstach reklamowych – spojrzenie językoznawcy. *Język perswazji publicznej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 77–79.
- LABUTIS, V., 1994. *Lietuvių kalbos sintaksė*, t. 1. Vilnius: VU leidykla.
- LITTLEJOHN, S. W., 1983. *Theories of Human Communication*. California, Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- MEŠKYS, K., 2007. *Kultūra kaip žinia: nuo ženklo iki teksto*. Vilnius: „Ciklonas“.
- POP, A., 2005: Persuasion in medical advertising within the context of disjunctive grammar. Prieiga internete: <http://printfu.org/read/persuasion-in-medical-advertising-within-the-context-of--5572.html> [žiūr. 2012-03-15].
- RYVITYTĖ, B., 2011. *Lingvistinės pragmatikos įvadas*. Vilnius, Vilniaus universitetas.
- SEARLE 1986: СЕРЛЪ, Дж. Р. Классификация иллокутивных актов. *Новое в зарубежной лингвистике* 17, Москва: Прогресс, 170–195.
- SMETONIENĖ, I., 2001b. *Garsinės reklamos stilius*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- SMETONIENĖ, I., 2009. *Reklama... Reklama? Reklama!* Vilnius: Tyto Alba.
- STANKEVIČIENĖ, R., VALSKYS, V., 2008. Tikrenybės, galimybės ir reikiamybės reikšmės ir jų raiškos būdai reklamos tekstuose. *Žmogus ir žodis* 10 (1), 133–137.
- VERSCHUEREN, J., 2001. Pragmatics. *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics*. London and New York: Routledge.
- ZAIKAUSKAS, E., 2002. *Teoriniai performatyvų pagrindai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

ZAVADSKIS, M., 2004. *Menas parduoti*. Vilnius: „Eugrimas“.

ŽUPERKA, K., 2008a. Pragmatinė lingvistinė reklamos teksto analizė. *Viešojo diskurso retorika ir lingvistika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 9–18.

ŽUPERKA, K., 2008b. *Reklamos tekstas: pragmatika, stilius, kalba*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Rasa Dobržinskienė

Mykolas Romeris University

DO TV COMMERCIALS ASSERT OR ENCOURAGE?

Summary

Nature of TV commercials is to tempt addressee to do any action, which will determine the main goal of TV commercials – to sell items or services. Influence could be done by means, which are typical for particular sort of advertising. But the text is relevant for many sorts of them. The text conveys different communicative intentions. Usually it's supposed that TV commercials forces, prompts, stimulates to buy some items (services). Speech acts theory of pragmatic linguistics helps to ascertain, is it truly, do TV commercials have especially that intention. It helps to classify speech acts which are implying by utterances of texts of TV commercials and to rate dominant type of speech acts, which will show the main communicative function of TV commercials.

The object of research – TV commercials, the goal of the article – to ascertain what communicative intention – assert or encourage – is more actual for texts of TV commercials.

The research revealed that representatives are dominant in TV commercials and assertion's micro acts prevail over other micro acts of this group. Utterances of assertion signify assert, affirm, fill acts of speaking. Though encouragement dominants in group of directives, but they are even three times rarer then representatives in TV commercials. The results reveal TV commercials choose indirect, implicated forms of influence on manipulation of addressee.

KEY WORDS: TV commercials, pragmatic linguistics, speech acts, micro acts, representatives, directives.

REIKALAVIMAI PUBLIKACIJOMS

Vardas Pavardė (Times New Roman, 12 pusjuodis pasviręs šriftas)

Institucija

Institucijos adresas

Tel.: (370-...)

El. paštas: vardate.pavardate@institucija.lt

Moksliniai interesai: nurodyti mokslinius interesus (Times New Roman, 10 pasviręs šriftas)

STRAIPSNIO PAVADINIMAS (TIMES NEW ROMAN DIDŽIOSIOMIS RAIDĖMIS 12 PUSJUODIS ŠRIFTAS, CENTRUOTA)

Santrauka straipsnio kalba 1000 – 1500 spaudos ženklų (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu, 1 intervalo eilėtarpiu, sulygiuota iš abiejų pusių). Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm. Santrauka straipsnio kalba 1000 – 1500 spaudos ženklų (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu, 1 intervalo eilėtarpiu, sulygiuota iš abiejų pusių). Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm. Santrauka straipsnio kalba 1000 – 1500 spaudos ženklų (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu, 1 intervalo eilėtarpiu, sulygiuota iš abiejų pusių). Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm.

Santrauka straipsnio kalba 1000 – 1500 spaudos ženklų (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu, 1 intervalo eilėtarpiu, sulygiuota iš abiejų pusių). Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm. Santrauka straipsnio kalba 1000 – 1500 spaudos ženklų (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu, 1 intervalo eilėtarpiu, sulygiuota iš abiejų pusių). Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm. Santrauka straipsnio kalba 1000 – 1500 spaudos ženklų (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu, 1 intervalo eilėtarpiu, sulygiuota iš abiejų pusių). Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI (Times New Roman 12 pasvirusiu šriftu didžiosiomis raidėmis): 4 – 6 reikšminiai žodžiai mažosiomis raidėmis.

Įvadas

Straipsnio tekstas – iki 30 000 spaudos ženklų. Straipsnyje turi būti suformuluotas mokslinių tyrimų tikslas, metodologija, aptarta nagrinėjamos problemos tyrimų būklė, pateikti ir pagrįsti tyrimų rezultatai, padarytos išvados, nurodyta naudota literatūra.

Tekstą spausdinti 12 Times New Roman šriftu 1,5 intervalo eilėtarpiu, tekstą sulygiuoti iš abiejų pusių. Antrosios ir kitų pastraipų pirmąsias eilutes atitraukti 0,7 cm.

Nuorodas tekste pateikti skliaustuose: autoriaus pavardė metai, puslapio numeris (Autorius 2014, 22) arba (plg. Autorius ir kt. 2013, 103–105). Nelotyniška abėcėle rašomos pavardės ir pavadinimai transliteruojami.

(1) *Nagrinėjami pavyzdžiai pateikiami pasvirusiu šriftu ir numeruojami per visą tekstą skliausteliuose.*

Paiškinimus ir pastabas galima pateikti išnašose pagrindinio teksto puslapio apačioje Times New Roman 10 šriftu, numeracija ištisinė.

Jeigu citata yra ilgesnė nei 2 eilutės, ji privalo išsiskirti iš rašomo darbo struktūros kaip atskira pastraipa su įtrauka (1,27 cm iš abiejų pusių, 1 intervalo eilutė), išskiriant ją intervalu 10 nuo pagrindinio teksto. Citata rašoma 10 Times New Roman šriftu. Pirmąją eilutę atitraukti 0,7 cm.

Lentelės ir schemos gali būti spalvotos, turi būti numeruojamos ir turėti pavadinimus:

1 lentelė. *Pavadinimas Times New Roman 12 pasviręs šriftas*

Lentelėje tekstas rašomas 10 šriftu 1 eilutėtarpiu	Lentelėje tekstas rašomas 10 šriftu 1 eilutėtarpiu	Lentelėje tekstas rašomas 10 šriftu 1 eilutėtarpiu	Lentelėje tekstas rašomas 10 šriftu 1 eilutėtarpiu

Šaltinis: Po lentelę būtina nurodyti šaltinį 10 Times New Roman šriftu.

1 pav. *Pavadinimas Times New Roman 12 pasviręs šriftas*

Šaltinis: Po shema būtina nurodyti šaltinį 10 Times New Roman šriftu.

Literatūros sąrašas rašomas abėcėlės tvarka, nenumeruojamas. Antra ir visos kitos eilutės su 0,32 cm įtraukomis. Autoriaus pavardė rašoma didžiosiomis raidėmis, po pavardės prieš vardo inicialą dedamas kablelis. Nurodomi literatūros šaltinio leidimo metai, leidinio pavadinimas rašomas pasviruoju šriftu.

Literatūra

Audiovizualinių medijų terminų žodynas. Prieiga: <http://www.lkc.lt/wpcontent/uploads/2013/10/Audiovizualiniu-terminu-zodynas.pdf> [Žiūr. 2012–12–20].

BARAVYKAITĖ, A., 2005. Filmų vertimo problematika. *Kalbotyra*, 55(3), p. 7–14.

CHAUME, F., 2004. Synchronization in Dubbing: A Translational Approach.. In: Sud. P. Orero. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, p. 35–52.

CHAUME, F., 2012. *Audiovisual Translation: Dubbing*. Manchester: St Jerome.

CUI, S., 2012. Creativity in Translating Cartoons from English into Mandarin Chinese. *The Journal of Specialised Translation*, 17, p. 124–135.

DÍAZ CINTAS, J., 1999. Dubbing or subtitling: The eternal dilemma. *Perspectives: Studies in Translatology*, 7:1, p. 31–40.

GOTTLIEB, H., 2004. Language-Political Implications of Subtitling. In: Sud. P. Orero. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins , p. 83–100.

LAMARRE, T., 2008. Editorial. Animation Studies. *The Semiotic Review of Books*, 17 (3). Prieiga: <http://projects.chass.utoronto.ca/semiotics/vol%2017.3.pdf> [Žiūr. 2012–12–05].

Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga: <http://www.stat.gov.lt> [Žiūr. 2012–12–01].

MASON, I., 1989. Speaker meaning and reader meaning: preserving coherence in screen translating. In: Sud. R. Kölmel & J. Payne. *Babel: the Cultural and Linguistic Barriers Between Nations*. Aberdeen: Aberdeen University Press, p. 13–24.

PEDERSEN, J., 2010. Audiovisual translation – in general and in Scandinavia. *Perspectives*, 18:1, p. 1–22.

SZARKOWSKA, A., 2005. The Power of Film Translation. *Translation Journal*, vol. 3, no. 3. Prieiga: <http://www.bokorlang.com/journal/32film.htm> [Žiūr.2012–12–10].

WAHL, Ch., 2005. *Das Sprechen des Spielfilms. Über die Auswirkungen von hörbaren Dialogen auf Produktion und Rezeption, Ästhetik und Internationalität der siebten Kunst*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier.

Name Surname (Times New Roman 12 pt. bold)

Name of the University, Country (Times New Roman 12 pt. normal)

Research interests:

TITLE OF THE ARTICLE (TIMES NEW ROMAN 12 PT. ALL CAPS)

Summary (Times New Roman 12 pt. bold)

Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 12 pt. normal, justify).

KEY WORDS (TIMES NEW ROMAN 12 PT. ALL CAPS ITALIC): 4 – 6 key words (Times New Roman 12 pt. normal, justify)

REQUIREMENTS FOR PUBLICATIONS

Name Surname (*Times New Roman, 12 bold italic*)

Institution

Institution address

Tel.: (370-...)

E-mail: vardaitė.pavardaitė@institutija.lt

Scientific interests: specify scientific interests (Times New Roman, 10 italic)

TITLE OF AN ARTICLE (TIMES NEW ROMAN IN CAPITAL LETTERS 12 BOLD, CENTERED)

Summary in the language of the article 1000 – 1500 printed characters (Times New Roman 12 italic, single space, justified). The first lines of the second paragraph and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm. Summary in the language of the article 1000 – 1500 printed characters (Times New Roman 12 italic, single space, justified). The first lines of the second and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm. Summary in the language of the article 1000 – 1500 printed characters (Times New Roman 12 italic, single space, justified). The first lines of the second and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm.

Summary in the language of the article 1000 – 1500 printed characters (Times New Roman 12 italic, single space, justified). The first lines of the second and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm. Summary in the language of the article 1000 – 1500 printed characters (Times New Roman 12 italic, single line-spaced, justified). The first lines of the second and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm. Summary in the language of the article 1000 – 1500 printed characters (Times New Roman 12 italic, single space, justified). The first lines of the second and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm.

KEYWORDS (*Times New Roman 12 italic, capital letters*): 4 – 6 keywords in small letters.

Introduction

Text of the article – up to 30 000 printed characters. Papers submitted for publication should highlight the following aspects: the aim of the scientific research, methodology, the state of the research of the analyzed problem, evaluated and validated research results, conclusions, references.

The text of the article should be font sized 12 point (Times New Roman) 1,5 lines-spaced, justified. The first lines of the second and the rest of paragraphs should be indented 0,7 cm.

References in the body of the text are to be made by providing the following information in parentheses: the last name of the author, followed by the year of publication, the page(s) referred to, e.g.: (Author 2014, 22) or (cf. Author et al. 2013, 103–105). If letters of Slavic or some other non-Roman script are used, the names and titles should be transliterated.

(2) *Examples under analysis are provided in italics and numbered throughout the text in parentheses.*

Descriptions and remarks should be provided in footnotes at the end of the page of the main text (Times New Roman font size 10 point, continuous numbering)

If the citation is longer than 2 lines, it has to be separated from the main body of the text as an autonomous paragraph with increased indent (1,27cm from both sides, single line spacing), separating

it from the main body of the text with interval 10pt. The citation is written in Times New Roman, font size 10. First line indented by 0,7cm.

Table 1. Title Times New Roman font size 10 point italic. Written at the top of the table

Text in tables and schemes should be single line-spaced, font size 10 point.	Text in tables and schemes should be single line-spaced, font size 10 point.	Text in tables and schemes should be single line-spaced, font size 10 point.	Text in tables and schemes should be single line-spaced, font size 10 point.

Source: font size 10 point.

Figure 1. Title Times New Roman font size 10 point. Written at the bottom of the figure.

Source: font size 10 point.

The list of references is provided in an alphabetic order, not numbered. Starting from the second line, all the rest should be indented 0,32 cm. The name of the author should be written in capital letters, a comma after the surname. The year of publication, the title of the publication (in italics) should be provided.

References

- Audiovizualinių medijų terminų žodynas*. Prieiga: <http://www.lkc.lt/wpcontent/uploads/2013/10/Audiovizualiniu-terminu-zodynas.pdf> [Žiūr. 2012–12–20].
- BARAVYKAITĖ, A., 2005. Filmų vertimo problematika. *Kalbotyra*, 55(3), p. 7–14.
- CHAUME, F., 2004. Synchronization in Dubbing: A Translational Approach.. In: Sud. P. Orero. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, p. 35–52.
- CHAUME, F., 2012. *Audiovisual Translation: Dubbing*. Manchester: St Jerome.
- CUI, S., 2012. Creativity in Translating Cartoons from English into Mandarin Chinese. *The Journal of Specialised Translation*, 17, p. 124–135.
- DÍAZ CINTAS, J., 1999. Dubbing or subtitling: The eternal dilemma. *Perspectives: Studies in Translatology*, 7:1, p. 31–40.
- GOTTLIEB, H., 2004. Language-Political Implications of Subtitling. In: Sud. P. Orero. *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins , p. 83–100.

- LAMARRE, T., 2008. Editorial. Animation Studies. *The Semiotic Review of Books*, 17 (3). Prieiga: <http://projects.chass.utoronto.ca/semiotics/vol%2017.3.pdf> [Žiūr. 2012–12–05].
- Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga: <http://www.stat.gov.lt> [Žiūr. 2012–12–01].
- MASON, I., 1989. Speaker meaning and reader meaning: preserving coherence in screen translating. In: Sud. R. Kölmel & J. Payne. *Babel: the Cultural and Linguistic Barriers Between Nations*. Aberdeen: Aberdeen University Press, p. 13–24.
- PEDERSEN, J., 2010. Audiovisual translation – in general and in Scandinavia. *Perspectives*, 18:1, p. 1–22.
- SZARKOWSKA, A., 2005. The Power of Film Translation. *Translation Journal*, vol. 3, no. 3. Prieiga: <http://www.bokorlang.com/journal/32film.htm> [Žiūr. 2012–12–10].
- WAHL, Ch., 2005. *Das Sprechen des Spielfilms. Über die Auswirkungen von hörbaren Dialogen auf Produktion und Rezeption, Ästhetik und Internationalität der siebten Kunst*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier.

Name Surname (Times New Roman 10 pt. bold)

Name of the University, Country (Times New Roman 10 pt. normal)

Research interests:

TITLE OF THE ARTICLE (TIMES NEW ROMAN 10 PT. ALL CAPS)

Summary (Times New Roman 10 pt. bold)

Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify). Summary of 1000 – 1500 printed characters in English, if the article is in Lithuanian. (Times New Roman 10 pt. normal, justify).

KEY WORDS (TIMES NEW ROMAN 10 PT. ALL CAPS ITALIC): 4 – 6 key words (Times New Roman 10 pt. normal, justify)